ISSN 1302-6938 28

GÜNEY

28

nisan · mayıs · haziran 2004
nisan · gülan · heziran 2004
3.000.000 TL • 3 EURO

ÜÇ AYLIK KÜLTÜR · SANAT · EDEBİYAT DERGİSİ

Halk için afyon...

POP S(A)TAR MI?

"Popüler kültürün dayanılmazlığı"

Mumbai'04: Bir gezinin notları

Postyapısalcı düşüncede iktidar ve direniş

Sinema notları & Berlinale'04

ÖLÜMÜNÜN 20. YILDÖNÜMÜNDE YILMAZ GÜNEY'İ ANIYORUZ...

Yılmaz Güney

BİZİMLE!

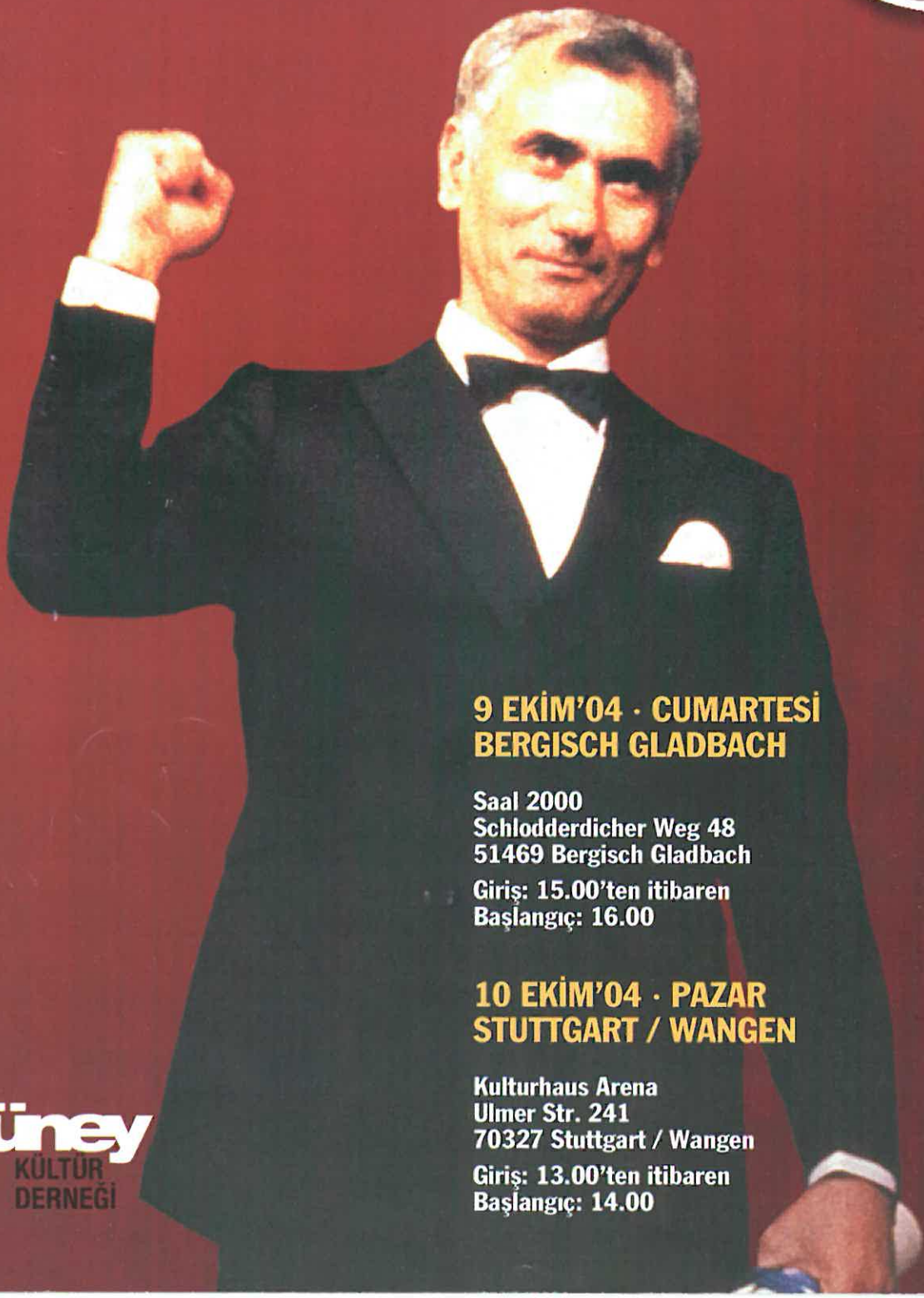

9 EKİM'04 · CUMARTESİ
BERGISCH GLADBACH

Saal 2000
Schlodderdicher Weg 48
51469 Bergisch Gladbach

Giriş: 15.00'ten itibaren
Başlangıç: 16.00

10 EKİM'04 · PAZAR
STUTTGART / WANGEN

Kulturhaus Arena
Ulmer Str. 241
70327 Stuttgart / Wangen

Giriş: 13.00'ten itibaren
Başlangıç: 14.00

güney
KÜLTÜR
DERNEĞİ

merhaba

Hemen bir müjde: Bilindiği gibi bugüne dek internette bir sayfamız yoktu... Bu eksikliğimizi giderdik ve artık Güney'in de "nurtopu gibi" bir sayfası oldu! Sayfamızın adresi şöyle: ***www.guneydergisi.com***

Yine buna bağlı olarak e-mail adresimiz de değişti. Yeni elektronik posta adresimiz ise şöyle: ***mail@guneydergisi.com***

Artık bundan böyle okurlarımız dergimizi internet üzerinden de izleyebilir, ürünlerini, eleştiri ve önerilerini elektronik posta adresimiz üzerinden gönderebilirler. İnternet sayfamıza ziyaretinizi bekliyoruz... Elbette her zaman olduğu gibi ürün, eleştiri ve önerilerinizi de!

• • •

Konu çeşitliliği ve içerik açısından oldukça doyurucu bir dergiyle daha karşınızdayız. Bu sayımızda kapağa da çıkardığımız temel konu popüler kültür... Konuya ilişkin olarak Gülfer Uğur arkadaşımız "Eğleniyoruz ölesiye!" başlıklı yazısıyla sizlerle. Bu bloktaki bir diğer yazı ise Temel Demirer arkadaşımızın "Pop s(a)tar mı?" başlıklı yazısı... İlgiyle okuyacağınızı umuyoruz.

• • •

Bu sayımızda Hindistan'ın Mumbai (Bombay) kentinde yapılan Dünya Sosyal Forumu ve Mumbai Direnişi toplantıları ile ilgili bir blokumuz daha var. Bloku toplantıları izleyen C. Beritan arkadaşımız hazırladı.

Dolu dolu bir sinema blokumuz da var bu sayıda: Arkadaşımız Anuş Pazarcıyan, geçtiğimiz üç aylık süreçte izlediği kimi filmlere ilişkin notlarını okurlarımızla paylaşıyor. Bunun dışında Anuş Pazarcıyan 54.'sü yapılan Berlin Film Festivali'ni de izledi, gözlemlerini, kimi filmlere ilişkin değerlendirmelerini yazdı.

• • •

Bu sayımızda yine sayfalarımız elverdiği ölçüde ürünlerinize yer vermeye çalıştık. Ancak sayfa sayımızı artırmamıza rağmen (ki normalde seksen sayfanın üzerine çıkmak istememize rağmen bu sayımızı 104 sayfa hazırladık!) yayınlamayı düşündüğümüz kimi ürünlere yer veremedik. Bunları gelecek sayılarda yayınlanmak üzere "Yayınlanacaklar" dosyasında tutuyoruz. Bilinmesini istedik!

• • •

İyi bir dergi hazırladığımızı düşünüyoruz... Okurlarımızdan aldığımız olumlu izlenimler de bizim bu değerlendirmemizi doğrular nitelikte. Ancak bu olumluluğu Güney'in yaygınlaştırılması konusunda gösterebildiğimizi söylemek hâlâ zor. Sınırlı bir çevreye ulaşabiliyoruz hâlâ... Bunu aşmamız gerekiyor. Ve bu konuda okurlarımıza da büyük görev düşüyor. ***Okurlarımızın aynı zamanda birer Güney dağıtımcısı olması, yeni aboneler kazanması*** *talebimizi yineliyoruz. Umarız okurlarımız bu konuda duyarlılık gösterecek; dergimizin daha da yaygınlaşması konusunda yapabileceklerinin en fazlasını yapacaklardır.*

Gelecek sayıda buluşmak üzere...
Hoşçakalın!

GÜNEY

GÜNEY
ÜÇ AYLIK KÜLTÜR · SANAT · EDEBİYAT DERGİSİ

ÇAĞRI Basın Yayın Ltd. Şti. Adına Sahibi:
Aziz Özer

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
İlyas Emir

Yönetim Yeri ve Adresi:
Hudavendigar Caddesi Saffeti Paşa Sokak,
Nuri Bey İşhanı, No: 11, Kat: 2, Daire: 5
Sirkeci - İstanbul

Tel.: (0212) 519 81 78
Fax: (0212) 519 81 79
www.guneydergisi.com
e-mail: mail@guneydergisi.com

Dizgi & Grafik: ÇAĞRI Grafik
Baskı: Maya Matbaası (0212) 501 22 99
Dağıtım: Doğan Dağıtım A.Ş.

Banka Hesap Numaraları:
Türkiye İş Bankası Galatasaray-İstanbul Şubesi
Hesap No: 1022 0 738654

Döviz Hesap No:
Garanti Bankası Galatasaray-İstanbul Şubesi
Hesap No: 9006021-1 / EURO (068023875)

• • •

Almanya Temsilciliği

Frohlinder Str. 60
44577 Castrop-Rauxel
Tel.: 02305 / 54 28 45
Fax: 02305 / 54 28 45
Cep: 0170 / 18 28 867

Alleestr. 32
42853 Remscheid
Tel.: 02191 / 404 01
Fax: 02191 / 69 46 44 9
Cep: 0170 / 551 78 87

Banka Hesap Numarası:
Sparkasse Remscheid
Konto Nr: 37325 · BLZ: 340 500 00

Abone koşulları:
Türkiye aboneliği Abonet üzerinden yapılmaktadır.
Bilgi için: www.abonet.net
e-mail: abonet@abonet.net
Tel.: (0212) 210 0 110 · Fax: (0212) 222 27 10

Almanya: Yıllık (4 sayı) 20 EURO
Almanya dışı: 25 EURO

İlan Koşulları:
Ön ve arka kapak içleri (Renkli)
Tam sayfa: 2.000.000.000 TL
1/2 sayfa: 1.000.000.000 TL

İç sayfalar:
(En fazla yarım sayfa ve siyah beyaz)
1/2: 500.000.000 TL • 1/4: 250.000.000 TL
Yayınevi ve kitapçılara % 30 indirim yapılır.

Güney dergisinde yayınlanan
tüm yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.

	3	merhaba	**GÜNEY**
	5	sizlerden güney'e	
haber	8	Aliasker Türkiye'de	
	9	Ciwan Haco konserlerine büyük ilgi	
sol kültür	10	Ne, ne değildir ve kimin kültür ürünüdür?	
öykü	13	Bir gün mutlaka	**EREN SOLMAZ**
yılmaz güney'den	14	Y. Güney'in doğumgünü vesilesiyle...	**UFUK GELSİN**
güncel	16	— İnsan hakları ihlalleri artıyor	**DERYA GÜMÜŞ**
	18	— "Vizontele Tuuba" notları	
	20	— Kim ahlâksız	
gidenlerin ardından	22	"Ortada duran cenazenin sahibi kim?"	**DERYA GÜMÜŞ**
şiir	24	Newroz ateşi	**MEHMET KARABULUT**
	26	Kaybolmuş bir mektuptan	**EROL NACAR**
mumbai'04/notlar	28	Bir geziden notlar	**C. BERİTAN**
mumbai'04 / çeviri	36	Arundhati Roy'un iki konuşması	
mumbai'04/söyleşi	44	Thomas Sebastian ile söyleşi	
felsefe	49	Postyapısal düşüncede iktidar, direniş...	**EMİNE ŞAHİN**
şiir	50	15.11.2003	**Ü. SAVAŞ ASLAN**
	51	Karar	**UFUK GELSİN**
	52	Ölüm kırmızıydı	**A. KARABAĞ**
açıklama	53	Merhaba muhalefet	**ÖZGÜR BAŞKAYA**
kapak	54	Eğleniyoruz ölesiye	**GÜLFER UĞUR**
	58	Pops(a)tar mı?!	**S. ÖZBUDUN-T. DEMİRER**
tiyatro	67	Tiyatro metinleri ve yaratıcı yazma-III	**ÇİĞDEM KIZILTAŞ**
tartışma	68	Azad Serhat'a Güney'in yanıtı	
şiir	69	Oradan	**ÖZGÜR KEMAL**
	70	Tarih sevdamıza düşer	**DENİZ EFİL**
	71	"Yan yan yansana"	**OSMAN ULUDAĞ**
	71	Korkuyorlar	**A. RIZA BARIŞIK**
çeviri	72	Nâzım Hikmet, barışın bir ozanı	**H. ŞAMİLEV**
öykü	74	İkra	**A. KADİR KONUK**
sinema	78	Sinema notları	**ANUŞ PAZARCIYAN**
	90	Berlinale 2004	**ANUŞ PAZARCIYAN**
karikatür	102		**MERAY ÜLGEN**

sizlerden güney'e

Merhaba Güney emekçileri,

Sizleri sevgi ve saygıyla selamlıyorum. Bildiğiniz gibi canlıların ve insanların var olduğundan bu zamana kadar, tarihin bütün sayfaları kanla yazılmıştır. Ve hâlâ yazılmaya devam etmektedir.

Çünkü geride bıraktığımız sayısız yıllar hep acı, savaş ve kanla noktalanmıştır. Daha hâlâ insanların bir çoğu yeni bir yıla girerken, birbirlerine dualar ve dileklerden bulunmuşlardır. Dilek dilemek, zayıflığın ve güçsüzlüğün bir ifadesi olduğunu düşünüyorum ve öyledir de. Neyi nerden kimden ne diliyorsun? Dilemek ve yalvarmak eş anlamlıdır. Dilemenin yerine direnmek daha anlamlıdır diye düşünüyorum. Çünkü yıllardır dualar ve dilekler, zalimleri işkencecileri, egemenleri, katilleri, vurguncuları, başımıza tanrılaştırmışlardır. Yine de her yıl olduğu gibi bu yıl da, tüm dünya emekçilerine bu yeni yıl için bir mesajım olacaksa, kusura bakmayın dostlar ben dilek dileyemiyorum. Ben gelecek yıllar bizimdir diyorum ve sizleri bu inançla bir daha saygıyla selamlıyorum.

Güney'in yeni abonesi ve okuyucusu olarak, benim de bu kültür duvarında bir taşım olsun istedim. Sayın İlyas Emir de Güney dergisi istediğimde, bana 24, 25, 26. sayısını birden gönderdi. Kendisine teşekkür ederim. Önce 24'üncü sayısına bir baktım. Nâzım Hikmet'le ilgili bir değerlendirme. Okuyuculardan bir arkadaş soruyor ve eleştiriyor, eleştirebilir. Tam 12 sayfa. Buna cevaben Güney'in yanıtı tabii ki haklı olaraktan 11 sayfa. Hal böyle olunca, bize de kısa kısa yazmak düşüyor.

1. Şimdi Nâzım Hikmet komünist midir değil midir, sosyalist midir değil midir, kemalist midir değil midir, Türk müdür Türkçü müdür, Kürt müdür, Yunan mıdır? Her neyse. Sonuçta Türkiye'de bir süre baskılar altında yaşamını sürdüren unutulmaz bir şairdir.

2. Bir şair yaşadığı bir ülkede, ya da doğduğu topraklardan en güzel şiirlerini o ülke için yazarken, dünya emekçileriyle satırlarını yoğurur. Eğer bir ülke bir avuç egemenlerin çıkarı uğruna peşkeş çekiliyorsa, ya da o yaşadığı ülkede, insan haklarına ve düşünce özgürlüğüne kilit vuruluyorsa, bu sefer tepki eleştiri hatta baş kaldırı, o güzel şiirleri yazan şair ve şairler olmalıdır. Nâzım Hikmet de sanırım bunu yapmıştır.

3. Şimdi biz her şeyden önce kendimize bakalım. Ne kadar sosyalist, ne kadar komünist'tiz? Gerçekten de Nâzım Hikmet'i eleştirecek kadar komünist mertebesine yükselmiş isek ne mutlu bize.

4. Türkiye'den öteden beri komünist karşıtı olan herkesin bir sloganı vardı. "Komünistler Moskova'ya". Nâzım Hikmet de ölümüyle noktalanan bu yolculuğu seçti. Türkiye'de kaç kişi yoldaş oldu ona? Demek ki Nâzım Hikmet bir komünistti.

5. Peki Nâzım'ın komünistliğini anlamak için ne yapmalıyız? Gidelim kemiklerini çıkaralım, bir araya getirelim, dünyanın en büyük laboratuarında inceleyelim. Eğer tam komünist değilse, tekrar sorgulayalım. Eğer tam komünist ise, çok özür dileriz, seni rahatsız ettik mi diyeceğiz? Bırakalım da adam rahat uyusun.

6. Bir kişinin sanatıyla siyaseti bibirinden ayrılmaz. Bir kişinin düşüncesiyle siyaseti onu sanata yönlendirir. Bir kişi ya da kişiler sanatını, popüler ya da çıkar uğruna icra ediyorsa, o kişide kaynak yokturdur. İçilmeden tükenirler.

7. Bir şairin yüreğini dolduran heyecan ve sevgi diline dökülür. Dizeler onun düşüncesinden yansır kalemine.

8. İşte bakın, Nâzımlar Moskova'ya, Pir Sultanlar darağacına, Hitler modeli Madımaklar küle dönerken, Türkiye'de Popstar aranıyor.

Abdullah Yıldız

Merhaba, Güney emekçileri,

Derginizi son bir senedir düzenli olarak, imkânlarım doğrultusunda takip etmeye çalışıyorum, öncelikle bu dergide emeği geçen bütün canlara saygılarımı iletmek istiyorum. Sizlere Fransa'dan yazıyorum, Türkiye'de üniversite sınavlarına hazırlanıyorum. Sizden bir ricam olacak. Bir önceki sayınızda Ezgi Özdoğru arkadaşın cezaevleri ile ilgili dileğine ben de katılıyorum, eğer yardımcı olursanız çok sevinirim. Aslında bu konuda daha önce girişimlerim var ama bir türlü cevap alamadım.

Bu mektubu büyük usta Ahmet Kaya'yı anmak ve onu hiç bir zaman unutmayacağımızı söylemek için yazdım. Yılmaz Güney, Che Guevera, Nâzım Hikmet ve bir çok devrimci ve komünist gibi Ahmet Kaya'yı da unutmayacağız. Bir şeye değinmek istiyorum. Sevdiklerimizin değerini onları kaybedince anlamayalım. Tabii ki onları yaşatmak, ölümsüzleştirmek güzel bir olgu ama emperyalizme karşı, özgürlük uğruna savaş veren sanatçılarımıza ve cezaevlerinde gelecek için savaş veren insanlarımıza karşı, toplumumuzu daha duyarlı olmaya çağırıyorum.

Ve son olarak geniş kitlelere ulaşabilmek için ulaşım ağını genişletmenizi umuyorum. Ben sık sık Türkiye'ye gidiyorum, öyle takip etmeye çalışıyorum. İçerik olarak gerçekten sanat ve kültürel anlamda çok beğendiğim bir dergi, özellikle A. Kadir Konuk'un öykü bölümü, çok severek okuduğum bir bölüm.

2004'ün Güney dergisine emeği geçen emekçilerine başarı getirmesi dileğiyle, sevgiler.

Elif Özgür Koç, *Fransa*

Değerli Güney çalışanları,

Derginizi düzenli olarak takip etsem de şimdiye kadar yazmayı düşünmedim. Fakat sonunda bir duygumu sizinle ve derginiz üzerinden bazı dostlarla paylaşmaya karar verdim.

Sizin de bildiğiniz gibi içinde yaşadığımız sömürücü, kapitalist toplumda sömürüsüz, sınıfsız bir toplumu yaratmak için mücadele eden devrimciler, komünistler

düşmanları tarafından –devlet iktidarı onların elinde olduğundan– sık sık engellenirler de... Bu, kimi zaman katletme, kimi zaman da tutsak etme vb. biçimlerde gerçekleşmektedir.

İşte böylesi durumlarda sözkonusu dostların, kavga arkadaşlarının değeri çok daha bilince çıkmaktadır. Ararsınız onları yanınızda, üzülürsünüz yanınızda görmediğinizde ve üzüntünüzü sisteme karşı olan nefretinizi daha da bilemeye, nefretinizi de bilince döndürmeye çalışırsınız.

Kimi zaman birlikte, kolkola yürümüşlüğünüz, kimi zaman daha doğrusu için şiddetli tartışmışlığınız, kimi zaman da birlikte gülüşmüşlüğünüz öne çıkar, unutamazsınız dostunuzu, kavga arkadaşınızı...

Kimi zaman da, normal şartlarda hiç de önemli görünmeyen kimi şeyler öne çıkar, anılarınızda... Kimi zaman yerel bir türkü, bir şarkı, ya da bir küfür aradığınız dostunuzu size hatırlatır...

İşte söylediğimde hep bana bir dostu, kavga arkadaşını hatırlatan, ya da o dostu düşündükçe hep aklıma gelen bir türkünün hatırladığım kadarıyla bir bölümünü aktarmak istiyorum:

Potinimi çektim kıçıma lo
İndım da hökumatın içine
Ana da benım suçum ne lo
Attılar beni zından içine

Cebinde Amerikan doları lo
Boynunda kıratın yuları
Ana da beni vuracak lo
Bilmem bu işin sonu nolacak

Bu ve benzeri türküleri yine birlikte söyleyip birlikte gülüp oynayacağımız günler gelecektir elbette. Gerçek dostlar coğrafik olarak birbirinden uzak da olsa, birbirlerini unutmuyor, unutmayacak! Buluşacağımız günü bekliyoruz. Yine birlikte ve kolkola yürüyeceğiz köhnemiş dünyanın üzerine!

Çalışmalarınızda başarılar dilerim. Mektubumu yayınlarsanız çok mutlu edersiniz.

Zeki Kızılkaya, Tunceli

"Vermek istediği mesajı sezmeden, gerekli olanları çıkaramadan, yasayı harfi harfine uygulamaya çalışan dar kafalı, duygudan yoksun yasa uygulayıcıları, karışıklığın esas nedeninin doğrudan doğruya kendileri olduğunu anlayamazlar (gerçekte bunu anlayacak yetenekten de yoksundurlar) ve gerçekte izledikleri bu yol onları asla hiçbir zaman doğruya götürmemiştir. "Kurallar böyle emrediyor, onları uygulamak da bizim görevimiz" derler ve kendilerinden mantıklı, ılımlı ve ölçülü davranmaları istendiğinde de oldukça şaşırmış görünürler. İçlerinden pek çoğuna göre bu son koşul da özellikle gereksiz ve akıl almaz, kısıtlayıcı ve gözyumulamaz bir lüksten başka birşey değildir." — Dostoyevski —

Merhaba sevgili Güney Dergisi çalışanları...

Zaman diye tanımladığımız akışkanlık içerisinde çok küçük bir ayrıntı olan, fakat insan(lar) için önemli sayılabilecek ayların ardından, şehirlerin kıyılarına konumlandırılmış özü aynı, biçimi farklı olan alanlardan birinden, yeniden bir "merhaba"yı, bir "nasılsınız"ı sizlere F(arklı) çatlağından sızarak ulaştırmak tek kelimeyle güzel...

Sevgili dostlar; sizlerin de yakından takip ettiği / bildiği gibi, aylar öncesinden hazırlanan, inşa edilen ve 22.12.2003 günü Bursa Cezaevinden getirilen arkadaşlarımızla hayata geçirilen yeni dalga F tipi cezaevlerinde toplama kapsamında, bizler de Eskişehir H Tipi Cezaevinden 23.12.2003 günü kendi irademiz dışında alınarak buraya, yani Kocaeli 2 Nolu F Tipi Cezaevine getirildik. Bildiğiniz, duyarlılık gösterdiğiniz sorunları burada tekrarlamayacağım. O yüzden sadece "koşullar ne kadar olumsuz da olsa, yine de iyi olmaya çalışıyor, bunun için çaba sarfediyoruz" demek istiyorum. (...)

Son olarak, bu alandan sizlere devrimci selam ve sevgilerimizi gönderiyor, çalışmalarınızda başarılar diliyoruz.

Dostlukla...

Hasan Koç, Kocaeli

Merhaba sevgili Güney çalışanları, emekçileri ve sevgili okurları...

Vahşetin bir heyula misali dünya halklarının üzerine çöktüğü, karanlığın katmerleştiği, bombaların patladığı zamanlarda egemenlerin bekaalarını korumak için ırmakları kan gölüne çevirdiği, insanın insanlığa henüz kavuşmadığı bu meçhul vaktin alaca karanlık kuşağında; gözünde ışığı hiç eksiltmeyen, kendi kurtuluşunu toplumun azadlığında gören, kafeste tek bir kuş kalıncaya kadar mavi patikaları arşınlayan, güneş yürekli, bahar kokulu zaferin çocukları umudu büyütmeye devam ediyorlar.

Bugün için azınlıktalar ve devin homurtularını duyarak, arsızca büyütüyorlar. Gelin umudun ordusuna doğru yol alalım. İnsani değer ve güzellikler taşıyarak bu güzellikleri sanatıyla, kültürüyle, edebiyatıyla geleceğin hizmetine sunma çabası içinde olalım.

Siz Güney çalışanlarının, okurlarının yeni yılınızı en içten duygularımla kutluyorum. Ve bu yeni yılın güzellikler yaratma çabanızın sürmesi, yeni yılın insani güzellikler taşıyan yürekler için, ezilen bütün halkların için direnç, umut ve mücadele yılı olması temennisiyle sevgilerimi sunuyorum.

Ali Baba Arı

Değerli Güney çalışanları, merhaba...

Büyük bir emek ve özveriyle kültür-sanat dünyasında yayınladığınız emekçi düşün(cenin) ürünü olan derginizi dikkatle takip ediyorum. Özellikle siz değerli dostların biz hapishanedekilere gösterdiğiniz ilgi ve duyarlılık takdire şayandır. Emeğinizin ürünü olan derginizden bu ilginiz sayesinde hiç mahrum kalmadım / kalmadık. Hep yanıbaşımızda, elimizde tutacak kadar yakın hissettirdiniz kendinizi. Hücrede yanlızlığımızı kalabalıklaştırıp irademize güç verdiniz. Bizi dayatılan yalnızlık içinden çıkarıp fikrin-düşün sınırsız dünyalarında dolaştırdınız ve yeni fikri zenginliklerle buluşturdunuz. Teşekkürler.

Değerli dostlar, derginizin 27. sayısında Temel Demirer'in şiirde yaşanan renksizliğe ve içe dönüklüğe, Sayın Demirer'in deyimiyle "şiir(in) ve şair(in) (durumu)"na ilişkin yazısını büyük bir dikkatle okudum. Evet, gerçekten

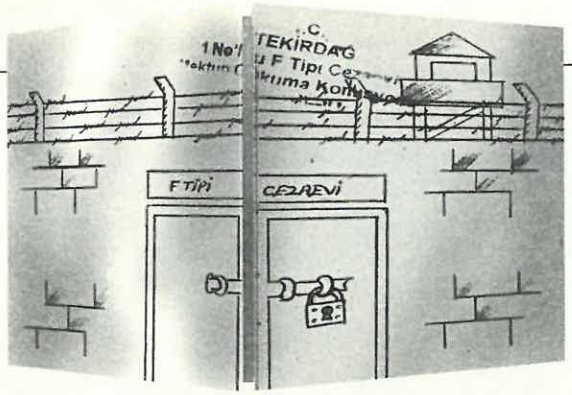

"El emeği, göz nuru dökülerek hazırlanan ve F tipi cezaevlerine dikkat çekmeye ve duyarlılık yaratmaya çalışan yanda yayınladığımız kart Tekirdağ 1 No'lu F Tipi Cezaevinden bir Güney okuru devrimci tutsak tarafından hazırlanarak dergimize gönderilmiş... "Duydunuz mu?"

de "durum" pek iç acıcı değil. "Durum"dan vazife çıkarılması gereken hallerle karşı karşıyayız. Şairin içine düştüğü durum, haliyle onun ruh halini de etkiliyor. Bir tür tutarsızlık, boşvermişlik, icra edilen ürünün "kalitesi"ni ve estetik-imgesel değerini de düşürüyor. Meta üretimi kavramlarıyla ifade edersek, bir tür fason üretim hali maalesef şiire de sirayet etmiş ve onun imge dünyasını-toplumcu yönünü büyük bir yıkımla karşı karşıya bırakmıştır. Haliyle burada yaşanan bu geri düşüş, sanatın birçok koluna da yansımıştır. Bununla birleşen burjuvazinin neoliberal ideolojisi bu düşüşü tam bir erozyona dönüştürerek topluma enjekte etmeye başlamıştır. Toplumsal beğeni ölçüleri köreltilmiş, haz ve zevk duyuları en kaba biçimde cinselliğe ve tüketime yönlendirilmiştir. Böylece estetik değer para, güzellik ise kozmetik ürünlerin tüketimiyle elde edilebilecek yanılsamalı bir bilince indirgenmiştir. Bu durum giderek bir ahlâki çürüme ve toplumsal değersizlenme (...) sonucunu doğurmuştur.

Bu durum "postmodern" haller ve durumlar olarak da okunabilir. Lakin bizim gibi geri kapitalist ülkelerde bu hallerin doğuracağı tahribat, emperyalist merkezlerden daha kapsamlı ve derin olur.

Değerli dostlar, uzun bir dönemdir sanat cephesinde olup bitenleri-gelişmeleri takip ediyorum (imkânlar ve koşullar dahilinde... İçinde tutulduğumuz koşullar pek elverişli olmasa da!) Geçen yılın son aylarında İstanbul Sanat Vakfi'nın düzenlediği bienal etkinliklerini de takip etmeye çalıştım. Özellikle ana temasının "Şiirsel Adalet" kavramıyla belirlenmesi dikkatimin daha da yoğunlaşmasına neden oldu. Daha önce de bu konuyla ilgili derginize yazmayı düşünsem de zamanı ayarlayamadığımdan dolayı bu düşüncemi gerçekleştiremedim. Epey bir zaman da geçti. Fakat, bir fikri tartışmanın olması da gereklidir. Sayın Demirer'in yazısı da beni cesaretlendirdi. Şiirde başlayan çölleşmenin sadece bu alanla sınırlı olmadığını, burada yaşanan çölleşmenin başka alanları da kurutup çoraklaştırmayı, bienalin kavramını da tartışacak biçimde kaleme aldım. Sonuçta yazı çerçevesinde kısa kısa değinmelerle bilim ve felsefenin bugünkü hallerine değendim. Ki, birbirini etkileyen dallardır bunlar. Bu nedenle biraz uzun oldu. Artık siz dostların değerlendirmesine bırakıyorum. Umarım işe yarar birşey otaya çıkarmış ve bu vesileyle çalışmalarınıza ufak da olsa bir katkıda bulunmuşumdur. Ayrıca ben bu mevzuyu –sanat çerçevesindeki yazıları– derginizin düzenlediği "İşçi Kültürü Konferansı" ekseninde de değerlendiriyorum ve proletarya kültürünün bu gelişen postmodern hallere bir alternatif olduğunu düşünüyorum.

Değerli dostlar; çalışmalarınızda başarılar diliyor, sevgi ve özlemle selamlıyorum.

***Kenan Baştu,** Edirne*

***GÜNEY'İN NOTU:** Kenan Baştu arkadaşımızın sözkonusu yazısını yer darlığı nedeniyle bu sayımızda yayınlayamıyoruz. Yazıyı gelecek sayıda değerlendireceğiz. Kendisine duyarlı tavrından ve verdiği emekten dolayı teşekkür ediyoruz.*

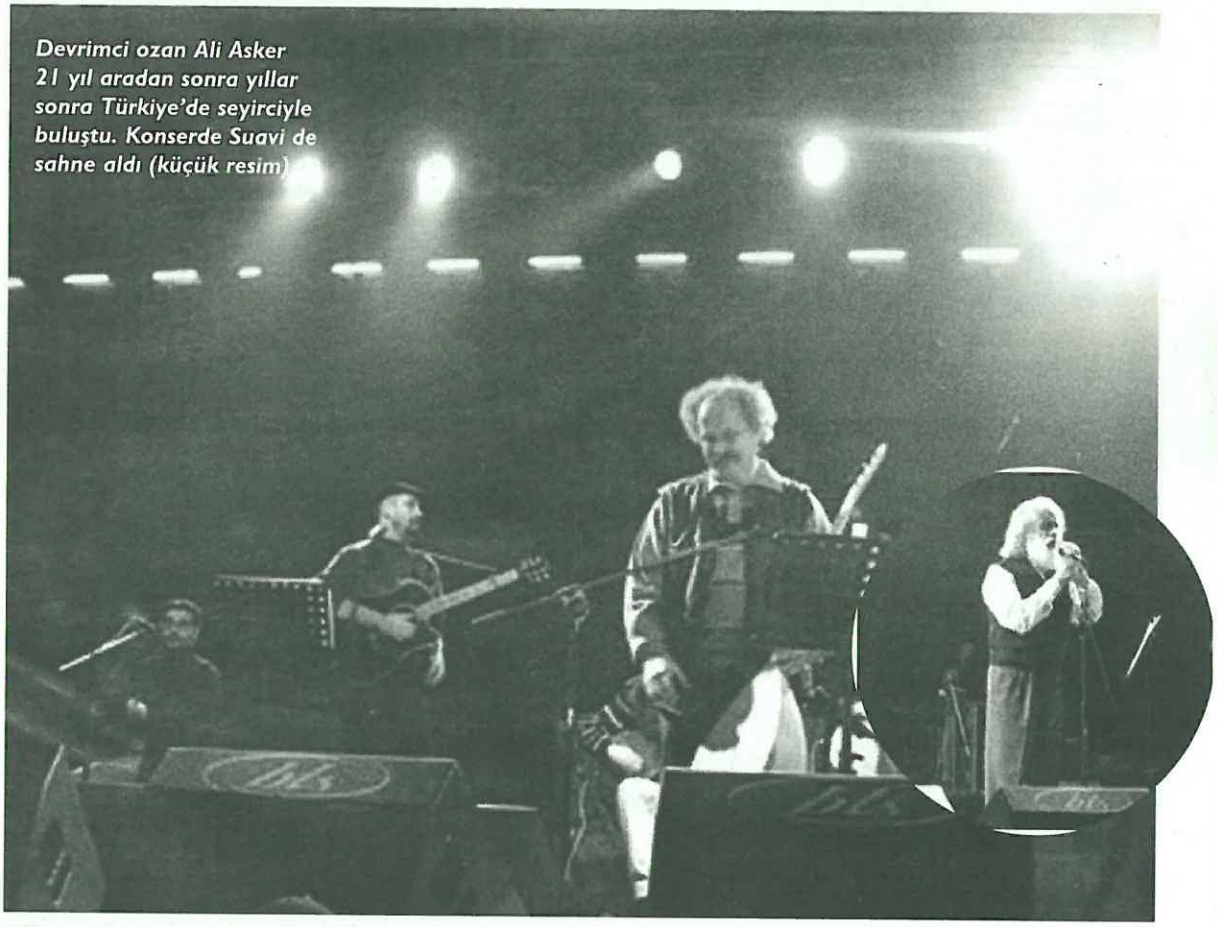

Devrimci ozan Ali Asker 21 yıl aradan sonra yıllar sonra Türkiye'de seyirciyle buluştu. Konserde Suavi de sahne aldı (küçük resim)

Ali Asker Türkiye'de...

21 YIL ARADAN SONRA DEVRİMCİ OZAN ALİ ASKER TÜRKİYE'DE KONSER VERDİ...

Ali Asker 1980 sonrasında tutuklanmış ve iki yıl Mamak Cezaevi'nde hapis yatmış, ardından yurtdışına çıkmak zorunda kalmıştı. Fransa'da mülteci olarak yaşadı ve Fransa vatandaşlığını aldı. Yurt dışında kaldığı sürede devrimci sanatçı kişiliğini ve duruşunu yitirmedi. 1980 sonrası çalkantılı dönemde birçokları devrimci sanatçı kişiliğinden, duruşundan saptı ve devrimci ozan olarak unutulmaya yüz tuttu. Bazıları bir zamanlar karşı durdukları yerlere kayıverdi, kabuklarına çekildiler. Ali Asker sanatının temeli olan mücadeleden kopmadı ve O yurtdışındayken de ürettiği parçalarla Türkiye'de tanınmayı sürdürdü. Yurt dışında devrimci gecelerde devrimci ozan olarak yerini almaya devam etti. Kendi sesiyle olmasa da "Şu Metris'in Önü" gibi ünlü birçok parçasıyla Türkiye'de var oldu.

22 Şubat'ta, daha önce Ciwan Haco'nun konser verdiği yer olan İstanbul Abdi İpekçi Spor Salonu'nda, Sevinç Eratalay, Suavi ve Musa Eroğlu'nun sahne almasından sonra, Ali Asker beşbini aşan dinleyeninin karşısına çıktı. '80 öncesi ve sonrası şarkılarını grubunun eşliğinde seslendirdi.

Konser başlamadan önce ve bittikten sonra salon dışında GÜNEY dergisinden arkadaşlarımız Güney 2004 takvimlerini ve 27. Sayı olan Ocak-Şubat-Mart sayısından sattılar.

Konserin bitiminin ardından Ali Asker'in gözaltına alındığı haberini aldık. Türkiye'ye girerken doğal olarak sınırdaki kontrolden geçmesine ve yaklaşık dört aydır da Türkiye'de olmasına rağmen gözaltına alınmayan Ali Asker, Tunceli Emniyet Müdürlüğü'nce arandığı gerekçesiyle gece esnasında gözaltına alındı. Niçin arandığını açıklayabilen yoktu.

Bu keyfi uygulama nedeniyle Ali Asker geceyi "Terörle Mücadele Şubesi"nde geçirdi ve ertesi gün serbest bırakıldı.

Ciwan Haco konserine büyük ilgi...

DAHA ÖNCE BATMAN'DA YÜZBİN İZLEYİCİYE SESLENEN KÜRT SANATÇI CİWAN HACO'NUN İSTANBUL KONSERİ DE BÜYÜK İLGİ GÖRDÜ...

18 Ocak Pazar günü İstanbul'da Apdi İpekçi Spor Salonu'nda 20 bin civarında kişinin katıldığı bir konser yapıldı. Konser sadece Kürt kökenlilerin ilgisini çekmemişti. Birçok yelpazeden kişi izlemeye gelmişti.

Konser bir saat gecikmeyle başladı. Ciwan Haco "Zine, Çeto, Biluramın, Cane, Diyarbekir" gibi parçalarını seslendirdi. Yer yer büyük bir katılımla "Biji serok Apo" sloganları atılıyordu.

Ciwan Haco en başında üç saatlik bir konser vereceğini seyircilere duyurdu, ancak bir buçuk saat konser verebildi. Sahnenin etrafına kurulan barikatlar, görevlilere rağmen, kendini kaybeden "hayran"lar tarafından adım adım zorlandı ve aşıldı. Önce salondaki seyircilerin görmesini kolaylaştıran dört yana yansıyan naklen yansıtıcıların bağlantı kabloları koparıldı. Bir süre sonra da "hayran"lar sahne etrafındaki barikatları aştı ve müzik için gereken diğer kablo bağlantılarını da koparıldı. Ciwan Haco'nun konserinin kablo bağlantılarının koparılması nedeniyle sona erdirildiği açıklandı.

Güney dergisinden arkadaşlarımız salon içinde ve dışında çok sayıda Güney dergisinin 2004 takvimini ve Güney dergisinin yeni çıkan sayısını dağıttılar.

CİWAN HACO'YA MEDYA İLGİSİ...

Ciwan Haco Suriye kökenli bir Kürt sanatçı. Kürt rock müziği sanatçısı olarak tanınıyor. Daha önce Batman'da düzenlediği konserde 100 bin kişi vardı. Ciwan Haco'nun Türkiye'de konserler vermeye başlaması gazete ve televizyonların özel ilgisini çeken haber konusu oldu. Burjuva liberal kesim, yani AB'ye uyum çerçevesinde yaklaşan kesimler, Ciwan Haco konserlerine bilinen Kürt düşmanlığı temelinde yaklaşmadı. Konserler bazı gazetelerin ilânlarında günlerce yer aldı. Bir Kürt sanatçının bu kadar geniş çapta kabul görmesi bir ilkti.

"Ciwan Haco İstanbul'da 20 bin kişiye konser verdi" (Hürriyet), "Haco'ya hücum" (Vatan), "Kürtlerin rock starı İstanbul'u titretti" (Sabah), "Ciwan Haco fırtınası" (Milliyet), "Haco konserinde izdiham" (Yeni Şafak). Bu başlıklar sahibinin sesi gazetelerin Kürt müziğine artık bugün nasıl yaklaştıklarının bir göstergesi. Bundan birkaç yıl önce başka türlü yaklaştıklarını kimse hatırlamakta zorlanmaz. 'Bölücülük', 'rezalet', 'küstah Haco', 'nerde bu devlet' gibi kışkırtmacı şoven başlıklar atılırdı. Ya da MHP çizgisindeki Ortadoğu gazetesinin konser ertesi attığı başlık olan "konser değil, PKK mitingi" denirdi. Ya da Ciwan Haco da, Ferhat Tunç ve Rojin'nin başına geldiği gibi, Kürtçe şarkı söylediği için "gözaltına alınıp 'bölücülükten' hakkında dava açıldığı" haberlerini okuyabilirdik. Ya da İbrahim Tatlıses'in Kürtçe şarkı söylemesi ertesindeki gibi gürültü koparılabilirdi. Bunlar olmadı...

Kürt müziğinin engelsiz ve kısmen medyanın Türk şovenisti paranoyasına maruz kalmadan serbestlikle karşılanması bir yenilikti, olumluluktu.

'Buz kırıldı, yol açıldı' mı, bunu zaman gösterecek.

Ciwan Haco kendi tarzında ve çapında büyük bir sanatçı. Mütevazı, kendi halinde ve sempatik... Kürtler O'nu yakından takip ediyor ve dinliyor.

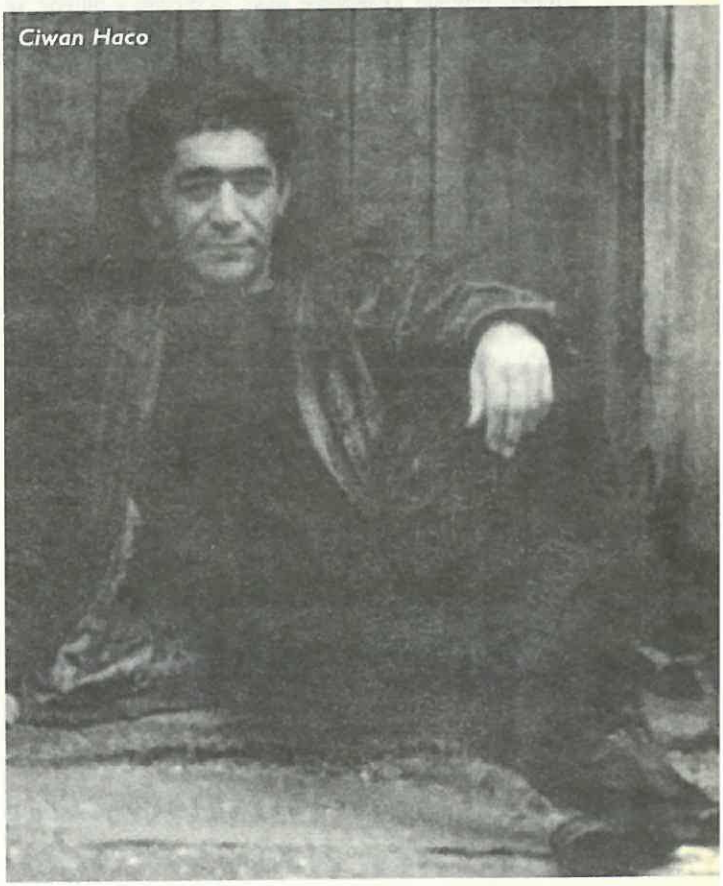

Ciwan Haco

Ciwan Haco'nun sanatçı duruşu nedir?

O'nun bu kadar tolere edilmesinin temel nedeni O'nun sisteme dokunmayan ve "bölücü" olmayan bir Kürt rock müzigi sanatçısı olması.

Tempo dergisinde Ciwan Haco ile yapılan bir röportaj yayınlandı. Salt burada yazılanlara göre bakıldığında, burjuvazinin böyle bir Kürt sanatçısını bu kadar tolere etmesinin nedeni anlaşılır olmaktadır.

DEVLETİN YASAKÇILIĞI ANLAŞILIRDIR...
BAZEN SOLUN, DEVRİMCİLERİN UYGULADIĞI
YASAKÇILIĞA NE DEMELİ?

Ne, ne değildir ve kimin kültür ürünüdür?

Sömürü sisteminin koruyucu aygıtı olan devletlerin demokrasi, özgürlük gibi tumturaklı lafların ardından demokrasi ve özgürlük isteyen, örgütlenen muhalif kesimlere nasıl saldırdığını biliyor ve yaşıyoruz. Sol veya devrimci basın yasaklanıyor, toplatılıyor, para ve hapis cezalarına boğulmaya çalışılıyor. Zaman zaman çalışanları gözaltına alınıyor, tartaklanıyor, işkenceye alınıyor, öldürülüyor... Herşeye rağmen görüşlerinde direnen ve mücadeleyi seçenler pes etmiyor ve etmeyecekler.

Demokrasi ve özgürlük deyip buna uygun davranmayan burjuvazinin neden öyle yaptığını açıklamak zor değil. Fakat ezilen saflarda yer alan sol ve sosyalist kesimin demokrasi ve özgürlük istemine uygun davranmamasını anlamak zordur. Yer yer devletin dahi engellemediği, yasaklayamadığı durumlarda solculuk ve devrimcilik adına yasakçılığın gündeme gelmesi üzücü ve kötü.

Yasakçılığın gerekçeleri anlaşılır, kabullenebilir gerekçelere dayandırılıp kibarca anlatılsa neyse! Kendini beğenmişlik, dar gurupçu ve hotzot tavırlarla dost olan kesimlere ambargo koymanın derin temelleri var:

— İdeolojik olarak sağlam olmamanın, kendisine güvenmemenin bir yansıması,

— Doğrunun tek ve mutlak olmadığını kavramamak, başka görüşlerin olduğunu ve olacağını, bunlar üzerine ancak sağlam bir ideolojik mücadeleyle tartışılabileceğini ve yasaklamanın çözüm olmadığını kavramamak,

— Tabanının etkilenme kaygısıyla kendisini soyutlamaya çalışmak,

— Dost ve müttefik olana güçlü olduğu yerde dar gurupçu yaklaşmak ve düşman muamelesine tabi tutarak yasakçılık,

— Kendisini güçlü gördüğü yerde başkalarına yaşam hakkı tanımayarak "tek"çi despotçuluk (zayıf olduğu dönemde mülayim oportünist faydacılık),

— Burjuvaziye karşı demokrasi ve özgürlük isteme konusunda haklı, elinde olduğunda da demokrasi ve özgürlüğün ne için savunulduğunu unutan(!) küçükburjuva tutarsızlığı...

Yasakçı yaklaşımların özünü böyle özetleyebiliriz. Yasakçıların her zaman hiç de doğru olmayan bir çok gerekçe uydurduklarını, yasakçılıklarına kılıf bulmaya çalıştıklarını anlamak zor değil. Bir gerekçe bulunur istenirse! Hatta öyle ki, burjuvazinin yasaklayamadığı yerde demokrasi ve özgürlük isteminini unutarak ondan daha yasakçı da davranılabiliyor. Bu durumda devlet engeli aşmak yetmiyor, dost bildiklerinizin bir bölümünün de engelini aşmak zorunda kalabiliyorsunuz. Devletin fiili şiddet saldırısına karşı koyarken, dost bildiklerinizin bir bölümünün de fiili saldırılarını hesaba katmak zorunda kalabiliyorsunuz.

"Devletine, toplumsal linç mantığına bak; solcusunu/devrimcisini al!" demek istemiyoruz, olmasa eğer! Din, "tartışmasız doğru"lara sahip olduğunu hak görür kendinde ve yabancı şeyleri katî olarak yasaklar ve cezalandırır. İnsanlar böyle eğitilmeye çalışılır. Ailede aile reisi vardır, ailede neyin doğru/yanlış olduğunu en iyi o bilir ve son tahlilde o karar verir neyin yasak olup olmadığına. Çocuklar ve kadınlar böyle eğitilir. Devlet denen bürokratik aygıt kanun koyar ve mutlak itaat bekler. Kanun mutlak olarak doğru ilan edilir ve uygulayıcılarına da boyun eğmek, karşısında ceket iliklemek gerekir. "Tanrıdan sonra devlet"in büyüklüğü ve dokunulmaz kutsallığı kitlelerin bilincine kazınır. Din, devlet ve aile kutsal sayıldığından, yasakları tartışma götürmez ilan edilir ve hatta yasaklar doğru diye kabul edilir.

"Siyasi abi"ler de karar verdiler mi, tartışmak istemezler ve dediler mi, oldu-bitti görmek isterler. Laflarının üzerine laf edilmez! Bir de güç varsa, güç gösterilir tabi. Bütün bunlar genellikle "baba"dır ve baba erkektir. Baba ve erkek gibi tavırlar takınılıp kimin kim olduğu gösterilmeye çalışılır.

İşte biz zihniyet olarak böyle bir toplumun bireyleriyiz. Bu toplumun bireyleri olarak buna karşı değilsek, önemlisi gerçekten ve bilimsel sosyalistçe karşı değilsek, öyle ya da böyle onun bir parçası oluveriyoruz. Ondan tam olarak kopamıyor ve ondan etkileniyoruz. Halk demokrasisi, sosyalist demokrasi istenir; ancak ona uygun davranılmaz. Hatta burjuva-demokrat olmaktan bile geri kalınır.

Kendisini sol/sosyalist olarak tanımlayan bazı kesimler, ezilen sınıf ve katmanlara karşı faşist/faşizan/terör içeren ideoloji ve uygulamalara haklı olarak karşı koyarken, kendisi kendisinden olan "dost

ve müttfik"e karşı uyguladığını devrimci şiddet, devrimci yaptırım biçiminde meşrulaştırarak kılıf bulmaya çalışır. Burjuvazinin ezilenlere uyguladığı terör ise, faşist baskı vb. ise (ki, bu doğrudur); solculuk/sosyalistlik/devrimcilik adına kendisi gibi ezilen ve solcu/sosyalist/devrimci iddiasında olan kimseye uygulandığına bir şey demek lazımdır. Bunun bir adının olması gerekir. Bunun adı; sosyalistlik/devrimcilik değil, sosyalistlik/devrimcilik adına faşizan tutumlardır. Sosyalizm adına objektif olarak dost, müttefik olan, kendisi gibi ezilen olan kimseye veya kesime uygulanan şiddetin veya yasakçılığın adı (bilinçsiz de yapılsa); marksist-leninist literatürde bunun adı sosyal-faşist uygulamadır. Yani lafta sosyalist, uygulamada faşizan yaklaşımın adıdır.

Sol ve devrimci çevrelerden arkadaşlar bulundukları yapılarda bu yanlış anlayışların parçası olmak istemiyorlarsa, ona karşı mücadele etmek zorundadırlar. Yeni bir insan, sosyalist bir insan olmanın bir gereği de budur.

ÖRNEK: GÜNEY DERGİSİNE KARŞI YASAKÇILIK...

Güney'e uygulanmaya çalışılan yasakçılığın ilk Güney'e uygulanan bir şey olmadığını vurgulamak istiyoruz. Ancak biz biliyoruz ki, Türkiye devrimci/sosyalist hareketi 70'li yıllardan günümüze sıklıkla bu sorunu yaşadı ve yaşıyor. Belki de Güney en az yasakçılıktan nasibini alan bir dergi olmak durumundadır. Her kesimden okurumuzun ve sevenimizin olması bizi biraz daha farklı yapmaktadır. Bize karşı genelde daha ılımlı yaklaşılmaktadır. Fakat az da olsa Güney de bu olumsuzlukları yaşadı son yıllarda ve son aylarda.

Türkiye'de bazı yürüyüşlerde Güney satışını yapan arkadaşlar engellenmeye çalışıldı. İtildi, kakıldı.

Bazı gecelerde yayın masası açması engellendi. Elden Güney satışı yasaklandı vb.

Sadece bu mu? Hayır! Güney dergisinin gecelerin yapıldığı salonların önündeki sokakta satışı da engelenmeye çalışıldı.

Bir örnek:

Güney dergisi ve Güney 2004 takvimleri bu yıl yaygın olarak elden satışa çıkarıldı. Ciwan Haco'nun ve Ali Asker'in İstanbul konserlerinde, dışarıda ve salon içinde kimi engelleme girişimlerine karşın yine de dağıtımı ve satışı yapıldı. Tiyatro ve sinema önlerinde ve içlerinde de yapıldı ve engellemeler aşıldı. En son Frida adlı oyunun sergilendiği salonun içinde ve salonun önünde satış yapıldı ve engelle karşılaşmadı.

Aralık 2003 de ve 29 Şubat 2004'te iki ayrı dost bildiğimiz kurum ve kesim bize yasak uygulamaya çalıştı. Satış ve dağıtımı engellemeye çalıştı.

Aralık'taki ilk engelleme bir dayanışma gecesinde oldu. Munzur'la Dayanışma Derneği'nin düzenlediği yemekli gecede Güney takvimlerini sergilemek için masa açmamız ve elden satmamız yasaklandı. Geceyi düzenleyenler kendileri masa açmışlardı ve derneklerinin çıkarmış olduğu takvimleri ve dergileri satıyorlardı ancak Dernek Yönetim Kurulu kendileri dışında kimseye masa açtırmama kararı almış. Kendine göre makul gerekçesi olabilir.

Biz her gecede ve masa açtırılması gerektiğini savunmuyor ve düşünmüyoruz ancak kimseye engel olunmadığı halde kararın mutlak olarak kavranıp Yılmaz Güney'in film afişlerinden ve sözlerinden ibaret Güney 2004 takvimini sergilemeyi kapsaması gerekmiyordu.

Ama kapsadı. Masa açmak "yasak"tı! Gerekçe; Yönetim Kurulu Kararı! Yönetim Kurulu orada ve Güney takvimi ortada, Yönetim Kurulu kararı bir türlü değiştirmeye yanaşmıyor! Yasağın yanlış olduğunu, andaki somutta takvimlerin sergilenmesinin bir sakıncasının olmadığının söylenmesi ikna etmeye yetmiyor. Karar medeni ölçüde sayılabilecek üslupla da yapılmıyor. "Yasak", "karar alındı", "toplayın"! Kararın "kesin"liği sertleşiyor ve ısrarlı tutum takınan Güney'den arkadaşlar sonunda takvimleri toplayıp salonu terk ettiler. Haklı olarak dayanışma talep eden bir kurumun takvim sergilenmesi dayanışmasını göstermemesini anlamak zor.

Bu arkadaşlara yazılı bir açıklama gönderdik ve tavır takınmalarını bekledik. Ancak bu güne kadar bir cevap gelmedi. Bilgi olması açısından bu yazımızı da yanda yayınlıyoruz.

• • •

29 Şubat'ta İstanbul-Bağcılar Olimpik Spor Salonu'nda Yüz Çiçek Kültür Merkezi'nce düzenlenen konserde, konser salonunun dışında/sokakta içeri girmek isteyen dışarıdaki izleyicilere Güney takvimi ve son Güney in son sayısı satılmaya çalışıldı. Görevli arkadaşlar hışımla gelip yasak olduğunu söylediler! "Neden, nasıl, niçin, ne zararı var?" sorularını sormak neredeyse kabahat. Karar alınmış ve yasak. Hem kendileri satmıyorken biz neden satabiliyormuşuz?!

Arkadaşlarımız kararın yanlış olduğunu, zaten salon içinde satış yapmadıklarını, sokakta sattıklarını ve oranın da salona ait bir yer olmadığını, kendilerinin sokakta yasakçılık yapmaması gerektiğini, devletin engellemediğini kendilerinin yaptığını hatırlatması yanlış kararın düzeltilmesine yetmiyor. Yasağın üslubu yine hoş değil. Yasak ne kadar sert bir dille ifade edilir ve yasağı tebliğ eden kişi de ne kadar otoriter davrandığını gösterirse yasak(!) o kadar kabul görür ve muhatap o ölçüde siner mantığıyla hareket edilmeliydi. Öyle yapıldı, ama yanlış! Yetmiyor, yanlış görülmüyor ve Grup Munzur'dan olduğunu beyan eden bir arkadaşla yeniden arkadaşlarımızın yanına gelinip, bir de ben Grup Munzur'danım, karar alındı, dağıtmanız yasak deniyor. İçerde müzik yapma görevi olan sanatçı dostlarımız, bizim gibi sanat-edebiyat dergisine dışarda yasak koymak için gelmekte bir sakınca görmüyor. Yine yasağın yanlışlığı anlatılıyor ve orada sucuların su sattığı ve kokoreççilerin kokoreçlerini sattığı sokakta Güney takviminin ve dergisinin satılmasına müdahale haklarının olmadığı belirti-

EK: Aşağıdaki mektubumuza halen yanıt bekliyoruz.

Munzur Çevre Derneği Yönetim Kurulu'na,

Sayın Yetkili(ler),

Derneğinizin 26 Aralık'ta Figaro salonunda düzenlemiş olduğu dayanışma gecesinde dernek sorumlularınız ile dergi çalışanlarımız arasında sorun yaşanmıştır. Dergi çalışanlarımızın açmak istediği takvim masası önce sözlü olarak Yönetim Kurulu kararı var gerekçesiyle sorumlularınız tarafından engellenmek istenmiş, buna dergi çalışanlarımızın itiraz etmesi üzerine, demokratik bir derneğe yakıştıramadığımız kaba bir tarzda ve yer yer zora da başvurarak dergi çalışanlarımız masayı toplamaya zorlanmak istenmiştir.

Biz derneğinizin almış olduğu ileri sürülen yayın standı açma yasağını ve bu kararı hayata geçirme biçiminizi antidemokratik ve çifte standartçı bir mantık ve uygulama olarak değerlendiriyor ve kınıyoruz. Karar çifte standartçıdır, zira aynı etkinlikte derneğinizin çıkarmış olduğu bir takvimin satılmasında hiç bir sorun görülmemiştir; yasak, derneğin dışındaki yayınlara konmuş bir yasaktır.

Dergimizin şu genel yaklaşımını sizlerle de paylaşmak istiyoruz. Biz devrimci-demokratik etkinliklerde değişik ve farklı görüşlerdeki yayınlara konulan bu tür yasakları yanlış buluyor, halklarımızın demokratik gelişmesinin önünde bir engel oluşturduğunu düşünüyor ve bunlardan kesinlikle kaçınılması gerektiğini düşünüyoruz. Yayınlarımızın çeşitliliğini rekabet anlayışı içerisinde bir tehdit olarak görmemek, tam tersine bizleri geliştirecek ve ilerletecek bir zenginlik olarak değerlendirmemiz gerekiyor.

Yönetim Kurulu'nuzun bu konuda yazılı bir özeleştiri vermesini ve ileride kimseye bir faydası olamayacak bu tür anti-demokratik tavırlardan kaçınmasını talep ediyoruz.

GÜNEY
Kültür-Sanat-Edebiyat Dergisi
01.01.2004

liyor. Bu yasakçı tutuma şahit olan bazı geceyi izlemeye gelen arkadaşlar bizi destekliyor ve yasağa karşı direnmemizi Yılmaz Güney'e yaraşır bir tavır olarak değerlendiriyorlar.

"Yasak!" diye karar alanlar ve kararı tebliğ edenler bunu hangi mantıkla açıklayabilirler?!

Mao'nun "Yüz çiçek açsın, bin fikir türesin" doğru sözünü tekrarlayıp, bir fikre bile izin vermeyip sokakta bile yasaklamaya çalışmayı nasıl açıklayabilirler? İçlerinde bu sözü uygulamama çelişkisini tanıyoruz ama hiç olmadı dışta farklı olunduğunun gösterilmesi çok mu yanlış olur?

"Devrimci Demokrasi" ile yasakçılık nasıl bağdaşır? Devrimcilik bunun neresinde, demokrasi bunun neresinde diye sormazlar mı? Demokrasi denen şey nerede ve ne zaman uygulanır, merak ediyoruz...

• • •

Bu yazımızı okuyan ve devrimci/sosyalist mücadelede görece olarak yeni olan kimi okurlarımız bu durumu biraz hayret ve şaşkınlıkla karşılayacaklardır. "Bunlar hâlâ oluyor mu?" diye soracaklardır. "Biz maalesef evet, hâlâ oluyor" demek zorunda kalıyoruz. Bunu değiştirmek elimizdedir. Değişmeli ve değişecektir de. Bu, ancak bu gibi yanlışlara karşı mücadele edildikçe, bu yanlış yaklaşımlar sorgulandıkça mümkün hale gelecektir.

Bu bir kültür sorunudur aynı zamanda. Mücadele edilmesi gereken bu kültür proleter sosyalist kültür değildir, olamaz. Bunun devrimciliği-gericiliği tartışma götürür. Bu kültür, demokrasi adına demokrasinin iç edilmesidir. Bu sadece bugünün sorunu değil, aynı zamanda geleceğin sorunudur. Bugün demokrat olmayanların, yarın iktidardaki halini düşünmek yeter...

Bu yanlışlar sol içi yanlışlardır. Biz yapmasak da, bizi bir şekilde ilgilendiren ve son tahlilde bizi de bağlayan yanlışlardır. Gelin hep birlikte bu yanlışları ortadan kaldıralım...

Bir gün mutlaka!

EREN SOLMAZ

Yani yavaş yavaş ayak uçlarını ve parmaklarını hissetmezsin, sanki bedenine doğru çekilen birşeyler vardır. Kanın donmuş gibidir. Yürümek ölüm gibi gelir. Ve o an tek dileğin vardır; sıcak bir yer ve içini ısıtacak sıcak birşeyler...

Kentin kenar mahallelerinde yüzüme çarpan kar tanelerini yalıya yalıya ilerliyorum. Bir taraftan da lanetler yağdırıyorum yaptığım işe. Ve patrona, yani büyük şef "Oturan Boğa"ya... Onu hiç sevmiyorum ve hatta yüzünü bile görmeye tahammül edemiyorum. Ah o babam yok mu?! Hep o bu işleri sardı başıma... Ne vardı yani, bazıları gibi zengin olsaydı ve ben de şu an son model arabamla dolaşıyor olsaydım!!! Sonra sinirlerim biraz yatışıyor ve "galiba havanın bu kadar soğuk olması insana böyle şeyler düşündürüyor" diyorum.

Birkaç evin elektrik sayacını yazarak ilerlemeye devam ettim. Sayaçlar dışarı alınalı birkaç ay olmuştu. Allahtan kapı çalıp içeri girme derdim kalmamıştı. Üşüyorum, çok üşüyordum. Tek düşüncem vardı, sayaç yazma işini bir an önce bitirip evime dönebilmek...

Sayaçlarını yazdığım mahalle kentin dışarılarına doğru yoksul insanların oturduğu bir mahalleydi. Evlerin çoğu çatısız gecekonduydu. Bitirmeme artık birkaç ev kalmıştı. Bir gecekonduya doğru yaklaştım ve sayacının dışarıda olmadığını gördüm. Mecburen kapıyı çalmak zorunda kaldım. Kapıyı yüzü solgun bir teyze açtı.

"İyi günler teyze, ben TEDAŞ görevlisiyim, sayacınızı görebilir miyim acaba?" dedim. Sayaç içerideydi. İçeri girdim. Endeksi yazdım. Teslim ettim. Tam gitmeye hazırlanıyordum ki, teyze, "İçeri girip birşeyler içmez misin?" dedi. Çok üşüyordum. Biraz ısınmak hiç de fena olmazdı. "Ben sizi rahatsız etmeyeyim..." dedim. "Rahatsız etmezsin, üşümüşsün, girip biraz ısın, sonra gidersin" dedi. Zaten ayaklarımda yürüyecek derman kalmamıştı. Onlar beni içeriye doğru götürdü. Ben de onlara uydum.

İki oda, bir mutfak ve bir ara yerden oluşan, tuvaletin dışarıda olduğu bir evdi. Odada kırık bir kanape, birkaç çul ve bir kilim vardı.

İçeri girdiğimde biri erkek, ikisi kız üç çocuk yemek yiyordu. Ben içeri girdikten sonra hepsi ayağa kalktı. Bir köşeye çekildiler. Büyük oğlan;

"Hoşgeldin abi..." dedi. "Hoşbulduk..." dedim ve kırık kanapeye oturdum.

Yemek yiyorlardı demiştim. Evet yemek yiyorlardı. Teyze yan taraftan ikram edeceği çay için bardak getirmeye gitmişti. İçeri girdi ve yere serili olan gazetenin üstünde duran peynir, ekmek ve çaydanlıklara doğru yaklaşıp oturdu. Bardağa çayı doldurup, "Biraz birşeyler atıştırmak ister misin?" dedi ve ekledi: "Kusura bakma ikram edilecek başka birşey yok..."

Onları kırmamak ve küçümsememek açısından oturdum sofranın önüne. Birkaç lokma peynir yedikten sonra yerime kalktım. O ara çok duygulanmıştım. Çünkü onlar yedikleri peynir ve ekmeği paylaşabilecek kadar zengin insanlardı. Utanması gerekenler ise bunu yapamayanlardı. Teyzeye eşinin ne iş yaptığını sordum. "Eşim üç yıl önce gitti ve bir daha dönmedi. Sonraları hiç haber alamadık, kimseler ne olduğunu bilmiyor..." dedi.

Beş çocuğu olduğunu, en büyük oğlunun askerde, onun bir küçüğünün 17 yaşında olduğunu ve tüpçünün yanında çalıştığını; kendilerini onun geçindirdiğini söylüyordu. Diğer üçü de karşımda masumca oturuyordu. Karşımdaki çocuklardan erkek olanına okula gidip gitmediğini sordum. Yedinci sınıfa gittiğini, hafta sonlarında mendil sattığını, yaz tatillerinde de ayakkabı boyacılığı yaptığını anlattı. Çalışıp da okuyan delikanlı gururluydu. Kızlardan büyük olanı beşinci sınıftan sonra okulu bırakmıştı. Diğeri ise hiç gitmemişti okula. Okuyan çocuğa sordum:

"Okuyup ne olacaksın?"

"Doktor olmak isterim." dedi.

"Peki neden doktor olmak istersin?"

"Çünkü annem çok hasta, onu tedavi ederdim o zaman."

Anneleri kalp hastasıymış. İlaç yazılı reçeteyi gösterdi bana ve ilaçlarını uzun süredir alamadığını, karınlarını doyuracak parayı zor bulduklarını söyledi. Reçeteyi ve yazdığım faturayı aldıktan sonra kalkmak için izin istedim teyzeden. Çocukları öptükten sonra kapıya doğru ilerledim. Ayakkabılarımı giydikten sonra teyzeden özür diledim. O buna bir anlam veremedi. "Niçin özür diliyorsun?" diye sorduğunda ben yolda ilerliyordum.

Kalan evlerin sayaçlarını da yazdıktan sonra makbuzları teslim edip evime döndüm. Annem olaylardan etkilenip yüzümdeki değişikliği görünce, "Neyin var?" diye sordu. "Birşeyim yok, soğuktan olmalı..." dedim. Birşeyler yiyip babamın açmış olduğu televizyonun karşısına geçtim. Magazin dolu haberler bittikten sonra "Televole" başlamıştı.

Bunları seyrederken içimden Yılmaz Güney'in hafif gülümseyip başını sallayarak söylediği şu sözler geçiyordu:

"Bir gün mutlaka!"

Yılmaz Güney'in doğumgünü

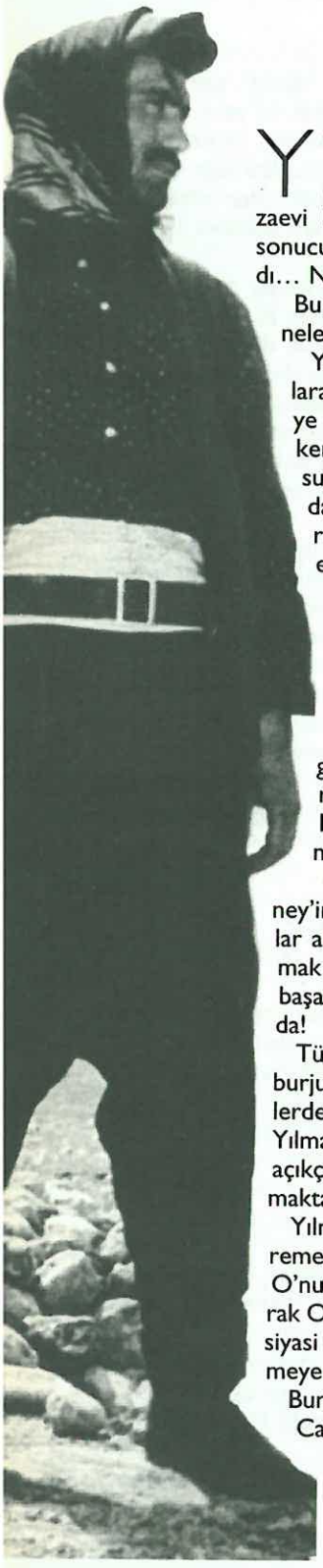

UFUK GELSİN

Yaşasaydı, bugün, 1 Nisan 2004'te 67. doğum yıldönümünü kutlayacaktık Yılmaz'ın... Ama o, uzun cezaevi koşullarında yakalandığı hastalıklar sonucu 9 Eylül 1984'te aramızdan ayrıldı... Neredeyse 20 sene oluyor!

Bu 20 yıllık süreçte O'nun hakkında neler yazılmadı, neler söylenmedi ki?

Yılmaz'ı en verimli yıllarında zindanlara atıp onun çalışmalarını engellemeye çalışanlar, aynı zamanda O'nun erken ölümünün de suçlusu ve sorumlusudurlar... Kuşkusuz O'nun aramızdan erken ayrılması, daha sonraki süreçte işçilere, emekçilere sunacağı eserlerden, sınıf mücadelesine yapacağı katkıdan bizleri, işçi ve emekçileri mahrum bıraktı. Hakim sınıflar O'nu en verimli olacağı dönemde bizden aldı...

O'nu bizden aldılar ama O, gerek sanat alanında –sinemada–, gerekse de siyasi alanda geride bıraktığı eserlerle, düşüncelerle ezilenlerin beyninde, gönlünde yaşamaya devam etti, ediyor.

Türk hakim sınıfları Yılmaz Güney'in devrimci sanatının emekçi yığınlar arasında yarattığı olumlu etkiyi yıkmak için ne kadar çaba harcamışsa da, başarıya ulaşamamıştır, ulaşamayacak da!

Türk hakim sınıflarının bu çabalarına, burjuva kalemşorlar da değişik biçimlerde katkıda bulunmaktadırlar. Kimisi, Yılmaz'ın devrimci, komünist kimliğine açıkça kimisi de dolaylı saldırıda bulunmaktadır.

Yılmaz'ı kendilerinin seviyesine düşüremediklerinden olsa gerek, kendilerini O'nun seviyesinde göstermeye çalışarak O'nun hem sanatçı-sinemacı hem de siyasi olarak büyüklüğünün üzerini örtmeye çalışmaktadırlar.

Buna bir örnek Ocak ayı başlarında Can Dündar'ın Milliyet-Popüler Kültür'de yayınlanan yazısıdır.

Can Dündar İbrahim Tatlıses'i Yılmaz Güney ile karşılaştırmakta ve ikisinin arasındaki "ortak" noktaları göstermeye çalışmaktadır... Üstüne üstlük de bunu sinema alanında da yapmaktadır.

En başta belirtilmesi gereken şey, İbrahim Tatlıses'in kendisi Yılmaz Güney gibi olmak istemiş olabilir, ama İbo'nun filmleri, sineması ile Yılmaz'ın filmleri ve sinemasını karşılaştırıp birbirine benzetmenin kendisi bile, Yılmaz'ın sinemasına, filmlerine hakarettir.

Her ikisi arasındaki benzerliğin "delikanlılık", "maço" olma noktalarında da Yılmaz'ı İbrahim'le aynıymış gibi göstermek, gelişme sürecinde Yılmaz'ın

TOPLUMSAL DEVRİM SÜREKLİ BİR DEĞİŞME VE DEĞİŞTİRME HAREKETİDİR

Arkadaşlarım,

Toplumsal devrim, sınıfsal temelleri olan, kesintisiz bir değişme ve değiştirme hareketidir. Çeşitli zorluklarla dolu, uzun, sancılı bir tarihi dönemi kapsar. Acıları, sevinçleri, başarıları, yenilgileri, yükseliş ve düşüş devrelerini içerir.

Toplumsal devrimleri zorunlu kılan, uzlaşmaz boyutlara ulaşan toplumsal çelişmelerdir. Sınıflı her toplum, uzlaşmaz sınıf çelişmelerini bağrında taşır. İşte devrimleri gündeme getiren bu çelişmeler, çelişmelerin çözümü için gerekli olan sınıf güçlerini, bütün mücadele silahlarıyla karşı karşıya getirir. Sınıf siyasetlerini, ideolojilerini, taktik tavır ve davranışlarını da bu süreç içerisinde biçimler.

Toplumumuz da, günden güne berraklaşan bu saflaşma süreci içindedir. Biliyoruz ki, insanlık tarihi sınıfların mücadeleleri tarihidir. Tarihin itici gücü halklardır. Yani, tarihi gelişmeler, üstün yetenekli insanların eseri değil, üstün özelliklere sahip insanlar toplumsal çelişmelerin ve gelişmelerin eseridir. Toplumsal gelişmelerin nesnel yasalarını ve halkların tarihi eğilimlerini özünden kavrayan insanlar, nesnel koşullara uygun düşen doğru önerileri, fedakârlıkları ve cesaretleriyle kitlelerin bilinçlenmelerinde, devrim hedeflerine yönelmelerinde önemli roller oynamışlar ve tarih, onları layık oldukları yerlere oturtmuştur. Tarihi akışa ve toplumsal eğilimlere ters düşen, toplumsal gerçeklikten kopar ve halkın devrimci eğilimlerini çiğneyen insanlar ise, bir zamanlar halk tarafından nasıl yüceltilmişlerse, yine halk tarafından alaşağı edilmişlerdir, edilmektedirler ve edileceklerdir. İşte bu tarihi ve evrensel gerçeklerden hareketle, sınıf saflaşmalarının yoğunlaştığı günümüzde kendi

vesilesiyle...

olumlu yönde nasıl değiştiğini gözardı etmek ve her şeyden önce de Yılmaz'ın bilinçli olarak erkek egemen sisteme karşı mücadele bayrağı açmış olduğunu inkar etmektir. Yılmaz'a büyük haksızlıktır bu.

Dündar'ın kendisinin de yazısının sonunda kabul ettiği gibi Yılmaz, "okuyup yazmış bir dava adamıydı." Yılmaz hakkında bu tespiti yapan Dündar, İbrahim Tatlıses'in sadece Yılmaz'ın "delikanlılığını" üstlendiğini söyleyerek Tatlıses'i "ucuz lümpenlik" yapan biri olarak değerlendiriyor... Bu tespitiyle, tüm yazısındaki karşılaştırmalar, benzetmeler sonucunda, Yılmaz'ın "delikanlılık" yanını da "lümpenlik" olarak göstermektedir... Buna göre ortaya çıkan tablo, Yılmaz'ın "okuyup yazmış lümpen bir dava adamı" tablosudur. Dündar bunu açıkça böyle formüle etmiyor ama yazısından çıkan sonuç bu.

İlle de ikisi arasında ortak nokta tespit etmek gerekiyorsa, Yılmaz Güney ile İbrahim Tatlıses arasındaki ortak noktalar, ikisinin de Kürt milletinden ve erkek cinsinden olmasıdır. Bunlar dışındaki her benzetme Yılmaz'a haksızlık olacaktır.

Yılmaz'ı, 67. doğum yıldönümünde kendisinin 1977'de "doğum günü" vesilesiyle yaptığı konuşmayla anıyor ve mücadelemizde yaşatacağımızı bir kez daha ilan ediyoruz.

yerimizi saptamak göreviyle karşı karşıyayız.

Kimin saflarında olacağız?

Bağımsızlık, demokrasi ve özgürlük isteyen; insanın insana kulluğuna son verilmesini isteyen halkların devrimci saflarında mı, yoksa bağımsızlığa ve demokrasiye karşı çıkan, sömürüyü bir tasma gibi halkların boğazına geçirip onları köleleştiren ve düzeni korumak için her türlü baskı ve zulmü "meşru" gören halk düşmanı saflarda mı?

Hangi safları seçersek seçelim, seçtiğimiz saflar bize çeşitli görevler yükler. Bu görevlerin yerine getirilmesi, bizi sınıfsal değerlere göre adlandırır. Ya ezilen halkların ve sınıfların fedakâr, yiğit, bilinçli, unutulmaz savaşçıları olarak, bilinen-bilinmeyen kahramanları olarak tarihe geçeriz... ya da halk düşmanları olarak, nefretle anılarak tarihin kara sayfalarına, tarihin çöplüğüne. Ya anamıza, babamıza, karımıza ve çocuklarımıza, bizden sonraki kuşaklara şerefli insanların mirasını bırakırız... ya da onların, yakınlarımızın, uzun bir süre utanacakları, hatırladıkça yüzlerini kızartacak acı bir miras. Biz, çocuklarımıza şerefli, onurlu bir miras bırakmalıyız.

Arkadaşlarım,

Şerefli bir miras bırakmanın birinci koşulu, ezilenlerin yanında bilinçli bir biçimde saf tutmak ve kendimizi, ezen sınıfların gerici ideoloji ve kültürel etkilenmelerinden, düşünce biçimlerinden, alışkanlıklarından kurtarmak için sabırlı çaba sarfetmektir.

Safımız, her türlü sahteliği, grupçuluğu aşarak, başta işçi sınıfı olmak üzere, ezilen, sömürülen bütün emekçi kitlelerin birliği doğrultusunda, devrimci proletaryanın mücadele safları olmalıdır.

Bu safı içtenlikle ve inanarak seçmişsek, bu saflara karşı olan bütün gerici güçlere ve bu güçlerin ideolojik, siyasi, kültürel ve toplumsal etkilerine karşı, bilimsel sosyalizmin ilkeleri temelinde savaşmalıyız.

Bu görev, kendimizi ve çevremizi değiştirmeyi emreder.

Bu görev, devrimci fedakârlığı, bilgi edinmeyi, yiğitliği ve alçakgönüllü olmayı emreder.

Bu görev, devrim saflarını seçmiş insanların, eleştiri, özeleştiri temelinde birliğini emreder.

Bu görev, devrim yolunu seçmiş insanların kardeşliğini, kitlelerle birleşmesini emreder.

Arkadaşlarım,

Yeni bir yaşa girdiğim bu gün, gerek bana gerekse sizlere, geçmişe eleştirici bir gözle bakmanın, hatalarımızın sınıfsal köklerini araştırmanın, bizi halka güvensiz, bireyci, tembel yapan ana nedenlerin araştırılmasının vesilesi olsun.

Gerçekten devrim istiyorsak, devrimin çıkarlarını birinci plana almalıyız. Gerek kendi, gerekse arkadaşlarımızın zaaflarına, yapıcı ve arındırıcı bir biçimde, bu açıdan bakmalıyız.

Bizi zor görevler bekliyor. Başarılı olmak, en küçük ayrıntının bile doğru sınıfsal ilkeler ışığında titizlikle irdelenmesini zorunlu kılar. Sizlere, önümüzdeki çeşitli engellerin aşılmasında gücüm oranında yardımcı olmak için çalışacağım; olumlu yanlarımızın vazgeçilmez dostu, zaaflarımızın amansız düşmanı olarak her zaman yanınızda olacağım. Bütün eksiklik ve yetmezliklerinize karşın sizlere inanıyorum ve güveniyorum. Bu inancım, kaynağını halkıma duyduğum güvenden alıyor. Devrimin gerektirdiği bilgiler ve yetenekler kazanılabilir şeylerdir. Halkımız mutlaka başarıya ulaşacaktır. Bağımsızlığın, mutluluğun ve özgürlüğün düşmanı emperyalizm ve sosyal emperyalizm yenilecektir. İnsanlık düşmanı faşizm yenilecektir! Reformizm ve revizyonizm yenilecektir! Her türlü sağ ve "sol" sapmalar aşılacaktır! Ve halkımız kendi eseri olacak Demokratik Halk Devrimini ve buradan geçerek sosyalizmi kesin zafere ulaştıracaktır. Bu, tarihin yazgısıdır.

Yaşasın devrim!..

(Yılmaz Güney, bu konuşmayı, Kayseri Cezaevi'nde, 1 Nisan 1977'de "doğum günü" dolayısıyla Komün Arkadaşları önünde yaptı, daha sonra *Güney* Dergisi'nde yayınlandı.)

(Yılmaz Güney, Siyasal Yazılar, sayfa 9-12, Güney Yayınları)

İnsan hakları ihlalleri artıyor!

DERYA GÜMÜŞ

İstanbul Üniversitesi öğrencisi Önder Babat vurularak öldürülüyor... Mazgirt'te yargısız infaz sonucu İmam Boztaş ölü bulunuyor... Dün Gülbahar Gündüz'e gözaltında tecavüz edenler kendilerine yeni kurbanlar arıyorlar: Günlerce işkencede tutulan Gülüstan Demir'e tehditlerde bulunuluyor, ajanlık teklif ediliyor... TAYAD üyelerine yönelik saldırılar artıyor; seslerini duyurmaya çalışan, hücre tipi cezaevlerine karşı süren ölüm oruçlarında 108. devrimcinin yaşamını yitirmesi karşısında "Duyuyor musunuz?!" sorusunu yönelterek toplumun dikkatini toplumun hücreleştirilmesine çekmeye çalışanlar hakkında koğuşturmalar birbirini kovalıyor... İşkence mağdurlarının –örneğin Mehmet Desde'nin– kendilerine işkence yapanlar hakkında açtıkları davalar engellenmeye çalışılıyor, Mehmet Desde şahsında olduğu gibi davanın geri çekilmesi için korkutma ve yıldırmaya dönük çabalar, tehditler sürüyor. JİTEM yasalara aykırı bir biçimde cezaevinden insan alıp sorguluyor, buna karşı suç duyurusunda bulunanlar hakkında "Adalet Bakanlığı ve adliyelerin manevi şahsiyetine hakaret"ten dava açılıyor... Kürtlerin kendi dillerini öğrenmesinin önüne çıkarılan engellere yenileri ekleniyor... Dergi ve gazete bürolarının basılması, yayınların yasaklanması-toplanması, yürüyen koğuşturmalar, kesilen onlarca milyarlık cezalar... sürüyor. Bu konuda son dönemde bir dizi örnek yaşandı, yaşanıyor...

Bütün bunlar geçtiğimiz bir kaç ayın insan hakları ihlallerinde öne çıkan olaylardan bir kaçı... Burada son üç ayın, altı ayın bilançosunu çıkarmadık... Hayır, son dönemin bir kaç olayını hatırlattık. (Sadece bugünün işi de değil yapılanlar... Dün de yapıyordu devlet aynı şeyleri... Gündem gazetesinin yayınladığı aşağılık bir itirafçının açıklamaları, derin devletin insan hakları ihlalinde ne kadar derin olduğunu gözler önüne yeterince seriyor!)

Ve salt bu olgular bile insan haklarının iyileştirilmesine yönelik çıkarılan paketlerin kağıt üzerinde kaldığını göstermeye yetiyor... Yapılanlar bir kez daha Türkiye'de devletin "insan haklarını" dikkate alma diye bir sorunu olmadığını gösteriyor. Gerçekte paket paket çıkarılan düzenlemelerin esasta hâlâ AB üyeliği için tarih almaya dönük makyajlardan başka bir şey olmadığı görülüyor. Hükümet yaptığı makyaj da bu devletin suçlarını kapatmaya yetmiyor.

Bu arada ABD Savunma Bakanı Colin Powel Türkiye'ye 1991 yılında katledilen Birtan Altınbaş davasını soruyor... Avrupa Konseyi'nin Türkiye'yi izle-

"DUYDUNUZ MU?"

"Hapishanelerde 107 insan öldü... Duydunuz mu?" diye soruyordu ölüm orucunda yaşamını yitiren devrimcilerin sayısı 107'ye çıktığında TAYAD'lı aileler...

Devlet cezaevlerinde devrimcileri yalnızlaştırmak, aralarındaki ilişkileri çözmek, dayanışmayı ve birlikteliği ortadan kaldırmak, yalıtmak... kısaca devrimci tutsakları "tam teslim" almak istiyordu. Bunun bir yolu olarak F tipi denilen hücre tipi cezaevleri uygulaması gündeme geldi. Devletin bu saldırısına karşı devrimci tutsakların açlık grevi ve ardından ölüm orucu ile karşılık verdiler... Ardından onlarca devrimcinin katledildiği 19 Aralık saldırısı geldi... "Duydunuz mu?!"

Bugün devrimci tutsakların bir bölümü hâlâ ölüm orucunda... Ve eylemde yaşamını yitiren devrimcilerin sayısı artıyor... 107... Ve 108... Ve 109... Sırada başkaları var... Bilançoda sakatlanmış 500'ü aşkın Wernicke Korsakoff hastalığının pençesinde yüzlerce devrimci... Önce propaganda amaçlı ve tedavileri ailelerinin yapması için bırakılan devrimciler tekrar duvarların arkasına yalnızlığa alınıyorlar.

Tüm bu saldırılar karşısında emekçi yığınların büyük çoğunluğu ilgisizlik ve duyarsızlık tavrını sürdürüyor... Durum böyle olunca TAYAD'ın sorusu daha bir haklılık kazanıyor...

"Duydunuz mu?!"

• • •

Sanki bu çağrı işçilere, emekçilere yapılmıyor da devlete yapılıyormuşçasına çağrıyı devlet "duyuyor!" Ve ardından 19 Aralık saldırısını düzenleyen, saldırıya uğrayanları "suçlu" ilan eden devlet, sözkonusu dönemde Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü yapan Ali Suat Ertosun'u "Yüksek Hizmet Madalyası" ile taltif ediyor! Yetmiyor: Şubat ayından beri "Hapishanelerde 107 kişi öldü... Duydunuz mu?" kampanyası yürüten ve bunu afişle geniş yığınlara duyurmaya çalışan TAYAD üyelerine yönelik saldırılar yoğunlaşıyor. Bu afiş nedeniyle TAYAD Başkanı Tekin Akgün başta olmak üzere yüzlerce kişi gözaltına alınıyor, işkenceden geçiriliyor...

"Duydunuz mu?!"

• • •

Evet, bu soruyu hakim sınıflar duyuyor!!! Ve saldırıyor! Çıkan kimi sesleri de bastırmak için, devrimcilerin sesini iyice kesmek için...

Onlar kendi çıkarları sözkonusu olduğunda da duyuyor, duyuruyorlar. Örneğin Uzan Grubu'ndan Star çalışanlarının yaptığı açlık grevi çatışma halindeki medya patronlarının birbirlerine karşı kullandıkları bir koz olduğunda o ses duyuluyor, duyuruluyor... Onlar kendi çıkarlarının koruyucularını, katliam yapanları, katliamlara gözyumanları, evet bu "üstün hizmet"leri duyuyor, ödüllendiriyorlar... vb. vb. Sınıf tavrı bunu gerektiriyor ve onlar buna uygun davranıyorlar...

'F tipi' için Üstün Hizmet Madalyası

CEZAEVLERİNDE 'F Tipi' sistemine geçilmesi için kararlılığın sergilendiği dönemde Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü yapan Ali Suat Ertosun, 'Devlet Üstün Hizmet Madalyası' ile ödüllendirildi. Adalet Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada, Bakanlar Kurulu'nun 'Madalya ve Nişanlar Kanunu'nun ikinci maddesine dayanarak aldığı kararla Ertosun'a bugün madalyasının verileceği bildirildi. Ertosun, madalyasını Adalet Bakanı Cemil Çiçek'ten törenle alacak. ■ ANKA

A.S. Ertosun

Peki hakim sınıfların sömürdüğü, baskı altında tuttuğu geniş yığınlar... İşçiler, emekçiler... Sınıfın evlatlarının, devrimcilerin saldırılara uğraması, katledilmesi; dördüncü yıla girmiş bir ölüm orucunun can alması karşısında cezaevlerinden yükselen haykırışı, ailelerin çığlığını "duydunuz mu?!"

Sizler; işçiler, emekçiler... Duyarsızlığa, unutturmaya, unutturulmaya tepkiyi:

"Duydunuz mu?!"

me raporlarında "Türkiye'de denetimin sürmesi gerektiğinden" sözediliyor. Yani emperyalist güçler Türkiye'deki insan haklarının savunuculuğuna(!) soyunuyor... Bütün bunlar, dipleri kara olan tencerelerin birbirlerini kötüleme çabasına benziyor. Ve bunların ardında kimi hesaplar duruyor. Örneğin, Türkiye'yi AB'ye almak istemeyen Avrupalı emperyalistler Türkiye'deki insan haklarının durumunu "sorgulama" ve bunu "engel" görme taktiğine başvuruyorlar. Fakat, Türkiye'nin insan hakları ihlalleri alanında ABD ve AB gibi emperyalist güçlerin eleştirilerine hedef olması ne bu sözkonusu emperyalist güçleri gerçek insan hakları savunucusu yapıyor, ne de Türkiye bu güçler eleştiriyor diye bu alandaki tavrını değiştiriyor...

Yapılanın taraflar açısından adı konmamış bir kavgasından başka bir şey olmadığı görülüyor...

Hayır; bizim emperyalistlerin sahte insan hakları savunusuna ihtiyacımız yok! Hayır; bizim Türk devletinin bu tür baskılarla insan hakları alanında gerçekte bir düzeltme yapacağına yönelik bir beklentimiz yok!

Biz şunun bilincindeyiz: Sömürü üzerine kurulu bu sistemde iktidar sahipleri kendi çıkarları için işçilere, emekçilere yönelik saldırılarda bulundular, bulunacaklardır. Katledebilirler, işkencelerden geçirebilirler, "mülkün temeli" adalet adına yıllar boyu cezalar verebilir, insanlarımızı hücrelere gönderebilirler... Bu sömürü üzerine kurulu düzenin doğasındadır.

Gerçek anlamda insan haklarının emekçiler için en geniş biçimiyle uygulanması ancak emekçilerin kendi düzeninde mümkün olabilir ve olacaktır.

Bir gün mutlaka!

"Vizontele Tuuba" notları...

Yedinci sanatı severim. Fırsat buldukça sinemaya gider, vizyondaki filmleri izlemeye çalışırım. Son günlerde üzerinde durulan Vizontelelerin ikincisini, "Vizontele Tuuba"yı gördüm. Bu filmle ilgili kimi notlarımı okurla paylaşmak istedim. Bu arada Almanya'da Berlinale'de büyük ödül olan Altın Ayı Ödülünü kazanan "Gegen die Wand" filmi ile ilgili olarak filmin başrollerinden birisini paylaşan Sibel Kekilli hakkında yürütülen tartışmaya ilişkin notlarımı da aktarmak istiyorum.

• • •

Üç yıl önce vizyona girmişti Vizontele... Seyirci açısından bir rekora imza atmıştı. Konu olarak bir kasabaya televizyonun girişi temel konusu etrafında, 70'li yılların ilk yarısındaki dönemin olaylarını arka planda yansıtan bir filmdi. Konu açısından naifti; öyle büyük ve iddialı konulardan uzaktı; ama bu haliyle bir dizi şeyi –mizah ögesini de iyi kullanarak– anlatabilmişti.

Uzak bir kasabanın bir döneminin televizyonun kasabaya girişi üzerinden anlatılması aslında riskli bir işti, ama Yılmaz Erdoğan bu riski göze almıştı. Üstelik bunu bir tiyatro oyunu halinde de sunulabilecek bir anlayışla yapmıştı; skeçler dizisi bir film ortaya çıkmıştı... Bu yanıyla ilk Vizontele'de görsel zenginlik haliyle yoktu; bunu yaratma gayreti vardı. Bir tiyatrocu olan, söze alışkın Yılmaz Erdoğan'ın resimlerle konuşması fazlaca beklenen birşey değildi...

Tiyatroda kazandığı başarıyı –medyanın desteğiyle de– sinema alanında sürdürmek isteyen Yılmaz Erdoğan'ın bu ilk filmi medya desteğiyle de önemli bir başarıya imza atmış, seyirci rekoru kırmış, ödüller kazanmıştı...

• • •

Şimdi yeni Vizontele, "Vizontele Tuuba" gösterimde... İlk filmde 70'li yılların ilk yarısını konu edinen Yılmaz Erdoğan, Vizontelelerin ikincisinde bu kez 70'lerin sonunu konu ediniyor... Dönemin belli başlı özelliği sağ-sol çatışmasının derinleştiği bir dönem olması... Bunun bir sonucu olarak sürgün olayları yaşanmaktadır. Dönem; iktidardakilerin kendi yanında olmayan, muhalif, "sakıncalı" devlet memurunu ücra köşelere gönderdiği bir dönemdir. (Bu belki de Türkiye'nin "kaderidir"! Öyle ya bugün de bu tür ideolojik sürgünlükler son bulmamıştır; sürmektedir!) Öğretmen Güner Ser-

nikli sürgün yiyen bir memurdur; sonuçta ailesi ile kasabaya gelir... Görevi kütüphane yöneticiliğidir... Ama kasabada kütüphane yoktur! Yaratılır... Kitap yoktur, bulunamaz... Yaratılır... Aydınlar destek sunar; kamyonla kitabı yığarlar... Bu kez okuyan yoktur... İşte onu yaratmak zordur... Bu kez karınca kararınca onu yaratma çalışması başlatılır...

Kütüphane yoktur, kitap yoktur, okuyan yoktur fakat devrimciler vardır kasabada... Dedik ya dönem, sağ-sol kamplaşmasının yoğunlaştığı bir dönemdir. Hoş, kasabada sağ kesim yoktur; olmasına da gerek yoktur ama yine de bir kamplaşma vardır: Sol kendi içinde iki kamp biçiminde vardır... Bunlar arasında bir çatışma vardır... Yine solcuların birbirlerine, okula, aşk ilişkilerine değin uzanan vurgular vardır... Küçük küçük şeylerdir bunlar... Ama dönemin karakteristik özelliklerini yansıtması açısından kaydadeğerdir sözkonusu ayrıntılar...

Diğer yandan sola karşı devletin "mücadelesi" vardır... Devlet vardır! Dışarıda her ne kadar birbirlerini –düzen partileri temelinde bir kamplaşma ve kasaba yönetimine talip olma biçiminde– yeseler de kasabanın önde gelenlerinin önünde ezilip büzüldüğü; kendisinden korkulduğu bir komutan vardır...

Bunun yanında televizyonun girişiyle değişen ilişkiler yumağında kitlelerin o camlı kutunun, "vizontelenin" nasıl esiri olduğu ince bir mizahla anlatılır... Deli Emin'in saf aşkı, Serikli ailesinin evlat acısı, Güner Serikli'nin eşinin küçükburjuva yaklaşımları, dolandırıcılar, çocukluk hevesleri, aşk, aydınların oluşturulan kütüphane duyarlılığı... vs. vb. bir dizi konu içiçe; bir dizi gösterilmek istenen detay yumağı...

Ve sonuçta zaman zaman eski resimlerle desteklenen darbe görüntüleri... Potinli iktidar döneminin başlangıç günlerinden görüntüler; solcuların tutuklanıp sevkedilmesinin resimler arasında Vizontele Tuuba sona erer...

• • •

Film hakkında olumlu veya olumsuz bir dizi eleştiri okudum, duydum... Benim film hakkındaki genel yargım filmin –kimi aksamalarına rağmen– olumlu olduğu... Hayır; Vizontelelerin bu ikincisi, kimi burnubüyük eleştirmenlerin –aynı zamanda solun– yaptığı olumsuz değerlendirmeleri haketmiyor.

Her ne kadar Vizontele Tuuba'yı sevdiysem de; Vizontelelerin birincisi bana göre daha iyiydi. Şundan dolayı: Birincisinde konu fazla dağınık degildi. Bir konu etrafında yoğunlaşılıyor (televizyonun girişi) diğer yan konular daha geri planda aktarılıyordu. (Yine belirtmeliyim: Vizontelelerin birincisi ama tiyatro veya skeçler bütünü biçimindeydi ve bu olumsuzdu!) Vizontele Tuuba'da ise esas konu kütüphane gibi görülse de duygusallık, sol-solun durumu, kasabada iktidar çelişkisi, üçkağıt, sinema ve televizyonun durumu-etkisi vs. konuları geride değil; öyle ki bana göre esas anlatılmak isteneni gölgeler biçimde... (Çok fazla konuyu birarada, içiçe anlatma kaygısı içinde filmin güme gitmesine örnek film olarak 1980'li yılların başında izlediğim "Su da Yanar" filmi aklıma gelir hep; nedense...)

Teknik olarak fena değil... Yılmaz Erdoğan tekniği kullanmış ama konu olarak filmdeki çeşitlilik problemli, kugusunu istedigin kadar iyi yap, ama istedigin kadar iyi teknik vs. kullan, yine de öyle çok hareketli-sürükleyici olmuyor. Bu ilk Vizontele'de de vardı. Şüphesiz Yılmaz Erdoğan bunun farkında; bunu kırmak için hayli pahalı kameralar vs. kullanıyor, birşeyler yapmak istiyor ama sonuçta yine de yapılanlar yeterli olmuyor; film sürükleyici olmuyor... Bu noktada mizah filmi çekip çeviren esas unsur haline geliyor.

Yılmaz Erdoğan'ın filmlerini bir tiyatro sahnesinde de –kimi sahneler çıkılırsa– oynamak mümkün. Bu onun tiyatrodan gelmesinin bir sonucu. Anlaşılır bir şey. Ama Yılmaz Erdoğun bundan kurtulabilir ve sinema dilini yakalayabilirse çok iyi şeyler yapabilir. Bunun için de "tiyatrodan" kendisini kurtarması gerek. Diğer yandan haksızlık yapmamak için Erdoğan'ın Vizontele Tuuba'nın yönettiği birbuçukuncu film (yalnız ilk filmi!) olduğunu belirtmek ve "acemiliğini" anlamak gerekiyor.

Dikkat çeken bir nokta daha: Vizyona girdiğinden bu yana Vizontele Tuuba, ilk Vizontele'nin yakaladığı başarı kıstas alınarak değerlendirilme durumunda. Şüphesiz bu bir film –ve yönetmen için– bir handikap. Ama Yılmaz Erdoğan seri yapmak istiyorsa, kendisinin rakibi olması da kaçınılmaz. Ve o –yakalanan başarıdan olsa gerek– buna hazır bir görüntü çiziyor.

• • •

Film hakkında genel yargımı belirttikten sonra özellikle son yıllarda dikkat çeken bir konuyu vurgulamak da gerekiyor : Türkiye'de televizyon ve gazeteler arasında bir uyumu sağlayan ve popüler kültürü kitlelere taşırken daha kombine hareket eden –ve bunun semeresini de fazlasıyla alan– burjuvazi, bu kombinasyonun içerisine sinema, tiyatro gibi diğer sanat dallarını da katma çabasında... Bu yüzdendir ki sinemaya medya desteği her geçen yıl daha da artıyor; "kurak geçen" Türk sinema sektörü medyanın desteğiyle canlanma uğraşı veriyor. Kimi zaman bu sponsorluk biçiminde oluyor, kimi zaman bizzat medyayı elinde bulunduran tekeller filmin yapımcılığını üzerleniyor veya ortak oluyor. Şüphesiz burjuvazinin çıkış noktası kâr... Ve kâr dürtüsü kültürün her alanını olduğu gibi sinema alanını da pazara endeksli hale getiriyor; sinema-medya içiçeliği sağlanıyor. (Şüphesiz bu bir yanıyla iyi; hiç olmazsa kitleleri sinema salonuna çekiyor; ama "Hangi filmlere?" sorusu bu konuda belirleyici oluyor!)

Medya tarafından cilalanmış; parlatılmış simaların birşeyler yapması durumunda ortaya çıkan ürünlerin burjuva medya tarafından alabildiğine desteklendiğine en iyi örneklerden birisi Yılmaz Erdoğan... Bunun açıkça farkında olan ve bu bileşimin içinde "gönüllü" yeralan Yılmaz Erdoğan (başka şansı da yok, çünkü film yapmak, büyük organizasyonları gerçekleştirmek için büyük bir "yatırıma" ihtiyacı var!) bunu yaparken gayet bilinçli bir şekilde sistemin içinde kalıyor, sisteme ses çıkarmayan, ters gelmeyen şeyler söylüyor; kimi "muhalif" çıkışlar; ince vurgular... sistemi rahatsız etmiyor. Tersine "ne kadar demokra-

tik olunduğuna", "ne kadar çokseslilliğin bulunduğuna" bir örnek oluyor yapılanlar...

Şüphesiz bu yaptığımız genelliğin dışına çıktığımızda da şunu söylemek durumundayız: Yılmaz Erdoğan kendisine belirli bir misyon biçmeyen birisi. Herhangi bir büyük ideolojinin savunuculuğunu yapmayan birisi. Mevcut sistem çerçevesinde birşeyler yapmaya çalışan, tam da popüler kültürlük bir prototip. Bu yüzden kendisinden fazla bir beklenti içine girmemek, ona, onda olmayan, onun istemediği, bilinçli kaçındığı misyonlar yüklememek gerek. Ama bugün böyle bir çaba da var. (İlk filmini çektiği dönemde kendisine "Yeni Yılmaz Güney" yakıştırmaları hatırlansın!)

Ve bu çaba sadece Yılmaz Erdoğan'la –ve sinema alanıyla– sınırlı değil... Örneğin yazın alanında Orhan Pamuk, televizyonda Metin Uca, basında Can Dündar... gibi tiplerin yaptığı kimi "muhalif" çıkışlar bir çeşit yankı buluyor ve "tutuluyor". Halk dayanacak, kendi sesi olacak "muhalif" insanlar arıyor; kendisi sesini çıkarmıyor, bunu kimin sesi biraz daha "gür" çıkıyorsa ona/onlara yüklüyor... Böyle bir dönemden geçiyoruz.

Halkın kendi muhalefetini örgütlemediği koşullarda sistemin içinde olan, sistemden geçinen bu kültür insanlarından beklentinin de fazla olmaması gerekir. Böyle büyük beklentiler içine girmemek sonu hayalkırıklığıyla biten, bunun sonucunda kimi "sert" eleştirilerden de alıkoyar insanı...

Diğer yandan bu "muhaliflerin" gerçek mulalefet biraz yükseldiğinde gerçek muhalefetin açtığı yoldan ilerleyebileceğini; bu muhalefete destek sunabileceğini de şimdiden belirtmek müneccimlik olmasa gerek.

• • •

Vizontele Tuuba filmi hakkında bir başka not daha düşmek gerekiyor. Film her ne kadar bir dizi konuyu ele alıp işlemiş olmasına, bu arada '80 öncesi solun durumunu da mizahi bir dille anlatmasına karşın kullanıma açık bir film...

Neden?

Bu sorunun yanıtını vermeden önce, solun içinden gelen, 1980 öncesini bütün yoğunluğu ile yaşayan birisi olarak filmde solun eleştirisi karşısında rahatsızlık duymadım. Elbette bu da eleştirilmeli, eleştirilecek.

1980 öncesi sol çok iyi şeyler yaptı; sahiplenilmesi, savunulması gereken bir dizi iş başardı; kitlelere devrimci düşünceleri taşıdı, örgütledi; sınıf savaşımında bir dizi mevzi kazandı; bir dizi hakkın elde edilmesine önderlik etti; bu döneme damgasını vuran esas ögelerden birisi oldu... Bunlar sahiplenilmesi, savunulması gereken şeyler...

Bunlar yanında ama aynı zamanda birçok "çocukluk" da yaptı sol hareket... Bunu da kabul etmek, geçmişten ders çıkarmak için yanlışları da ortaya koymak gerekiyor. Bunu özellikle solun kendisinin yapması iyi olurdu, olur. Evet, gerektiğinde mizahi bir uslupla da bunu yapmak mümkün...

Yılmaz Erdoğan da bunu yapıyor.

Ama bu eleştiriyi kim, nasıl kullanıyor?

Bunun nasıl kullanıldığına en iyi örneklerden birisini CNN Türk kanalında Manşet programında gördük... Programın yöneticisi Mehmet Ali Birand bir üniversitenin salonunda, genç öğrencilerin katıldığı bir programına başta Yılmaz Erdoğan olmak üzere Vizontala Tuuba ekibinden insanları çağırmıştı. Bu programda filmden de kesitler gösteriliyor; filmin konuları, kamera arkası üzerine söyleşi yapılıyordu. Solun eleştirisine gelindiğinde Mehmet Ali Birand; filmden aktarılan "solun eleştirildiği" kesitlere atfen "eskiden gençlerin ne kadar kandırılmış olduğu", "onların mücadele ettiği, kendi aralarında ettikleri kavganın aslında bir incir çekirdeğini bile doldurmayacak kadar önemsiz olduğu", "solun ne kadar uzlaş-

Kim ahlaksız?

Bu yıl Berlinale'de en büyük ödül olan Altın Ayı ödülünü Türkiye kökenli Fatih Akın'ın yönetmenliğini yaptığı, başrolünü Türk oyuncuları Sibel Kekilli ile Birol Ünal'ın yaptığı "Gegen die Wand" ("Duvara Karşı") filmi kazandı.

"Duvara Karşı"nın Türkiye kökenli bir yönetmen tarafından yapılması, Türkiyeli göçmenler arasında geçen bir aşkı konu edinmesi, Türkiye kökenli oyuncuların başrolü paylaşmaları... Alman kültür ve sanat çevrelerinde "filmin ne kadar Almanya'yı temsil ettiği" yönlü tartışmalarının yürümesine neden oldu.

Ancak Altın Ayı ödülünü kazanan "Duvara Karşı" filmi bir başka açıdan daha tartışılıyor: Almanya'da yayınlanan "Bild" gazetesi filmin başrol oyuncusu Sibel Kekilli'nin bu film öncesinde porno filmlerinde oynadığını "ortaya çıkarmıştı"! Böylece yeni bir tartışma başladı; geçmişti porno filmler çeviren Sibel Kekilli üzerinden ahlak-ahlaksızlık sorgulanmaya, porno film çevirmiş olan Sibel Kekilli'nin filmdeki başarısı gölgelenmeye başlandı.

Bu bağlamda yürüyen/yürütülen tartışmalarda ortaya serilen kimi sahtekârlıklar üzerinde durmak gerekiyor...

Bu tartışma gerçekte utanmazca yürütülen bir tartışma! Cinselliği meta yapan bir toplumun böyle bir tartışmayı yürütmesi abesle iştigaldir; sahtekârlıktır. Cinselliğin meta haline getirildiği, cinselliğin bir sektör olarak büyük paraların kazanılmasına hizmet eden bir araca dönüştürüldüğü, insanların kolay para kazanmak için bu sektöre özendirildiği bu toplumda Sibel Kekilli'nin ve onun gibilerinin yargılanması sahtekârlık değil de nedir? Örneğin olayı ortaya çıkaran Bild gazetesinin tavrı: Bild gazetesi her gün çıplak kadın resimleri yayınlayarak ve insanların cinselligini sömürme amaçlı "magazin haberlere" yer vererek, dahası aldığı "sauna", "flirt", "bar" vb. gibi hiç de masum olmayan ve gerçekte cinsellik pazarına müşteri çekmeye hizmet eden ilanlarla cinselliği satmaktadır. Bild gazetesi 4,5 mil-

yonluk günlük tirajıyla, gerçekte Almanya'daki seks pazarının en büyük pezevenklerinden biridir. Böyle bir gazetenin "ahlak-ahlaksızlık" üzerine ahkâm kesmesi şarlatanlıktan başka bir şey değildir!

Ve Bild bu şarlatanlığı; Sibel Kekilli'yi de yine cinsel pazara hizmet eden kendi çizgisine alet ederek de yapmaktadır. Örneğin, haberin verildiği ilk gün manşet: "Günahkâr"dır... İkinci gün haber acıma duygusu çerçevesinde işlenmiştir. Ama bu haberin gerek ortaya konulduğu ilk gün, gerekse daha sonraki veriliş biçimlerinde yine Sibel Kekilli'nin vücudu ön plandadır! Yani bir yandan "ahlak bekçiliğine" soyunan Bild, bu bekçiliğini görsel olarak Kekilli'nin resimleriyle "tamamlama", haber üzerinden de "cinselliği" satma yoluna gitmektedir!!! Ne kadar samimi bir ahlak savunuculuğu!!!

Bu kadarla da kalmıyor Bild... Bu arada Bild Kekilli'nin "müslümanlığı", "Türklüğü" gibi "kimliklerini" de konu içine çekerek ırkçılık yapmaktadır.

Kimileri de Sibel Kekilli olayını başka bir açıdan, feodal temelde tartışmaktadır. Bunlar yapılana feodal temelde bir karşı çıkış içindedirler... Bu da sahtekârlığın bir başka biçimidir. Feodal toplumda da kadın alınıp satılan, cinselliği paraya, mala, mülke tahvil edilen bir araçtan başka nedir? Porno filmde oynayarak kendisini "parça başına" cinsellik sektörünün hizmetine sunan bir kadınla, temeli sevgi olmayan evliliklerde bir ömür boyu kendisini satın alan kocasının cinsel ihtiyaçlarına cevap veren kadın arasında özde bir fark var mıdır? Bu noktada verilecek yanıt hayırdır ve feodal temelde "namusluluk" taslayanların sahtekârlığı ortaya konulmak zorundadır.

Türkiye'de de Sibel Kekilli olayı tartışmalara konu oldu... Kekilli ile, babası ile röportajlar yapıldı; köşe yazarları sorunu tartıştılar... "Türk filmi"nin ödül kazandığına vurgu yapan Türk medyası Kekilli'nin porno filmi çektiği ortaya çıkınca belirli bir şaşkınlık yaşadı. Gerçekte büyük çoğunluğu Bild'den farklı olmayan Türk gazeteleri üzerlerindeki şaşkınlığı attıktan sonra Sibel Kekilli'yi "sahiplenmeye" başladılar. Ama onlar da "bu işten nasıl daha iyi yararlanabiliriz"in peşinde oldular, bu olayı nasıl tiraja, reytinge dönüştürebileceklerinin çabasını gösterdiler.

Burada bir bölüm yazar-çizer takımı olayın tartışılmasına karşı çıkıyorlar. Bu kesimin de çıkış noktası, "Kekilli'nin vücudu kendisinindir ve o bedenini nasıl kullanacağı konusunda özgürdür!" Toplumda sözkonusu alandaki temel çelişkiyi göremeyen bu "çok özgürlükçülere" karşı söylenmesi gereken de şudur: Vücudunu para kazanmak için satma karşısında bunu özgürlük olarak değerlendiren sizler özgürlükten hiçbir şey anlamamışsınız!!! Gerçek özgürlüğün ne olduğunu sizler bilmiyorsunuz! Bari kesin sesinizi... Eğer gerçek özgürlüğün ne olduğunu biliyor da buna rağmen yapılanı –diğer esas noktaları atlayarak– "özgürlükle" açıklıyorsanız o daha da kötü: O zaman bile bile sahtekârlık yapıyorsunuz!

Bu toplum, özellikle cinsellik sözkonusu olduğunda en bariz ve barbar biçimde kendisini gösteren erkek egemen bir toplum. Bu toplum cinselliği satın alanların ve satanların toplumu. Bu toplumda toplumun büyük çoğunluğu cinselliğini satın alma-satma üzerine kurmuştur ve "sevgisiz cinsellik" cinselliğin egemen biçimidir.

Ve en önemlisi: Bu bir sistem işidir... Bu alanda da suçlu, kâr üzerine kurulu sistemin ta kendisidir.

Sömürü ortadan kaldırılmadan cinselliğin de meta olarak kullanımının ortadan kaldırılamayacağı gayet açıktır. Ne zaman ki, sermayenin çarkı kırılacak, insanlar arasındaki ilişkilerde sermayenin belirleyiciliği ortadan kaldırıldığı bir toplum yaratılacak; işte o zaman sevgi temelinde bir cinsellik yaşanabilecektir... Ve bireysel cinsel sevgi dışında bir temeli olmayacaktır birlikteliklerin. Onun bittiği yerde birliktelik de bitecektir.

ma kültüründen yoksun olduğu", "şimdiki gençliğin bu tür işlere girmeyeceği, bunların geçmişte kaldığı" yönlü bir yorum yaptı. Solun genel durumu ve devrimcilik üzerine Mehmet Ali Birand'ın çizdiği bu genel olumsuz resim burjuvazinin filmi nasıl kullanmaya çalıştığına çok açık bir örnek... Bu tür değerlendirmeler sadece Mehmet Ali Birand'a da özgü değil; burjuvazinin sözcüsü kimi yazar-çizerler de bu tür eleştirileri –Vizontele Tuuba üzerinden– getirdiler, getiriyorlar. Evet, bu yanıyla burjuvazinin solu kötülemesine açık bir film...

Peki kullanıma açık diye yapılmasa mıydı? Buna da yanıtım, elbette yapılmalıydı, yapıldı... Burada sorun gelen eleştiriler karşısında solun –olumsuzluklarının eleştirisi dışında– yaptığı olumluluğu da öne çıkarmak; onların yürüyen sınıf savaşımında işçilerin, emekçilerin yanında olduklarını; yeni, sömürüsüz, sınıfsız bir dünya yaratma mücadelesini verdiklerini vurgulamak; olumluyu ortaya koymak, bunun propagandasını yapmak gerekirdi, gerekir.

Bunu sistemin içinde kalıp, ondan beslenenlerden, onun savunuculuğunu yapanlardan beklemek abesle iştigaldir. Bunu bizim yapmamız gerek...

Yapıyoruz, yapmaya devam edeceğiz...

"Ortada duran bu cenazenin

DERYA GÜMÜŞ

"Önde dev rozetleriyle MHP'liler. MHP'li kadınlar, yanlarında duran AKP'lilerle ve Fethullahçılarla "karışmamak" için başörtülerinin uçlarını başlamadan aşağıya sarkıtmışlar. Etrafta öbek öbek ANAP'lılar ve CHP'liler. Bu son derece "renkli" kalabalığın arasına sıkışmış tek tük müzisyenler ve şaşkın bakışlarıyla "eski solcular"... "Merhumun vasiyeti üzerine" yüksek perdeden tekbirler ve tekbir getirerek "Cenaze bizimdir" demeye getiren Fethullahçılar. Tekbirlerin arasına sıkışmış "Merhum pop-starı hiç tasvip etmezdi" demeçleri ve zavallıca bu demeçlerin üzerine bina edilen "Cem Karaca hak ettigi ilgiyi görmedi" ağlaşmaları. Bu arada, camide, cenazenin başında, cep telefonuyla yapılan "Abi posterleri hazır et. Kasetleri hemen çıkarmamız lazım" konuşmaları... "Merhum, popüler kimliğinden dolayı dini istediği gibi yaşayamadı" parçalamaları. Sessiz bir anda "Susmayalım, tekbir getirelim" diye bağıran kadına aniden dönüp "Sus, kadın!" diyen Erkin Koray... Bu resme bakınca işte, sorası gelir insanın: What is the matrix abi? Nedir bunun ölçüsü yani? Nedir bu işin tartısı? Yoksa acaba "Bu memleket işte bu kadar kafayı yedi!" diye göstermek miydi Cem Karaca'nın ölürken kastı? Yoksa acaba "yaşarken" mi demeli? Ve niye sesi içimize işleyen bu adamın gidişine şöyle gönül rahatlığıyla üzülemedik? Ortada duran bu cenazenin sahibi kimdi?"

Ece Temelkuran, 12 Şubat 2004 tarihinde böyle yazdı, Cem Karaca'nın cenaze töreninin ardından... Gerçekten de ortada duran bu cenaze kimindi? Herkesin onun cenazesini sahiplenmesi neye işaret ediyordu? Cem Karaca her kesimi kendisine bağlayan bir sanatçı olarak mı gidiyordu son yolculuğuna, yoksa bu sahiplenmenin ardında başka şeyler mi yatıyordu?

• • •

Çok tartışıldı; Cem Karaca bir çok yönüyle eleştirildi, suçlandı, çok yönlü "özellikleri" ortaya konuldu, müziği yanında: "Devrimciydi, komünistti", "dönek oldu", "dine sarıldı", "Fethullahçıydı", "CHP üyesi bir insandı", "Turgut Özal'dan aman dilemiş birisiydi", "Devlet Bahçeli'ye mektup yazmış birisiydi", "Caferi mezhebini benimsiyordu", "tarikatlarla çok sıkı fıkıydı", "Allah'a inanırdı", vs. vb.

Bunların hepsi doğrudur...

Cem Karaca 59 yıllık yaşantısında bütün bu söylenenleri yapmış, kendisine farklı uçlarda yer bulmaya çalışmış birisidir. Bütün bu uçlarda dolaşmasından dolayı onu bugün bir bütün olarak sahiplenmek isteyenler ne yapacaklarını bilemez haldeler. Fethullahçısı ile CHP'lisi, MHP'li sahiplenenleri ile "eski solcu" dostları bir tabutun ardından sahiplenme yarışı içine giriyorlarsa bunun temel nedeni Cem Karaca'nın 59 yıllık inişlerle, çıkışlarla süren yaşantısı ve onun bu inişli çıkışlı yaşantısında yaptıklarını doğru değerlendiremeyen; neyi, nasıl savunacağını, onda neyi sahipleneceğini bilemeyenlerin şaşkınlığıdır.

Bu görüşümüzü temellendirmeden iki hatırlatma:

Her insanın yaşantısında belirli dönemlerde, belirli koşullar altında kimi kırılmalar olabilir. Bu kırılmalar kişiyi çok derinden etkileyebilir, onu bir uçtan diğer uca savurabilir...

Kişilerin belirli dönemlerinde yaptığı olumlu işler, kişi başka bir alana/düşünceye/ eyleme savrulmuşsa bile olumluluğunu muhafaza ediyorsa savunulmalıdır, sahiplenilmelidir.

• • •

Cem Karaca, Türkiye'nin bir dönemine damgasını

vurmuş önemli bir sanatçısıdır. Hayır bu genel söylenmiş öyle sıradan, afaki bir söz değildir. Türkiye'de belirli bir müzik akımının, Anadolu rock akımının oluşmasında temel taşlardan birisidir... Bu müzik tarzıyla O bir zamanlar, Türkiye'nin gerçekliklerini işlemiş; kitlelere kendi gerçekliğini kavraması konusunda önemli bir görevi yerine getirmişti. Solcu bir çevrede, sol düşüncelerle yetişmişti; müziğinde de bu düşünceleri yansıtmaya çalışmıştı.

Evet, bir dönemler "İşçisin sen işçi kal" diyerek sınıfın ne olduğunu bilmeden ama sınıfsal normlara göre yaşayan topluma sınıf karşıtlığını haykıran, Timur Selçuk'un 1 Mayıs Marşı'nı gür sesiyle seslendiren, "Parka"sıyla vurulanlara ağıt yakan Cem Karaca'dır... Egemenlere "İhtarname" çeken, "Feleğin şu çarkına çomak sokarım" diyen de Cem Karaca'dır... Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin Aslan'ın mecliste idam kararlarının açıklanmasının hemen ertesinde çıkardığı Dadaloğlu albümünde "Dadaloğlu'm bir gün kavga kurulur / Öter tüfek, davlumbazlar vurulur, / Nice koçyiğitler yere serilir, / Ölen ölür kalan sağlar bizimdir!.." diyen de odur... O özellikle 1970'li yıllarda yaptığı parçalarla kitlelerin eyleme geçmesine müziği ile katkıda bulunmuş birisidir. Bu "eylemleri" nedeniyle birçok kez koğuşturmaya uğrayan da odur...

Bu dönemin Cem Karacası bir muhalif kentli ozan kimliğine sahiptir. O, taraftır; "bizim taraftadır"... Ama o bir komünist değildir; devrimci görüşlerden etkilenmiş bir sanatçıdır. Eklektiktir; solun önemli bir bölümüne sirayet etmiş olan Kemalist düşüncenin etkilerini üzerinde taşır; sistemden bütünüyle kopmamış birisidir.

• • •

Daha sonra 12 Eylül darbesi gelir... Hakkındaki koğuşturmalar nedeniyle cuntanın ilk yıllarında yurt-

sahibi kim?"

dışındadır. Vatandaşlıktan atılmış bir sürgündür. Sürgününün ilk yıllarında da "bizim tarafta" olma pozisyonunu sürdürür. Bu belki de yaşamının en çetin dönemidir. Yokluklar içinde bir yaşantı sürdürür. Yalnızdır. Yurtdışında yaşadığı süreçte sol grupların ona yaklaşımı esasta onu sahiplenme ve destekleme biçiminde değil; gayet faydacı bir biçimde, ondan yararlanma, yararlandığı süre içinde "dost" bilme; işi bittikten, "gecesinde/etkinliğinde onu sahneye çıkardıktan sonra" "unutmak" biçiminde olmuştur. Acıdır, ama durum böyledir.

Bizim Cem Karaca'da savunmamız gereken, sahiplenmemiz gereken dönemi devrimci düşünceyi kav-

CEM KARACA

(1945-2004)

5 Nisan 1945 yılında İstanbul'da doğdu. Tiyatro sanatçıları Toto-Mehmet Karaca'nın tek çocuğu olarak kulislerde büyüdü. 5 yaşında annesi ve teyzesinin etkisiyle şarkı söylemeye başladı.

Robert ve Kültür Koleji'nde öğrenim gördü. Müzik hayatına amatör olarak "Dinamikler" ve "Jaguarlar" adlı müzik gruplarında başladı, profesyonel olarak 1967 yılında Mehmet Soyarslan, Tümay Yalçınkaya, Timur Fildişi ve Ahmet Tuzcuoğlu ile birlikte "Apaşlar" grubunu kurdu. Aynı yıl Apaşlar, Altın Mikrofon Yarışması'nda, sözlerin Erzurumlu Emrah'a ait olduğu ve Cem Karaca'nın müziklediği "Emrah" adlı besteyle ikinciliği kazandı. Apaşlar, daha önceki tutkuları olan batı beat müziği ile yeni tutkuları doğu müziğini sentezleyip Anadolu-beat tarzında çalışmalara girişti. "Emrah"la elde edilen büyük başarı, "Resimdeki Gözyaşları" ve "Bu Son Olsun" gibi hit parçalarla devam etti.

Cem Karaca, 1969 yılında Apaşlar'dan ayrılarak Seyhan Karabay'la birlikte "Cem Karaca-Kardaşlar" topluluğunu kurdu. Cem Karaca-Kardaşlar, yayınladıkları ilk 45'likleri "Dadaloğlu" ile listelerde iyi bir sıraya yerleşti. 1972'de bu gruptan ayrıldı ve Moğollar'a geçti. "Namus Belası", "Gel Gel", "Obur Dünya" gibi hit parçalarla büyük başarılara imza attı. Cahit Berkay'ın Moğollar'a uluslararası bir kimlik kazandırmak için Fransa'ya gitmesiyle, Cem Taner Öngür'le birlikte gruptan ayrılarak "Cem Karaca-Dervişan"ı kurdu. "Progressive rock" yapan bu grubun kilit isimleri ise Cem Karaca ve Uğur Dikmen'di.

Cem Karaca, toplama olmayan ilk LP'si "Yoksulluk Kader Olamaz"ı Dervişan ile birlikte çıkardı. Dervişan'ın dağılmasından sonra ise Cem Karaca 70'lerdeki son grubu olan "Edirdahan"ı kurdu. "Cem Karaca-Edirhan"ın yaptığı "Safinaz" isimli Long Play (LP), Barış Manço'nun 1975 yılında çıkardığı "2023" ile birlikte Türkiye'nin sayılı senfonik rock albümleri arasında yer aldı. 1979 yılında Almanya'ya gitti ve 12 Eylül 1980 sonrası Türk vatandaşlığından çıkarıldı. Yaklaşık 8,5 yıl Almanya'da yaşadıktan sonra 27 Haziran 1987'de Türkiye'ye geri döndü ve yeniden Türk vatandaşlığına alındı.

Cem Karaca, solunum ve kalp yetmezliği nedeniyle 8 Şubat 2004 günü 59 yaşında hayatını kaybetti. Karaca, Üsküdar Seyit Ahmet Yesevi Camii'nde kılınan namazın ardından Karaca Ahmet Mezarlığı'nda toprağa verildi.

radığı kadarıyla savunduğu, bu temelde eserler ürettiği bu dönemdir. Düşüncelerinin yön verdiği verimli bir dönem... Daha sonraki yaşantısında kimi kırılmalar olsa da, bu kırılmalar onu tam tersi bir düşünce silsilesinin savunusuna götürse de bu bizim bu dönemin Cem Karaca'sını savunmamızın, onun ürettiği "Parka"yı, "Dadaloğlu"nu, "Obur Dünya"yı, "Ceviz ağacı"nı sahiplenmemizin, seslendirdiği "1 Mayıs Marşı"nı gür haykırmamızın... engeli değildir, olamaz...

• • •

Almanya'ya bir ziyaret gerçekleştiren Turgut Özal ile görüşmesi, ardından 1987'nin Haziran'ında Türkiye'ye dönmesi, vatandaşlığa alınması ve bunun ardından sağın çeşitli kesimleri ile flörtleri, kendisini o kesime kabul ettirme çabaları, tarikat savunuculuğu, dine bağlanış O'nun yaşamında başgösteren temel kırılmaların çeşitli sonuçlarıdır. "Yeni" konumuna uygun olarak o artık geçmişe yönelik eleştireldir, inkârcıdır, kendisi için yeni olana methiye düzücüdür... Yeni konumunu "kabul edilebilir" bir çerçeve içine oturtma kaygısı içindedir... Bir yandan maneviyatı keşfeder, diğer yandan buna uygun olarak "ulu ve münevver kişilerle" oturup kalkmayı önemser, onların ellerini öpmekte bir sakınca görmez... Kemalisttir aynı zamanda; yer yer CHP'li olduğunu vurgular; ANAP'a gönül borcunu "oy vererek" ödemeye çalışan birisidir; ulusalcıdır; "Türkiye'nin hakkının yendiğini düşünen" birisidir... MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'ye mektup yazarak iyi duygularını belirtebilecek bir insandır artık O... vs. vs.

Cem Karaca'nın bu dönemi bir zamanlar "Beni siz delirttiniz" dediklerinin yanıdır. Bu dönemde evet O, geçmiş düşüncelerinden; çevresinden kopmuştur; farklı bir uca savrulmuştur; sistemin insanı olmuştur. Ancak bu konuda da Cem Karaca –geniş bir kitleyi kucaklamak kaygısıyla olsa gerek– tek bir kesimin sözcüsü olmaz; kendisini bu geniş yelpazeli çevrede tek bir tarafa hapsetmez; bilinçli veya değil, pragmatik bir hat izler... Her kesimle arası iyidir...

İşte bu yüzdendir ki, yazımızın girişinde Ece Temelkuran'dan aktardığımız bir cenaze töreni çıkmıştır ortaya...

• • •

Gelelim Temelkuran'ın son sorusuna: "Ortada duran bu cenazenin sahibi kim?"

Yaşamının son 15-17 yıllık döneminde Cem Karaca nedamet getirdiği hakim sınıflarındır... Onun ardından vasiyeti üzerine "tekbir" çekenlerindir... Bırakalım onlar tabut içinde giden Cem Karaca'nın ardından tekbir çeksinler; "Bizimdir!" desinler... "Kıymetini bilemedik!" desinler... "Vay be, adama bak, Türk ve müslümanmış!" desinler... Bırakalım "sahiplensinler"...

Evet; ceset onlarındır!... Cem Karaca'nın yaşayan bir yanı ama bizimdir... Biz, Cem Karaca'nın bir döneminin savunucusuyuz, onun ortaya koyduğu eserlerin sahibiyiz. Bu ülkenin işçileri, ezilenleri, devrimcileri Cem Karaca'nın ezilenler için, onların mücadelesi için yaptığı eserlerinin gerçek sahipleridir.

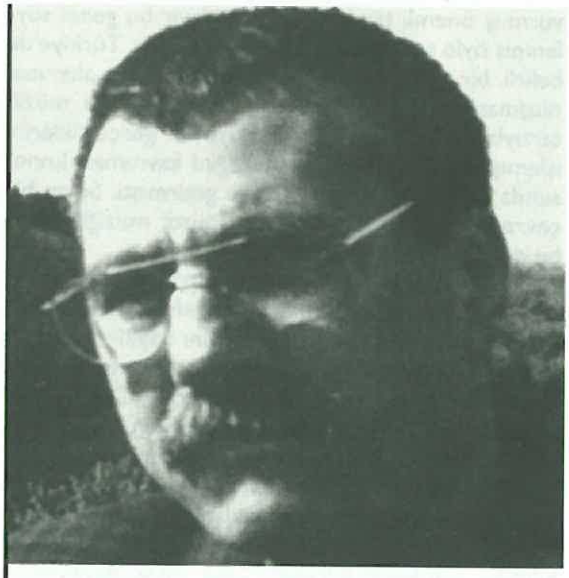

Aramızdan ayrılışının 1. yılında Mehmet Karabulut arkadaşımızı saygıyla anıyor, şiirlerinden birisini yayınlıyoruz.

Newroz ateşi

MEHMET KARABULUT

toprak yeşermiş
su damar–damar yürümüştü
tohum çiçeğe
ezgi türküye durmuştu

bir gün
kara bir rüzgar esti
kuşatılmış bir kentte
berfinler bir-bir kırıldı
erdemler kanda
kitaplar kucakta kaldı

eylüldü
zulümdü
kandı
ama türkümüz susmadı
içerde ve dışarda
direnenler de vardı
gözleri newroz ateşi
düşleri sınırsız sabahtı

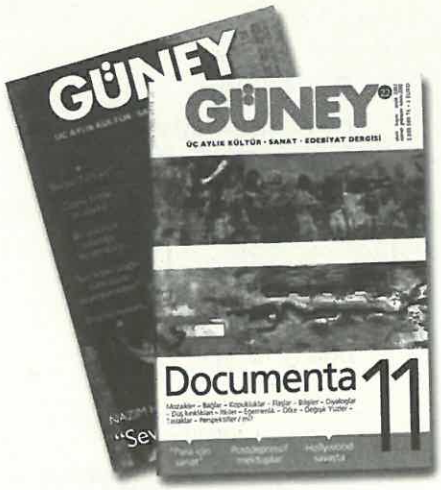

Okumakta olduğunuz **Güney Dergisi** de dahil,
Kültür-Sanat, Edebiyat, Tarih,
Araştırma-İnceleme, Felsefe, Politika,
Çevre, Sağlık, Estetik, Mesleki-Sektörel...
yüze yakın periyodik yayına
Abonet'ten abone olabilirsiniz.
Form doldurmadan, bankaya gitmeden...
Arayın: **(212) 210 0 110**
Ya da tıklayın: **www.abonet.net**
İstediğiniz dergiyi kapak fiyatıyla
adresinize getirelim.

abonet

www.abonet.net ❖ abonet@abonet.net
tel: (0212) 210 0 110 ❖ faks: (0212) 222 27 10

Kaybolmuş bir mektuptan

EROL NACAR

1
'Solum ağrıyor'
Diyorum;
Dinlemiyorlar!

Şunca
Bin
Kilometre uzakta
Kalıvereceğim şuracıkta.

Yazık olacak!...

2
Solum fena!
Kaçtır
Söylüyorum anana:
'Ya sen gel,
Ya da
Söyle oğlana
Torunumu yollasın.'

3
Artık
Önümüz kış...
Kör vakit,
İğneden beter batıyor
Etime soğuk.

Oğul,
İnşaatçı kısmı benzemiyor
Bir insana.

4
Hava ağarmadan
İş başındayız
Sarı lambaların ışığında çalışıyoruz.

Sular buz...

Beton kırıyor,
Kaya söküyor,
Demir
Bağlıyoruz...

5
Motor...

Oğul,
Her yanımız motor kesiyor,
Mazot kokuyoruz.

Motor,
Motor konuşuyor
Da,
Biz
Susuyoruz.

6
Birden,
Tuttu sol yanım.
Çöktüm
Diz üstü!
Durmadan balyoz sesleri
Susmadan
Havalı çekiç...

Kapandım öyle!...

7
İşçilerden
Torunumdan küçükçe olanı:
"Moruk,
Neyin var?"
Dedi.
'Yok!' Dedim,

Öteki:
"Şefe söyleyim
Doktora göndersin." Dedi.
'Geçer!' Dedim.

Dinlemedi...

8

Karşıda
Pis pis sırıtıyor
Bir
Portekizli.
Diğeri
Ben yaşlarda.
Buz tutmuş rutubetli gözleri.
Geldi,
Sıcacık dokundu
Omuzuma.

9

Bir
Bina
Yıkılırken,
Yanındaki binalar aldırmaz ya,
Şef te,
Mühendis te
Öylece
Dikeldi.

10

Oğul,
Solum fena!
Anlatamadım anana;
"Daha küçükler var.
Everemedik!"
Diyor.
Yere batası!
Nasıl bir memleket bu!
Onca yıl çalıştım
İki yakamı
Bir araya getiremedim.
Yetiremedim.
Suyuna
Kirasına.
Şükür,
Aç
Açık
Komadım ya
İnsanca da doyuramadım.
Okulsa
Okutamadım.

Nalet gelesi!...

11

Derman boşalmış kollarımda
Kabım kacağım
Öyle duruyor.
Çamaşıra
Yakışmıyor
Kırılası ellerim.

Bir parça arsa alabilseydik.
İki göz
Dam dökebilseydik
Anan deyişi
Oğul:
"Küçük oğlana
Hiç olmazsa
Bir
Dükkan açabilseydik!"

12

Bilmem
Buna solum n'eylesin
Onmam gayri ya...
Oğul
Torunumu gönder gelsin.

Sahipsizlik zor
Acı bu yerler
Ölürüm
Evimin direği,
Büyüğü sensin
Gözlerinden,
Ellerinden öperim
Oğul!...

Bir geziden notlar...

Bu yıl Mumbai'da düzenlenen Dünya Sosyal Forumu'na katılan Güney okuyucusu C. Beritan'ın notlarını yayınlıyoruz. — GÜNEY

C. BERİTAN

Dünya ne kadar küçük... Geçmişte ne kadar sürermiş geziler. Hayat ne kadar "yavaş"mış geçmişte. Ve şimdi nasıl hızlı. Uçağa biniyorsunuz, 5-6 bin kilometrelik yol, 6-7 saatte, aktarmayla bilemediniz 10 saatte aşılıyor. Eğer gece uçuyorsanız, yorgunsanız, "göz açıp kapayana kadar" sürüyor yolculuk. Dünya küçük. Telefonla 5 bin kilometre öteden sevdiklerinizle –bazen sevmediklerinizle de!– konuşuyorsunuz. Sanki karşı karşıyasınız. Kelimelerin birbirinize varması yanyana olduğunuzda konuştuğundan çok daha fazla uzun süre almıyor. Bu kadar "hızlanmış" bir hayat. Bu kadar küçülmüş bir dünya.

Bambaşka bir dünya...

Bir dünya mı? Öyle diyorlar! Dünya küresel bir köy oldu diyorlar. Öyle mi? Bir yanı ile öyle. Gerçekten de bugün dünyanın herhangi bir yerinden, herhangi bir yerine varmanız en fazla üç beş günlük iş! Tabii paranız varsa! Dünyanın herhangi bir yerinde olan biteni –o olan biten tekelci medya için haber değeri olma çıtasını aşarsa– canlı olarak izleyebilirsiniz, filan. Bu anlamda dünya "global bir köy".

Ama bir başka anlamda dünya "bir" değil. Parçalanmış. Sınıflı toplumun her köyünde olduğu gibi köyün ağaları ve marabaları var. Köyün zenginleri, orta hallileri, yoksulları var. Bir köy toplumundan değişik olarak global köyde açlıktan ölenler var! Bunlar üç beş değil, milyonlarla ifade ediliyor.

Mumbai'da bu gerçek daha ilk andan itibaren bir yumruk gibi çarpıyor yüzünüze. Bunun için havalanı binasından dışarı ilk adımı atmanız yetiyor.

Mumbai Havaalanı yoksul bir ülkenin yoksul bir havaalanı. Fakat yine de her havalanında olduğu gibi, ülkenin durumu hakkında pek fazla bilgi edinemiyorsunuz.

Fakat dışarısı...

Mumbai'da yerel saatle sabah saat yedide havaalanından çıkıyorum.

Beni karşılayan ilk şey kesif bir smog, genizi yakan bir koku. Sanki yangın ertesi, yanık kokusu.

Sonra taksiciler, taksiciler.

Neyse ki beni karşılayan Hindistanlı dostlar var. Korumaya alıp kendi arabalarına götürüyorlar.

Çocuklar... çocuklar...

Havaalanından arabanın park ettiği yere kadar olan 100-150 metrelik mesafe, size bambaşka bir dünyaya geldiğinizi gösteriyor.

Etrafınız bir anda çevriliyor. Kocaman gözleriyle

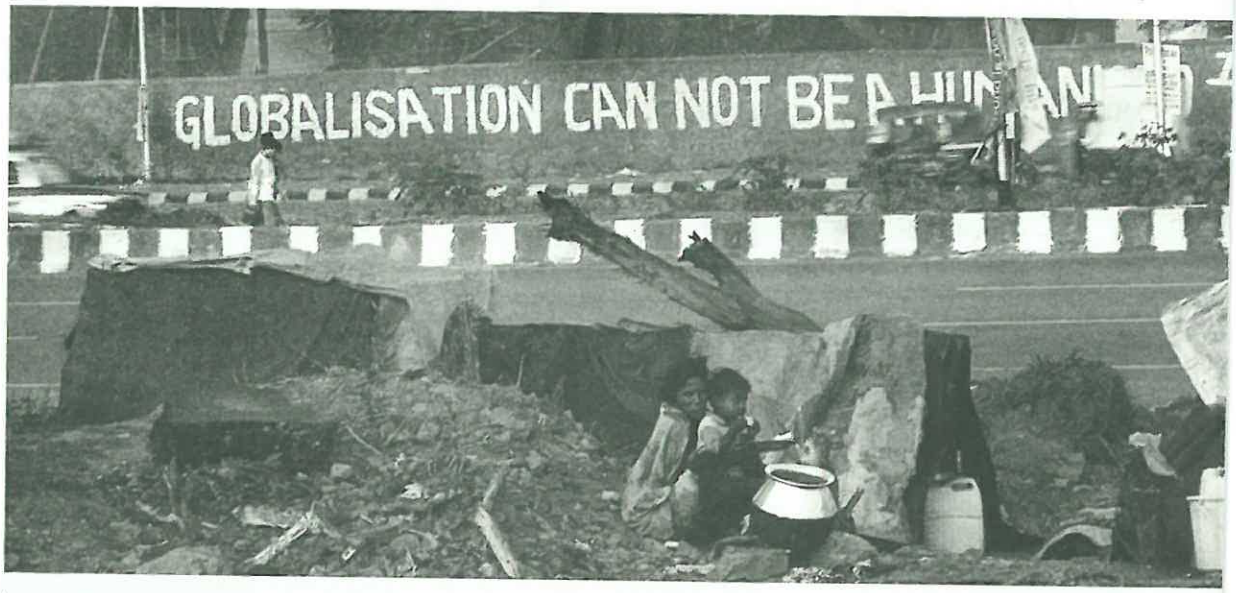

size bakan, elleriyle midelerini ovalayıp, ellerini yemek yer gibi ağızlarına götüren, "lütfen, lütfen" diye yalvaran, bir bölümü elinizi tutmaya çalışan, kimi ayağınızı öpmeye çalışan, dilenen çocuklar.

Hindistanlı arkadaşlar çocukları kovalamaya çalışıyor. Onlar hep yeniden bir yolunu bulup, elimi tutmaya çalışıyorlar.

Ne yapacağımı bilemiyorum. Çocukların gözlerinden gözlerimi kaçırmaya çalışıyorum. Olmuyor. İnsanlığımdan hiç bu kadar utanmamıştım. İnsanları bu kadar aşağılanmaya zorlayan bu dünya nasıl bir dünya?

Arabanın park edildiği yana, peşimizden gelen bir öbek zayıf, kir içinde, yırtık pırtık giysiler içinde, yarı çıplak, yalınayak dilenci çocuk eşliğinde varıyoruz. Bir yandan Hindistanlı dostlar bizi korumaya çalışıyor, bir yandan ama çocuklar birbirlerini itiyorlar.

Bineceğimiz arabanın hemen yanında park etmiş yepyeni bir jip var. Hani şu bizim şehirlerde de yeni zenginliğin görgüsüz teşhirciliğinin aracı olan jiplerden. İçinde iki genç çift var. Teyp, CD ya da radyo sonuna dek açık. Camlar da. Hindupop. Keyifleri yerinde. Camdan nereden geldiğimi soruyorlar. Türkiye'den diyorum. Beni sınıf kardeşleri olarak görüyorlar herhalde ki, çocuklara bağırıyorlar. Onlar beni kendilerinden saydıkları için utanıyorum. Ama çocuklar için de ben herhalde Avrupalı bir 'sahip'ten başka bir şey değilim. Duygu sömürüsüyle birazcık da olsa parası alınabilecek biri.

Burası başka bir dünya. Ama bu dünya içinde de ayrı dünyalar var.

"Gecekondu"lar...

Havaalanından şehre doğru gidiyoruz. Otoyolu ikâmet alanlarından ayıran duvarların dibinde insanlar sokakta yaşıyor. Kimi yüzünü yıkıyor. Bir çocuk çömelmiş kakasını yapıyor. Bunlar yoksullar içinde –kentler açısından– en yoksulları. Bunların ikâmet adresi sokaklar, kaldırımlar.

Yağmur mevsimi dışında kafalarının üzerinde hiç bir dam yok. Hindistanlı dostlar anlatıyor. Ben de akşamları ve sabahları gözümle görüyorum. Akşam olduğu zaman, ve sabah erken kaldırımlar, –tabii yoksul ve "orta halli" semtlerde– dolu. Kaldırımlardan yürümek mümkün değil. Çünkü insanlar yatıyor sokaklarda. "Lüks" olanı bir uyku tulumu içinde, normali altına üstüne ince bir bez almış, yatıyor. Sabah erken, kaldırımlar –ve otoyol kenarları, otoyolun iki yönünü birbirinden ayıran boşluk– canlanıyor, insanlar "sabah tuvaleti"ni yapıyor.

Hindistan'da neredeyse kesintisiz üç ay süren yoğun bir yağmur mevsimi var. Muson yağmuru! O zaman ne yaptıklarını soruyorum bu insanların. Üzerlerine naylon çekiyorlar, diyorlar!

Nasıl bir dünya bu dünya?

Daha sonraki günlerde bir gerçek "gecekondu" semtine gidiyoruz. Buradaki "ev"ler, tenekelerden, tahtadan, mukavadan yapılmış, damları naylonla kaplı "ev"ler. Suyu, yüznumarası vb. yok. Kanalizasyon

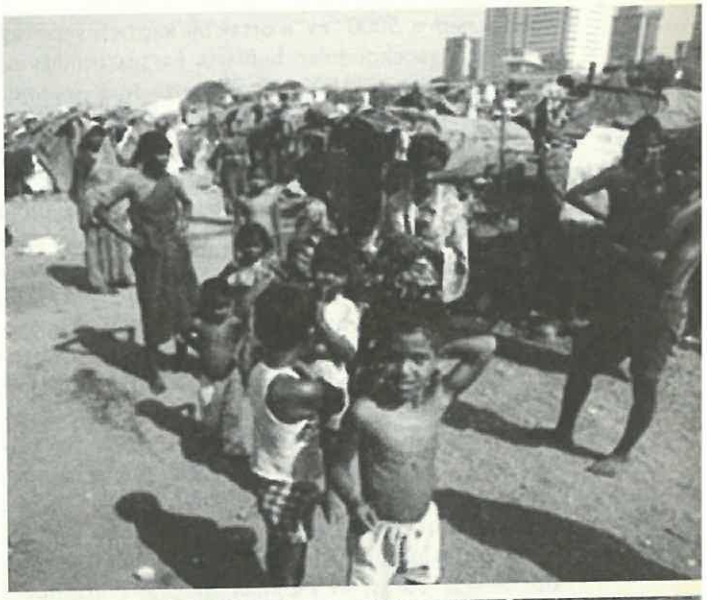

vb. hak getire. 5000 "ev"e ortak bir kaç hela yapılmış.

Bizdeki gecekondular bunlarla karşılaştırıldığında neredeyse lüks villa! Mumbai'da orta sınıf –yanında kaldığım arkadaşlar, öğretmen, sendikacı, avukat– bizde gecekondu standartında, hatta ondan daha geri standartta konutlarda oturuyor.

Fakat bir başka dünya daha var Mumbai'da. Bunu Hindistanlı dostlar beni bir akşam turistlerin ve zenginlerin –ama yeni zenginlerin, eskiler etrafı duvarlarla çevrili giriş çıkış kontrollü siteler ve saraylarda evet yanlış okumuyorsunuz, saraylarda oturuyorlarmış, öyle anlatıyor dostlar– oturduğu Güney Mumbai'ya götürdüklerinde görüyorum. Burası herhangi bir emperyalist metropol görüntüsünde. Yüksek binalar. Bankalar. Çeşitli şirketlerin yönetim merkezleri; modern alışveriş merkezleri. Bol miktarda marka satıcısı lüks mağazalar. Sokaktaki insanlar da Beyoğlu, Nişantaşı, Şişli'dekilerden farklı değil.

Caddelerde bol miktarda yeni araba. Eski taksiler de olmasa burasının Mumbai olduğuna inanmanız güç olur.

Fakat bu merkezin hemen 300-500 metre ötesinde gerçek Mumbai, yoksulların Mumbai'ı "büyük insanlığın" Mumbai'ı başlıyor. Bu gerçek, çoğunluğun Mumbai'ı, azınlığın Mumbai'ına ancak temizlikçi, bekçi vb. olarak gidiyor!

Maceralı yolculuklar...

Mumbai'da şehir içi taşımacılık, büyük çoğunluk açısından otobüs ve trenle sağlanıyor.

Otobüsler ve trenler hep tıka basa dolu. Otobüs seyahati açısından İstanbul'un en kalabalık otobüs hattında, günün en kalabalık saatindeki bir otobüs seyahatini genelleştirin, en kalabalık otobüse % 20 kadar daha fazla insan bindirin. İçeri giremeyen kapılara asılı olarak dışarıda seyahat etsin. O zaman Mumbai'da şehir içi otobüs seyahati konusunda gerçekçi bir resim elde edebilirsiniz. Tren seyahatini ise bizzat yaşamadan anlamak, bir şeylerle benzeterek, gerçekçi bir resim vermek zor ki zor.

İlk kez trene binerken, Hindistanlı arkadaşlar önceden uyardılar. Dediler ki, aman bizden ayrılmayın. Binerken çok hızlı hareket etmelisiniz. Biz sizin arkanızdan gelip sizi içeri iteceğiz. Bu burada böyledir. Aksi taktirde binemezsiniz. İnme konusunda da bir durak önceden hangi kapıdan inileceğini öğrenmek ve o kapıya doğru konuşlanmak gerekir. Ve çok seri, birbirini iterek inmek gerekir. Eğer buna rağmen inemezseniz, birbirimizi kaybedersek, inebildiğiniz ilk istasyonda inip geri dönersiniz.

Ben, "Biz İstanbulluyuz, alimallah belediye otobüslerinde ve banliyö trenlerinde seyahate alışığızdır, merak etmeyin" filan dedim. Sonra tren istasyonuna gittik. İstasyonun önü bir yoksulluk abidesi. İstasyonların önü, kaldırımlar gibi en yoksulların damsız konutları. İçeride korkunç bir kalabalık. Treni bekleyen insanlar. Trenler her hatta gayet sık aralıklarla geliyor. Beş –maksimum on– dakikalık interval. Fakat bu beş on dakikada peron yine doluyor. Tren salkım saçak dolu. Kapılar açık seyahat ediyor. Dışarıda kapılarda asılı bir sürü insan. Tren kısaca duruyor. Maksimum otuz saniye. Ya da bana öyle hızlı göründü. Tren daha durmadan insanlar perona atlamaya başlıyorlar. İçeriden dışarı bir insan seli akıyor. O insan seli ile, trene binmek isteyen ters yönde hareket eden insan seli karşılaşıyor. Gücü gücüne yetene! Tam bir strateji-taktik ve güç savaşı! Tam bir macera!

Sonuçta, kazasız, belasız, yara-beresiz biniyor, gideceğimiz yere gidiyor, iniyoruz!

Kaos içinde bir düzen!

Bize hergün bu tren trafiğinde 10 civarında ölü ve ağır yaralı olduğu bilgisini veriyorlar. Gördükten ve yaşadıktan sonra aslında az bile diyorum. İnsanlar, Mumbai'daki büyük insanlık böyle seyahat ediyor.

Diğerlerinin kendi şoförlü, klimalı arabaları var.

Bir de taksiler var. Birincisi normal taksiler. Bunlar çoğunlukla eski Doğu Alman trabilerin Hindistan'da üretilen tipinden.

Ya da onların yarı fiyatına vespadan bozma üç tekerlekli "otoriçka"lar var. Otoriçkalar, önce bir insanın çektiği, sonra bisikletle çekilen "çekçek"in motorlusu.

Fiyatları turistler açısından ucuz, fakat normal kazançlı bir Hindistanlı emekçi için pahalı. Böylece büyük insanlığa ya yayan ya da otobüs/tren seyahati dışında bir yol kalmıyor.

Mumbai oldukça düz olmasına rağmen bisiklet çok az. Zaten trafik öyle ki, bisikletle seyahat bayağı kelleyi koltuğa alan bir cesaret işi. Bunu vespalılar yapıyor.

Yoksulluk ve çöp...

Çöp üretimi, yoksulluk nedeniyle olsa gerek gelişmiş kapitalist ülkelere göre çok geri. Yiyecek çöpü yok gibi. Yiyecek sonuna dek tüketiliyor.

Diğer yandan plastik, demir, kağıt, tahta, alüminyum, teneke, yeniden kullanılabilir her türlü sentetik madde, maden vb. bunları toplayarak bunlardan para kazanmaya çalışan insanlar tarafından toplanıyor. Çöpten yaşayan onbinlerce insan var.

Kullanılamaz çöp yakımı da çokça kullanılan bir yöntem. Her sabah sağda solda yanan çöp yığınları görebiliyorsunuz. Sanırım endüstri smogu ve araba egsozları yanında bu küçük yangınlar da şehrin hava kirliliğinde bir rol oynuyor.

Bu biçimde kullanılıp devreden çıkarılamayan çöp belediye tarafından toplanılıp çöp dağına götürülüyor. Burada de yine bu çöpten ekmeğini çıkarmaya çalışan yoksullar var. Onlar çöpün içinde, çöple beraber yaşıyorlar.

Dünya Sosyal Forumu ve caddenin karşısı: Mumbai Direnişi 2004

Bu yıl Dünya Sosyal Forumu'nun (DSF) dördüncüsü yapılıyor Mumbai'da. Temel şiarı "Başka bir dünya mümkündür!"

Aslında Mumbai'yı gördükten sonra, söylenecek tek şey var: "Başka bir dünya mutlak zorunluluktur!" Bu dünya bir tek şeyi hak ediyor: Yıkılmayı! Bu kadar haksızlık, bu kadar eşitsizlik, bu kadar insan düşmanlığı, bu kadar barbarlık... Bu dünya aslında ufak tefek kozmetik düzeltmelerle, insancıl hale getirilemez. Sistem büyük çoğunluğun yoksulluğu pahasına küçük bir azınlığın sınır tanımaz zenginliği üzerine kurulmuş. Birilerinin zenginliğinin artması için, ötekilerin yoksulluğunun artması gerekiyor! Bu sistem böyle işliyor. Sorun bu "sistem"in değişmesi. Bu, bu sistemin "düzeltilmesi" ile olmaz! Çünkü sistemde düzeltecek hata yok aslında. Hata baştan ayağa sistemin kendisi!

DSF'yi düzenleyenler, bunu böyle görmüyor. Onlar sistemin özüne dokunmadan, onda yapılacak kimi değişikliklerle, "başka bir dünya" istiyor, bunun mümkün olduğunu söylüyorlar.

Bu yılki DSF'ye büyük çoğunluğu Hindistan'ın çeşitli yerlerinden gelen Hükümet Dışı Örgütler (HDÖ) (NGO / buna "Sivil Toplum Örgütleri" diyoruz Türkiye'de) delegeleri olmak üzere, 70 binin üzerinde insan katıldı.

Benim gördüğüm, konuştuğum genç insanların pek çoğu, aslında tartışmaya açık, reformlarla bu sistemin değişebileceği konusunda aslında pek inançlı olmayan, yine de fakat "bir şeyler yapmalı" diyen insanlar.

DSF etrafı duvarlarla çevrili koca bir –eski bir endüstri tesisinden bozma– fuar/sergi alanında yapıldı. Dört büyük bina yanında, kocaman, bölümlenmiş çadırlar tek tek grupların forumları için kullanıldı.

Alan çeşitli kültür gruplarının gösterileri, çeşitli grupların yürüyüşleri, mitingler vb. ile sürekli hareket halindeydi. Burası kendi başına, dışarıda yürüyen hayattan kopuk bir alemdi. Dışarının da burada yürüyenden fazla haberi yoktu.

Zaten Hindistan'da boyutlar değişik düşünülmek zorunda. Burada 70 bin kişilik bir toplantı, o kadar büyük bir toplantı da değil aslında!

DSF'nin yapıldığı alanın tam karşısında veteriner fakültesinin kampusunda da "Mumbai Direnişi 2004" isimli bir forum düzenlenmişti. Bu forum DSF'ye "devrimci alternatif" olma iddiasında bir forumdu. DSF'ye katılan kitlelere yapılan çağrı "caddenin karşı tarafına geçmek"ti. İki forum arasından geçen otoyol, bu forumun düzenleyicilerine göre emperyalizme karşı mücadelede reformcu çizgi ile devrimci çizgiyi ayırıyordu adeta. Bu foruma da yine çoğunluğu Hindistan'dan belirli bir devrimci akımın, –kendini Maocu olarak adlandıran akım– bir bölümünün örgütlü yakın çevresinden olmak üzere, 1000 civarında insan vardı.

Benim gördüğüm kadarıyla bu "caddenin karşı tarafına geçmek" çağrısı, DSF'ye katılan kitle açısından yanıtsız kaldı.

Bu çağrının yanıt bulması için DSF içinde var olan kitleleri aydınlatma çalışması imkânlarının sonuna kadar kullanılması gerek.

Reformcuların etkisindeki kitlelerin "caddenin karşı tarafına" götürülebilmesi için, önce devrimcilerin reformcuların etkisindeki kitlelerin yanına gitme zahmetine katlanması gerek!

Biraz da kültür...

"Mumbai Direnişi 2004"ün son günü Kültür Programı'na ayrılmıştı. Ve bugün Mumbai Direnişi'nin en kalabalık günüydü.

Program şöyle idi:

Sahnede bir sunucu vardı. Bu sunucu tek başına şov yapan, şarkı söyleyen, dans eden, ajitasyon çeken çok yönlü biri idi. Adı Gaddar Gallam. Sahne hakimiyeti çok güçlü olan, iyi ajitatör olan biri. Bizde biraz Şıvan'ı andırıyor.

Bu Gaddar Gallam sahnede arada konuşmalar yapıyor. Kitleyle diyaloga giriyor, kitlenin koro olarak eşlik ettiği şarkılar söylüyor; ve sahneye sırasıyla çıkan grupları tanıtıyor.

Sahneye çıkan kapının önünde ise sahneye çıkacak gruplar uzun bir kuyruk oluşturmuş sırasının gelmesini bekliyor. Gruplar şarkı ve folklor grupları. Hemen hepsi geldikleri yörenin yöresel giysilerini giymiş –bizdeki folklorcular gibi– bir dizisinin elinde aksesuar olarak kızıl bayrak, bazılarının elinde storopur ya da mukavadan yapılmış silah var. Hemen hepsi halk türküleri söylüyor –bunların bir bölümüne devrimci sözler yerleştirilmiş– ve folklor yapıyor.

Sahnede sergilenen mizansenlerde işçi hemen hemen yok. İşçi sınıfı yalnızca kızıl bayrak, orak çekiç vb. üzerinden "ideolojik" olarak var. Bu işçi sınıfının devrimde önderlik rolünü ideolojik önderlik olarak kavrayan bir anlayışın birebir yansıması adeta.

"Halk kültürü" emperyalist kültürün karşısına yüceltilerek idealize edilerek konuyor.

Gaddar ara konuşmalarında, emperyalist yoz kültürü tarif ederken, "hip hop gibi, break dance gibi emperyalist moda"ların "gençliği zehirlediği"ni anlatıyor. Ve bunu aklı sıra gösteriyor da. Acayip sallantılar gösterisi yapıyor sahnede. Seyirciler gülmekten kırılıyor bu "yoz" sanat gösterisi(!) karşısında. 'Hiphop'un, 'breakdance'ın ortaya çıktığı emperyalist ülkelerde ezilen gençliğin protesto kültürünün bir parçası ola-

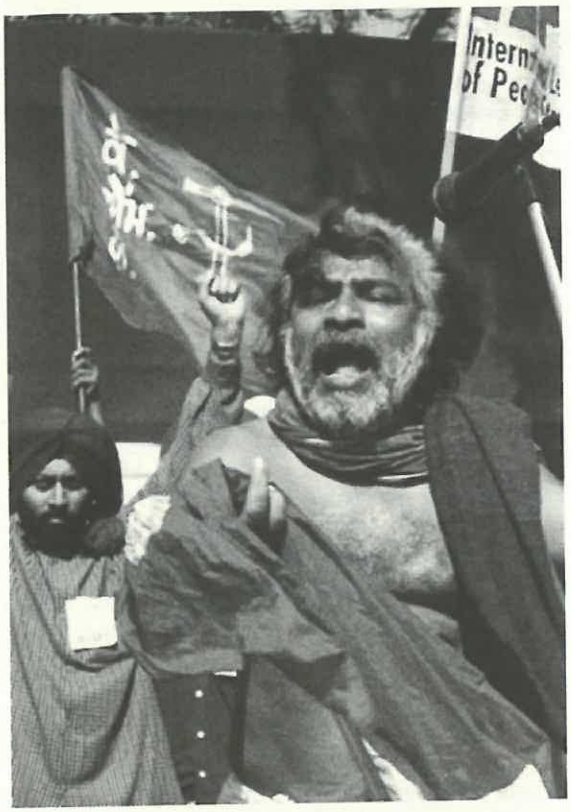

rak çıktığı gerçeği böylece güme, gürültüye gidiyor!

30 yıl önce bizdeki kültür tartışmalarını, halk kültürünün sorgusuz sualsiz yüceltilişini, geleneğin her sarsılışı ve sorgulanışının "yoz" ilan edildiğini hatırlıyorum. 'Caz'ın, 'blues'un, sonra genel olarak 'pop'un "emperyalist yoz kültür" ilan edilip tümüyle "tu kaka" edildiğini hatırlıyorum. Hoş, aslında bugün de kimileri aynı çizgide devam ediyorlar ya neyse...

Sonra "burjuva aydın"lara aşağılamalar, halka güzellemeler geliyor. Gaddar konuşuyor: "Burjuva aydınları burada yoklar. (Aslında Arundhati Roy bu güne davetli idi, programda geleceği ve bir konuşma yapacağı ilan edilmişti. Gelmedi. Programda Hindistan'dan ünlü yazar-çizer-tiyatrocu-sinemacı vb. de yoktu görebildiğim kadarıyla...) Neden? Çünkü onlar burjuva! Onlara hizmet ediyorlar. Onlar iki satır bir şey yazıyor. Sonra kendilerini bir şey sanıyorlar. Halbuki sanat sizdedir. Sanat halktadır. Sizin hepiniz birer yazarsınız. Hepiniz birer şairsiniz. Bizim burjuva sanatçılara ihtiyacımız yok." Kitle coşuyor. Alkışlıyor kendini yücelten Gaddar'ı.

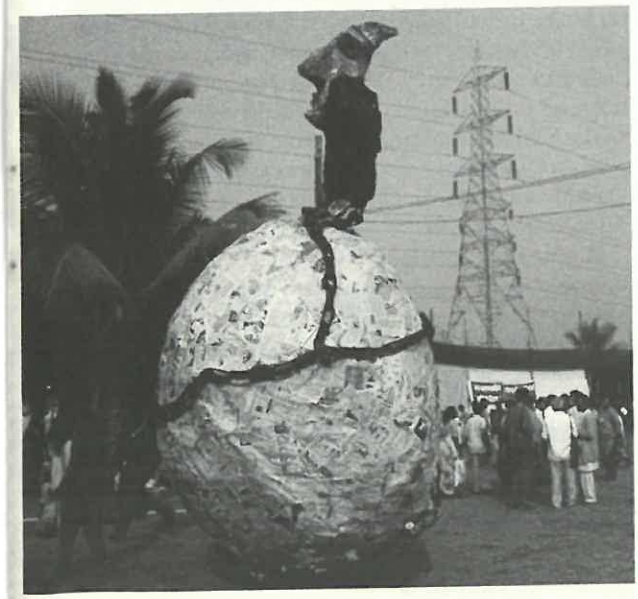

Bu halk dalkavukluğu ve geçmişin geleneklerine kölece bağlılık, her türlü yeniliği yozluk olarak ilan eden sığ bir halk sanatı / halk kültürünün hep yinelenmesinden oluşan bir kültür siyaseti çıkarıyor ortaya. Adına da devrimci sanat diyorlar. Devrimciliğin en önemli özelliğinin değişim olduğunu unutarak... Mumbai Direnişi'nin kültür programında kendi geçmişimizi yaşadım adeta. Kimilerinin günü hâlâ bizim geçmişimiz. O kadar devrim isteyen insanın o iyi niyetli, özverili çabalarına yazık. O kadar devrimci potansiyel nasıl çarçur ediliyor.

Gülmeyen insanlar ülkesi...

Mumbai'da dikkatimi çeken bir şey oldu. Korkunç bir kalabalık. Korkunç bir geri plan gürültüsü. "Gürültü kirliliği" açısından Mumbai herhalde dünya şampiyonasında eğer şampiyon olmazsa mutlaka ilk sıralar içinde yer alır.

Ama bu kadar gürültü içinde gülen bir insan, öncelikle de bir çocuk sesi duymadım. Sonra çocukların yüzlerine bakmaya başladım dikkatle. İki hafta içinde gördüğüm her çocuğa baktım. Dolaştığım yerler hep yoksul ve orta halli semtleri idi. Yani Mumbai'ın büyük insanlığının semtleri. Çocuklar gülmüyor. Ya gülmeyi unutmuşlar ya da belki hiç gülmemişler şimdiye dek... Korkunç bir şey.

Minicik çocuklar sanki dünyanın bütün yükü omuzlarında imiş gibi ciddiler. Umut yok gözlerinde. Yılgınlık, bıkkınlık.

Yetişkinler de farklı değil.

Yalnızca siyasi çalışma içinde olan, dünyayı değiştirme iddiası olanlar içinde gülen insanlar, umut dolu gözler gördüm.

Aradaki fark yaşama yaklaşmada. Çoğunluk için yalnızca yaşanan gün var. Umut yok.

Devrimci faaliyet içinde olanlar (ın içinde bir bölüm için en azından) ise sadece günü yaşamıyor, günü ve yarını değiştirmeye çalışıyor. Umutları var. Umut isyanda. Umut insanda. Umut sosyalizmde. Ve onlar gülebiliyorlar da.

Hayvanlarla içiçe... ve Karma...

Mumbai'da dikkatimi çeken bir başka şey, hayvanların şehirdeki normal hayatı. Birden şehrin en işlek caddesinde salına salına yürüyen bir ineğe rastlayabiliyorsunuz. Kimse onu, o da kimseyi rahatsız etmiyor. O başta anlattığım cadde ortasında kaldırımlarda, tren istasyonlarının girişinde, otoyol orta-

sında yaşayan insanların yanında onların tavukları, köpekleri, domuzları da onlarla birlikte yaşıyor. Öylesine normal hayatın normal bir parçası. Sokaklarda koca fareler cirit atıyor. Onların da kimseye bir rahatsızlık verdiği yok. Onlar da bütün canlılar gibi hayatın bir parçası olarak kabul edilmişler. İrkilen, kovalayan kimseyi görmedim. Fareler, bizim buralarda insanı gördü mü hemen kaçan fareler, Mumbai'da insandan çekinmiyor. Görünen o ki, onlara fazla saldıran yok. Aynı şey köpekler konusunda da böyle. Bir sürü sokak köpeği dolaşıyor ortalıkta. Size yanaşıp hüzünlü gözlerle dileniyorlar adeta. Hiç bir saldırganlık yok. Eğer sizden bir şey çıkmayacağını anlarlarsa, küsmüş gibi arkalarını dönüp gidiyorlar.

Sokakta bir sürü dilenci. Korkunç bir yoksulluk. Fakat Hindistanlı arkadaşlar Mumbai'ın sokak güvenliği açısından dünyanın en güvenlikli şehirlerinden biri olduğunu, sokakta şiddetin, hırsızlığın hemen hemen hiç olmadığını anlatıyorlar.

Sonra nedenini sorguluyoruz birlikte. Nasıl oluyor da dünyanın çok gelişmiş ülkelerinde, emperyalist metropollerde belli hatlarda örneğin metro seyahati, kadınların yalnız başına belli saatten sonra belli semtlere gidememesi, sokakta çeteler, şiddet vb. gündemde iken; ya da mesela Brezilya'da sokak çocukları için insan hayatı beş kuruş etmezken, Mumbai'de şiddet yok denecek kadar az. Hindistanlı arkadaşlar bunu dinle, budizmle, yeniden doğuş (reinkarnasyon) ile açıklıyor. Önce hayvanlar da reinkarnasyonda bir insanın devamı olabilirler. Onun için onlara saygı ve sevgi ile yaklaşmak dinin gereği. Sonra andaki hayatında insanlara kötülük eden biri –hırsızlık, insana karşı şiddet vb. ağır günahlardan– bir dahaki hayatında insan olarak hayata gelme şansına sahip değil. Her şey KARMA... Ve insan Karma'sını kabul etmek zorunda. Kaderin, onun da reinkarnasyon ideolojiyle biraz daha ilerletilmiş biçiminin Hintçesi karma! Ve karma her şeyi belirliyor. Şimdilik sınıf mücadelesini de. Nereye kadar? Göreceğiz!

Ve Hindistan'da sinema...

Yola çıkmadan önce çok sevdiğim bir arkadaşım, Hindistan'da mutlaka sinemaya git ve Bollywood yapımı filmleri Hindistanlı seyirciyle birlikte seyret dedi.

Mumbai Hindistan'da film üretiminin merkezi. Hindistan'ın bütün büyük stüdyoları Mumbai'da. Turistler için düzenlenen stüdyo gezileri var. En büyük "açık stüdyo" ise, Mumbai'ın Boly Beach isimli plajı. Bol şarkılı filmlerin dış çekimlerinde eğer İsviçre, Avusturya dağları vb. yoksa, Boly Beach en çok kullanılan arka planlardan biri! Bu yüzden de tipik bol şarkılı, ağdalı melodramatik, sonu "happy end"li Hint filmlerine –bir özellikleri uzunluğu, 3 saatten kısa film eksik film olarak görülüyor– Bollywood filmi deniyor. Televizyon yaygınlaşana kadar halkın en büyük eğlencesi sinema imiş. Bizde olduğu gibi. Ve yine bizde olduğu gibi –filmin içine girerek, filmi yaşayarak, yorumlayarak, kötüyü yuhalayıp iyiye tezahürat yaparak seyrediyor (muş) Hindistan seyircisi filmleri. (Muş diyorum, çünkü bunu anlatılanlardan dinledim. Bizde şimdi bu tip seyir kimi yazlık sinemalar dışında yok. Evlere TV karşısına taşındı bu tip seyir.)

Neyse Hindistanlı arkadaşlarla iki akşam üstüste iki ayrı sinamaya gittik, iki yeni Bollywood yapımı izledik.

Birinci sinema modern, bizde ya da Avrupa'da herhangi bir ülkedeki büyük şehirlerde olan yeni multiplex sinemalardan biri.

200 kişilik filan bir sinema.

Bilet fiyatları 100 rupi. Normal bir işçinin bir günlük ücreti yani! Pahalı mı pahalı. Buna uygun olarak da sinemanın yarısı bile dolu değil. Ve seyirciler de kılık, kıyafetleri ile orta sınıf insanları.

Bilet alıp içeri girerken benim için bir sürprizle karşılaşıyoruz. Birdenbire herkes durup hazırola geçiyor. Yanımdaki Hindistanlı arkadaşlar da duruyorlar. Ben de duruyorum. Ne olduğunu anlamaya çalışıyorum. Yanımdakilere ne oluyor diyorum. Sonra anlatacağız diyorlar.

Sinemanın kapısı açık. Perdede bir Hindistan bayrağı dalgalanıyor. Ve sonradan –Hindistan milli marşı olduğunu öğrendiğim– bir müzik çalıyor. Herkes ayakta. Müzik bitiyor. Biz içeri giriyoruz. Arkadaşlar bu uygulamanın Hindu Faşist Parti'nin bütün ülkede yeni uygulamaya soktuğu bir şey olduğunu, iki aydır sinamalarda filmden önce milli marşın çalındığını, kimi seanslarda bir dizi insanın milli marşa sözlerini söyleyerek katıldığını anlatıyorlar. Kendileri henüz nasıl davranılması gerektiği konusunda açık değiller. Herhalde bir Hindistanlının saygı duruşunda bulunmaması ya da protesto tavrına girmesi halinde olay çıkabileceğini söylediler.

Kemalistler bu konuda Hindistan'dan öğrenebilir!!! Eksik kalmışlar.

Sinema modern. Bizdeki multiplexlerden hiç bir eksiği yok. Ama filmin orta yerlerinde bir yerlerde Hindistan'da sinemada olduğumuzu hatırlatan bir olay yaşıyoruz. Filmin orta yerlerinde aşağıdan tıp tıp tıp bir koşu sesi geliyor. Sonra ayağımın üzerinde bir şeylerin hareket ettiğini duyumsuyorum. Ayağımı hızla geri çekiyorum. Tiz bir ses ve sonra hızla uzaklaşan tıp tıp tıp sesleri. Bir fare dolanıyor sıralar arasında. Kimseyi rahatsız ettiği yok. Benden gayrı.

Seyrettiğim film hakkında biraz bilgi:

Filmin ismi "Chameli"... Bu bir kadın özel ismi. Türkçede Cemile!

Mumbai'da, iki yalnız –kaderin vurduğu insan– bir muson yağmuru gecesi karşılaşıyorlar. –Karma! Cemile güzel bir fahişe. Müşteri beklediği bir damaltı var. Tam onun önünde genç bir işadamının arabası bozuluyor. Genç iş adamı kısa süre önce Cemile'ye çok benzeyen genç karısını doğum yaparken kaybetmiştir. Cemile ona öyküsünü, o da ona öyküsünü anlatır. Bu arada müşteriler gelir gider. Pezevengi Cemile'yi öldürmeye kalkar. Genç adam araya girer. Eli kana bulanır vs. vb. sonunda sabaha karşı güneş çıkarken, Boly Beach kenarında birbirlerinden ayrılırlar. Yeniden görüşmek üzere!

Formel olarak iyi bir film. Bollywood formu kullanılıyor. Film şarkılarla ilerliyor. Kadın oyuncu –anda Bollywood'un en ünlülerinden biri imiş, aşırı bir oyunla adeta öne çıkma çabası içinde görünüyor. İkinci yarıda tempo düşüyor. Bir bütün olarak iki saat bile sürmeyen bir film. Hint filmi kalıpları dışında bu yüzden.

Hindistanlı arkadaşlar filmin bir yeniden yapım olduğunu, altmışlı yıllarda aynı filmin bir kez daha çekilmiş olduğunu söylüyorlar.

Film tipik bir Hint filmi değil. Yeni Bollywood. Seyirci de bana anlatılan Hint seyircisi değil. Ağlayan, yorum yapan kimse yok.

İkinci günü gittiğimiz sinema klasik bir ellili yıllar sineması. Bizdeki Beyoğlu'ndaki eski Atlas Sineması'na benziyor. Yalnızca tek balkonlu. Ama toplam 1500 kişilik sinema. Sinema Müslüman nüfusun yoğun olduğu bir semtte. Yoksul bir semt. Fiyatlar multiplexin üçte biri! Bu sinema daha bir "halk sineması". Yerler tahta. Koltuklar, eski, görmüş geçirmiş, deri kaplı. Girişte kocaman avizeler. Eski Şan Sinemasının girişindeki gibi bir şaşaa!

Bu kez fareleri daha kapıdan girerken görüyoruz. Ve ben bu kez içeride ayaklarımı koltuk üzerine çekerek oturuyorum. Bunu gören kimileri daha benim gibi oturuyorlar. Eğer Hindistan'da bu oturma tipi moda olursa, patenti bana aittir. Haberiniz olsun.

Sinema yine yarı yarıya dolu. Ama buradaki yarıya yarıya doluluk, dünkü sinemanın 7-8 katı!

Neyse milli marş faslından sonra, kısa bir reklamlar, sonra film başlıyor. Başlaması ile birlikte bir başka film daha başlıyor benim için. Hindistan'da Hindistanlılarla Bollywood filmi seyretme filmi. Sağımdaki adam hüngür hüngür ağlıyor. Arayla birlikte ara veriyor ağlamaya, sonra yine devam. Yüksek sesli yorumlar vb. gırla. Ah Hintçe bileydim. Kendimi 1960 sonlarında bir yazlık sinemada bir Yılmaz Güney filmi seyreder gibi hissediyorum. Seyirci öyle içinde filmin. Apropo Yılmaz Güney... Yılmaz Güney Hindistan'da da bir sinema kavramı. Tanınıyor. Seviliyor. Hindistan'da benimle Yılmaz Güney filmlerini tartışan, normal sinema seyircisi insanlarla karşılaştım. Hem filmin, sinemanın gücünü, hem de bir kez daha Yılmaz Güney'in gücünü gördüm.

10 dakikalık arada –filmler normalde üç saati aşkın olduğu için 10 dakika ara Hindistan'da genel kural– balkona çıktım. Balkona çıkarken, duvarda Raj Kapoor'un oynadığı, ellili yılların sonunda Türkiye'de Hint filmleri dalgasını başlatan Avare filminin –"Avaramu"– afişinin yağlıboya bir tablosunu gördüm. Benim çocukluğumun filmi Avare. Bugün bile şarkısının melodisi, kimi sözleri aklımda. Afişi gördüğümde, mırıldanmaya başlıyorum. Hindistanlı arkadaş da şarkıyı söylemeye başlıyor. "Ya karidesmu asma arda karamu, avaramu ...nii na, nina nay..."

Afiş tablosunun fotoğrafını çekmek istiyorum. Aşağıda şef kontrolör eliyle olmaz işareti yapıyor. Yanıma geliyor. Nedenini soruyorum. "Ulusal Güvenlik" diyor. İşe bak, sinemada "Avaramu" afişinin tablosunun resmini çekmek, ulusal güvenliği tehdit

eden bir eylem oluyor anlaşılan. Ulusal güvenlik sözkonusu olunca tabii akan sular durur. Resim çekmekten vazgeçtiğimi söylüyorum. Bir iki dakika sonra yanıma balkonda çalışan yer gösteren genç bir çocuk geliyor. Hindistanlı arkadaş üzerinden olanları öğreniyor. Ve bize illegal fotoğraf çekmek için yardımcı oluyor. Erketeye yatıp, işaret veriyor. Fotoğraf çekiyoruz. Ne yazık ki ışık çok kötü olduğu için fotoğraf bir şeye benzemiyor.

Neyse bu sinema macerası da böyle bitiyor.

Film mi?

Şöyle:

Filmin adı "Kal Ho, Na Ho"

(Yarın belki olmayacak)

Tipik bir sacayağı öyküsü. New York'ta geçiyor.

Zengin yakışıklı bir Hint genci. Güzel Hint genç kız. Üniversite Öğrencisi. Modern. Fakat geleneksel bir aileye sahip. Özellikle teyzeler tam tutucu Hindu. Aile içinde de anne Hristiyan, teyzeler Hindu. Bir de bu çelişme var. Genç adam genç kıza aşık. Genç kız genç adama aşık değil.

Genç aşığın çapkın bir arkadaşı var. Arkadaşı için kızı kazanmaya çalışıyor. Bu arada genç kız ona aşık oluyor. O da kıza aşık oluyor, ama, ah arkadaşına verilmiş söz var. Neyse ki araya kalpteki delik giriyor.

Ve genç kızın aşık olduğu, fakat genç kızı arkadaşına kazanma sözü vermiş olan, aradan ölerek çekiliyor... filan... Tam bir "n'ayır n'olamaz!"

Karma!

Formel olarak yine Bollywood kalıpları içinde, fakat bu kalıpları batı sinemasıyla –orada da Hollywood'la– buluşturmaya çalışan bir film. Bu yıl Hindistan'da en çok iş yapan filmlerden biri imiş.

Berlinale'de de Yeni Hindistan sinemasının tipik ürünlerinden biri olarak gösterilmiş.

Filmi iyi ki Hindistan'da Hindistanlılarla gördüm. Görmese idim, bu filmde insanların filmi adeta yaşadıkları anlatılsa idi inanmazdım.

Bu kadar yapmacık, bu kadar abartılı bir filmi ciddiye almak zor çünkü. Fakat seyirciyi bam telinden yakaladığını gözlerimle gördüm, yaşadım.

Çeken seyircisini tanıyor!

ARUNDHATİ ROY'UN İKİ KONUŞMASI...

Hindistanlı yazar Arundhati Roy, bu yıl Hindistan'ın Mumbai kentinde hem dördüncüsü yapılan "Dünya Sosyal Forumu'na (DSF), hem de DSF'ye katılmayı reddeden kimi devrimci örgütlerin DSF'ye karşı devrimci alternatif bir forum olarak planladıkları "Mumbai Direnişi 2004"e katıldı. O yalnızca bu tavrıyla bile iki forum arasındaki ayrılığı aşmayı beceren az sayıdaki aydından biriydi.

Aşağıda Arundhati Roy'un DSF'nin açılışında ve Mumbai Direnişi'nde Savaşa Karşı atölye çalışmasında yaptığı iki konuşmayı sunuyoruz.

Arundhati Roy komünist, sosyalist, devrimci olma iddiasında bir insan değil. Kendini yalnızca her türlü haksızlığa karşı çıkan, bağımsız bir yazar olarak, demokrat bir insan olarak tanımlıyor. O şiddet'in insani ilişkiler içinde yeri olmaması gerektiğini savunuyor. Devrimci şiddetten de yana değil. Bu tavrı ile daha çok Gandhi geleneğinin bir sürdürücüsü.

Fakat o demokrasiyi savunan tavrıyla bugün emperyalist burjuvazinin edimlerini açıkça teşhir eden, emperyalizme karşı direnişi, direnişin birleştirilmesi gerekliliğini savunan biri olarak, emperyalistlerin ve gericilerin saldırı hedeflerinden biri. İyi bir yazar olması ile ünlenmişliği, onun söylediklerinin daha fazla dinlenmesini beraberinde getiriyor. Onun gibi ünlü bir yazarın emperyalizmi teşhiri, emperyalizmi çok rahatsız ediyor.

Dünya Sosyal Forumu'nda da, Arundhati Roy'un yaptığı konuşma, burjuva medyada üzerinde en çok durulan konuşma oldu. Onun bu konuşmada söylediği, Mumbai Direnişi'ndeki konuşmada da yinelediği "Gelin, biz kendimiz Irak'ta küresel direniş olalım" çağrısı, burjuva medyada şiddete çağrı olarak yorumlandı ve tabii saldırı hedefi oldu. Arundhati Roy'a karşı yeni bir kampanyanın başlangıcı yapılmaya çalışıldı bu sözler. Arundhati Roy açıklama yapıp kendisinin şiddete çağrı yapmadığını, şiddet kullanımı dışındaki yöntemlerden yana olduğunu açıklamak durumunda kaldı. Tabii o bu açıklamayı yaparken, şiddetin en uç boyutlarda kullanıcısının kimler olduğunu eklemeyi de unutmadı: Emperyalistler ve işbirlikçileri dünyanın en büyük teröristleridir.

Kuşkusuz Arundhati Roy'un şiddetin en yüksek boyutlarında hegemonya aracı olarak kullanıldığı yerde, halklara şiddete başvurmadan direniş çağrısı hayalci bir çağrı. Eninde sonunda devrimci şiddet ile karşı devrimci şiddet çatışmak zorunda. Çivi çiviyle sökülmek zorunda. Fakat Arundhati Roy buna rağmen, bugün emperyalizmin teşhirinde, ona karşı mücadelede kafaların ve yüreklerin kazanılmasında tek başına, kendine sosyalist-komünist-devrimci diyen bir çok insan ve gruptan daha fazla iş yapıyor. O, fildişi kulesine sığınmayan, dünyadaki gidişe karışan tavrıyla, tüm emperyalistlere ve işbirlikçilerine karşı açık tavrıyla, insana ah keşke böyle "burjuva demokrat aydın"lardan çok daha fazla olsaydı dedirtiyor.

GÜNEY

Tatil günlerinde yapılan protestolarla savaş durdurulamaz!

Yeni emperyalizm üzerimize çöktü. Hindistanlı yazar Arundhati Roy'un Mumbai'daki 4. Dünya Sosyal Forum'unda yaptığı konuşma

Geçen yılın ocak ayında dünyanın her yerinden gelen binlercemiz Brezilya'nın Porto Alegre kentinde toplandık ve: "Başka Bir Dünya Mümkündür." açıklamasını yaptık. Birkaç mil kuzeyde, Washington'da Georg Bush ve danışmanları da aynı şeyi düşünüyordu. Bizim projemiz Dünya Sosyal Forumu'ydu. Onların amacı, birçoğunun "yeni Amerikan yüzyılı projesi" dediği şeyi ileri götürmekti. Avrupa'nın ve Amerika'nın büyük şehirlerinde, daha birkaç yıl öncesine kadar ancak fısıltıyla konuşulabilen şeyleri, insanlar artık açıkça söylüyorlar, emperyalizmin iyi yanlarından ve asi dünyayı kontrol altında tutmak için güçlü bir imparatorluğun gerekliliğini konuşuyorlar. Yeni misyonerler adalet yerine düzen, onur yerine disiplin ve ne pahasına olursa olsun egemen olmak istiyorlar. Arada sırada bizden bazıları da sorunu medya tekellerinin sunduğu "nötral platformlarda tartışmak" üzere davet ediliyor. Emperyalizmi tartışmak biraz tecavüzün iyi ve kötü yanlarını tartışmaya benziyor. Ne söyleyebiliriz ki? Böyle bir şeyi gerçekten özlediğimizi mi?

TERÖRE KARŞI SAVAŞTA YOKSULLUK TERÖRİZMLE KARIŞTIRILIYOR

Her ihtimalde yeni emperyalizm çoktan üstümüze çöktü. Bu eski tanıdığımız emperyalizmin yeniden biçimlendirilmiş, çehresi modernize edilmiş şekli. Tarihte ilk kez, dünyayı bir günün öğleden sonrasında yok edebilecek silaha sahip tek bir imparatorluk tam, tek kutuplu ekonomik ve askeri hegemonyası altına alıyor. Farklı pazarları kırıp girmek için çeşitli silahlar kullanıyor. Bu dünyada Amerikan akıllı füzelerinin ve IMF'nin çek defterlerinin ağına takılmamış ülke yok. Arjantin yeni liberal kapitalizmin baş rolünün modeli, Irak ise günah keçisi. İmparatorluk için jeo-stratejik öneme ya da özelleştirilebilecek bir pazara sahip veyahut petrol, altın, pırlanta, kobalt, kömür gibi değerli doğal kaynaklara sahip yoksul ülkeler düzene uymak zorundalar, aksi halde askeri hedef olabilirler. En büyük doğal zenginliklere sahip olanlar en fazla tehdit altındalar. Kaynaklarını gönüllü olarak tekellere vermezlerse, orada sivil çatışmalar çıkarılır veya durup dururken savaş çıkarılır. Hiçbirşeyin göründüğü gibi olmadığı emperyalizmin bu yeni çağında, ilgili şirketlerin menejerleri dışpolitikaya ilişkin kararları etkileyebiliyorlar. Washington'daki Kamu Uyum Merkezi, ABD hükümetinin savunma politikası komisyonundaki 30 üyeden 9'unun 2001 ve 2002 yıllarında savunma sektöründe 76 milyar dolar verilen şirketlerle ilişki içinde olduğunu ortaya çıkardı. George Schultz, eski ABD dışişleri bakanı Irak'ın kurtuluşu komitesinin başkanıydı. Ve o aynı zamanda Bechtel-grubunun yönetim kurulunda yeralıyor.

Irak'a karşı savaş durumunda bunun kimin çıkarına olacağı noktasındaki bir soruya: "Bunun özel olarak Bechtel'e grubuna yarayıp yaramayacağını bilmiyorum. Fakat, orada yapılacak bir iş varsa, Bechtel onu yapabilecek tipte bir şirkettir. Fakat kimse buna çıkar sağlanacak bir şey olarak bakmaz." dedi. Bechtel, savaş sonrasında Irak'ın yeniden inşası için 680 milyon dolarlık bir anlaşma imzaladı. Bu vahşi uygulamayı sürekli kullanıyorlar – Latinamerika'da, Afrika'da, Orta ve Güney Asya'da. Bu milyonlarca insanın yaşamına bedel oldu. İmparatorluğun her savaşı tabii ki, haklı savaş olarak ilan ediliyor. Bu büyük çoğunlukla medya tekellerinin rolüne bağlı. Medya tekellerinin sadece neoliberal projeleri desteklemediklerini kavramak önemli. Onlar salt destekleyici değiller, onlar neoliberal projenin ta kendileridir. Bu, kendilerinin seçmiş olduğu ahlaki bir pozisyon değil, bilakis yapısal bir sorun. Medyanın nasıl çalıştığı ekonomiler açısından son derece önemlidir. Aynı ailelerde olduğu gibi birçok ulusun korkunç sırları var. Bu anlamda medyanın yalan söylemeye de gereksinimi yok. Mesele neyin vurgulanacağına, neyin hasıraltı edileceğine bağlı. Örneğin, diyelim ki, Hindistan "haklı savaş" için hedef seçildi. Sadece, 1989'dan beri Keşmir'de 80.000 insanın öldürülmüş olması –bunların çoğu Müslüman ve yine çoğunluğu Hint güvenlik güçleri tarafından öldürüldü (ve bu, yılda ortalama 6000 insanın öldürülmesi demek); 2003 Mart'ında 2000 Müslümanın Gujarat sokaklarında katledilmesi, kadınların gruplar tarafından tecavüze uğraması, çocukların diri diri yakılması ve 150.000 insanın yerinden yurdundan edilmesi ve polisin ve yönetimin bunu seyretmekle yetinmesi,

hatta bizzat aktif olarak katılması; bu canilikleri yapanların cezalandırılmaması ve bütün bunlardan sorumlu olan hükümetin yeniden seçilmiş olması –tüm bu olgular bir savaş hazırlığı döneminde enternasyonal gazetelere en iyi manşetler sunabilirdi. Ve devamen şehirlerimiz akıllı füzelerle yerle bir edilebilir, köylerimiz dikenli tellerle çevrilir, ABD askerleri caddelerimizde kol gezer ve Narendra Modi, Pravin Togadia veya başka bir popülerimiz en çok izlenen TV zamanlarında –aynı ABD'nin eline düşen Saddam Hüseyin gibi– saçlarında bit aranmasına ve diş dolgularının kontrol edilmesine katlanmak zorunda kalırlardı. Fakat bizim "pazar"larımız açık olduğu sürece, Enron, Bechtel-Halliburton, Arthur Andersen'e yol açıldığı sürece, bizim "demokratik olarak seçilmiş" önderlerimiz demokrasi ile faşizm arasındaki sınırları korkusuzca silebilirler. Hükümetimizin onurlu bloksuzluk geleneğinden vazgeçmesi, tam bağlıların (şimdi "doğal müttefikler" lafı moda oldu ve buna Hindistan, İsrail ve ABD dahil) zirvesine oturma ısrarı, meşruiyet kaybetmeden baskı rejimine dönüşme rahatlığını verdi. Rejimin kurbanları salt öldürülenler ve hapise atılanlar değil. Mülksüzleştirilenler, yerlerinden edilenler ve açlık ve sefalete mahkum edilenler de bu haneye yazılmak zorundadır. Milyonlarca insan "kalkınma projeleri" adı altında mülksüzleştirildi. Son 55 yılda Hindistan'da büyük barajlar sayesinde 33 ile 55 milyon arasında yurttaş yerleşim alanlarını kaybettiler. Onların adalet bulma şansı yok. Son iki yılda seri bir biçimde polisin barışçıl protesto gösterisinde bulunan çoğunlukla Dalit ya da Adivasilere ateş açması olayları yaşanıyor. Yoksullar ve özellikle de Dalit ve Adivasi toplulukları katlediliyor, çünkü onlar ormanlık alanları kullanıyorlar. Öldürülüyorlar, çünkü ormanlık alanların barajlar, madenler, çelik fabrikaları ve başka "kalkınma projeleri" için kullanılmasını engelliyorlar. Polisin ateş açtığı hemen her olayda hükümet, polise karşı şiddet kullanılarak provoke edildiğini iddia ediyor. Sokakta öldürülenler, derhal militan olarak damgalanıyor. Ülkenin her yanında suçsuz insanlar, rüştüne ermemişler bile, terörizmi engelleme yasalarıyla hapise atılıyor ve mahkemeye çıkarılmaksızın çok uzun zaman gözaltında tutuluyor. Teröre karşı savaş çağında büyük bir sahtekârlıkla yoksulluk terörizmle birbirine karıştırılıyor. Küreselleşme çağında yoksulluk suç oluyor. Ve yoksullaşmaya karşı protesto terörizm oluyor. Ve şimdi en yüksek mahkememiz grev suçtur diyor. Mahkemeleri eleştirmek de tabii ki, suç oluyor. Aynı eski emperyalizm gibi, yeni emperyalizmin de imparatorluğa hizmet eden bir ajanlar ağına, yiyici yerel elitlere ihtiyacı var. Hepimiz Hindistan'daki Enron olayını biliyoruz. O zamanki Maharaşta hükümeti, Enron'a Hindistan bütçesinin tarımsal gelişmeye ayrılan bölümünün yüzde 60'ına varan bölümüne denk düşen kâr garantileyen bir elektrik anlaşması yapmıştı. Bir tek Amerikan şirketine yaklaşık 500 milyon insan için altyapı fonuna ayrılan miktarda kâr sağlanıyor!

CANCUN BİZE ULUSLARARASI ALANDA İTTİFAKLAR KURMAYI ÖĞRETTİ.

Eskiyle karşılaştırıldığında, yeni emperyalist artık tropik iklimde sürünmek, sıtma, ishal ve erken ölüm risklerini göze almak zorunda değil. Yeni emperyalizm e-mail üzerinden yürüyebiliyor. Eski emperyalizmin kaba, klasik ırkçılığı geride kaldı. Yeni emperyalizmin köşe taşı yeni ırkçılık.

ABD'deki "Hindi Şükran Günü" yeni ırkçılık için çok iyi bir benzetme örneği sunuyor. 1947'den beri her yıl Ulusal Hindi Federasyonu ABD Başkanı'na bir hindi sunarak şükran gününü kutluyor. Her yıl onurlu bir törenle başkan özenle seçilmiş hindiyi alıyor (ve bir başkasını yiyor.) Bu kutlama töreninden sonra seçilmiş hindi, doğal yaşamını sürdürmesi için Virginia'daki Frying Pan Park'ına (Özgür Hayvan Parkı –ÇN) gönderiliyor. Hindi şükran günü için yetiştirilmiş geri kalan 50 milyon hindi ise Hindi Şükran Günü'nde kesiliyor ve yeniliyor. Başkanlık hindisi anlaşmasını kazanan ConAgra Gıda şirketi ise okul çocuklarına ve basına kuşların onurunu dikkate alan yöntemlerle mutlu kuş yetiştirdiklerini anlatıyor. (Ve tabii ki hepsi İngilizce konuşuyor!)

Bu yeni ırkçılığın nasıl yürüdüğüne bir örnektir. Az sayıda özenle seçilmiş hindi cinsine –çeşitli ülkelerden yerel seçkinler, zengin göçmen toplulukları, girişimci bankerler, arada sırada Colin Powell veya Condoleezza Rice gibileri, bazı şarkıcılar, bazı yazarlar (benim gibi)– dokunulmazlık veriliyor ve "Frying Pan Park"ına salınıveriyor. Geride kalan milyonlar işlerini kaybediyor, evlerinden-yurtlarından sürülüyor, suları ve elektrikleri kesiliyor ve Aids'ten ölüyorlar. Onlar tencere için! Fakat Friying Pan Park'ındaki mutlu kuşlar gayet iyi şeyler yapıyorlar. Bunların kimi IMF (Dünya Para Fonu –ÇN) ve WTO (Dünya Ticaret Örgütü – ÇN) için çalışıyor –kim bu örgütleri hindi-düşmanlığıyla suçlayabilir? Hindiler bunların içinde yeralmıyor mu? Kim bu yazıkcağızların küreselleşme karşıtı olduğunu söyleyebilir? Onlar Frying Pan Park'a girebilme paniği içindeler. Bu yolda telef oluyorlarsa, elden ne gelir?

Yeni ırkçılık projesinin bir bölümünü yeni soykırımı oluşturuyor. Yeni iktisadi bağımlılıkta, yeni soykırım ekonomik baskılarla teşvik edilebilir. Yani insanları doğrudan öldürmek zorunda kalmaksızın, kitlesel ölümlere yolaçacak şartların yaratılması. 1997-1998'de Irak'ta BM insani yardım koordinatörü olan Dennis Halliday (daha sonra midesi bulanarak istifa etti.) Irak'a karşı uygulanan ambargoları tanımlamak için halk katliamı kavramını kullanmıştı. Ambargo dolayısıyla ölen yarım milyon çocuk, Saddam Hüseyin'in bütün çabalarını gölgede bırakıyordu. Yeni çağda apartheid biçimsel politika olarak antikleşmiş ve gereksizleşmiştir.

Uluslararası ticaret ve finans araçları, ticaret yasaları ve finans anlaşmalarından oluşan karmaşık bir sistemi yönetiyorlar, ve bunlar yoksulları Bantustan'da (gettolarda –ÇN) tutuyor. Onların varlık amaçları eşitsizliği kurumsallaştırmaktır. Yoksa ABD Bengla-

deş'teki bir tekstil üreticisinin ürünlerini made in Büyük Britanya'da olandan niye 20 kat daha fazla vergilendirsin? Yoksa neden dünya kakao üretiminin % 90'ını sahip olan ülkeler, dünyadaki çikolata üretiminin sadece yüzde 5'ini üretebilsin? Yoksa neden Fildişi Sahili ve Ghana gibi kakao üreten ülkeler, kakaolarından çikolata üretmeye kalkıştıklarında vergilendirme yoluyla dünya piyasasından dışlansın? Yoksa neden her gün bir milyar doların üstünde tarım yardımı harcaması yapan zengin ülkeler, Hindistan gibi yoksul ülkelere tarım ve elektrik dahil olmak üzere sübvansiyonlarını kaldırma talebini getirsinler? Yoksa neden eski sömürgeler, bir yüzyıldan fazla bir dönem sömürge rejimleri tarafından talan edildikten sonra, aynı rejimlerin borç tuzaklarına düşmüş olsunlar ve her yıl 382 milyar dolar geri ödesinler? Tüm bu sebeplerden ötürü Cancun'da ticaret anlaşmalarının bozulması bizim için tayin ediciydi. Hükümetlerimiz bunu kendi hanelerine yazmaya çalışsalar da, biz biliyoruz ki bu, birçok ülkedeki milyonlarca insanın yıllarca vermiş olduğu mücadelenin sonucuydu. Cancun bize, gerçekten zarar vermek için ve radikal dönüşümleri zorlamak için, yerel direniş örgütlerinin enternasyonal ittifaklar kurmasının canalıcı önemini öğretti. Cancun'da küreselleşmiş direnişin önemini anladık. Hiçbir ulus küreselleşme projesine salt kendi gücüyle karşı koyamaz. Neoliberal proje sözkonusu olduğunda çağımızın kahramanlarının nasıl da küçüldüklerini yaşadık, yaşıyoruz. Muhalefetteyken dev, farklı, karizmatik erkekler devlet başkanı olduklarında küresel sahnede güçsüzleşiyorlar. Örneğin Brazilya'da Başkan Lula geliyor aklıma. Lula geçen yıl Dünya Sosyal Forumu'nun kahramanıydı. Bu yıl gayretkeşlikle IMF yönetmeliklerini gerçekleştirmeye çalışıyor, emeklilikleri düşürüyor ve kendi İşçi Partisi'ni radikallerden temizliyor. Ya da örneğin Güney Afrika'nın eski Başkanı Nelson Mandela. İktidara geçmesinden sonra iki yıl içinde pazar ekonomisi allahı önünde diz çöktü. Özelleştirme ve yapısal uyuma ilişkin öyle ağır bir program dayattı ki, bir milyon insan evsiz, işsiz, susuz ve elektriksiz kaldı. Bütün bunlar neden oluyor? Göğsümüze vurup yakınmanın ve kendimizi aldatılmış hissetmemizin hiçbir anlamı yok. Lula ve Mandela her açıdan büyük insanlar. Fakat, muhalefetten hükümet cephesine geçtikleri an, onlar her türden tehdit altında kaldılar; hükümeti bir gecede düşmeye götürebilecek türden her tehdit: sermayenin kaçacağı tehditi. Kişisel karismanın ve mücadeleyle dolu bir hayatın tekel camiasını zedelebileyeceğini düşünmek, kapitalizmin nasıl işlediğini veya iktidarını nasıl kullandığını anlamamak demektir. Radikal dönüşümler hükümetlerin pazarlıklarıyla gerçekleştirilemez, o ancak insanlar tarafından zorla gerçekleştirilebilir.

BİZ DİRENİŞ STRATEJİMİZ ÜZERİNE TARTIŞMAK ZORUNDAYIZ

Bu hafta Dünya Sosyal Forumu'nda dünyanın en iyi kafaları etrafımızda olup bitenler hakkında birbirleriyle fikir alışverişinde bulunacaklar. Bu tartışmalar bizim uğruna mücadele ettiğimiz dünyanın nasıl olması gerektiği hakkındaki vizyonumuzu berraklaştıracak. Bu, engellenmemesi gereken canlı bir süreçtir. Buna rağmen, eğer gerçek eylemlilik yerine enerjimizin tümü bu sürece akarsa, o zaman Dünya Sosyal Forumu'nun küresel adalet hareketi için oynaması gereken tayin edici rolü kaçırması ve düşmanlarımızın işine yaraması rizikosu da vardır. Bizler acilen direniş stratejimiz üzerine tartışmak zorundayız. Bizler gerçek hedefler tespit etmek ve gerçekten zarar vermek zorundayız. Gandhi'nin tuz yürüyüşü salt siyasi tiyatro değildi. Çok basit bir asilik tavrıyla binlerce Hint denize doğru yürüyüşe geçtiğinde ve tuzlarını oradan elde ettiğinde tuz vergilendirmesi yasasını kırdılar. Bu doğrudan Britanya emperyalizminin ekonomik altyapısına vurulan bir darbeydi. Ve bu çok gerçekti. Hareketimiz bazı önemli kazançlar sağlarken, şiddetsiz direnişimizin efektif olmayan, hoş bir siyasal tiyatroya dönüşmesine izin vermemeliyiz. O, sürekli bilenmek ve ayarlanmak zorunda olan çok değerli bir silahtır. Onun bir şamataya, medya için fotoğraf çekme olanağına dönüşmesine izin vermemeliyiz. Geçen yıl 15 Şubat'ta on milyon insan kamu vicdanının çok etkileyici biçimde sergilendiği yürüyüş, 5 kıtada on milyon insanın Irak savaşına karşı yürüyüşe geçmesi fevkalade güzeldi. Muazzam bir şeydi, ama yetmez. 15 Şubat bir hafta sonuydu. Hiçkimse işinden geri kalmadı. Tatil günlerinde yapılan protestolar savaş durduramaz. George Bush bunu biliyor. Onun kendinden gayet emin bir şekilde o heybetli kamuoyunu dikkate almayışı bizim hepimize bir ders olmalıdır. Bush Irak'ın işgal edilip sömürgeleştirilebileceğine inanıyor; aynı Afganistan'da olduğu gibi, Tibet'te, Çeçenistan'da, Doğu Timor'da olduğu gibi ve Filistin'de yapmaya çalıştıkları gibi. O, şimdi yapılacak tek şeyin, oturup, kriz hakkında haber yapan medyanın, bu konuyu ıncığına-cıncığına kadar işledikten sonra, bıkıp çekip gitmelerini beklemek olduğuna inanıyor. Kadavra yakında ençok satanlar listesinden düşecek ve öfkeli olan biz hepimizin ilgisi de kayacak. O bunu umuyor. Bizim hareketimizin büyük, küresel bir başarıya ihtiyacı var. Haklı olmak yetmez. Bazen birşeyler kazanmak önemli oluyor, sadece kendi kararlılığımızı denemek için bile olsa. Ve birşeyler kazanmak için, biz hepimiz –burada ve orada Mumbai Direnişi'nde toplananların hepsi bir konuda anlaşmak zorundayız: bütün benliğimizi, asiliğimizi, değerli gerekçelerimizi içinde sıkıştırdığımız, hepimizi kapsayan, önceden belirlenmiş bir ideolojiye ihtiyacımız yok. Direnişin şu ya da bu biçimine, diğerlerini dışlayacak biçimde, kayıtsız koşulsuz boyun eğilmesi zorunluluk değil. Asgari ajanda da birleşebiliriz.

IRAK'TAKİ DURUMA GÖZ ATALIM.

Eğer hepimiz gerçekten emperyalizme ve yeni liberalizm projesine karşıysak, o zaman gözlerimizi Irak'a dikelim. Irak bu ikisinin kaçınılmaz birliğidir. Saddam Hüseyin'in esir alınmasından sonra çok sa-

yıda savaş karşıtı geri çekildi. Saddam Hüseyin'siz dünya daha iyi değil mi? diye soruyorlardı ürkekçe. Bakalım bir şu meseleye son bir kere daha. Saddam Hüseyin'in ABD ordusu tarafından esir alınmasına alkış tutmak ve sonradan sonraya Irak'a saldırı ve işgali savunmaya çalışmak, Boston Canavarı'nın karnını deştiği için, Karındeşen Jack'e (Jack the Ripper) övgü yağdırmak gibi bir şeydir. Ve bütün bunlar, karındeşen ile boğazlayıcının çeyrekyüzyıl süren ortaklığı sonrasında... Sözkonusu olan şirket-içi kavgadır. Onlar kirli bir alışverişte araları bozulan iki iş ortağıdır. Jack CEO'ydu, Chief Exekutive Officer (Yürütme Ofisi Şefi).

Eğer hepimiz emperyalizme karşı isek, o zaman ABD işgaline karşı olduğumuz, ABD'nin Irak'tan çekilmesi gerektiğine ve Irak halkına savaşın verdiği zararlar için tazminat ödemesi gerektiğine inandığımız noktasında da birleşmeliyiz. Direnişimize nasıl başlayacağız? Gerçekten küçük bir şeyle başlayalım: Sorun, işgale karşı Irak'taki direnişi desteklemek veya Irak direnişine kimlerin dahil olduğunu tartışmak değildir (Bunlar eski Baas canileri mi? Müslüman köktendinciler mi?) Bizler işgale karşı küresel direniş olmak zorundayız. Direnişimiz Irak'ta ABD işgalinin kabül görülmesini reddetme noktasından başlamalıdır. Bu eyleme geçmek demektir, imparatorluğa amacına ulaşma izni vermemek demektir. Bu şu anlama gelir: Askerler savaşmayı, yedekler göreve alınmayı reddetmelidir. İşçiler gemi ve uçaklara silah yüklemeyi reddetmelidir. Bu Hindistan ve Pakistan gibi ülkelerde ABD hükümetinin Hint ve Pakistan askerlerini temizlik işleri için Irak'a gönderme planlarını boşa çıkarma anlamına gelir. Ben, Dünya Sosyal Forumu ve Mumbai Direnişi'nin ortak bir kapanış töreni yapmasını ve burada Irak'ın yıkıma uğratılmasından faydalanan iki önemli şirketi seçmesini öneriyorum. Biz onların katıldığı her projeye ulaşabiliriz. Onların dünya çapında her şehirdeki ve her ülkedeki bürolarını tespit edebiliriz. Onları kovalayabilir ve kapatmaya zorlayabiliriz. Bu, geçmiş mücadelelerden aldığımız kollektif bilgeliğimizi ve deneyimimizi tek bir hedefe yöneltme sorunudur. Bu zafer kazanma isteği sorunudur.

"Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi" eşitsizliği sürekli kılma ve her ne pahasına olursa olsun – uğursuz da olsa– Amerikan egemenliğini kurma niyetinde. Dünya Sosyal Forumu adalet ve yaşamı sürdürmek istiyor. Bu anlamda kendimizi savaşın içindeymiş gibi görmeliyiz.

(Bu konuşmayı Almancasından tercüme ettik ve İngilizcesiyle karşılaştırdık. Almancası "Junge Welt" adlı gazetenin 20 Ocak 2004 tarihli nüshasında yayınlandı. — Güney)

Çakalların günü

Yazar Arundhati Roy'un Mumbai Direnişi'2004'te yaptığı konuşma...

11 Eylül, hüzünlü ve gizemli bir tarihe sahip bir gün. Britanya hükümeti, Britanya İmparatorluğu'nun 1917'de ordularını Gazze kentinin kapıları önüne yığarak yayınlamış olduğu Balfour Deklarasyonu'nun devamı olarak, 11 Eylül 1922 günü, Arapların infialini görmezlikten gelerek Filistin'de manda ilan etti. Balfour Deklarasyonu Avrupalı Siyonistlere Yahudi halkı için bir ulusal yurt vaat ediyordu. Deklarasyondan iki yıl sonra Britanya Dışişleri Bakanı Lord Balfour şöyle buyurdu: "Filistin'de ülkenin şimdiki sâkinlerinin arzularına danışma diye bir niyetimiz yok. İster doğru ister yanlış, ister iyi ister kötü olsun, Siyonizm, bu çok eski ülkede şimdi yaşamakta olan 700.000 Arabın isteklerinden veya ön-

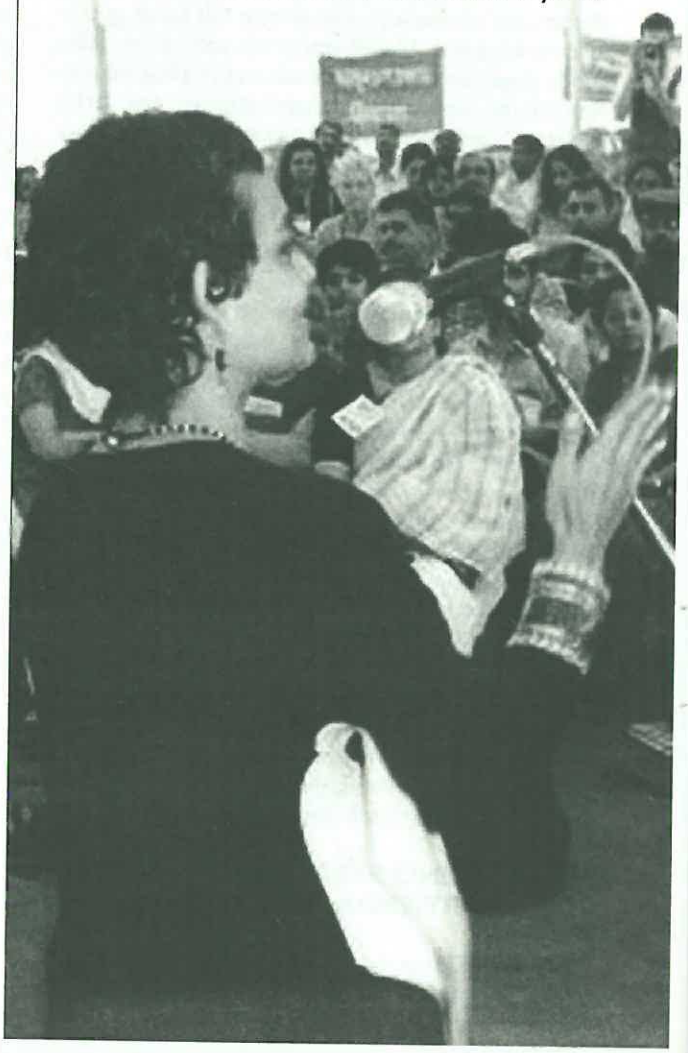

yargılarından çok daha büyük ve derin önemi olan çağlar boyu geleneklerde, günümüzün ihtiyaçlarında ve geleceğin umutlarında kökleşmiştir."

Yirmi dokuz yıl önce Şili'de, 11 Eylül 1973'te General Pinochet, demokratik yoldan seçilmiş olan Salvador Allende hükümetini CIA destekli bir darbeyle devirdi. "Sırf halkı sorumsuz olduğu için Şili'nin Marksist yola girmesine izin verilmemelidir", demişti zamanın ABD Dışişleri Bakanı, Nobel Barış Ödülü sahibi Henry Kissinger. Pinochet on yedi yıl süren bir terör saltanatı başlattı — gece yarısı kapıların çalındığı, aniden insanların ortadan kaybolduğu bir rejim. ABD hükümetinin demokrasi hakkındaki görüşleri böyleydi.

On üç yıl önce, 11 Eylül 1990'da zamanın ABD başkanı, Baba George W. Bush, ABD Kongresi'nin birleşik oturumunda yaptığı bir konuşmada, hükümetinin Irak'a savaş açma kararını açıkladı. O zamandan beri, 24 milyon nüfuslu Irak, şu veya bu biçimde, saldırı altında olmuştur. Birinci Körfez Savaşı'nın başladığı gün olan 17 Ocak 1991'de müttefikler, ABD'nin Hiroşima'ya atmış olduğu atom bombasının patlama gücüne eşit miktarda patlayıcı kullandılar. Eski ABD Donanma Bakanı John Lehman, o savaşta 200.000 Iraklının ve 148 Amerikan askerinin öldürülmüş olduğunu bildirmişti. İlk baştaki büyük öfkeden geriye, Vietnam Savaşı'ndan beri bir ülkeye yönelik en uzun hava saldırısı kaldı. Son on yılda, savaşlar arasında, Amerikan ve İngiliz güçleri Irak'a binlerce füze ve bomba yağdırdı. Irak'ın bahçeleri ve tarlaları 300 ton kullanılmış uranyum içeren güllelerle bombalandı. İngiltere ve Amerika gibi ülkelerde, kullanılmış uranyum içeren mermiler, deneme atışları sırasında, özel olarak inşa edilmiş betonarme tünellere atılıyor. Radyoaktif tortusu ayıklanıp betonla kaplanıyor ve okyanusa atmak suretiyle yok ediliyor (bu bile yeterince kötü). Irak'ta o, kasten, kötü niyetle, halkın yiyecek ve su kaynaklarına yöneltiliyor. Bombalamalarda müttefikler, dışarıdan yardım olmadan onarılamayacağını pekâlâ bile bile, su arıtma tesislerini özel olarak hedef alıp yok ettiler. Güney Irak'ta çocuklar arasında kanser vakaları dört kat arttı. Savaşın ardından gelen on yıllık ekonomik yaptırımlar döneminde yiyecek, ilaç, hastane donatımı, cankurtaran, temiz su gibi temel gereksinimler Iraklı sivillerden esirgendi.

Yaptırımlar sonucunda yarım milyon kadar Iraklı çocuk öldü. ABD'nin Birleşmiş Milletler'deki o zamanki büyükelçisi Madeleine Albright, bu çocuklar hakkında sarf ettiği: "Çok zor bir seçenek, fakat ödenen fiyata değdiğini düşünüyoruz" sözleriyle ünlüdür...

Bizzat Bush'un kendi yardımcılarının ifşaatlarından, Irak'a saldırı kararının 11 Eylül 2001 Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon saldırılarının hemen ardından alındığı anlaşılmaktadır. 11 Eylül 2001 ile 20 Mart 2003 (Şok ve Dehşet Operasyonunun başladığı gün) arasında geçen dönem, savaşı haklı gösteren aldatma ve kuyruklu yalanlar kampanyasının olgunlaşması, Korkutulmuşlar ve Satılmışlar Koalisyonunun Irak'ın iyice silahsızlandırıldığından emin olması (Emniyette olmak en iyisi, öyle değil mi? Gereksiz yere niye riske girilsin?) ve Afganistan'daki savaşta tüketilmiş olan kendi güdümlü füze stokunu yeniden doldurması için gereken zamandı. (Yoksul ülkeler, güdümlü füze tüketimi söz konusu olduğunda korkunç iştahlı görünüyorlar.)

İstila sırasında bir New York Times/CBS News anketine göre, Amerikan kamuoyunun yüzde 42'si, Saddam Hüseyin'in Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'a yapılan 11 Eylül saldırılarından doğrudan sorumlu olduğuna inanıyordu. Ve bir ABC haber anketine göre, Amerikalıların yüzde 55'i Saddam Hüseyin'in El Kaide'yi doğrudan desteklediğine inanıyordu.

Bu güne kadar, Saddam Hüseyin rejimi ile El Kaide arasında bir bağlantıya dair en küçük bir kanıt bile yoktur. Fakat şu biliniyor ki, Saddam ve Osama Bin Laden birbirinden, ABD'den hoşlanmadıklarından daha çok hoşlanmıyorlardı.

Bu ayın (Ocak 2004) 10'unda, Başkan George Bush'un Ay'da bir ABD üssü kurma niyetinde olduğu haberinin yanı sıra, Pentagon'un sessiz sedasız yaptığı, savaştan bitmiş tükenmiş Irak'ı yedi ay boyunca arayan 400 kişilik askeri timi dağıttığı açıklaması geldi. Başını CIA'nin çektiği Irak İnceleme Grubu, Blair ve Bush'un 45 dakika içinde kullanıma sokulup dünyanın en güçlü uluslarını yok edebileceğini söyledikleri o ünlü Kitlesel İmha Silahları depolarına dair herhangi bir iz bulamadı. Irak'a karşı savaşla ilgili her şeyde olduğu gibi, öylesine aşağılayıcı olan şey yalanlar değil, yalanların kalitesi(zliği) idi.

ABD'nin Önceden Engelleme Saldırısı (Preemptive Strike) doktrininin budalalığının bundan daha acı ispatı olabilir mi? Sanki, bir kişiyi elektrikli sandalyeye gönderdikten dakikalar sonra, masum olduğuna dair kanıtların ortaya çıkması gibi.

Masumiyet? Öfkeli yanıtları duyar gibi oluyorum. Saddam Hüseyin gibi bir despot söz konusu olduğunda masumiyet sözünü kullanabilir misiniz? Saddam Hüseyin'in yakalanmasından beri çok sayıda savaş karşıtı aktivist, kafa karışıklığı içinde geri çekildi. Saddam Hüseyin'in olmadığı bir dünya daha iyi değil mi? Diye soruyorlar ürkekçe. Bir kez daha o seçenek: Ya bizden yanasınız, ya teröristlerden. ABD hükümetinin istediği ülkeye askeri müdahalede bulunup rejim değişikliği yapma hakkını savunmuyorsanız, Saddam Hüseyin'in cürümlerini savunuyorsunuz.

Bu argümana son kez bir daha bakalım. ABD ordusunun Saddam Hüseyin'i yakalayışı nedeniyle onu alkışlayıp Irak'ı istila ve işgal edişini haklı göstermek, Karındeşen Jak'ın Boston Canavarı'nın karnını deşmesini övmek gibidir. Hem de, karın deşme ile boğmanın yirmi beş yıl boyunca ortak girişim olduğu bir ortaklıktan sonra. Bu şirket-içi bir kavgadır. Onlar berbat bir iş yüzünden anlaşmazlığa düşen iş ortaklarıdır. Ve Jak icra kurulu başkanıdır.

Demek istediğim şu ki, eğer Saddam Hüseyin prime time (televizyonun en çok izlendiği saatlerde) televizyonda rezil edilmeyi ve diş dolgularına bakılıp saçının bit kontrolünden geçirilmesini hak ediyorsa, George Bush da hak ediyor.

Saddam Hüseyin insanlığa karşı işlediği suçlardan

ötürü mutlaka yargılanmalıdır. Fakat ABD'deki ve Avrupa'daki tüm suç ortakları da. Şu küçük hikâyeye kısaca bakalım:

Kırk yıl önce CIA, başkan John F. Kennedy döneminde, Bağdat'ta bir rejim değişikliği düzenledi. 1963'te başarılı bir darbeden sonra Baas partisi Irak'ta iktidara geldi. CIA'nin verdiği listelerle yeni Baas rejimi solcu olarak bilinen yüzlerce doktor, öğretmen, avukat ve siyasetçiyi sistematik olarak temizledi. Koskoca bir aydınlar topluluğu katledildi. (Aynı teknik, Endonezya ve Doğu Timor'da yüz binlerce insanı katletmek için kullanıldı.) Genç Saddam Hüseyin'in bu katliamı gözetleyip denetleyerek yönetmeye iştirak ettiği söylenir. Baas Partisi içindeki hizipçi iç çatışmadan sonra 1979'da Saddam Hüseyin Irak cumhurbaşkanı oldu. Nisan 1980'de o Şiileri katlederken, ABD Ulusal Güvenlik Müşaviri Zbigniew Brzezinski şu açıklamayı yapmıştı: "Birleşik Devletler ile Irak arasında hiçbir temel çıkar uyuşmazlığı görmüyoruz." Washington ve Londra Saddam Hüseyin'i açıktan ve üstü örtülü desteklediler. Finanse ettiler, donattılar, silahlandırdılar ve kitlesel imha silahları üretmek için ona çift kullanımlı malzeme sağladılar. Saddam rejiminin İran'a karşı 8 yıl süren savaşını (İngiltere iki tarafa da silah sattı) ve 1988'de Halepçe'de Kürt halkını gaz bombalarıyla zehirleyerek katletmesini desteklediler, aynı cürümler 14 yıl sonra yeniden ısıtılıp, bu kez Irak'ı istila etmeyi haklı gösteren gerekçeler olarak öne sürüldü. Birinci Körfez Savaşı'ndan sonra "Müttefikler" Basra'da Şiileri ayaklanmaya kışkırttılar, sonra da Saddam Hüseyin ayaklanmayı ezip intikamcı bir misillemeyle binlerce Şiiyi katlederken gözlerini başka yöne çevirdiler. Irak'ın istila edilmesinden sonra Batılı televizyon kanallarının ortaya çıkarılan toplu mezarlara duyduğu gûlyabanice ilgi, bunların İran'la savaşta ve Şii ayaklanmasında ölen Iraklıların cesetleri olduğu anlaşılınca hemen buhar oldu.

Evet, ama bunların hepsi geride kaldı, deniyor bize. Saddam Hüseyin, şimdi durdurulması gereken bir canavardı. Ve onu ancak ABD durdurabilirdi.

Bugünün acil ahlaki gerekliliklerinin geçmişin şeytanca günahlarının ve geleceğe ilişkin kötü niyetli planların üstünü örtmek için bu kullanılışlı etkili bir teknik. Endonezya, Panama, Nikaragua, Irak, Afganistan — liste devam ediyor da ediyor. Şu anda gelecek için tımar edilen vahşi rejimler var — Mısır, Suudi Arabistan, Türkiye, Pakistan, Orta Asya cumhuriyetleri.

Demek istediğim şu ki, ABD Irak'tan geri çekilmeye zorlanmadıkça, verdiği zararlar için tazminat ödemeye zorlanmadıkça, şirketleri savaştan kâr sağlama hakkından yoksun bırakılmadıkça — bu model başarılı olarak görülecektir: Bir despotu işbaşına getir, başlangıçta onun cürümlerini destekle, sonra bunları açığa vur. İnsani müdahale adına ülkesini istila ve işgal edip, onun tüm öldürdüklerinden daha çok insanı öldür, ve sonra da kendi şirketlerini onun kaynaklarını yağmalamaya çağır.

Şeytanca kurnaz taktikler, bunu itiraf etmemiz gerekiyor.

ABD'nin Irak'ı istilası belki de tarihte verilmiş en ödlek savaştı. Birleşmiş Milletler diplomasisinin "yardım ve desteği"yle Irak'a diz çöktürülmesi sağlandıktan sonra, silahlarının çoğunun yok edilmiş olduğundan emin olduktan sonra — "İstekliler Koalisyonu" bir istila ordusu gönderdi.

Ardından da birleşik medya, Amerika Birleşik Devletleri'nin haklı ve hayret verici bir zafer kazanmış olmasından şeytanca bir haz duydu!

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde savaşı meşru gösterecek nihai bir kararın alınmasına izin vermeyen Fransa, Almanya ve Rusya hükümetleri, savaş başlar başlamaz, ABD'nin kazanmasını ne kadar çok istediklerini dile getirmekte birbirleriyle yarıştılar. Cumhurbaşkanı Jacques Chirac, Anglo-Amerikan hava kuvvetlerine hava sahasını açtı. Almanya'daki ABD askeri üsleri kullanıma açıldı. Alman Dışişleri Bakanı Joschka Fischer alenen Saddam Hüseyin rejiminin "çabucak çökmesi" umudunu dile getirdi. Vladimir Putin de kamuoyu önünde aynı umudu dile getirdi. Bunlar, Irak'ın zorla silahsızlandırılmasında elbirliği ettikten sonra alçakça ona saldıranların safına geçen hükümetlerdi. Ganimetten pay alma umudundan başka, ABD'nin onların savaştan önce Irak'la yapmış olduğu petrol anlaşmalarını geçerli sayacağını umuyorlar. Eski emperyalistlerin başka türlü davranmasını ancak en safdiller bekleyebilir.

Savaş öncesinde Birleşmiş Milletler'de atılan ucuz nutuklar ve yapılan yüksek ahlaki konuşmalar bir yana bırakıldığında, sonunda, kriz anında Batılı hükümetlerin birliği –halklarının çoğunluğunun muhalefetine rağmen– eziciydi.

Aralık 2003'te Amerikan hükümeti, Irak'ın siyasi sorunları konusunda tek başına ABD'nin kontrolü ve Washington'un komutası altında çokuluslu bir barış gücü için yetki verilmesi de dahil, BM Güvenlik Konseyi'nden istediği her şey için ezici bir destek elde etti.

Bu arada, Irak kurtarılmış olmaktan çok uzak olsa da, Irak'ın liberalleştirilmesi çok hızlı bir tempoda ilerliyor. Irak'ın anayasası için yeni bir taslak hazırlanıyor. Ticaret yasaları, vergi yasaları ve fikrî mülkiyet yasaları onu Amerikan tarzı kapitalist bir ekonomiye dönüştürmek için yeniden yazılıyor.

Koalisyon tarafından kasten hedef alınan ve yok edilen tüm altyapı, şimdi –çoğu Amerikan– özel şirketler tarafından yeniden inşa ediliyor. Birleşik Devletler Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID), Amerikan şirketlerini yol yapımından, su tesisleri, ders kitabı dağıtımı ve mobil telefon ağı kurmaya kadar varan çeşitli kontratlar için fiyat vermeye çağırdı.

Irak petrolünün Iraklılar için olduğuna dair, kurtuluş savaşı ve demokrasi ve temsili hükümete dair lafların yeri ve zamanı vardı. Yararları olmuştu. Fakat şimdi işler değişmişti...

7000 yıllık bir uygarlığı anarşiye sürükledikten sonra, şimdi Amerikan yönetiminden Iraklıların demokrasiye hazır olmadıklarını duyuyoruz.

İstila başlamadan çok çok önce, dünya iş çevreleri, Irak'ın yeniden inşasının gerektireceği para miktarı konusunda heyecanlarından tatlı tatlı ürperiyorlardı.

Bu "İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Marshall Planı'nın Avrupa'yı yeniden inşa etmesinden beri en büyük yeniden yapılandırma çabası" olarak fatura edildi.

San Francisco merkezli Bechtel şirketi, Irak'a giren çakal sürüsünün başını çekiyor.

Şu tesadüfe bakın ki, eski dışişleri bakanı George Schultz, Bechtel grubunun yönetim kurulunda bulunuyor, ve yine tesadüfe bakın ki, Irak'ı Kurtarma Komitesi'nin danışma kurulunun başkanı olarak hizmet etmiş.

New York Times gazetesi, bir çıkar çatışmasının ortaya çıkmasından kaygılanıp kaygılanmadığını sorduğunda, Schultz demişti ki: "Bunun özel olarak Bechtel'e yarayıp yaramayacağını bilmiyorum. Fakat yapılacak iş olursa, Bechtel onu yapabilecek tipte bir şirkettir. Fakat hiç kimse buna yararlandığınız bir şey olarak bakmaz."

Bechtel'e 680 milyon dolarlık bir kontrat ikram edildi.

The Times gazetesi, gayet yerinde bir şekilde, "Her yandan şirketler eylem için harekete geçerken, yeme çılgınlığı yolda" başlığını attığı yazısında diyor ki (herhangi bir ironi yapmadan): "Dünyanın dört bir yanından hükümetler ve onların davasını destekleyen şirketler, Irak'taki yeniden yapılandırma edimin bir parçasını elde etme kampanyası içinde Washington'u kuşatma altına aldılar."

"İngilizler", diye devam ediyor makale, "çağrıları biraz aşırı olsa da, bazı Bush yönetimi görevlilerinin en ikna edici olduğunu ileri sürdükleri bir kanıt sunuyorlar: Irak'ta kan dökmüş olmak."

Kimin kanının döküldüğüne açıklık getirilmemiştir. İngiliz kanını veya Amerikan kanını kastetmedikleri muhakkaktır. İngilizlerin Amerikalılara Iraklıların kanını dökmeye yardım ettiğini kastetmiş olmalılar.

Yani bir ülkenin yeniden yapılandırma kontratlarını elde etmek için "en ikna edici kanıt", Irakluların müşterek katillerinden biri olduğunu ileri sürebilmesi oluyor.

Birleşik Krallık Lordlar Kamarası başkan vekili Lady Simmons, geçenlerde İngiliz sanayiinin dört lideriyle birlikte Amerika'ya gitti. Müşterek katil olma statüsü temelinde kontratlarda pay sahibi olma iddiasını öne sürmek dışında İngiliz delegasyonu, yine herhangi bir ironi yapmadan, sömürgeci geçmişlerinden bahisle, İngiliz şirketlerinin "20. yüzyıl başlarındaki İmparatorluk günlerinden, 1990'larda Irak'a uluslararası yatırımlar konuluncaya kadar Irak'la ve Iraklı iş çevreleriyle uzun ve yakın bir ilişki içinde olduklarını" savundular. Elbette, bunun 1970'lerde ve 1980'lerde İngiltere'nin Saddam Hüseyin'i desteklemiş olduğu anlamına geldiğini es geçerek.

Aramızda eski sömürgelerden gelenlerimiz emperyalizmi tecavüz olarak telakki ediyor. Önce tecavüz ediyorsunuz. Ardından öldürüyorsunuz. Ardından cesede tecavüz etme hakkını talep ediyorsunuz. Buna genellikle nekrofili (ölü seviciliği) denir.

Bu korkunç benzetmeyi daha da genişleten Richard Perle, geçenlerde dedi ki: "Iraklılar bugün daha özgür ve biz daha emniyetteyiz. Rahat olun, keyfinize bakın."

Daha emniyette? Gözlerinizi başka yana çevirir çevirmez, terör alarmını mora, daha büyük puana, ya da en yüksek skala ne ise ona çıkarıyorlar.

Irak'ın yağmalanması ABD'de seçim kampanyalarına dönüştükçe, demokratların işgale "muhalefet" etme yolu, Kongrede Bush'un talep ettiği 87 milyar dolardan 10 milyar dolarının Irak'ın aldığı borçlara dönüştürülmesini talep etmek oldu. Başka kelimelerle ifade etmek gerekirse, Irak kendi yok edilişinin faturasını ödemelidir.

*

Savaş başladıktan birkaç gün sonra, haber sunucusu Tom Brokaw dedi ki: "Yapmak istemediğimiz şeylerden biri... Irak'ın altyapısını yok etmek, çünkü birkaç gün içinde o ülke malımız olacak."

Muhtemelen o, özelleştirmenin ve yeniden yapılandırmanın nasıl işlediğini bilmiyor, anlamıyor. Şimdi malın tapuları imzalanıyor. Irak artık bir ülke değil. Bir mal.

O artık yönetilmiyor. Sahip olunuyor.

Ve çoğunlukla da Bechtel tarafından. Belki Halliburton ve bir-iki İngiliz şirketi de birkaç kemik alır.

Savaşımız hem işgalcilere hem de Irak'ın yeni sahiplerine karşı olmak zorunda.

Direnişimizi nasıl yükseltmeye başlayabiliriz? Haydi gelin gerçekten küçük bir şeyle başlayalım. Mesele, Irak'taki işgale karşı direnişi destekleme veya bu direnişi kimin oluşturduğunu–eski Katil Baasçılar mı, İslamcı kökten dinciler mi– tartışma meselesi değil.

Biz kendimiz işgale karşı küresel direniş haline gelmek zorundayız.

Direnişimiz ABD'nin Irak'ı işgalinin meşru olduğunu kabul etmeyi reddetmekle başlamak zorunda. O, İmparatorluğun hedeflerini gerçekleştirmesini madden imkânsız kılmak için eyleme geçmek demek. O, askerler savaşmayı reddetsin, yedekler askerlik hizmetini reddetsin, işçiler gemilere ve uçaklara silah yüklemeyi reddetsin demek. Hindistan ve Pakistan gibi ülkelerde, Amerikan hükümetinin Hint ve Pakistan askerlerini Irak'a göndertme planlarını muhakkak bloke etmemiz gerektiği demek.

Şunu öneriyorum: Dünya Sosyal Forumu ve Mumbai Direnişi'nin ortak kapanış seremonisinde, Irak'ın tahrip edilmesinden kazanç sağlayan büyük şirketlerin adlarını bir şapkanın içine koyalım. Onlardan ikisinin adını çekelim. Ya da aynı şekilde, bunu daha resmi bir biçimde de yapabiliriz. Bu şirketler hakkında bilgi yayınlayıp, ilk iki sıra için oylamaya sunabiliriz. İçinde oldukları her projeyi listeleyebiliriz. Dünyanın her yanında her kentteki ve her ülkedeki bürolarını bulabiliriz. Bunların peşine düşebiliriz. Bunları kapatabiliriz. Mesele, kolektif zekâmızı ve geçmiş mücadelelerin deneyimlerini tek bir hedef üzerinde toparlama meselesi. Yenmeyi isteme meselesi.

(Bu konuşmayı İngilizcesinden tercüme ettik. Güney)

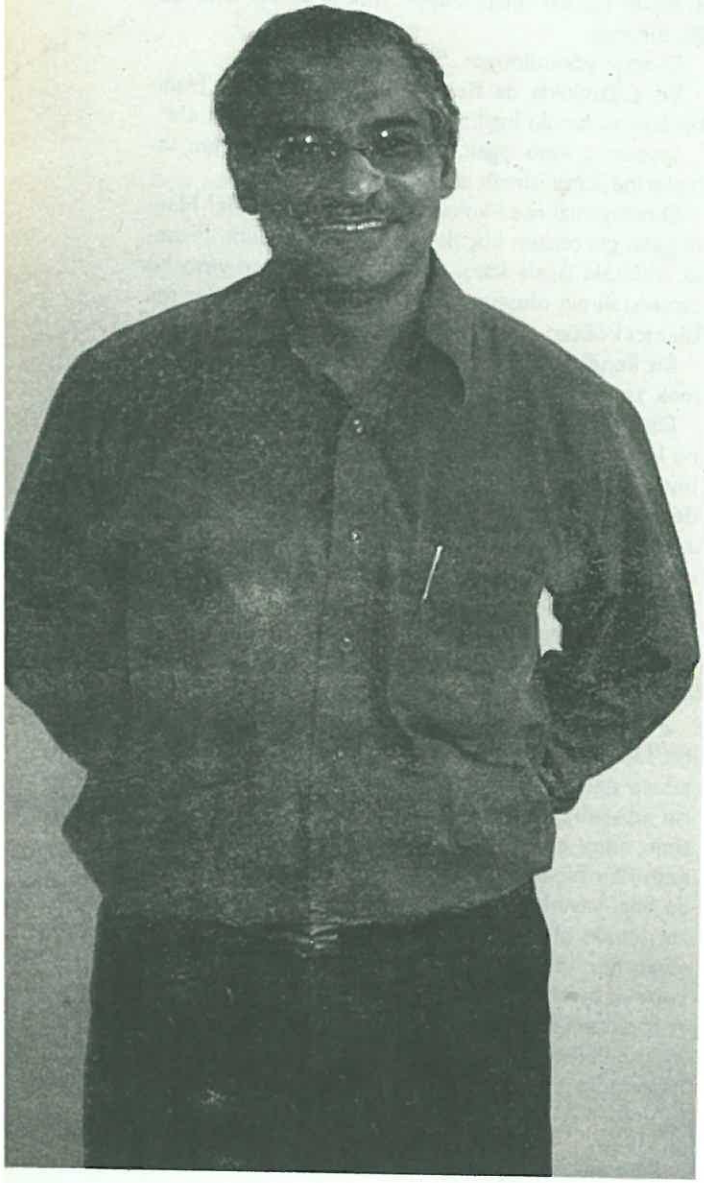

DEKORA GENEL SEKRETERİ THOMAS SEBASTIAN:

SÖYLEŞİ: GÜNEY

Ocak ayı içinde Hindistan'ın Mumbai kentinde yapılan Dünya Sosyal Forumu'nda "DEKORA" isimli örgüt adına yapılan bir forum epey gürültü kopardı. Bu forumun ertesi günü çıkan bir burjuva günlük gazetede, forum üzerine verilen haber "Dünya Sosyal Forumu = Hükümet Dışı Örgütlerin Supermarketi" başlığını taşıyordu. DEKORA'nın forumunda DSF'nin başını çekenlerin reformist çizgisi açıkça teşhir edilmiş, "Başka Bir Dünya"nın yalnızca sosyalizmde, sosyalizmle mümkün olabileceği ortaya konmuştu. Bu forumu yöneten, DSF sırasında "Postmodern Din, Tüketimcilik" isimli yeni kitabını da tanıtan Thomas Sebastian'la bir söyleşi yaptık. Aşağıda bu söyleşiyi yayınlıyoruz.

• • •

GÜNEY: Söyleşimize başlarken kendinizi okuyucularımıza biraz tanıtmanızı istiyoruz.

T. SEBASTIAN: Benim mesleğim öğretmenlik. Ben 15 yıldır yüksekokulda ekonomi dersi veriyorum. Ben aynı zamanda Hindistan Komünist Partisi / Marksist Leninist (Kızıl Bayrak)'ın üyesiyim. Partide görevim kültürel faaliyetler sorumluluğu.

DEKORA isimli örgütünün (bunun açılımı "Devrimci Yeniden Doğuş İçin Demokratik Kültürel Örgüt"tür) Genel Sekreterliğini yapıyorum. Bu örgüt kültürel faaliyetler yürüten bir örgüttür. Biz örneğin tartışma toplantıları örgütlüyoruz. Bir kültür dergisi yayınlıyoruz. İsmi "Sankaganam". Bu Keralla'da konuşulan (Maleelam) dilde "Halk Şarkısı" anlamına geliyor. Bu dil tabii yalnızca Keralla eyaletinde konuşulan bir dil değil. Hindistan'ın hemen her yerinde Maleelam bilen, konuşan insanlar var. Örneğin Mumbai'da da bu dil epey yaygın. Örgüt büyük bir örgüt değil. Şu veya bu biçimde kültürel faaliyetlere katılmak, destek vermek isteyen herkese açık. Biz bu demokratik örgüt içinde açıkça da parti üyeleri olarak ortaya çıkıp partimizin propagandasını yapıp insanları partimize yakınlaştırmaya çalışıyoruz.

Ben bunun dışında yazarım. Daha önce 2002'de "Halka Karşı Savaş" isimli bir kitabım yayınlandı. Bu kitapta 11 Eylül ve onun halka karşı savaş için nasıl

"Komplocu yöntemlerle beyinler esir alınıyor!"

kullanıldığını irdeledim. Bu yıl da "Postmodern Din: Tüketimcilik" isimli kitabım yayınlandı. 2002'de yayınlanmış olan somut olarak Afganistan'a karşı saldırıyı da irdeleyen kitabım bayağı başarılı oldu.

GÜNEY: DEKORA , DSF çerçevesinde bir toplantı yaptı. Sizden bu toplantı konusunda ve DSF konusunda değerlendirmenizi almak istiyoruz.

T. SEBASTIAN: Biz DEKORA olarak DSF'ye katıldık. Çünkü DSF dünyanın bir çok yerinden ve Hindistan'dan da onbinlerce insanın yanyana geldiği ve "başka bir dünya" isteğini dile getirdiği bir alan. Böyle bir alana biz doğru düşüncelerin taşınmasının çok önemli ve bunun mümkün olduğunu düşünüyoruz. Bu bizim görüşlerimizi yaymamız için büyük bir fırsattı. Tabii bunun bir mali yükü vardı. Biz katılabilmek için çevremizdeki insanlardan bağış topladık. Ve DEKORA'dan bir kaç kişiyi de toplantıyı örgütlemek için görevlendirdik. DSF'den forum için yer kiralandı. Sonra forumu duyuran bir bildiri çıkarılarak forum alanında dağıtıldı. DSF'ye giriş bildiğiniz gibi paralı. Her ne kadar giriş ücreti Avrupa'dan, Amerika'dan gelenlerle karşılaştırıldığında Hindistanlılar için daha düşük tutulmuş olmasına rağmen yine de pahalıydı. Kişi başına günlük 100 rupi isteniyordu. Bu bir sanayi işçisinin bir günlük ücretidir. Bu yüzden DEKORA'dan insanların bizim DSF'de yaptığımız toplantıya katılma olanağı çok sınırlıydı. DSF'deki toplantımıza sonuçta DEKORA'dan yalnızca semineri hazırlayan, sunan görevli arkadaşlar katıldı. Toplam 5 kişiydik. Bizim de derdimiz zaten öncelikle DSF'ye katılan kitleydi. Bizim toplantımıza yüze yakın insan katıldı. Diğer seminer ve forumlara katılımla karşılaştırıldığında bunun iyi bir katılım olduğu söylenmelidir.

Ben DSF'de bir dizi seminer ve foruma katıldım. Gördüğüm genel hava şuydu: Seminerlerde önce şu veya bu Hükümet Dışı Örgüt (HDÖ) adına oldukça uzun süren bilgilendirme konuşmaları yapılıyor, sonra sorulan sorulara yine aynı uzunlukta cevaplar veriliyor. Sonra toplantı bitiyor. Tartışmaya fazla zaman ve yer kalmıyor.

Toplantımıza gelen insanlar çıkardığımız bildiriden bizim görüşlerimizi üç aşağı beş yukarı biliyorlardı. Ve biz katılanlara en başından itibaren toplantımızı –diğer toplantıların tersine ağırlıklı olarak tartışma toplantısı olarak yürütmek istediğimizi açıkladık. Toplantı kısa bir girişten sonra en başından itibaren çok canlı bir tartışmanın arenası oldu. Toplam 20'ye yakın kişi soru sordu, söz alıp görüş belirtti, verilen cevaplar ertesinde soru soranlardan yine söz alanlar oldu.

GÜNEY: Katılım bağlamında, genelde şu bölgeden, ülkelerden vb. katılım ağırlıklıydı denebilir mi?

T. SEBASTIAN: Katılım ağırlıklı olarak Hindistan'dandı. Hindistan'ın değişik bölgelerinden, güneyden kuzeyden, batıdan Gujarat'tan insanlar vardı. Batı ülkelerinden katılım düşüktü. 4-5 kişi vardı. Bunun dışında Bangladeş'ten bir grup vardı.

Bizim bu toplantımızın bir özelliği de bu katılımdaydı aslında. Benim HDÖ seminerlerinde gördüğüm şey şu idi: Seminerler daha çok semineri düzenleyen örgütün insanlarının katılımı ile gerçekleşiyor, dışardan katılım aynı alanda faaliyet gösteren az sayıda profesyonel HDÖ'cüyle sınırlı oluyordu. Seminerler yani örgütle-

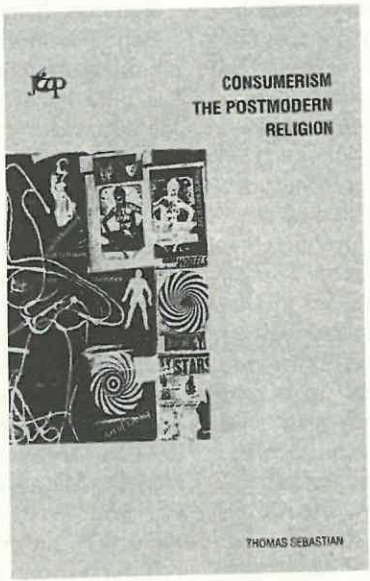

DEKORA Genel Sekreteri Thomas Sebastian'ın yayınlanmış iki kitabı bulunuyor: "Halka Karşı Savaş" ve "Postmodern Din, Tüketimcilik"...

rin kendi tabanlarına yönelik eylemler olarak gerçekleştiriliyordu. Biz bizim dışımızda katılımı hedefledik. Ve bunu gerçekleştirdik de. Bu katılım bizim için de yeni bir deneydi ve iyi bir deneyim edindik.

GÜNEY: Seminerinizin gündemi, ana başlığı ne idi?

T. SEBASTIAN: Seminerimizin ana başlığı "Globalizasyon ve Kültür"dü. Alt başlık olarak da "Posmodern Din Olarak Tüketimcilik"i kullandık. Şimdi yayınlanmış olan yeni kitapçığım aslında bu seminerde savunduğumuz tezlerin açılımıdır ve bu kitabın hazırlanmasında DSF'nin yapılacak olması önemli bir rol oynamıştır. DSF'nin Hindistan'da yapılacağı belli olduktan sonra, biz DEKORA olarak buna nasıl katılabiliriz, nasıl müdahale edebilirizi tartıştık. DSF'de "Globalizasyon ve Kültür" gündemi çerçevesinde tüketimcilik ideolojisi ve pratiği konusunda bir seminer yapmanın doğru olacağına karar verdik. Kitap bu düşünce temelinde doğdu.

GÜNEY: Kısaca tezleriniz hakkında bilgi verebilir misiniz?

T. SEBASTIAN: Kültür insanların bilincini belirleyen bir araç. Kimileri kültürün üreticisi, sunucusu, kimileri de kültürün tüketicisi, alıcısı.

Sınıflı kapitalist toplumda egemen sınıf burjuvazi kendi sistemine uygun bir kültürü üretiyor. Ve bu kültürü emekçi kitlelere de, emekçilerin kendi kültürü olarak sunuyor. Sunulanlar sunulanı kendi kültürü olarak kabul ettiğinde, burjuvazinin kültür alanındaki hegemonyası anlamına geliyor bu. Kültür emekçilerin bilincini istenilen yönde şartlandırmak, kararmak, etkilemek için kullanılıyor.

Globalizasyon şartlarında bu etkileme içsel ve dışsal iki tipte oluyor.

Biz örneğin okulda, derslerde, çocuklara şunlar şunlar doğru, şunlar şunlar yanlış tavırlardır, şunlar şunlar sahip çıkılması gereken değerlerdir vb. anlatıyoruz. Bu dışsal etkilemedir.

Kültür aracılığıyla yapılan ise içsel etkilemedir. Ve burada kullanılan araçlarla etkilenen obje arasında birlik vardır. Bunlar bir ve aynı şeydir. Bir örnekle açıklamaya çalışayım: Örneğin dışsal etkilemede biz okul sistemimizde öğrencilere belli değerleri, bunlar sahip çıkılması gereken değerlerdir diyerek, onları bu değerlere sahip çıkılması gerektiği konusunda doğrudan ve açıkça eğiterek, etkiliyoruz. Örneğin diyoruz ki "yasalara uyulması gerekir" bu sahip çıkılması gereken bir değerdir. Onları yasalara uyma konusunda eğitiyoruz. Burada okul dışsal etkilemenin aracıdır.

İçsel etkilemede örneğin "yasalara uyulması gereklidir" vb. demenize gerek yoktur. Burada örneğin başarılı bir insanın hayatını anlatırsınız. Bu insanın başarısını anlatırken onun bu başarılı hayatında hep yasalara uyduğunu anlatırsınız. Yani içsel etkilemede bilinçlere taşıdığınız değerlerin taşınması işi doğrudan değil, dolaylı yapılır. Örneğin Hindistan'da çok ünlü bir kriket oyuncusu vardır, Satçin Debilka. Onun oynadığı bir reklam filmi var. Bu reklam filminde o belli bir marka makarna yer. Size siz de bunlardan yiyin, bu iyidir filan demez. Yalnızca belli bir marka makarnayı yer. Size verilen mesaj ama açıktır: Siz de eğer bu kriketçi gibi güçlü, kuvvetli, akıllı ve hepsinden de önemlisi başarılı olmak istiyorsanız bu markadan yemelisiniz!

Burada satılan bir değerler bileşkesi var. Tüketimciliğin kendisi, belli değerlere ulaşmak için bir değer. Başarı belli bir metanın tüketilmesi ile kazanılacaktır.

Şu marka çikolatayı yerseniz, şu marka kolayı içerseniz başarı kendiliğinden gelecektir.

İşte benim içsel etkileme dediğim bu. Globalizasyon kültürü bu içsel etkilemeyi esas yöntem olarak kullanıyor.

Burada bence tam komplocu yöntemlerle beyinler esir alınıyor. İnsanlar dolaylı mesajlarla tüketimciliğe itiliyor. Burjuvazi kitaplarıyla, filmleriyle, tiyatro oyunlarıyla, her türlü kültürel ürünle dolaylı yollardan bizi tüketime çağırıyor. Bir örnek daha vereyim: Örneğin televizyondaki tüm dizileri alın. Bunların her birinde belli öyküler anlatılır. Ve bu öyküler içinde bir sürü mesajlar verilir. Fakat mesajlar yalnızca olaylar üzerinden verilmekle kalınmaz. Bu insanların başarılı ve olumlu kahraman rolünde olanlarının içinde hareket ettikleri mekânlar, kullandıkları arabalar, kullandıkları ev eşyaları, haberleşme araçları gereçleri, giydikleri elbiseler, yedikleri-içtikleri her şey, ama her şey "tüketim" çağrısıdır. İşte ben bu dolaylı değerler sistemine "tüketimcilik" diyorum.

Biz medyayı kullandığımızda, medya üzerinden –bu ister TV, ister internet, ister gazete, dergi olsun farketmez– burjuvazi bizi kendi değerler sistemi doğrultusunda etkiliyor. Her şeyden önce de tüketimcilik yönünde oluyor bu etkileme.

Bu siyasi alanda da yapılıyor. Bir örnek vereyim. 11 Eylül olayı bir objektif olgu. Bunun ama bir de kültürü var. Burjuvazi 11 Eylül ertesi beyinleri "sen de kurbanlar arasında olabilirdin" bu yüzden terörizme karşı savaş senin savaşındır savıyla esir aldı.

Demokratik hakların kısıtlanması mı? "Bu senin güvenliğin içindir!"e inandırdılar, inandırıyorlar insanları. Bu gibi düşüncelerin üretilip yaygınlaştırılması burjuvazi açısından kültürel üretim, onun özü.

Ben buna bilinç endüstrisi diyorum.

Ben "Postmodern Din; Tüketimcilik"te burjuvazinin medyasının ne sattığını sorup –örneğin TV kanalları, buna haber kanalları da dahil neyi satıyor?– "insan düşüncesi" cevabını veriyorum. Onların burjuvazi açısından değeri ne kadar insana, ne kadar "insan düşüncesine" ne kadar beyine, bilince ulaştıkları için ölçülüyor. Ne kadar çok insana, insan düşüncesine ulaşıyorlarsa, burjuvazi açısından o kadar değerliler. TV kanallarının başarısı reytingle ölçülüyor. Reytingi –yani izlenme oranı– yüksek olan bir program ve kanal burjuvazi açısından yüksek, alçak olan alçak değere sahip. Çünkü burjuvazi yüksek reytinge sahip program / kanal üzerinden hedef kitlesine daha geniş çapta ulaşabiliyor. Bu anlamda kanalların / programların burjuvaziye sattığı insan beyni, insan düşüncesi, bilinçtir. Alın tepe tepe kullanın! Bizi diyelim tüm seyircilerin % 10'u seyrediyor, izliyor! Tüketimcilik ideolojisini bizim üzerimizden onlara taşıyabilirsiniz!

Ben olayı neredeyse yeni bir din gibi görüyorum.

Bu yüzden "Postmodern Din, Tüketimcilik " başlığını verdim kitabıma. Dinin yaptığı nedir?

GÜNEY: Bu din olayına geçmeden önce bir sorumuz var. Genel olarak medya bilinçleri belirlemede temel araç. Fakat yüzlerce değişik iletişim aracı var. Yüzlerce değişik gazete dergi, yüzlerce değişik TV kanalı var. Bunlar arasında farklar yok mu?

T. SEBASTIAN: Bence bütün burjuva medya özde –bir çok halde– biçimde de benzer, aynı. Hepsi düşünce satıyor, hepsi bilinç yaratıyor.

GÜNEY: Hepsinin düşünce satıp bilinç yarattığı doğru da, yayılan ve yaratılan bilinç bağlamında farklar yok mu? Örneğin Hindistan'da hükümet olan Hindu faşist parti BJP'nin yaygınlaştırdığı bilinçle, diyelim Kongre Partisi'nin yaygınlaştırdığı bilinç arasında fark yok mu? Bunların medyaya yansımalarında fark yok mu? Evet ikisi de burjuva ama aralarında belli farklar yok mu? Örneğin biz dün akşam sinemaya gittik. Ve film başlamadan önce biraz şaşırdık. Çünkü film başlamadan beyaz perdede bir Hindistan bayrağı dalgalanmaya başladı. Hindistan milli marşı çalmaya başladı. Ve sinemadaki tüm insanlar saygı duruşuna geçtiler. Hindistanlı dostlarımız bize bunun yeni bir uygulama olduğunu, BJP hükümete gelmeden önce böyle bir uygulama olmadığını anlattılar.

T. SEBASTIAN: Burada soru ne? Örneğin ABD burjuva demokrasisinin en çok gelişmiş olduğu örnek ülkelerinden biri. Orada esasında bir tek parti var: Burjuvazinin çıkarlarını savunma partisi! Bu partinin iki fraksiyonu var. Bunlar iki parti olarak ortaya çıkıyorlar: Cumhuriyetçiler, Demokratlar. Bizde, Hindistan'da durum benzer bir durum. Aslında tüm partiler burjuvazinin çıkarlarını savunuyor. Tümü milliyetçi. Değişik tipte milliyetçiler ama, hepsi özde aynı.

Hindistan'ın gelişmesinde değişik tipte milliyetçilikler yaşanmıştır.

Önce sömürgeleştirmeye karşı tek tek kralıkların, krallar önderliğinde başkaldırıları vardır. Bu başkaldırılar içinde krallar, sömürgecilerden kralların iktidarına dokunmamak sözünü aldıklarında başkaldırılara son vermiştir. Gerçek milliyetçilik normal vatandaşların, köylülerin eline geçmiştir. Ve hem sömürgecilere hem de işbirlikçi krallara karşı yönelmek durumunda kalmıştır.

Sonra bağımsızlık savaşı sırasında Kongre Partisi milliyetçiliği çıkmıştır. Bunlar da bağımsızlık savaşı kazanıldıktan sonra eski sömürgecilerle uzlaşmış, birleşmiştir. Gerçek milliyetçilik yine basit halka, işçilere köylülere kalmış, onlar da yine hem emperyalistlere hem işbirlikçilere karşı yönelmek durumunda kalmışlardır.

Şimdi BJP isimli Hindu faşisti bir parti, 4000 yıllık geçmişle övünen bir şoven milliyetçilik dalgası geliştiriyor. Bu dalga Hindistan'da nüfusun önemli bir bölümünü oluşturan Müslümanları da dışlıyor, düşman görüyor. Emperyalizme karşı işbirlikçi.

İşçiler ve emekçiler açısından vatan ne? Vatan çalışılan, yaşanılan, doyulan yer. Burjuvazinin egemenliğindeki bir vatan işçinin emekçinin vatanı değil aslında. Ve onların "milliyetçiliği" gerçekte burjuvazinin anladığı anlamdakinden çok değişik olmak zorunda ve durumunda.

Hal böyle olunca, her biri milliyetçi olan burjuva partilerinin özünde aynı olduklarını, taşıdıkları bilincin de aynı olduğunu söylemede bir sakınca görmüyorum ben.

GÜNEY: O zaman din sorununa geçelim...

T. SEBASTIAN: Genelde dinin insanları pasifleştirdiği söylenir. Bu yargıya bu genellikte katılmıyorum ben. Çünkü din bir yandan insanları kader / karma ile pasifleştirme işlevi görürken, diğer yandan fakat onlar için yine de sarılacak bir umut olma işlevine sahiptir. Bir şeylerin değiştirilebileceğine inancı da içerir din. Bunun dışında tabii insanlar arası ilişkilerde norm belirleyicisidir din. Din eski toplumların örgütlenmesinde belirleyici rol oynamıştır.

Kapitalizm aslında bildiğimiz eski dinlerin de sonudur bence. Kapitalizmin dini imanı yoktur. Tanrısı paradır, kârdır, aşırı kârdır.

Fakat tanrının ve dinin norm koyucu ve birleştirici unsurlar olarak devreden çıktığı bir toplumda, insanlar için davranış normlarını belirleyen, din boşluğunu dolduracak başka bir şeyler gereklidir. İşte burada "tüketimcilik" postmodern bir din olarak çıkıyor ortaya bence.

GÜNEY: Yeniden DSF'ye dönelim isterseniz... DSF'yi "Hükümet Dışı Örgütler"in (NGO) supermarketi olarak adlandırdınız. Bununla kastedilen ne?

T. SEBASTIAN: Burada şu bilinmeli: DSF NGO'lar tarafından düzenleniyor. NGO'ların bir bölümü doğrudan hükümet siyasetlerinin uzantıları aslında. Bunlar globalleşme konusunda globalleşme iyidir pozisyonunu savunuyor. Bir de muhalif reformistler var. Onlar da globalizasyonun alternatifi yoktur, öyleyse en iyi halde insani bir globalleşme için öneriler üretmemiz lazımdır diyorlar. Ve DSF aslında bu görüşlerin "pazar alanı" olarak düşünüldü, düşünülüyor. DSF bu düşüncelerin satıldığı bir supermarket. Tabii oraya gelen insanların hiç de küçünsenmeyecek bir bölümü iyi niyetli, gerçekten yeni, başka bir dünya istiyor. Düzenleyicilerin de öyle düşündüğünü sanıyor. Bu noktada onların gerçek düşüncelerinin teşhiri önemli. Bu yüzden DSF'ye müdahale önemli.

GÜNEY: Bir başka soru... Postmodern din diyorsunuz. Neden postmodern? İkincisi din meselesinde: Şimdiye kadarki dinler insanı hep toplum içinde ele alan, toplumlara seslenen bir yapıya sahip. Birey insan ancak toplum içinde bir değere sahip. Sen Müslümansan, Hristiyansan, Yahudi isen o toplumların parçası olarak o toplumlarda değerlisin. Birey insan dinde çok büyük bir değere sahip değil. Halbuki tüketimcilik birey insanı temel alıyor, ona sesleniyor.

T. SEBASTIAN: Postmodern lafını, modernden çok ayrı olarak kullanmıyorum. Eski dinlerden ayırıyorum bunu. Aslında modern din de diyebilirdim.

Eski dinler gerçekten de o dine ait olanlar arasında en azından dayanışma vb. talep ediyordu. Bu yanı bayağı olumlu idi. İnsanlar din kardeşlerine yardım

etmeye çağrılıyordu vb. İnsanlar belli tapınaklarda biraraya geliyor, toplum olarak hareket ediyorlardı. Bu da olumluydu.

Kapitalizm başlangıçta dinleri kullanabiliyordu, kullandı. Daha önce söylediğim kapitalizmin dini yoktur, vb. bu anlamda mutlak değil, relative edilmeli.

Fakat gelişme içinde dinler gelişmenin önünde engel olmaya, kapitalizme rakip olarak görünmeye başladılar. Örneğin Latin Amerika'da Hristiyan din adamları arasında oldukça güçlü bir "kurtuluş idolojisi" akımı var. Bunlar kapitalizmin dine aykırı olduğu iddiası temelinde, yer yer devrimcilere destek veriyorlar vb. Burjuvazi dini bütünüyle kontrol edemiyor.

İslam dinine gelince, burada da Al Kaida vb. de gördüğümüz gibi, emperyalizmin kontrolü dışına çıkmış dinsel örgütler var. Burada da açıkça bir çelişme ve çatışma sözkonusu.

Herhalde din artık tümüyle emperyalist burjuvazinin kontrolünde değil.

İşte burada yeni bir şeyler bulma ihtiyacı doğdu. Tüketimcilik var olan boşluğu doldurmanın araçlarından biri bence. Ve bu yeni dinin bireyciliği körüklediği de doğru bir tespit.

GÜNEY: Yine DSF'ye dönelim. Tartışılan konular hakkında biraz bilgi verebilir misiniz?

T. SEBASTIAN: Tartışılan konulardan biri milliyetçilik sorunu idi. Kadın tartışmacılardan biri milliyetler temelinde düşmanlıkları aşmak için çok çalışılması gerektiğini anlattı. Bu bağlamda tabii nasıl bir çalışma sorusu gündeme geldi.

Aynı tartışmanın devamında DSF'nin niteliği konusu gündeme geldi. Biz DSF'nin andaki durumda en iyi halde bir "tartışma kulübü" olduğunu anlatmaya çalıştık. DSF birlikte hareketin vb. bir aracı değil aslında. Andaki durumu bu. Değiştirilebilir mi? Zor. Göreceğiz.

Tabii din sorunu tartışıldı. Bu bağlamda tüketimcilik postmodern dindir derken, dinin "kalpsiz bir dünyada kalp" olma özelliğine bu yeni dinin sahip olmadığını da söyledim.

Nasıl mücadele, ne için mücadele konusunda da tek alternatifin sosyalizm, tek yolun devrim olup olmadığı üzerine de bir tartışma yürüdü. Sonuçta olmaz diyenler bile, olabilse iyi olur noktasına geldiler.

Bu da tabii DSF'deki diğer seminerlerden ayrı bir şeydi. Ben bir dizi seminere katıldım. İnsanlar dinliyor. Soru soruyor. Bilgi veriliyor. Bilgi alınıyor. Ama sonuç, çözüm, alternatif yok. İnsanlar bir seminerden bilgilendik diyerek ayrılıyor. Gerçekten de bilgilenmek açısından çok iyi. Ama çıkış, ama sonuç? Ama çözüm? Yok.

Biz alternatif üzerine tartıştık. Sistem içi çözüm olmadığını tartıştık. Ve aslında özde değişik bir tavırdı. Katılan bir dizi insan da bunu, bundan duydukları hoşnutluğu dile getirdi. Ertesi gün de burjuva gazeteleri bile bizim ayrı bir tavır içinde olduğumuzu yazmak durumunda kaldı.

Dışımızda getirilen "çözüm"ler konusunda bir örnek vereyim. Taslima Nesrin'in bir kitabı yasaklanmış İran'da. Fakat kitap yasaklandıktan 3 gün sonra internet'e yerleştirilmiş. Böylece yasak delinmiş. Bu eylem örnek bir mücadele eylemi olarak sunuluyor. Çözümler böyle çözümler. Akıllarına İran'daki rejimi devirmenin köklü çözüm olduğu gelmiyor. Hayalleri bile böyle devrimci bir çözüme yetmiyor.

Biz aynı DSF çerçevesinde çok başka biçimde tartıştık. Tabii bizim bu tavrımızı "sol"dan eleştirenler de, bizim DSF içinde sosyalizm propagandamızı sosyalist bir tavır olarak görmeyenler de var. "Mumbai Direnişi"ni düzenleyenlerden sözediyorum.

Bunlar aslında kendi örgütlü insanlarını DSF'den mümkün olduğunca uzakta tutmayı devrimcilik sayan bir çizgi izlediler. Ama burada da tutarlı değillerdi. Bir yandan DSF'ye katılmak ilkesizliktir lafları, öbür yanda fakat örneğin DSF içinde hiç de ucuz olmayan kirayı ödeyerek kitap sergisi açma. Yanlış anlaşılmasın kitap sergisi açmayı eleştirmiyorum. Doğrusu bu, yapılması gereken bu. Fakat yapılan ile söz uyuşmalı. Bunlarda bu yok.

Sonuç onlar da biz de bir biçimde DSF imkânlarından yararlanmaya çalıştık. Soru hangisinin daha iyi, daha başarılı olduğu.

GÜNEY: Biz DSF'de katılımcıların büyük çoğunluğunun genç insanlar olduğunu, tartışmaya açık insanlar olduğunu gözlemledik. Özellikle Hindistan'dan çok yoğun katılım vardı. Sizin bu insanlarla tartışma imkânı, bunlara ulaşma imkânı bağlamında değerlendirmeniz nasıl?

T. SEBASTIAN: Size bir örnekle cevap vereyim: Genç bir yüksekokul öğrencisi bizim toplantıya geldi. Toplantıdan sonra tavrımızı gayet ilginç ve doğru bulduğunu söyledi, daha sonra kitapçımızı ziyaret etti, şimdi DEKORA'da çalışma isteğini belirtti. Postmodern Din Tüketimcilik kitabı 3000'e yakın satıldı. Bunlar imkânların varlığı konusunda net işaretlerdir.

Ancak şu da bilinmeli. DSF'nin başını çekenler açısından 100 kişinin katıldığı bir seminerde açık sosyalizm propagandası fazla rahatsız edici olmayabilir. Buna göz yumabilirler. Pratikte yumdular da. Fakat büyük forumlarda 5-10 bin kişilik toplantılarda bizim konuşmamızı her türlü araçla engellerler.

GÜNEY: Fakat biz dün en büyük toplantı salonlardan birinde bütünüyle serbest olduğu ilan edilen bir tartışma gördük. Bizde uyanan duygu herhangi bir sansürün olmadığı, her isteyenin tabii herkese eşit tanınan zaman sınırına uyulması koşuluyla sansürsüz konuşma imkânının olduğu biçimindeydi.

T. SEBASTIAN: Benim gördüğüm ve yaşadığım, büyük panellerde panelistlerin konuştuğu ve toplantıya katılan panelistler dışındaki insanların ya söz hakkı olmadığı, ya da söz hakkının iki üç dakikayla sınırlandığı şeklinde idi. Sonuç olarak ben bizim gücümüze uygun olanı yaptığımızı, oldukça da başarılı olduğumuzu düşünüyorum. Biz burada epey deneyim edindik. Bundan sonra kuşkusuz daha iyisini yaparız.

GÜNEY: Sayın Sebastian söyleşi için çok teşekkür ederiz.

T. SEBASTIAN: Ben teşekkür ederim.

Postyapısalcı düşüncede iktidar, direniş ve entelektüelin rolü

EMİNE ŞAHİN

"Siyasal anlamda entelektüel; bilgisini, uzmanlığını ve hakikatle ilişkisini siyasi mücadele alanında kullanan kişidir." – Foucault

Foucault'nun felsefesi direniş için yeni stratejiler geliştiren bir felsefe değildir. Fakat onun felsefesi tüketilmiş bir felsefe de değildir. Marks, Hegel'in burjuva iktidarı tarihin amacı ve durağı sayan felsefesinden diyalektik ve tarihsel materyalizmi inşa etmede yararlanmıştı. Foucault'nun karmaşık birbirini dışlayan, marksizmi reddeden çalışmalarından Hegel'de yakalanan ışığı bulmak mümkün müdür? Bunu bu çalışmada yanıtlayamayız. Ama en azından bu yazı, Foucault'un marksist partilere, sendika bürokrasisine eleştirisinden yararlanma umuduyla kaleme alınmıştır.

Foucault da Eleştirel Felsefeciler (Frankfurt Okulu) gibi, gelişmiş kapitalist ülkelerde iktidarın her yana yayılarak, direniş olanaklarını bastırdığını ve direnişe ilişkin değerleri tahrip ettiğini iddia etti. Herbert Marcuse, Horkheimer ve Adorno'nun hayal kırıklığının ardında beklenen devrimin gelmemesi vardı ve tartışmalarının merkezi teması da devrimi neyin-nelerin engellediği idi. "Olan" ile "olması gereken" arasındaki çelişki giderek keskinleşiyor, devrimin kaçınılmazlığı öngörülüyordu ama kaçınılmaz kader gerçekleşmiyordu.

Antonio Gramsci'nin hegemonya çözümlemesine, Lukacs'ın şeyleşme ve metalaşma üzerine yazdıklarına ilgi artmıştı ve burjuva iktidarın yapısına yönelik yeniden analizlere yönelim vardı. Lukacs, bireyin atomlaşmasını kapitalist üretimin doğal bir etkisi olarak görüyor ve proletaryanın tarihsel gücüyle bu şeyleşme durumunun aşacağını belirtiyordu. Marcuse, Horkheimer ve Adorno buna şüpheyle bakıyorlardı ve burjuva kültür endüstrisinin yabancılaşmayı her geçen gün derinleştirdiği, bu yüzden de giderek burjuvaziye karşı direnişin imkânsız hale geldiği düşüncesindeydiler.

Adorno ve Horkheimer Aydınlanmanın Diyalektiği'nde. "Bastırılmasına gerek kalmadan her direniş, kültür gösterisi içinde bir başka gösteriye dönüştürülerek boğulur; mülk edinilemeyen direniş kendi saçmalığının bir kanıtı olarak sadece sistem dışına atılır. Kültür endüstrisinin amacı haz sağlamaktır ve bu direniş düşüncesinin son kalıntısından kaçış olan bir hazzı sağlamaktır." dediler.

Bu umutsuz analizler, Marksizmi çok farklı bir yöne çeker ve Lenin'in sınıf mücadelesinin stratejik analizinden, kapitalizmin kültürel eleştirisine ilgiyi yoğunlaştırır. Bu felsefeciler için direniş, yalnızca sanat yoluyla mümkündü ve sanat onlara göre kapitalizmin totaliter hakimiyetine rağmen sistemin nüfuz edemiyeceği alanlardan biriydi. İşçi sınıfının marksist perspektifi kavramada gösterdiği başarısızlık bir umutsuzluk ortamı yaratmıştı ve bu umutsuzuk ortamı içinde, mücadeleyi yürütecek, siyasal özne işçi sınıfının burjuvazi tarafından asimile edildiği ve bu asimilasyonun önüne geçmek için "ne yapmalı" ya yani, kültürel alanda "ne yapmalı"ya yönelindi. Bu, felsefe alanında "günün görevi" haline geldi ve iktidarın doğasını inceleme çalışmalarıyla çıkışsızlığa çıkış arandı ya da çıkışsızlığın doğası tasvir edildi..

Habermas, "Usun-aklın-düşünselliğin yapısı içinde asimilasyona karşı bir direniş olası mıdır?" sorusunu merkeze alan çalışmalar yürüttü. Direniş ona göre, kendini açıklama ve meşrulaştırma ihtiyacı duyuyordu, rasyonalleştirmeye ihtiyaç duyuyordu. Bu arayış, gelişkin kapitalist ülkelerdeki direnişi temellendirmeye yarayacak bir açıklamaya ulaşmayı amaçlıyordu. Burjuva kültürün dil pratiklerine sokmuş olduğu çarpıtmalarından arınmış bir kültür pratiği, bir "iletişim etiği" yaratma isteği idi. Bu çaba, öncelikle aklı, düşünselliği zincirlerinden kurtarmayı amaçlıyordu ve sonuçta dil pratiklerini çeşitli kategorilere ayırarak kuramsal söylem, pratik söylem, estetik eleştiri, sağaltıcı eleştiri, açıklayıcı söylem gibi kategori tanımlayıp bu alanlara ilişkin "ideal konuşma durumu" tanımları yaptı.

"Kapitalizm, kâr güdüsüyle tüm yaşam pratiklerini sömürgeleştirir, bağımsız eleştiri ve değerlendirme olanağını yok ederek, özgürleştirici siyasetin başlangıçtaki gereklerini baskı altında tutar ve sürekli bu duruma göre mevzilenmiştir" der. Habermas bu açıklamasıyla, çaba gösterilerek yerine getirilebilecek bir koşulu öne sürmüş, bir olanağa işaret etmiştir. Bu yanıyla da; devrimin ön koşulu olan bilinçlenmenin, koşullar tarafından yok edildiğini iddia edenlerden daha iyimser bir görüş geliştirmiş oldu. Fakat, sistem eleştirisinin yaygınlaşmasında, sınıf hareketinin gelişiminde Habermas'ın "iletişim etiği" temelli yaklaşımlarının pratik ve teorik devindirici bir işlev gördüğünü söylemek abartılı olur. Aslında Haber-

mas, "ideal konuşma durumu" diye adlandırdığı yaklaşımı, kapitalist kültüre meydan okumada stratejik bir ön koşul olarak ileri sürmüştür ama bu kavramın tanımladığı somut bir hedef yoktur ve tanımın kendisi de kapitalist kültürün gölgesinden kurtulmuş değildir. Kapitalist kültürle iç içe yaşamanın sığınakları haline gelmiş, herkesin içine girebileceği, herkesin kendini tanımlarken kullanabileceği kavramlardan, bir dövüş mevzisi rolü beklenemezdi.

Habermas; Adorno, Horkheimer ve Marcuse'dan farklı olarak, direnişin doğrudan hedefi olarak kapitalizmi görmüştür ama çalışmalarını direnişin önkoşulu saydığı, iletişim üstünde yoğunlaştırmış ve iletişimi, önkoşulun stratejik hedefi olarak gördüğünden, direniş ikincil bir konuma düşmüş ve giderek nihai hedef düşüncesi ilgi alanı olmaktan çıkmıştır. Avrupa'da varoluşçu marksistler de, değişimin; kişinin tortulaşmış, kalıplaşmış pratiklerine saldırmasıyla başlayacağını söylüyorlardı ve tek tek özgürleşme pratiklerinin niteliklerinden değişim bekliyorlardı. Bu, kişiler ve ilişki çevreleri yoluyla, doğrudan kitlesel gücü kullanmadan sağlanacak değişimlerdi ve direniş öncelikle bireyin kendi zincirlerine yöneliyordu.

Aynı dönemdeki yapısalcı marksistler ise değişimi, toplumsal yapıya müdahale eden pratiklerin ürünü olarak görüyorlardı ve değişime girmek, devrimci bir pratik içine girmek anlamına geliyordu. Yapısalcılar, marksizmi değerlendirirken onu siyasal pratik için yol gösterici olup olmadığı bağlamında ve siyasi iktidarı tanımlamada bir ölçü olup olmadığı bakımından değerlendiriyorlardı. İşçi sınıfı eylemlerindeki azalma ve durgunluktan etkilenen bir çok felsefeci, "kapitalizmi yıkmak için arzu körelmesi yaşanıyor" diyerek ardından da bunun nedenlerini araştırmaya yöneliyordu. Yapısalcılar 1968 öğrenci ayaklanmalarından bir ölçüde etkilenseler de bu ülkelerdeki komünist partilerin gençlere karşı tutumuyla da bir kırılma yaşadılar ve ne işçi sınıfı ne de komünist partiler sistemi yıkmaya arzulu özneler olarak görünmedi ve bu her geçen gün daha vahim bir hal aldı. Yapısalcı marksistlerden Althusser, öğrenci eylemleriyle bütünleşmedi ve proletarya hareketi canlı olamadığından bir çekim yaratmadı. Althusser'de olduğu gibi yapısalcı felsefecilerde stratejik mücadele düşüncesi giderek yıkıma uğradı. Gelişmiş kapitalist ülkelerde devlet, iktidar aygıtı üzerine ilgi artmıştı ve genellikle siyasi gücün öneminin artığına atıfta bulunuluyordu. Althusser de, "üstyapının varoluşunu ve doğasını neyin karakterize ettiğini yeniden üretim temelinde düşünmek mümkündür ve gereklidir" diyordu. Sistemi çökertmek için yüklenilmesi gereken "zayıf halka"nın altyapıdan çok, üst yapıda olması mümkündür diyordu. Marks'ın "Son tahlilde ekonomik belirlenim" ile "üst yapının olası özerkliği" tanımlarını alıp yeniden sentezleyen Althusser; Lenin'nin ekonomi temelli "zayıf halka" saptamasının, siyasi temelli de olabileceğini ileri sürer.

İtalya'da Antonio Negri, komünist partilerin dışında yeni bir gücün toparlayıcısı ve hareketin teorik önderi oldu ve etkisi ülkesini aştı. "Kapitalizmin uzlaşmaz çelişkileri her geçen gün derinleşiyorsa, her geçen gün daha da yoksullaşmamız gerekmez miydi? Öyleyse artıdeğerin oluşum sürecini engelleyecek yeni yaşam yolları aramalıyız, çünkü artıdeğer sermaye ile birleşerek burjuvaziye her geçen gün güçlendirirken, işçi sınıfını da kendine bağlıyor" diyordu. Sistemi yukarıdan, doğrudan devlet aygıtına yönelerek değiştirmek yerine, tek tek kişilerin pratiklerinden başlayarak sisteme ulaşmayı düşünen aşağıdan devrimi öngörmektedir. 1950'li yıllarda Fransa'da "Ya Sosyalizm ya da Barbarlık / Socialisme ou Barbarie" adlı dergide (Jean- François Lyotard da bu grubun üyelerindendi) kuramcı Cornelius Castoriadis, bir yandan kapitalist ülkelerdeki sermaye birikimi ile iktidar ilişkilerini çözümlerken, bir yandan da Sovyetler Birliği'nde bürokrasinin oluşumunu çözümlüyordu. "Sermaye yoğunlaşması, kapitalist ülkelerde iktidar yoğunlaşması yaratırken, sosyalist ülkelerde de kamusal anlamda sermaye yoğunlaşması yaratır ve proletaryanın bakış açısından her iki iktidar da reddedilmelidir" der ve burada; "mülk sahipleri ile ücretliler arasında çatışma sona erer ve onun yerine, üretim sürecindeki yöneticiler ve üretim sisteminde çalışanlar olarak ortaya çıkar." tespitlerinde sömürünün siyasal yönüne dikkat çeker. Castoriadis, önceleri tek ülkede sosyalizmin zorluklarının Sovyetler Birliği'nde iktidar aygıtının aşırı güçlendirilmesine yol açtığını belirterek sosyalizmin sorunlarını

15.11.2003

Ü. SAVAŞ ASLAN

bir gün gölgeniz kalkacak üzerimizden
unutturduğunuz gülümseyişlerimizle dolacak hava
ve sözlerimiz, kaybolmayacak boşlukta
bir gün aşk... bir gün düş... bir gün şu susmuş kavga...
gözlerinin yüzüme dokunuşu gibi, yayılacak dünyaya

tespit etmeye çalışırken, ileriki yıllarda gerçekliği bilmede ve mücadeleye yön vermede Marksizmi rehber almaktan tamamıyla vazgeçer ve Sovyetler Birliği'nde bürokrasinin oluşumunu uygulamadaki hatalara değil, Marksizmin kendine bağlar.

Castoriadis, "Kapitalizme karşı mücadelenin devindirici gücü, işçi sınıfının ihtiyaçlarının kapitalizm tarafından radikal bir şekilde karşılanamaz der Marksizm. Oysa kapitalistler, işçi sınıfını sefalete sürüklemeden, kâr oranlarının düşmesini önleyebilmektedir" der ve Marksizmin tespit etmiş olduğu "devindirici güç" tespitinin günümüz kapitalizmi açısından geçersiz olduğunu ileri sürer. "Sovyetler Birliği'nde işçilerin sistem içinde iradesizleşmesi ve katılımı sınırlanırken, kapitalizm işçinin katılımına ihtiyaç duyar. Fakat kapitalizm, kâr beklentisi temelinde kişinin üretim süreci içindeki iradesizleştirilmesi yoluyla yabancılaşması derinleştirilir" der ve bunun için işçilerin işyerlerinde yönetime katılmak yoluyla yabancılaşmalarını sönümlendirme girişiminde bulunmayı önerir. O halde devrim, aşağıdan devrim olmalıdır. Tek tek kişilerin arzularında değişim yoluyla sistem dönüşüm yaşamalıdır. Bu arzu, sistemi büsbütün değişime uğratacak devleti devirmeye yönelmiş bir arzu değildir. Tek teklerin iradesi siyasi meşruiyet temeli sayıldığından ortak stratejik hedeflere dayalı direniş yerine taktik direnişleri olabilir görür.

Toplumsal yapı tanımlamasından haraketle, toplumsal yapının temel niteliklerine dayalı analizleri terkedip, tek tek olgulara odaklanarak çözümleme yapan postyapısalçılar, siyasal olayları da artık sistem-yapı analizinin ötesinde yalnızca bir olay olarak ele alıp bilmeye yönelirler. Bunlar tek tek olguları ele alıp, genel olarak; baskı, sömürü, mücadele, sınıf kavramlarını kullanmadan analiz yapma denemelerine girişirler ama, bu kavramlarla ilgili sürekli kendilerine soru gelir ve her durumda bu kavramları tanımlamaya mecbur kalırlar. Tek tek ilişkileri gerçeklik, hakikat diye ele aldıklarından tek teklerin birleşik direnişine ilişkin bir strateji tanımı yapmazlar. İlişkilerin çoğulluğu ve indirgenemezliğini kabul ettiklerinden, ortak mücadele değil, mücadele alanları tanımlarlar.

Gilles Deleuze ve Felix Guattari "Tüm erk ilişkileri için tek bir kurucu nedenin bulunduğu varsayılamayacağı gibi, tüm bu ilişkilerin birbirleriyle ilişkili olması için de hiç bir neden yoktur." der ve böylece sınıfsal niteliklere bağlı olarak toplumun karşıt uzlaşmaz iki sınıftan oluştuğunu ve direnişin ezilen sınıftan, ezen sınıfa yönelik olabileceğini reddederler. Böylece mücadelenin yalnızca reformcu taktik amaçlarla olabileceğini belirtirler. Devrimin nitel, reformun ise nicel değişim olduğu fikrini de reddederek Deleuze ve Guattari, "devrimin nicel değişimlerin toplamı" olduğunu ileri sürer. "Devrimin doğrudan üretim ilişkileri sistemine yönelmesi, baskının üretim ilişkileri temelli kabul edilmesindendir. Oysa baskı, genel olarak çok sayıda erkin bileşkesidir ve bu bileşkenin unsurları tek tek radikal şekilde tasfiye edilmelidir" der.

İşçi sınıfı haraketindeki durgunluk ve Sovyetler Birliğindeki iktidar aygıtının bürokratikleşerek ayrışması ve çıkarlarının farklılaşması, Foucault'nun da, "iktidar" olgusu üzerine yoğunlaşmasında etkili oldu. Foucault "Devlet, kendi işlerliğini olanaklı kılan çok sayıda iktidar ilişkisinin kodlanmasından meydana gelir ve devrim de aynı ilişkilerin değişik türde bir kodlanmasıdır. İktidar ilişkilerinin yeniden kodlanabilme sayısı kadar devrim türünün olduğunu söyleyebiliriz. Bu da; devletin işleyişine temel oluşturan iktidar ilişkilerini içinde barından devrimlerin de olabileceğini ifade eder." der.

Foucault'ya göre tüm toplumsal pratikler erk ilişkilerinin ürünüdür ve her pratik bir başka pratik üzerinde baskı uygulamaktadır. Bu yüzden de "her hangi bir siyasal pratik nasıl haklılaştırılabilir?" gibi bir sorgulama ile siyasal pratiği reddetmeye kadar varan fikirlere ulaşır. Her pratik bir erk ilişkisi içeriyorsa, erk her yandadır ve mücadele hep bir erkin diğerini baskılamasıdır ve bir erkin yerine bir başkasının geçmesidir. Bu gerçekten siyasal bir çıkışsızlık idi ve Foucault, kimi erk türünü "iyi-olumlu-gerekli" diye sınıflandırarak erk savaşına ve direnişe bir meşruiyet kapısı açabildi. Aksi halde "haklı taraf" diye bir tanımdan sözedilemeyecekti ve kendi siyasi pratiğini de reddetmiş olacaktı. Bir dönem Foucault'nun ifadelerinden tıpkı Lyotard'ın da savunduğu gibi, "etik yargının ortaya çıkabileceği durumların olmadığı" iddiasını çıkarmak mümkündü. Foucault'nun bu yaklaşımlarının ardında; kapitalizmin bireyleri asimilasyonu ile artık doğru- yanlış kriterlerini oluşturan değerlerin asimile edileceği, buna bağlı olarak sistemin doğru eleştirisini yapabilecek yargının da asimile olacağı ve değerler sisteminin sistem tarafından tahrip

Karar

UFUK GELSİN

Ancak
senin sevgin
itfaiye olabilir
gönlümdeki yangını
söndürmeye
Kalırsa eğer
bir şeyler
yangından geriye
Karar verdim
inan ki
Yaşamı
yine
sonuna kadar
sevmeye

Ocak 2004

Ölüm kırmızıydı

A. KARABAĞ

Ölüm hücrede ranzada ölüm hastanede
Ölüm açlıkta ölüm işkencede
Ölüm mektuplarımızda tek bir odada
Ölüm evimizde ölüm omuzlarımızda sokakta

Ölüm sloganlarda gözlerimizin içinde
Ölüm yeni doğmuş bebek gibi yoğun bakımda
Resimleri duvarlarda ellerimizde
Bir gelincik gibi süslerler göğüslerimizi

Başbaşa yanyana ölüm orucunda sağlar
Hapishanede hastanede ve evlerde
Ölüm bu kadar acımasız bu kadar korkak
Bucak bucak kaçar saklanır ölüm

Duvardaki resimlere mezardaki karanfillere
Ayakta olanlara selâm selâm bin selâm
Ölüm unutulacak gibi değilsin unutanlar utansın
Peşpeşe yatarlar yeni ölümlere geride kalanlar!

edileceğine dair Adorno'nun yaklaşımının etkisi olduğu söylenebilir. Foucault'nun, "Doğru eylemin ölçütleri nelerdir?", "Olması gereken nedir?" soruları karşısında suskun kalmasını da değerler sisteminin asimile edilişi ve siyasette temsili reddetmesindendir. Her kişinin dolayımsız olarak kendinden söz ederek, evrenselleştirilemez temelde kendini temsil edebileceğini savunan Foucault, temsiliyetin meşru olmadığını savunurken, entelektüelin de evrensel iddialarla çıkıp, ortak sesi temsil etme de rolü olamayacağını söyler. Entelektüel, mücadeleye bilgisini sunan ve mücadelesini kendi uzmanlık alanı dolayısıyla siyasallaştıran kişi olarak tanımlanır. Halka öncülük etme arzusunda, direnişin kurucu unsuru olarak devreye giren aydın rolünü reddeder. Entelektüel üzerine analizlerini derinleştiren Foucault, direnişin öncüsü olmuş aydınlar için, "evrensel entelektüel" tanımını kullanır ve şöyle tanımlar.

"Ondokuzuncu yüzyılda ve yirminci yüzyılın başlarında etkili olan "evrensel" entelektüelin esasen tamamen spesifik nitelikte bir tarihsel figürden türediğini varsaymamız pekala mümkündür. Bu, zenginliğin iktidarı, despotizmi, suistimali ve küstahlığına karşı adaletin evrenselliğini ve ideal bir yasanın eşitlikçiliğini savunan adalet adamı, hukuk adamı idi.

Günümüzde ise bilimsel ve teknik yapıların gelişmesiyle beraber, 1960'lardan beri "spesifik entelektüel" daha da önem kazandı. Simdi spesifik entelektüel, konjonktürel mücadeleler düzeyinde kalma ve belirli talepleri aşamama tehlikesiyle yüzyüzedir." der. Foucault'nun itiraz ettiği sol entelektüelin rolüdür.

"Sol entelektüel uzunca bir dönem boyunca hakikat ile adaletin efendisi olma kapasitesini taşıyan kişi olarak konuşmuş ve böyle konuşma hakkına sahip olduğu kabul edilmiştir. Bu entelektüel evrenselin sözcüsü sıfatıyla dinlenmiş ve ya da dinlendiğini iddia etmiştir. Bir entelektüel olmak, bir ölçüde hepimizin bilinci/vicdanı gibi bir şey demekti. Nasıl proletarya kendi konumu gereği evrenselin dolayımsız, kendinin bilincinde olmayan taşıyıcısıysa; entelektüel de ahlaki, teorik ve siyasi seçimi yoluyla bu evrenselliğin bilinçli ve gelişkin biçiminin taşıyıcısı olmaya özenir. Böylece entelektüel; karanlık, kolektif biçimi proletaryada cisim bulan bir evrenselliğin berrak, bireysel biçiminin taşıyıcısı olarak görülür.

Yıllar var ki artık entelektüelden bu rolü üstlenmesi istenmiyor. Simdi "teori ile pratik arasındaki bağlantı" yeni bir biçim aldı. Entelektüeller, "evrensel", "örnek alınacak", "herkes için adil ve doğru" olanın kipliğinde değil; spesifik sektörlerde, kendi yaşam ve çalışma koşullarının onları konumlandırdığı noktalarda çalışmaya alıştılar. Kuşkusuz bu onlara, yürütülen mücadeleler hakkında çok daha doğrudan ve somut bir bilinç verdi. Tabii buna bağlı olarak da spesifik "evrensel olmayan" ve genellikle proletaryanın ya da kitlelerinkinden değişik sorunlarla da karşılaştılar." der. Burada bir mücadelede tek tek ve önder rolüne kendini hazırlayan aydın yerine kitlesel güç içinde kendi alanında bir emekçi olarak mücadele eden aydın rolünü tanımlamış olmasıyla da yeni olanaklara işaret ettiği söylenebilir. Foucault bir çok defa, iktidar her yerde direnişin unsurlarını baskılar derken, başka bir yerde "baskının olduğu her yerde iktidara karşı direniş"in meşruiyetini anlatır.

Çalışmanın başında belirtilen, Foucault'ya Marks'ın Hegel'e baktığı gözle bakıp bakamayacağımız tartışmasının düğüm ifadesi budur.

"Sömürüye karşı savaşıldığı sırada proletarya yalnızca mücadeleyi sürdürmekle kalmaz, hedefleri, yöntemleri, mücadele yer ve araçlarını da belirler; proletarya ile ittifak yapmak onun davranışlarına ideolojisine katılmaktır, proletarya savaşının amaçlarını benimsemektir. Bu, kaynaşmaktır. Eğer iktidara karşı mücadele ediliyorsa, o zaman, iktidarın suistimaline maruz kalan herkes, iktidarı dayanılmaz kabul eden herkes, bulunduğu yerden ve kendi faaliyetlerinden yola çıkarak mücadeleye katılabilir. Herkes hedefini çok iyi bildiği ve yöntemini belirleyebileceği kendi mücadelesine katılarak devrimci süreçteki yerini alır. Elbette proletaryanın müttefiki olarak; çünkü iktidarın bu şekilde uygulanıyor olması kapitalist sömürüyü sürdürmek içindir. Özellikle kendisine nerede baskı uygulanıyorsa orada mücadele ederek proletarya devrimi davasına gerçekten hizmet eder herkes. Kadınlar, mahkumlar, kura erleri, hastane-

MERHABA MUHALEFET...

Ne güzel bir söz değil mi MERHABA...

Yarin yanağından gayri her yerde, her şeyde hep beraber diyebilmek için merhaba...

Şeyh Bedreddin'in 600 yıl önce öngördüğü ışıltıları hatırlayarak merhaba demek. Deryanın uyanacağına inanarak...

Kültürel yozlaşma ve dibe vuruş; sanatçı deontolojisi sürecindeki rezalet, velhasıl etiğin ayaklar altına alınması yeni çıkanlan ve yılların birikimlerinin maalesef alet olduğu programlarla sürdürülmektedir...

tiyatrom.com sitesi (**A. E. Timur** şahsında tüm çalışanlar...) felaketi görmüştür. Televizyonda yapılan bazı işler, oyuncular vb. konuların bazılarında hemfikir olmayabilsek de, toplumsal bir yaraya parmak basıldığı ve etik bir duruş sergilendiği ortadadır... ne güzel... Site çalışanlarına "Özgür Tiyatro" ve ATÜK adına teşekkürlerimi sunuyorum...

Anadolu; Bizansı ve Ankara dükâlığını insani edimleriyle altedecektir... Gördüğüm kadarıyla Adana bu işte de önderlerdendir... Yaşar Kemal, Yılmaz Güney vb. hatırlanmalıdır...

Kıytırık, insanın düşünmesini engellemeye çalışan, ahmaklaşma kültürünün dayatıldığı programlarda, yıllarca verdikleri emeği yok sayıp üç kuruş için satan, zavallı demeye dilin varmadığı; halkın önünde acınacak durumda olan; niye yaşıyorum? hayatımın anlamı ne? soruları yerine; nasıl daha çok para kazanırım? diye soran büyük **yetenekler**in aslında öneminin olmadığı, ahlâkla estetiğin atbaşı gitmesi gerektiği gerçeği gözler önündedir...

Ağlanacak haldedir Türkiye Tiyatrosu ve versiyonu sayılması dayatılan yan meslekler...

Kamu yönetimi yasa tasarısını Türkiye halklarına ve onun kazanımlarına vurulmuş bir darbe olarak nitelemeyip sadece kendi kurumlarını ve sırtlarını pek tutmaya çalışanlar doğru yolda mıdırlar? Hiçbir toplumsal muhalif tavır-eyleme katılmayıp, destek olmayıp şimdi süreci ayyuka çıkaranlar görmeleri gereken gerçeğin umarım farkına varmaya başlamışlardır...

Topyekün kuşatma altındayız... Özel tiyatroları bitirmek için (bitirmek kapatmak anlamına gelmez, muhalif kimliği yok etmektir bitirmek...) devlet desteği adı altında manipülasyon süreci yaşanmaktadır... Ve buna yardakçı tiyatrolar gözler önündedir... Desteği, domuzdan kıl koparmak olarak görmek yerine varlık sebebi olarak yaşayanlar gözler önündedir... Maalesef gözler önündedir...

Halbuki işine gelirse oynatan işine gelmezse yasaklayan, A kentinde oynatan da T kentinde yasaklayan bir devletle karşı karşıyayız... Ama kimsenin ağzını açtığı yok. Bana dokunmayan yılan bin yaşasın düşünsel rezaleti...

"Serez Çarşısı dilsiz, Serez Çarşısı kör..."

Nerede sanatçının muhalif kimliği? Nerede alın terine verilen saygı? Nerede meslek etiği...

Muhalefet sanatın-tiyatronun ruhundadır, olmalıdır... Politiktir sanat... Onu politikadan bağımsız tutmaya çalışanlar aslında politika yapmaktadırlar, elbette kendi çıkarları için...

Eskiden "12 Eylül öncesine dönmek istemiyoruz" gibi kalıplaşmış bir cümle vardı... Herkes terörize olmuş durumu istemiyordu aslında... Yoksa muhalif tiyatroyu, sanatı değil...

Şimdi 12 Eylül, 12 Mart öncesine dönmemiz gerektiğine inanıyorum... Elbette diyalektiği unutmadan... sanat için, tiyatro için...

Tiyatrom.Com sitesinin önderliğinde başlatılan **"Rezil Süreci Deşifre"** yapılanmasını destekliyoruz.

Sanatçı olduğu varsayılan-varsaydırılan tiyatro yapıcılarına sesleniyoruz: **"Titreyin ve kendinize gelin".** Gelmiyorsanız tarihin çöplüğünde bile yer bulamayacaksınız. Tarih bilin ki affetmeyecektir...

Bize gelince... Daha çok çalışmalıyız... Çehov'un 100 küsür yıl önce söylediği gibi: "Bizi çalışmak kurtarır ancak."

Kişiliğimizi, onurumuzu daha çok ortaya koymalıyız. Kültürel yozlaşmaya dur demek, tiyatro yapmak kadar önemlidir... Hatta şu anda ondan da önemlidir...

Anadolu inanıyoruz ki Bedreddin'in yolundan yürüyecektir... 1400'lerde can uğruna destek bulan "eşitlik, kardeşlik, adalet" görüşleri kapımızdadır... İçeri davet etmek zorundayız. Başka da çaremiz insanlık adına bulunmamaktadır...

Çocuklarımız onurlu anne-babalar beklemektedir.

Özgür Tiyatro adına ATÜK Başkanı
Özgür Başkaya

lerdeki hastalar, eşcinseller kendi üzerlerinde uygulanan iktidarın, zorlamanın denetlemenin özel biçimine karşı şimdi spesifik bir mücadeleye başladılar. Günümüzde bu tür mücadeleler devrimci mücadelenin parçasıdır, yeter ki radikal olsunlar, uzlaşmacı ya da reformist olmasınlar, yeterki en fazla bir el değişikliği ile aynı iktidarı düzenlemeye kalkmasınlar. Proletaryanın devrimci hareketinin kendisi de her yerde aynı iktidarı sürdüren bütün denetim ve zorlamalarla mücadele etmek zorunda olduğu ölçüde bu hareketler de proletaryanın devrimci hareketiyle ilişkilidir. ... Burada sözünü ettiğimiz mücadelenin genelliğini oluşturan iktidar sisteminin kendisidir, iktidarın bütün işleme ve uygulanma biçimleridir."

Diğer bir çok "iktidar" analizcisi, ilerleyen yıllarda "üçüncü yol"çizgisinde iktidarın işleyisi ile bilgisini sentezlerken, Foucault bize ihlal etmenin siyasi değerini bir kez daha sorgulatıyor.

Eğleniyoruz ölesiye!

— POPÜLER KÜLTÜRÜN "DAYANILMAZLIĞI —

GÜLFER UĞUR

Pop Star, Türk Star, Ben Evleniyorum, Biri Bizi Gözetliyor... derken geçiyor zaman, eğleniyoruz işte. Hem de ne eğlence!

Amerika'dan Avrupa'ya, Japonya'dan Afrika'ya dünyanın dörtbir yanında aynı formatta televizyon oyunları milyonları ekran başına çekiyor. İnsanlar bu oyunlarda yeralan aktörleriizliyor, onlar hakkında konuşuyor, okuyor, fikir yürütüyor, internette chatleşiyor. Kim elendi, kim kaldı çok önemli bir konu haline geliyor ve kitleleri meşgul ediyor.

Yayına girdiği bütün ülkelerde format özde aynı oluyor, fakat incelikle düşünülmüş-hesaplanmış olduğundan ülkelerin kültürel özelliklerine uyarlanıyor, "yerel tarz" alıyor. Brezilya dizilerinden tanıdığımız türden salt dilin –en ucuz yoldan– tercüme yoluyla "yerelleştirilmesi"yle yetinilmiyor. Her yönüyle hitap ettiği kitlenin yaşam tarzı ve beğenilerini dikkate alarak onlara, oynanan oyunun "yabancı" değil, "kendinden" olduğu havası empoze ediliyor. Ve bu, popüler kültürün en önemli özelliklerinden biri oluyor.

Emperyalist ülkelerde olduğu kadar bağımlı ülkelerde de kitlelere dayatılan formatlar standart oluşturuyor: İngiltere'de, Almanya'da, Fransa'da, Türkiye'de herkes aynı yöntemlerle popstarını seçiyor. Böylelikle süreç içinde değişik kültürler arasındaki farklılıkları silme, düzlenmiş bir seviyede "uyumlu" hale getirilmiş tek bir kültür yaratma yolunda ilerleniyor.

Diğer taraftan hâlâ her ülkede mevcut olan kültürel özgüllükler ustaca harmanlanıyor –örneğin, görücü usulü evlenmeyle eskiden beri tanışık olan halkımıza– çok hitap eden "Ben Evleniyorum" televizyon oyununda olduğu gibi. Ve bununla da kalmıyor, kimi kültürel özgüllükler "uluslararası"laştırılıyor, tek tek ülkelerin sınırlarını aşarak emperyalist dünya kitle kültürünün bir parçası haline getiriliyor –örneğin pop şarkıcısı Şakira olayında olduğu gibi.

Sınıfsal özü itibariyle egemenlerin kültürü, emperyalist çağın egemen kitle kültürü olan popüler kültür, sermayenin enternasyonalleşmesinin kültürel alandaki yansımasıdır. İletişim araçlarındaki teknolojik gelişmeye de bağlı olarak her geçen gün daha hızlı dönen bir çarkla dünya çapında kitlelere empoze edilen bu kültürün temel amacı halkların afyonlanması ve avutulmasıdır.

Avutma kültürünün baş taşıyıcısı – Televizyon

Köyden kente, ülkemizde olduğu kadar dünyanın en ücra köşelerinde de televizyon çoktan hanelerimizin başköşesinde... Hane dediysek, bunun –ilk akla gelen türden dört duvar ve çatılı– ev olmasına bile gerek yok. Hindistan'da ve Afrika'nın birçok yerinde kimi zaman karşılaşıldığı gibi, insanların başını sokacak bir çadırı (ya da çadırımsı 'korunağı'), dermeçatma bir barınağının olması yetiyor, ne yapıp ediyor bir televizyon yerleştiriyorlar içine. O, dünyaya açılan pencere yanılgısıyla bütün dünyada ezilenlerin vazgeçilmez aygıtı, avutma kültürünün baş taşıyıcısı.

Televizyon popüler kültürün yaygınlaştırılmasının

BU KADAR AÇIK!

Almanya'nın özel televizyon kanallarından birisi olan RTL II'de yayınlanan "Big Brother" isimli oyunun büyük boy afişlerinden birisi...
Kullanılan slogan şöyle:

"BIG BROTHER – HALK İÇİN AFYON"

Evet; gelinen nokta burası!
Bu kadar açık, bu kadar fütursuz!

tek aracı değil şüphesiz. Fakat, bütün medya içinde televizyonun popüler kültürü yaygınlaştırmasının imkanları açısından özel bir yeri var: O herkesin elinin altında, ulaşılması kolay, bir düğmeye basmak yeter... Ve her gün, her saat, her dakika kitlelerin beyinlerinin işgal edilmesinin bütün kanalları açılmıştır. Aksın daha sonra, insanlara boş umutlar dağıtan, onların beynini uyuşturup avutan yerli yabancı diziler, "kanlı canlı" haber programları, "siyaset diyalogları" ve milyonlarca para vadeden televizyon oyunları. Milyonlarca kitleyi her gün, aynı saatte ekran başına çivilemek gibi yaptırım gücü olan bildiğiniz başka bir araç var mı?! Televizyon bu özelliğiyle çoktan medyanın kraliçesi olmuş durumda. Bu tartışmasız belirleyiciliğiyle gazete ve dergilere de egemen oluyor. Gazete ve dergiler, televizyon oyunları ve televizyon üzerinden yayılan haber ve mesajları değerlendiriyor, onlar üzerine yorum yapıyorlar ve böylelikle esasen gazete haberciliği, televizyon hakkında haberciliğe dönüşüyor. Bütün bunlar salt "magazin haber" dediğimiz bölümler için değil, bizzat siyaset ve ekonomi gibi gayet ciddi konular için de geçerli.

Siyasetçiler ve ekonomistler televizyon programları üzerinden mesajlarını veriyor ve "az sonra" intervaline uygun biçimde sözümona "derinlemesine" tartışıyorlar. Daha sonra bu programlarda söylenenleri gazetelerin/dergilerin köşe yazarları yeniden ele alıyor ve tartışıyorlar.

Televizyonun belileyiciliği ve etkileri salt bununla da sınırlı değil. Amerikalı iletişim bilimleri profesörü Neil Postman televizyonun bir bütün olarak toplumsal iletişimin içeriği ve biçimini belirlediğini, alışkanlıklarımızın, konuşma biçimimizin ve hatta ilişkilerimizin televizyona endekslendiğini ileri sürüyor.

"Televizyonla ilgili en önemli saptama, insanların onu izlemeleridir; adına "televizyon" denmesinin nedeni de budur. Ve insanların izledikleri, izlemekten hoşlandıkları şey hareketli resimlerdir –kısa süreli ve durmadan değişen milyonlarca resim. Görsel ilginin gerekliliklerini karşılamak, yani gösterinin değerlerini karşılamak amacıyla fikirlerin içeriğinin geri plana atılması zorunluluğu bu aracım (medium) doğasından gelmektedir." (1)

Bu zorunluluk televizyon kanallarından en büyük sıklıkla duyduğumuz sözcüklerin "Az sonra!" ve "Bizi izlemeye devam edin!" olmasına yolaçıyor.

"Az sonra!"... Radyo ve televizyon üzerindeki devlet tekelinin kırılması ve sayısız özel kanalların medya pazarını kaplamasından sonra izleyicileri tutabilme büyük rekabetinin yarattığı paniğin sözcüğü! Hep daha hızlı, daha çok, daha yeni, daha vahşi...yi vadedebilmek! Programcılar kendi kendileriyle yarışıyorlar. Ve medyada da kimse bütün bunları babasının hayrına değil, kapitalist medya pazarından mümkün olan en büyük payı kapmak için yaptığından ve sürekli kendi yarattıkları rayting canavarının nefesini enselerinde hissettiklerinden izleyicilere yalvarıyorlar: Bizi izlemeye devam edin!

Kanaldan kanala hoplayıp-zıplasa da izlemeye devam ediyor kitleler.

Gerçeklikten kaçış...

"Televizyon, herşeyi "eğlenceye" dönüştürüyor, en büyük barbarlıkları bile bir eğlenceymiş gibi sunuyor" diyor, Neil Postman. Evet, televizyon "eğlenceli" ve son derece "renkli" bir hayat sunuyor dünyanın bütün ezilenlerine. Yaşam koşullarıyla boğuşmaktan yorulmuş emekçiler, akşam evlerine geldiklerinde geçiyorlar televizyonun karşısına ve kanaldan kanala zaplarken avunuyor, yaşam koşullarından kaynaklanan sorunlarından uzaklaşıyorlar. Her türlü tabuları yıkan, en "aykırı" yaşamları mümkün kılan, hiç tanımadığımız insanların "giz"lerini öğrenme fırsatı veren televizyon gerçeklikten kaçışı sağlıyor, insanları teselli ediyor, eğlendiriyor. Ve bununla birlikte duygular, tepkiler, duyarlılıklar törpüleniyor, beyinler uyuşturuluyor. Kitlelerin ortalama beğenilerine hitap eden popüler kültür bu temel yaklaşımıyla kitlelerin kültürel seviyesini yükseltme yerine alt ve üst kültürden aldığı kimi yeni unsurlarla en iyi durumda "orta kararda düzlenmiş" bir kültürün yaygınlaştırılmasına hizmet etmekte ve birçok durumda da seviyeyi düşürme rolünü oynamaktadır. Bu haliyle medya (özelde de televizyon) esasta halkın beğenisini belirleyici bir rol oynamaktadır. Halkı bir başka afyona, tüketiciliğe yönlendirmeyle tamamlanan bu edim sayesinde insanların ne giyeceği, ne yiyip-içeceği, nasıl konuşacağı, nasıl davranacağı konusunda da (elbette sürekli değişen) standartlar konulmaktadır. "Özgürlük-demokrasi-eşitlik"... Ve kitle kültürü.

Popüler kültürün formatları olarak çeşitli motişerle de olsa her kesimin ilgisini çeken Pop Star, Türk Star, Biri Bizi Gözetliyor gibi televizyon oyunları bir gerçeğe daha parmak basıyor: "Türk Star" yarışmasının elemelerinde yaşanan izdiham, jüri üyelerinden Ercan Saatçi'nin; "Çiftçisinden ev hanımına kadar çok değişik meslek gruplarından insanlar var. Herkes yarışmayı bir çıkış yolu olarak görüyor. Bu işin sosyal boyutunu mutlaka bir sosyaloğun izlemesi gerek. Durum vahim." açıklamasına itti.

Evet durum vahim... Bu izdahama ilişkin gazetelerden izlediğim fotoğraf ve anlatımlar, bana Yılmaz Güney'in Umut filminden piyango bileti sahnesini anımsattı. Umudunu piyango biletine bağlamış yoksul köylü... Bütün çaresizlik içinde lotaryaya bağlanan umutlar. "Size de çıkabilir!"

Egemenlerin kitlelere sunduğu bireysel kurtuluş umudu olarak lotarya hep vardı. Dün milli piyango, bugün Türk Star! Size de çıkabilir. İşte bakın Bayhan, Firdevs ve adları daha neyse, aranızdan - sizlerden biri... Umut dağıtıyor televizyonlar. Ve uzun boylu sosyolojik araştırmaya gerek yok. Umut dağıtılıyor ve insanlar bu boş umutlarla biçimlendiriliyor: Afyonlanmış, uyutulmuş, kendi durumlarının değişmeyeceğine –değişecekse, ancak lotarya sayesinde değişeceğine– inandırılmış insanlar! Sen de ünlü olabilirsin. Yaşamını değiştirmenin yegâne aracı! Durmadan bu mesajı veriyor medya.

Ve bu tutuyor. Halkın bu programlara ilgisi apaçık

ortada. Şubat ayında en çok konuşulan, yazılan, haber yapılan konu oluyor Pop Star yarışması. Toplumsal "kamplaşmalar" yaşanıyor; Bayhancılar, Firdevsciler ortaya çıkıyor ve taraf olmayan kalmıyor, Başbakan bile tavrını belirliyor.

Bu programlar kitlelerin ilgisini çekiyor, çünkü orda seçilen insanlar gerçekten de kendilerinden biri. Bu programlarda aktör olmak için ne büyük bir yetenek sahibi olmak gerekiyor, ne de ilgili konuda uzman. Özel bir eğitimden geçmiş olmak da gerekmiyor. Tamamen şans oyunu. Pop Star yarışmasında yaşadık, şarkı söylemeyi bilmeyen, en bed sesliler bile yarışmanın belli aşamasına kadar gelebiliyorlar.

Fakat ilgi salt bundan da kaynaklanmıyor... Bu ilgiyi canlı tutan faktörlerden biri de izleyicilerin bizzat elemelere katılma olanağının yaratılmış olması, programların "interaktif" olmasıdır. Böylelikle bütün diğer yanılsamaların yanısıra, insanlara bu programlarda etkili olabilecekleri imajı verilmektedir!

Çalışma koşullarını, ekonomik durumunu, kendi dayanılmaz yaşantısını değiştirme konusunda tam bir çaresizlik içinde olan insanlara bu programlar bir sürü şeyi birarada sunuyor: Günlük sorunlardan kaçış, eğlence ve bir de interaktivite. Kendi yaşamını belirleyemiyor belki, fakat popstarını belirliyor işte!

Kitlelerin ortalama beğenilerine hitap eden ve bu beğeniyi biçimlendiren popüler kültür kitlelere herkesin "sahip olabileceği" özgürlük, eşitlik ve demokrasi mesajı veriyor. Vadedilen "eşitlik, özgürlük ve demokrasi"nin sınırlarının burjuva sınıf egemenliğiyle sınırlı olduğu işgal edilmiş, afyonlanmış beyinlerin bilincine çıkamıyor. Tam tersine bireysel kurtuluşa umut bağlayan kitleler, şanslarını deneyebilmek için herşeyi, her türlü tehlikeyi ve aşağılanmayı göze almaya razı olabiliyorlar.

Almanya'da sekiz milyon insanı ekran başına çeken Big Brother oyunu, zengin-normal ve yoksul olmak üzere üç grup insanı birbirinden demir parmaklıklarla ayrılmış konteynere tıkmış durumda. Yoksullar, kış günü dışarda yatıyor, zenginler ise normalleri kendileri için çalıştırıyorlar! İngiltere ve Amerika'da kamera gözetiminde vahşi doğaya bırakılan insanlar irili-ufaklı tehlikeleri de göze alarak "yaşam mücadelesi" veriyorlar. Her geçen gün "yeni" ve "sansasyonel" oyunlar bulma yarışının insanların sakatlanması ve hatta ölmesini göze almaya kadar götürülüp götürülmeyeceği üzerinde spekülasyonları başlatmış durumda bile.

O çok bahsedilen ve "medeni" her ülkenin anayasasında yeralan "insanlık onuru" nerde mi kalıyor? Bütün burjuva ikiyüzlülüğe karşı, "Burjuvazinin iktidara geldiği her yerde ... feodal bağları acımasızca" kopardığı, "ve insan ile insan arasında, çıplak çıkardan, katı "nakit ödeme"den başka bir bağ bırakmadığı" gerçeğini Marx Komünist Manifesto'da tespit ediyor ve günümüze ışık tutan yanıtı veriyor: Burjuvazi, "Kişisel onuru, değişim-değerine indirgedi, ve sayısız tasdikli kazanılmış özgürlüklerin yerine, o tek insafsız özgürlüğü, ticaret özgürlüğünü koydu. Tek sözcükle dinsel ve siyasal düşlerle perdelenmiş sömürünün yerine, açık, utanmaz, dolaysız, yalın sömürüyü koydu."(2)

Ve siyasette popülerlik...

Televizyonun insanları düşünmeden uzaklaştırıp, bitmez-tükenmez bir eğlenme kültürüne yönelttiğini ileri süren Neil Postman, esas tehlikeyi televizyondaki eğlence programlarında değil, televizyon aracılığıyla herşeyin eğlence olarak sunulmasında görüyor.

"Dolayısıyla televizyondaki saçma sapan programlara hiçbir itirazım yok." diyor. "Kaldı ki, bence televizyondaki en iyi şeyler bu saçma sapan programlardır. Çünkü hiç kimseyi ya da hiçbir şeyi ciddi olarak tehdit etmezler. Ayrıca, bir kültürü ürettiği apaçık saçmalıklarla değil, kayda değer saydığı şeylere bakarak ölçeriz. Bizim problemimiz burada yatar; zira televizyon, en saçma ve dolayısıyla en tehlikeli haline, büyük emeller peşinde koştuğu zaman, kendisini önemli kültürel konuşmaların taşıyıcısı olarak sunduğu zaman kavuşur." (Postman s. 26)

Neil Postman, ilk olarak Amerika'da ortaya çıkan, haber programlarıyla, siyasi-ekonomik programlarla siyaseti giderek "şovbizines"e dönüştürme eğilimini kastediyor. İlk olarak Amerika'da başgösteren artist ve "şovmen politikacı" tipi televizyon sayesinde bütün dünyaya yayılma eğilimi içine çoktan girmiş durumda. Artık fikirlerin, ideolojilerin değil, imajların önem kazandığını hergün biraz daha barizce yaşıyoruz. Öyle bir kültür ki, aktörün, muhabirin, siyasetçinin içerikte ne söylediği, yalan mı gerçek mi konuştuğu o denli önemli olmuyor. Ne savunduğu değil, nasıl savunduğu, izleyiciler üzerinde uyandırdığı samimiyet, sahicilik ya da çekicilik belirleyici oluyor. Gerçekten de bir politikacının ustalıkla hakim olması gereken uzmanlık alanı olarak ideolojinin yerini şovmenliğin (ya da oyunculuğun) aldığı bir noktaya ulaşmış durumdayız. Bunun ülkemizde de ne denli geçerli olduğunu örneğin yerel seçimler öncesinde AKP'nin adaylarına ve parti teşkilatına verdiği "vücut dili" talimatlarında görebiliriz. "Şovmen politikacılık" dönemi ilk olarak

AKP'yle girmiyor Türkiye'de egemen siyasetin gündemine. Bu bağlamda Amerikanvari siyasal tarzıyla dikkat çeken Turgut Özal'ı anımsayalım. Fakat yine de Başbakan Erdoğanı "kitle kültürünün siyasetteki temsilcisi", "o kültürün hem ürünü, hem de taşıyıcısı" olarak yorumlayan Can Dündar ve Tayfun Atay'a hak vermek gerek.

Milliyet İnternet'in popüler kültür sayfasında yeralan yazıda, Başbakan'ın başarı çizgisinin, yukarda televizyon formatlarının kitleler tarafından neden tutulduğunu açıklarken yapmış olduğumuz faktörlerle ilgili olduğu anlatılıyor:

"Erdoğan, toplumsal hiyerarşinin en alt kadındaki

ameleden, en üstteki sermayedara kadar herkese hitap edebilme yetisi ve hırsından beslenen kitle kültürünü bihakkın sindirmiş bir politikacı..." (29 Mart'04)

O bu özellikleriyle; "En geniş kesime açılmayı başaran filmlerin, şarkıların, yıldızların, takımların, reklamların, haber sunucularının gişe başarısını siyasette yakaladı. Reha Muhtar gibi, İbrahim Tatlıses gibi, Bayhan gibi bir kitle kültürü ürünü oldu."

Az sonra...

Gelişmenin bu kadarla kalmayacağı şimdiden belli oldu. Hep yeni bir formatlar peşinde koşan televizyon programcılarının en son projesi İngiltere'den geldi. İngiltere'de popstar seçer gibi milletvekili seçmek formatı üzerinde çalışılıyormuş. İşte bu gayet ilginç olabilir. Burjuva politikacılarının sahtekârlığından, partilerin birbirinden farkı olmamasından ve sonuçta hangi parti gelirse gelsin, aynı emekçi düşmanı siyaseti uyguladığı gerçeklerini yaşaya yaşaya burjuva politikasından soğuyan kitleleri yeniden aktifleştirmek için bir araç olabilir. Sonuçta gayet demokratik ve interaktif bir biçimde kitlelerin içinden birinin milletvekili olabilirliğini vaadetmiyorlar mı? Alın size seçimse seçim!

Demokrasi ve özgürlük kavramlarını işine geldiği gibi kullanmaktan çekinmiyor medya... Esas ilginci tabii ki, seçilen milletvekillerinin interaktif biçimde –öyle 3-5 yılda bir yapılan seçimleri beklemeden– her gün, her hafta, her ay düşürülebilmesi olurdu!

Fakat, bu da öyle çok uzak bir ihtimal değil. Egemen sınıfların genel ihtiyacı belirlendikten ve devlet mekanizması saat gibi tıkır tıkır işledikten sonra, siyasetin tam anlamıyla gerçekbir şova dönüşmesi niye olmasın? Bunun altyapısı yaratıldıktan sonra, aynı popstarlar gibi üç gün birinin beş ay birinin şovunu tamamlayıp, sonra da başaşağı indirilmesi hiç de olmayacak şey değildir. Burjuvazi gerektiğinde böylesi bir "doğrudan demokrasiyi" uygulamaktan da çekinmeyecektir. Önemli olan kitlelerin hangi yol ve yöntemlerle uyutulduğu ve avutulduğu değil, bizzat afyonlanma eyleminin kendisidir. Fakat bundan da korkmamak gerek. Burjuva siyaseti günümüzde de kitleleri avutma, yönetme oyunundan başka birşey değildir. Bunun daha da mükemmelleştirilmesi ve tam bir "televizyon oyununa" "eğlence"ye dönüştürülmesi bize özde farklı bir görev yüklemez. Bizim görevimiz afyonlanmaya karşı durmak ve kitlelerin bilincini kararta, onları "eğlendirerek" içinde yaşadıkları emperyalist-kapitalist barbarlığa katlanmaya zorlayan egemen kültüre karşı mücadele etmektir.

Son olarak Neil Postman'ın bir yanılgısına dikkat çekmek istiyorum.(3) Postman kitabının önsözünde Orwell'in kehanetinin insanlığın "Büyük Birader"in gözetlemesiyle, ya da dıştan dayatılan bir baskının bize boyun eğdirmesi yönünde olduğu; buna karşın Huxley'in ise, insanların süreç içinde üzerlerindeki baskıdan hoşlanmaya, düşünme yetilerini dumura uğratan teknolojileri yüceltmeye başlayacaklarını ileri sürdüğünü anlatır ve kendisinin Huxley'i haklı bulduğunu açıklar:

"Huxley, Orwell'in kavramadığı bir noktayı, teknolojik yeniliklerle beyni uyuşmuş ve çelişkiye duyarsız bir topluluktan herhangi bir şey gizlemenin gerekmediğini kavramıştı." (Postman, s.123)

Dediğimiz gibi: Postman bu noktada yanılıyor. Bu bağlamda Orwell'e karşı Huxley'in değil, her ikisinin kehanetinin de gündemde olduğunu görüyoruz. Postmanın burada birbirine alternatif olarak koyduğu şey, gerçekte birbirinin tamamlayıcısıdır. Teknolojik yenilikler bir yandan kitlelerin gözetlenmesinin giderek mükemmelleştirilmesini mümkün kılarken, diğer taraftan kitlelerin afyonlanmasına devam edilmektedir. Her ikisine karşı kitleleri uyarmak ve aydınlatmak –bizim görevimiz budur.

Bizi izlemeye devam edin...

KAYNAKLAR ve DİPNOT:

(1) Neil Postman, Televizyon Öldüren Eğlence, s.104, Ayrıntı 1994

(2) Karl Marx-Friedrich Engels, Komünist Partisi Manifestosu, Dönüşüm Yayınları, sayfa 107

(3) Neil Postman'ın tek yanılgısı bu değildir. Bu yazıda "Televizyon öldüren eğlence" adlı kitabında ortaya koyduğu doğru tespit ve görüşlere atıfta bulunurken, Neil Postman'ın bütün teorik yaklaşımının sonuç itibariyle sistem içi ve teknolojik gelişmeye "kötümser" bir yaklaşım içinde olduğunu ve bunu bizim tasvip etmediğimizi de tespit edelim.

Pops(a)tar mı?!

SİBEL ÖZBUDUN – TEMEL DEMİRER

"İktidar artık bedenleri yok ederek değil, onları şekilden şekile sokarak varolacak." (1)

"İnsanlığın hiçbir icadı para kadar fesat verici değildir." (2)

"Starcık hastalığına tutulmuş, dünya"daki[3] saçmalığın orta yerinde olmak... Galiba, bunun böyle olabileceğini –şu şunu, bu bunu dedi dense de!– hiçbirimiz öngörememiştik...

Evet; çok önceler de "Nurdan Gürbilek, Metis'ten çıkan 'Vitrinde Yaşamak' adlı kitabında, 12 Eylül darbesi sonrası gazetelerde 'özel hayat' kavramının yeniden tarif edildiğini söylüyor(du / YN). Baskı ortamında haber üretmekte zorlanan gazeteler, 'özel hayatlar'ı keşfederek, haber zenginliği sağlıyorlar."

Ama Gürbilek'in dikkat çektiği daha önemli nokta; bu sürecin 'tasarlanmış özel hayat gazeteciliği'ne evrilmesi. Nurdan Gürbilek, bu tezi daha da ileri götürerek, bir endüstrileşmeden söz ediyor; "Artık özel hayat gazetecileri, özel hayat dergileri, özel hayat sineması, özel hayat romanları, özel hayat şarkıları var. Bunlar, kendi dillerini, kendi imajlarını yarattılar."

Gürbilek, bu noktadan kalkarak 1980'ler ruhunu "bir dikizleme isteği, bunun yeni bir haz olarak tanımlanması, insanların buna kışkırtılması, burada bir özgürlük vaadi buluyor olması tanımlıyor.

Zaman, bu açıklamayı açıkça doğrulayan, ama yazarın bile hayal edemeyeceği 'yenilik'leri her gün, her gün önümüze koyuyor. BBG Evleri, Dokun Bana'lar, televizyon ekranında evliliklere dönüştü, "popstar" yarışmalarının ülkenin en büyük gündemi haline geldiği günlere getirdi bizleri..."[4]

"Bazıları, 'değerlerimizin çiğnendiğinden', 'yozlaştığımızdan' söz ediyor. Oysa yepyeni ve baştan aşağı yapay bir değerler sistemi kuruluyor ve bunu kabul etmemiz için baskı altına alınıyoruz."[5] "Popüler kültür, toplumun aynasıydı, şimdi rejimin de aynası oldu,"[6] denilebilecek bir noktadayız...

Bu programlar elbette "Bir bilinç de taşıyor. Örneğin 'Biri Bizi Gözetliyor' ile 'gözetlenme'yi kabullenmeye başladı Türkiye toplumu. Denetim toplumu olma yolunda bir adım atıldı.

'Ben Evleniyorum' ile bu pahalılıkta evlenmenin parasal yükünü taşıyamayacak olanlara umut taşıma yanında evlilik kurumunun bir takım çıkarlar uğruna kurulduğu, kurulabileceği düşüncesi verildi ince ince.

Tüm bu yarışmaların temelinde 'umut tacirliği' var. Sistemden umudunu kesmiş, sistemin elediği yığınlara götürülecek en iyi şey elbette 'umut'tu... (...)

Yaratılan sanal dünyanın 'gerçeklikleri' yığınların kendi gerçeklikleri haline getiriliyor;[7] insanların kendi gerçekliklerine yabancılaşması derinleştiriliyor..."[8]

"ESKİ SOLCULAR"IN TÜRKİYE'Sİ!

"İnsanın korkması gereken tek hayvan, insandır." (9)

Doğu ile Batı arasına sıkıştırılmış; yapay "Türk-İslâm Sentezi" muhafazakârlığının yanısıra; neo-liberal müdahaleyle piyasaya uyarlanmış Türk(iye) kültür(süzlüğ)ünün deformasyonu; devasa bir Pops(a)tar dekadansı yaşıyor, yaşatılıyor...

Bununla bağıntılı olarak –eskiden dediklerini şimdilerde unutup, tekzip eden eski solcu– Ertuğrul Özkök'ün bir zamanlar dediği üzere, "Kültürel üretim işletmecileri (...) en geniş kitleye seslenebilmek ve merakı gıdıklamak için kültür düzeyini yükseltmek yerine, seslenilen tüketicinin düzeyine inme politikası(nı) seçiyor..."[10]

Yabancılaş(tırıl)an, sıradanlaş(tırıl)an "Türkiye'de 123 bin 659 kahvehane olmasına karşın 1430 kütüphane, 789 sinema ve 128 tiyatro bulunuyor. İllerin tamamında kahvehane, meyhane ve kütüphane var. Ancak 13 ilde sinema, 60 ilde ise tiyatro bulunmuyor. Tiyatroların yüzde 70'i İstanbul, Ankara ve İzmir'de iken 8 ilde sadece 1, 11 ilde ise 2 sinema var. Yalnızca İstanbul'da 30 bin 325 kahvehane ve 3 bin 265 meyhane bulunuyor..."[11]

"Gençler 19790 yılında mutlu olmak için 'Önce sevgi sonra özgürlük' diyordu. Para ise listenin sekizinci sırasındaydı... Şimdi, 2000 lerde mutluluk listesinde para birinci sıraya yerleşti, özgürlük ise sekizinci sıraya düştü..."[12] "Eskiden 'parayla saadet olmaz' diyen gençliğin günümüzdeki parolası: 'Para olsun, gerisi kolay' oldu..."

9 Eylül Üniversitesi'nin araştırması gençliğin ciddi anlamda bir 'kimlik bunalımı' ile karşı karşıya olduğunu ortaya koydu... Araştırmayı yapan Prof. Dr. Armağan, 'Sosyolojik açıdan kaybolmuş bir gençlikle karşı karşıyayız,' dedi..."[13]

Bu verilere bir ek –haber– daha: "Kayıp genç kızın cesedi bir mezarlıkta bulundu. Gazetelerde 'üçüncü sayfa' haberi olarak verilen benzer cinayetlerden farklı şekilde Burçin'in ölüm haberini manşetlere taşıyan unsur, 2002 yılında 'Süper Model of The World' yarışmasında birinci gelmesiydi. Nice yıldız

adayı gibi parlak bir gelecek onu bekliyordu. Dominik Cumhuriyeti'nde 'New Face' seçilmiş ve New York'ta bir modellik ajansıyla anlaşma imzalamıştı. Mankenlik, film teklifleri derken içine düştüğü uyuşturucu batağı 'rüyanın sonu'nu getirdi.

Burçin Bircan'ın yaşamındaki gelgitler, iki yıllık şöhretin yükünü taşımasına engeldi. Aşırı dozda alınan eroin, 19 yaşındaki genç kızın yaşamının Zeytinburnu'nda bir mezarlıkta son bulmasına yol açtı. Ekrandaki, podyumlardaki ışıltılı yaşamın, 'televole' dünyasının öteki yüzü tam da şarkı sözlerindeki 'Arka sokaklarda neler oluyor?' sorusunda yanıt buluyor."[14]

Bunlarla betimlenen verili-sıradan "entelektüel/kültürel" –tabii eğer denilebilirse!– iklimiyle "Bugün Türkiye toplumsal hayatında zaman zaman burun kıvırılan o 68 ve 78 kuşaklarının etkisi yoğun olarak sürüyor.

Medyada mesela. Bizimki gibi diğer bütün büyük gazetelerin genel yayın yönetmenleri eski ya da hâlâ solcu. Yazarlarının çoğu ne kadar sağa kaymış olurlarsa olsunlar hâlâ sol terminolojiden hatta metodolojiden yararlanıyorlar.[15]

Hayatı boyunca devrimci hareketin kıyısından geçmemiş birçok genç gazeteci sırf bu özgünlük kendisine de bulaşır umuduyla sıkı solcu oluverdi.

TÜSİAD gibi patron örgütleri araştırmalarını, raporlarını solculara, 'eski solculara' hazırlatıyor.

Başarılı reklamcıların çoğu solcu. 12 Eylül sonrasında cezaevinden çıkan ya bir reklam ajansına giriyor ya da bir reklam ajansı kuruyordu. Bazıları kendilerini emekliye ayırdıktan sonra yeniden eyleme geçtiler.

Türkiye'deki özel televizyonların çoğu eski solcular tarafından kuruldu.

Popstar'ın yapımcısı Fatih Aksoy bile dayanamadı, geçenlerde eskiden hızlı bir devrimci olduğunu deklare etti.[16]

Sol hâlâ toplumsal hayatımızda etkisini sürdürüyor yani..."

Ve nihayet denilebilir ki bu verili-sıradan "entelektüel"/"kültürel" iklimde "Eski solcular olmasa bırakın gazete çıkarmak komedi programı yapmak bile imkânsız olabilirdi..."[17]

Tıpkı İlhan Selçuk'un, "Ne demek Popstar? Para... Ve ün! Popstar da en kazançlı çıkanlar yine patronlardır; bu tür pazarlamalarda malı götürenler, dünyanın her tarafında açıkgöz girişimcilerdir,"[18] diye betimlediği –televole damgalı pop kültürün bugünlerdeki ileri bir saldırı mevzisi olan– Pops(a)tar gibi...

TELEVİZYON KOKAİNİ

"Televizyonun ciddi bir sorunu var: İkinci sayfası yok." (19)

"Pop kültürle boyanmış yalanlar dünyasında yaşıyoruz artık. Bize hayatın tadını çıkarmayı öğütleyenler ölümleri, zulümleri açıklayamıyorlar, ama onları görmeden geçip gidivermenin bin bir yolunu öğretmek için ellerinden geleni yapıyorlar. Gazeteler bunun içindir. TV kanalları bunun içindir. Yükselen borsa, inip çıkan döviz bunun içindir. Parlayan sobanın alevinde yanan öğretmeni satır aralarında geçiştirdiler ve ülkemize yeni bir pop yıldızı kazandırmanın telaşına sürüklediler bizi.

Buna da 'kapılarını hayata açmak' diyorlar.

Oysa hayatın kapıları zaten açık ve o kapıdan başınızı uzattığınızda olup bitenleri görmek için yüreğinizde cesaret olması gerekiyor.

Hayata korkarak ve boyun eğerek bakanlar kurtuluşu, gönül kapılarını öteki hayata açmakta buluyorlar. Orada müthiş rahatlatıcı felsefeler, insanı çılgına çevirecek mutluluk hapları satılıyor..."[20]

"Popüler kültürün, sosyal ilişkileri zedeleyerek hızla tüketilen ve biri bitince yerine hemen yenisi konulabilen ürünlerinden 'Biri Bizi Gözetliyor' furyasından sonra, 'sesine güvenen' onlarca gence, 'ucuz şöhret kapısını aralayan' 'Popstar Türkiye Yarışması' sanal mutlulukları ve kavgalarıyla yola devam ediyor."[21]

"Kitle kültürü popüler kültüre egemen olacağına –pop kültürü diye adlandırılmasının daha uygun olacağı kuşku götürmeyen– popüler kültür kitle kültürüne egemen olmaktadır. Kuşkusuz sistemin ters çalışmasında küreselleşme olgusunun küçümsenmeyecek payı vardır. Küreselleşme dünyayı ele geçirme aşamasını yaşıyor. Düşünceler, değer yargıları, insanlar ve özellikle kültürler yaygın bir metalaşma nın, yağmalanmanın, dahası pazarlanmanın eşiğinde..."[22]

"Bazı toplumbilimcilere göre şu an bir 'şişirme çağında' yaşıyoruz. Her yerden bir 'gerçek' fışkırıyor ve kolektifin yerini alan birey pompalanıyor. Gerçek yaşamların konu edildiği, sıradan vatandaşların oyuncu olduğu programlar duygusallıkta ve ahlâki değerlerde abartıyı da beraberinde getiriyor. Bu da bir düzmecenin yaratılmasına katkıda bulunuyor.

Toplumbilimci Jean-Claude Kaufmann, bu tür televizyon programlarına ilişkin, 'özel yaşamların genelleştirilerek toplumsal bir ifadeye dönüşmesi' değerlendirmesini yapıyor. Televizyonun gücü, kişinin istediği şeylere doğrudan bağlanabildiği yanılsamasını yaratabilmesinden geliyor. İzleyici, televizyonun gerçekliği yansıttığına inanıyor. Oysa, 'görüntüye' bakmak aslında 'gerçeğe' bakmak anlamına gelmiyor. Aslında görecek hiçbir şey yokken bile bu tür programlar günü dolduruyor. Bu programlar dönüp dolaşıp boşluğu doldurmaya yönelik bir eylemsizlik yaratıyor. Filozof Marie-Jose Mondzain bu konu ile ilgili görüşünü şöyle dile getiriyor:

'Görüntü, onun bir görüntüden başka bir şey olmadığını unuttuğumuz zaman aldatıcıdır.' Uzaktan (orada olmadan bakma) görme isteği televizyonun bu son dönem gerçekliğinden çok önce ortaya çıktı. Ancak televizyondaki 'aptallık', sinemada olduğu gibi kameranın önünde değil arkasında yaşanıyor. Yönetmen her iki araçta da özeli genele taşıyan biri. İranlı yönetmen Abbas Kiarostami, ABC Afrika adlı belgesel filminde objektife bakmak için itişen çocukları çekerken bir yandan seyirciye görecek bir şey olmadığını da göstermek ister. Bu tür programların bunları rant kapısı haline getirmiş televizyon kanalları dışın-

da bu toplumun üyelerine herhangi bir yarar getireceği çok kuşkuludur. Son on yılda teknolojinin geçirdiği değişim sonucu, bilginin farklı ulaşım yolları bulmasıyla televizyon şirketleri de ekonomik modellerinde değişiklik yaptılar."[23]

Tam da bu noktada Guy Debord'un dediği gibi, "Kendi bütünlüğü içinde ele alındığında gösteri, mevcut üretim tarzının hem sonucu hem de tasarısıdır. Gerçek dünyaya bir eklenti, ona ilave bir süs değildir. O gerçek toplumun gerçekdışılığının can alıcı noktasıdır. Gerek enformasyon ya da propaganda, gerekse reklam ya da doğrudan eğlence tüketimi biçiminde olsun bütün özel biçimleriyle gösteri, toplumsal olarak hâkim olan yaşamın mevcut modelini oluşturmaktadır."

Bu bağlamdadır ki, 'reality show'lara iletişim literatüründe 'televizyonun kokaini' deniyor.[24] Üretimi ucuz, ama izleyende bağımlılık yaratıyor. Öylesine bağımlı oluyorsunuz ki bu programlara, hayatınız televizyonda bu tür programları izleyerek geçiyor. Size sunulan bu kurgusal gerçekliği izlemek saatlerinizi alıyor, geri kalan zamanda da eş dostla bu programların içeriğini tartışıyorsunuz. Ne güzel, 24 saat reality show işte..."[25]

POPÜLER KÜLTÜR(SÜZLÜK)

"Toplumun ve kişinin özsaygısı azaldıkça, 'Ben ne düşünüyorum' demez. Hep 'Acaba öteki benim için ne düşünüyor' diye sorar."(26)

Öncelikle şunun altını özenle çizerek başlayalım: "Hâlâ süren 'Popstar/mania (...) aslında son 250 yıldır devam ediyor. Bugünkü maymuncuk Popstar, yarın başka bir şey. Bitecek diye üzülmeyelim. Bektaşi'nin ramazan fıkrasında dediği gibi, 'Bu gitti, öbürü geliyor!'..."[27]

Ve ardından da ekleyelim: "Pusulasız bir toplum yoldan çıkmaya hazır bir toplumdur. Her şey onun için bir bahanedir. Bugün Popstar yarın başka bir şey..."[28]

"Popstar ahlâksızca bir programdır ve ne yazık ki bu türden bir ahlâksızlık (müstehcenlik) dünyada prim yapar. Hiç kuşkusuz popüler kültürün iyi kötü, yararlı ve yararsız ürünleri vardır oysa kitle kültürünün temel amacı genelde para kazanmaktır. Kazandığının küçük bir parçasını da kazanan kişiye verir. Seyirciyse bütün bu aşağılanma sürecine dayanan kişiyi öteki uca geçerek tam bir iki yüzlülükle yerlere göklere koyamaz. Bu yüzden bu türden bir program düzeltilemez..."[29]

Pop kültürün (dolayısıyla da kapitalizmin) insan(lık)a müdahalesi hakkında[30] Ömer Turan'ın, "Türkiye deki popüler kültür ortamında karşı çıkılması gereken pek çok unsur var. Fakat eleştirinin ana odağına bizatihi popüler kültürü koymaktan da sakınmak gerek. Popüler kültürü, bazı magazin gazetecilerinin yaptığı gibi, magazinle eşitlemek, karşı çıkılması gereken bir şey olarak görmek ve konuya ilişkin eleştirilerde hızlı genellemeler yapmak, yüksek kültür / aşağı kültür tavrını benimseyen seçkinci tavırdan farklı olmaz. Unutulmamalı ki, popüler kültür çeşitli olumsuzlukları yeniden üretmekle birlikte, aynı zamanda sesini duyuramayanların sesini duyuran ve farklılıkların bir ölçüde yer bulabildiği bir alandır"[31]; ya da Koray Değirmenci'nin, "Bu ülkenin entelektüelleri bir süredir popüler kültüre ilgi duyar oldular. Halkı bu kadar etkileyen bir olgu üzerine yazmanın kaçınılmazlığı şeklinde başlayan 'mazeret' sözcüklerinin ardından gelen çözümlemeler yerini, ya konuya direk giren ve anlamaya çalışan çözümlemelere ya da bu popüler alana kendini kaptırmış 'halk' içinden yapılan çözümlemelere bıraktı,"[32] saptamalarına ilişkin olarak denilmesi gereken kısaca şudur:

"Hadi ekrandakiler ve medyadakiler, oynamakta, işi bu. Seçici ve seçilmek için oradaki adaylara sözümüz yok. Kumara oturmuş, hayatlarını, kendini sürmüşler masaya. Gözler kara. Oyun bu ama, hayatına. Demek ki çaresizlik oyunu, eğlenceli bir sıfırı tüketme durumu.

Sana ne demeli sevgili seyirci? Korkaklığından mı, yoksa piyango vurmadığından mı, yaşın geçtiğinden mi, yoksa yetmediğinden mi gidemedin oraya? Yoksa, hayatının hatası nik,htan dolayı mı? Neyse, her şeyde bir hayır vardır. Bak, seyredileceğine seyrediyorsun, eleneceğine eliyorsun, değil mi?

Peki de bu kadar yarıştan, rekabetten, oy kapmak için kesilen onca rolden sonra bir insan birinin elini nasıl tutar? Yüzüne gözüne nasıl bakar? Dudağı dudağına, teni tenine nasıl değer yahu? Yarışmacılardan söz etmiyorum sevgili seyirci, senden ne haber? Gerçek bir şey kalıyor mu hayatta, insanda. Ne oluyor maymuna bakınca, maymunlaşmaktan başka.

Al birini vur ötekine. 'BBG'den geldik buraya. Arada 'Film Gibi'si var, Reha Muhtar ve Erman Toroğlu'nun ayrı ayrı sahneleyip yönettiği mahkemeler var. Gıda-özel hayat zehirlenmesinden telef oluyoruz. Buyur evlen, eğlen.

Al birini vur ötekine, değiştir. Çevir çarkı, 'Çarkıfelek' olsun, olmadı 'Turnike', şu bu ve şimdi karşınızda 'Popstar'. Cinayet burada işlendi. Dün, bugün, yarın ve daima..."[33]

İZLEMEK ERKEK EGEMEN EYLEMDİR

"Burjuvazinin bu elçileri hangi özgürlükten bahsediyorlar?"(34)

"Laura Mulvey yıllar önce, 'İzlemek özünde erkek egemen bir eylemdir', demişti.[35] Televole kültür(süzlüğ)ü ya da ekranlara kilitlenmiş BBG, "Biz Evleniyoruz", "Popstar" fanatikliğine ilişkin öncelikle bu ve şunlar da unutulmamalıdır:

"İktidar, toplumu oluşturan bireylerin davranışlarını ve davranışların mümkün sonuçlarını yönlendirir. Bu yüzden Foucault iktidarı bireylerin ya da grupların davranışlarının yönlendirilme biçimi yani bir yönetim sorunu olarak tanımlar.[36] Bu toplumsal ve yö-

netimsel düzlemde bireyler –özne– oluşturulur. Aslında özne ve toplumsal arasında bir ayrım yoktur. Çünkü özne (birey) kültürel bir varlıktır. Dolayısıyla iktidar özneyi üretir. İktidar bedende ve beden aracılığıyla işler.

Disipliner iktidar, gözetleme aracılığıyla 'iktidarın gözüyle' görülmeksizin, gören gözlerle çalışır. Bu iktidar bireyin bedeni aracılığıyla uygulanır. (...)

Böylelikle kendi dışında ama aslında her zaman içinde yer aldığı görüntüler dünyasında bir nesne konumuna gelmiş bulunurlar. Ve nesnelliği önceden belirlenmiş, sürekli gözlenen, kontrol altındaki, davranışları kodlanmış özneler (aslında nesneler) özne oldukları yanılsamasıyla gündelik yaşamlarına (gözetlenmelerine) devam ederler. Programlanmış bilgilerini yeni öznelere aktarırlar ve kurgusal geçmişi geleceğe taşırlar.

Bu işleyiş mevcut iktidar dinamiklerinden özne iradelerine 'birey istediği her şeyi seçmekte özgürdür' jargonuyla nüfuz eder. Oysa seçilecek özgürlük durumları önceden belirlenmiştir. Özgürlük miti ve özgürlük durumlarının kutsal tapınağı medya, izleyicilerin beğenilerini, isteklerini, düşüncelerini, hedeflerini, belleklerini, kimliklerini gözetim ve gözetlenme biçimlerine uygun olarak dönüştürür. Özgürlüklerin sınırlarla var edilerek sunulduğu, sürekli gözetleyen ve gözetlenilen bu hapishanede, öznelere sunulan kültürel ve iletişimsel ürünler, özellikle kitle iletişim araçlarının ürünleri oluşturulurken bu temaya özen gösterilir. (...)

Gelişen iletişim teknolojileri, gözetim dünyasındaki uzaklıkları kaldırdı, McLuhan'ın küresel köyünde konuşulan her şey işitilir, gerçekleştirilen her olay görülür, sınır ötesi yönetimlere her tür siyasi, ekonomik, kültürel müdahale yapılır hale geldi. Özellikle internet ağı sayesinde dünyanın her yerinde hatta en uzak köşesinde bile, olup bitenler takip edilebiliyor. Telefon hatları her an bir ülkenin istihbarat güçlerince güvenlik bahanesiyle dinlenebiliyor, böylece özgür iletişim bir mite dönüşüyor. G. Orwell'ın '1984'ündeki büyük biraderin 'telescreen' yoluyla gözetlenen cenneti, günümüzde özgürlük mitiyle kutsallaştırılarak inşa edildi.

Artık özneler televizyonun içinde yaşayan kurgu karakterlerden farksız. Televizyon yayınları ne kadar renkliyse özneler o kadar siyah beyaz ve birbirinin aynı. Modern dünyanın düşünmeyi, şüphe duymayı ve sorgulamayı varolmanın temel koşulu (Descartes ve XVII. yüzyılda yeni düşünce sistemi) kabul ettiği günlerin ardından, günümüz postmodern dünyasının bireyi varoluşu (yokoluşu mu demeliyiz?) gözetlenebilen bir nesne olmakla ispatlar. Düşünce ve söz tacını görüntüye teslim eder... 'Gözetleniyorum; öyleyse varım!'..."[37]

Ve bir şey daha: "Gözetleniyorum; öyleyse varım!" dünyasında "Aile yok, medya var. Okul yok, medya var. Bizi medya sosyalleştiriyor. Sistemin uygun gördüğünü kabul ettiriyor, görmediğini dışsallaştırıyor..."[38]

BİR YARIŞMA OLARAK POPS(A)TAR

"Bileğini bükemediğimiz Batı'nın baskısından, ona benzeyerek kurtulmaya çalışıyoruz. Bu, bizim kimlik sorunu yaşamamıza yol açıyor."[39]

Murat Çelikkan, "Genç kızların Abidin'e, kadınların ise Firdevs'e oy verdiği söyleniyor. Bu arada ben ne mi yapıyorum? Firdevs'e oy veriyorum"[40]; Oral Çalışlar, "İtiraf edeyim bizim evde Popstar yarışmasını merakla izliyoruz. Bu izleyişimize, birtakım misyonlar yüklemek istemiyorum. Kamuoyunun gündemine bu kadar gelmiş bir yarışmayı, artık iyice tanıdığımız yarışmacıların başarısını merak ettiğimiz için izliyoruz. Bir futbol maçını izler gibi yarışmacıları biz de değerlendiriyor, favorilerimizi seçiyor ve kazanmasını istiyoruz. Hatta son gün, Firdevs'e oy verelim diye ailece bir karar aldık. (...) Sonuç olarak Popstar yarışmasını izlemenin bir felaket olduğunu düşünmüyorum,"[41] dese de; sonra da "Yılmaz Erdoğan, Popstar'dan elenen Bayhan'a iki oy attığını"[42] veya "Başbakan Tayyip Erdoğan, Kanal D'de yayımlanan ve izlenme rekorları kıran Popstar'da, ailesinin adaylardan Bayhan'ı desteklediğini söyledi"yse[43](?!) "Pops(a)tar"ın, rasyonalize edilmesi mümkün olan veya masum hiçbir yanı yoktur...

Popstar yarışmasını değerlendiren Musa Eroğlu'nun, "Bu ülke bunları, televole mantığını hak etmiyor"[44], dediği koşullarda "... 'Elm Sokağı'nda Kâbus' filmi bütün bunların yanında öğretici belgesel gibi kalır. Üstelik o bir filmdi. Halbuki en tepesindekinden en bilgili kimi iletişim uzmanı gazetecilere kadar birçok kişi televizyonlara çıkıp bu yarışmanın gerçek ve manipülasyonsuz olduğunu söylüyor. Popstar yarışmasına karşı çıkan enteller öyle mi? Sizi gidi taşların bağlandığı köyde volta atanlar? Reyting ve 'başarı' uğruna mesleğimizin içine edenlere yine yalnızca biz medya mensupları 'dur' diyebiliriz. Bu kâbusun hafife alınacak yanı yokmuş."[45]

"Popstar Yarışması, işsizliğin, özellikle de genç işsizliğin son derece yaygın olduğu, gelir dağılımının bir türlü düzeltilemediği ülkemizde, yüzlerce, belki binlerce gencin bu yarışmada bir çıkış yolu araması şaşırtıcı değil. Adayların ilgisi bu kadar yüksek olunca, bu ilgiden, halkın da ilgisini çekerek para kazanmanın yolunu açma düşüncesi, sermaye açısından, örnek bir girişimcilik olarak görülebilir..."[46]

Örneğin bu konuda Firdevs diyor ki, "Bir oyundu Popstar, bir kesim bunu idrak edemedi. Mantıkla seyredeni vardı, ne oluyor diye..."[47]

Evet; gerçekten de böyle; hayata bir oyun değil, gerçek mantığıyla bakanlar için "Pops(a)tar" mantıksızdı... Çünkü: "Popstar ile insanların hayalleri pazarlanıyor"du...[48]

Türkiye yi 'Popstar' bağımlısı yapan Osmantan Erkır, yarışmanın sırrını şöyle özetliyor: "İki saat boyunca herkes, herşeyi unutuyor! Popstar[49] yurdum halkına terapi gibi geldi! ..."[50] "Birinci sayfada: Popstar. 'Bayhan elendi'. 'Falanca şu kadar oy aldı; fişman-

ca bu kadar' manşetleri. İkinci sayfada: Popstar. 'Firdevs"in annesi nerede?' Üçüncü sayfada: Popstar. Arka sayfada: Popstar. Pazar eklerinde yine: Popstar..."[51] Az değil; Bayhan'ın cinayeti, Elena'nın Türkçesi, Armağan'ın patavatsızlığı, Firdevs'in gizlenmiş evliliği, Abidin'in hikâyesizliği , Deniz Seki'nin protestosu, Zerrin Özer'in gözyaşları tam iki ayını doldurmuştu Türkiye'nin..."[52]

"Pop starsız olmuyor. Pop starımız olmasa bile, ne yapıp edip, onu yaratıyoruz. ('Tanrı olmasa bile onu yaratırdık' dememiş miydi birisi?) Pek çok ihtiyacımızı karşılıyor pop starlar: Onlarla (başarılı biriyle) özdeşleşerek biz de biraz starlaşıyoruz. Ve dedikodu yapma, hayatımızda konuşacak konu bulma şansı ediniyoruz. Tehlikeye düşmeden aykırı fikir üretebiliyoruz. Az şey mi bunlar?

Bin sayfalık Annan Planı'nı konuşacak halimiz yok ya. Firdevs ve Abidin çok daha evcil konular. Bu yarışma bitti demeden yenisi için hazırlıklar başladı. Pop starsız kalmayacağız çok şükür. (...)

Bizi pop star paklar. Türkiye, pop starla kendi özgün gerçeğini buldu. Heyecanla ikincisini, üçüncüsünü bekliyoruz. Yoksa heykellere, hatta AKP iktidarının olağan dışı uygulamalarına takabilir, onları eleştirmeye başlayabiliriz. Her şeyin ölçüsü ve çözümü pop starda. Yaşasın pop star!"[53]

"Eğlence, merak, dedikodu, çekişme...

Sevinçler, üzüntüler, duygular, gözyaşları...

Kaybedenlerin yükselişi, tutunamayanların tahta çıkması.

Popstar yarışması bunları ne güzel de sağlıyor.

Bir umut yarışmasıdır bu, bir meydan okuma.

Tahsilim de yok, ÖSS'yi de kazanmadım ama işte buradayım.

Daha dün bayanların saçını yapıyordum, bugün kraliçeyim.

Dün katıldım, bugün kralım.

Firdevs'ler, Bayhan'lar, Abidin'ler, Barış'lar, Evren'ler.

Kaybeden kazanıyor, kazanan kaybediyor.

Televizyon başındakiler kendini kaptırmış izliyor.

Taraf tutuyor, seviniyor, üzülüyor, cep telefonuna sarılıyor, mesaj çekiyor.

Oy veriyor, adayını belirliyor, kazanmasını istiyor.

Haftada 800 bin kişi oy kullanıyor, her oy için 390 bin lira harcanıyor.

Bir haftada 240 bin dolar D kanalı, Turkcell, Maliye arasında bölünüyor.

Olsun. Feda olsun. Eğleniyoruz, merakımız var, dedikodu yapıyoruz.

Onun şusunu öğreniyoruz, bunun busunu öğreniyoruz, neler de neler...

Sırada yeni kanalların yeni yarışmaları var, hazırlanıyor.

Sıkılana Topstar gösterileri var. Futbol var, defileler var, neler de neler...

Hele futbol, hele futbol, ne güzel Topstar dır o.

Aman da aman, Mualla oh ne âlâ..."[54]

VE "BİZ EVLENİYORUZ"!

"Karı koca evliliği, uygarlaşmış toplumun hücre biçimidir."(55)

Televole damgalı "pops(a)tar"gillerden biri olarak "Biz Evlen(diril)iyoruz"[56] hakkında Kadir Has Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekanı Nilüfer Narlı, "Programı, görücü usulü evlenmenin modernize edilmiş hali olarak değerlendiriyorum. Bildiğimiz görücü usulü evliliği, sanal ortamı ve medyayı kullanarak meşrulaştırıyorlar. Bunun herkesin gözü önünde yapılıyor olması ve bu kadar tutan bir program haline gelmesi insanların röntgencilikten zevk aldığını gösteriyor. Özel yaşantılar seyrediliyor ve onlara müdahale ediliyor. Peki insanlar neden bu kadar ilgili başkalarının hayatına? İstanbul gibi büyük metropollerde yaşayan insan çok dar bir çevreye hapis oluyor. Aile, akraba ve hemşehri üçgeninde yaşıyor. Bu dar ortam insanı bir süre sonra bunaltıyor ve insan başka hayatlara, başka insanlar tanımaya yöneliyor. Ülkemizde bu yöneliş, kitap okumayla yapılmıyor maalesef. Eğitim seviyemiz, okur yazar oranımız o kadar düşük ki... Bu sebeple televizyon başka dünyalara açılan tek pencere oluyor. İnsanımız düşünmüyor, içine dönmüyor. Neden? Çünkü içine döndüğü zaman orada hiçbir şey bulamıyor,"[57] diyor...

Sonra Fatma Tülin de ekliyor: "Hiçbir zaman kendimi, bir kadın olarak 'Biz Evleniyoruz'u izlerken hissettiğim kadar aşağılanmış hissetmedim. 'Onur', 'gurur' ne zaman yok oldu? Farkına mı varmadım? 'Yaşam estetiği' denen şey de mi kalmadı? Hiçbir zaman yok muydu?

Her şeyin 'para, rating ve ün!'e endeksli olduğu bir toplumda, daha ne kadar seviye kaybı, çirkinlik, onursuzluk yaşanacak? Bunun bir sınırı, düşüşün son bulduğu bir alt nokta olmayacak mı?

Yoksa, ben, bu soruları sorduğum için, yaşadığım topluma yabancılaşmış bir aydın ya da popüler kültür düşmanı bir elitist olmakla mı suçlanacağım?"[58]

Ve nihayet "Biz Evlen(diril)iyoruz" rezaletiyle birlikte evlilik üzerine söylenilen onca lafa karşın, "Aşk örgütlenmektir bir düşünün abiler," diyen Ece Ayhan'ı düşünün...

İNSAN(LIĞ)I SÜRÜLEŞTİREN KÜLTÜR(SÜZLÜK)

"Tilki kümesi iyi tanıyor diye bekçi yapılır mı?"(59)

Öncelikle iki saptama:..

Birincisi: "Amerikan kültürünün en önemli gerçeği bu, arzu etmek bu topluma öğretilen bir şey. Çocukluktan itibaren, her şeye sahip olunacağı anlatılıyor. Onlar da istemeye başlıyor. (...) 'Arzu üretme süreci'. Gerçekten de dikkatle bakıldığında Amerikan kültürünün ve kapitalizminin en önemli

gerçeği bu... "[60]

İkincisi: "Kapitalizm, insana parayı ve üstün olmayı öğretti.

Parayla satın almayı, elde etmeyi, sonra da bunlarla üstün olmayı öğretti.

İnsanlar buna hiç de karşı çıkmadılar.

İnsanlar paraya ve üstün olmaya bütün duyargalarını açtılar.

Kapitalizm insanlara 'Parayla üstün olmak özgürlüktür' dedi.

İnsanlar bu yeni özgürlüğe bayıldılar, paraya ve üstün olmaya koştular.

Artık özgürlük, düşüncelerin ya da duyguların özgürlüğü değildi.

Özgürlük daha çok parası olmak, daha üstün olmaktı.

En çok parası olanlarla en üstün olanlar üstündü.

Geri kalanlar hiçti, hiçbir şey değildi, hiç olarak kalacaklardı.

Onlar da bu yarışa katıldılar, alışveriş merkezlerinde birbirini ezdiler.

Artık her şeyleri vardı. Bunları birbirine göstererek mutlu olacaklardı.

Ama hiç mutlu olamadılar.

Hiç mutlu değillerdi.

Neden mutlu olmadıklarını da bilmiyorlardı.

Neden içlerinde hiçbir şeyle dolduramadıkları büyük bir boşluk vardı?

Sevgi yoktu.

Sevdikleri vardı, çok sevdikleri vardı ama sevgileri yoktu.

Dostluk yoktu.

Dostları vardı, görmeden duramadıkları dostları vardı ama dostlukları yoktu.

Sevgi paylaşıldıkça çoğalır.

Dostluk paylaşıldıkça çoğalır.

Ama para, paylaşıldıkça azalır.

İstünlük paylaşılırsa yok olur.

Para ile sevgi bir arada olamaz.

İstünlük ile dostluk da bir arada olamaz.

Paranın birbirine bağladığı insanların bağı çıkarlar dır.

İstünlük ise ancak rakiplerden korunarak var olabilir.

Sevgi ve dostluk, çıkarlarla rekabetin olduğu yerde barınamaz.

Onun için çok paranız oldu, çok üstün oldunuz.

Ama sevgiyi de dostluğu da kaybettiniz.

Şimdi yakınıyorsunuz, sevginin ve dostluğun kalmadığını söylüyorsunuz.

Ama her ikisini de siz kendi hırsınız yüzünden kaybettiniz.

Onları siz kaybettiniz ama şimdi nedenini göremiyorsunuz.

Sadece yalnızsınız, korkuyorsunuz, güvensizsiniz.

Paranızla ve üstünlüğünüzle baş başa kaldınız, korku içinde üşüyorsunuz.

Gene paranıza ve üstünlüğünüze sığınıyorsunuz.

Onlara yalvarıyorsunuz, sizi ısıtmaları ve korumaları için.

Onlar size yeniden emrediyor: Bizi çoğalt, bizi hep çoğalt, durma, bizim için çalış. Yalnız bizim için çalış. Bizi çoğalt, yoksa sen de hiç olursun.

Sevgiyi, dostluğu bulma şansınız artık hiç olamıyor.

Hep daha çok para için, hep daha üstün olmak için çalışmak zorundasınız.

Size özgür olduğunuz söylenmişti ama siz köle oldunuz.

Paranın ve üstünlüğün kölesi oldunuz..."[61]

Bu ikisi üst üste örtüştüğünde "Bilimin teknolojiye indirgenmesi ve kapitalizmin kullanımı sonucunda bu kez varolan insansal değerleri de yitirerek yine yetmezlikle karşı karşıya kaldı. Çünkü bilimin mühendisliğe indirgenmesi sonucunda yaratılan tekno insan, toplumbilimsel sayılabilecek bir deyişle sürü insan, ortaçağa özgü bir tiptir. Ortaçağ, bireyleşmenin olmadığı sürü toplum'un yaşandığı bir dönemdir. Oysa koskoca bir aydınlanma sürecinin sonucunda eski ortaçağdan çıkılmasıyla birlikte insan da bireyselleşerek anlamlı bir kişilik haline gelmeye çalışmıştı. Söz konusu olan insan artık bireydi. Üçüncü bin yılın başında ise yeniden bir geri dönüş süreci yaşanıyor sanki. Bu bir çıkmaz mı? (...)

Teknolojik gelişmelerin her şeyi yenilerken insansal olan değerleri tüketmesi, insanı toplumsal ilişkilerinden yalıtlaması, teknolojisi bir mantıkla tıpkı ortaçağdaki gibi bölüp parçalayarak sürüler halinde yönetmesi, ama bütün bunlarla ilişkili olarak da yaratılan kaos (karmaşa) ve belirsizlik ortamında gelecekten yana umutsuz, karamsar kılması ekonomik küresel kapitalizmin ürünüdür. Geçmişle yaşanan kopuş, yeryüzü insanlığının kültürel birikiminden uzaklaşması ve günübirlik yaşaması da buradan kaynaklanmaktadır. Artık söz konusu olan, bireyselleşen insan değil de tüketime yenik düşmüş, kitle kültürüyle tektipleştirilmiş, sürü insandır. Bu süreci yaşayan insanın durumu, yani gelecek umudunu yitirmesi, geçmiş birikimle bağını koparması, dolayısıyla tarih bilincinden yoksun ve belleksiz olması nedeniyle sürüleşmesi bir ortaçağ izlenimi yaratmaktadır.

Burada garip olan bütün bunların sosyalizmin bir uygulama biçiminden sonra yaşanmasıdır. Bu anlamda yeni tür bir 'barbarlık'tan söz etmek de olasıdır. Emperyalizmin tek kutuplu saldırganlığı belirleyici olmuştur. Reel sosyalizmin çökmüş olması, bir ütopya olarak özellikle bunu yaşayan ve umut eden insanlarda bir düş yıkımına yol açmıştır. Bu durum, yeryüzü insanlığının yaşadığı en ağlatısal "geri-dönüşüm"dür! Oysa bilinir, tarihin tekerrüründe ikinci kez yaşanan artık trajedi değil, komedidir! Çünkü bu yenilgiyle insanlık, kendini gerçekleştirmenin ve yeryüzü cennetini yaşanır kılmanın umudunu da geçici olarak yitirmiştir. (...)

Sürü insanın bireyselleşerek, artık sınırları aşan, ulusal erk ve simgelerin ötesinde, ulus-ötesi bir düşünceyle, ekonomik küreselleşmeye karşıt, bir yeryüzü direnişi ya da ayaklanmasıyla kendine yakışır bir alternatif küreselleşmede buluşması, umudun kör noktasında yeni bir düşü nakışlaması, yeryüzü düşlerini gerçekleştirmesi gerekmektedir.

Ancak bugün yaşanan süreçte, yeni bir bin yıla girmiş olmamıza karşın unutulan bir kavram vardır: Yabancılaşma. Yabancılaşmanın tüm şiddetiyle, kitle kültürüyle de pompalanan tüketim ve konformizle birlikte giderek ağırlaşması, sorunun çözümünü daha da güçleştirmektedir. İnsanlar düş kurma yoksunu haline getirilmişlerdir. İşin asıl acıklı yanı, özellikle Doğu Avrupa ve belki de eski Sovyet topraklarında bu düş'e inanmamanın daha koyu yaşandığı gözlenmektedir.

Sürüleşen insan salt tüketerek yaşamaktadır artık. İnsanın yaşamasının genel geçer ölçütü bu olmuştur. Bireyleşmek, bireycileşmek biçiminde ve yalnızlaşmayla sona ermektedir. Aydın ve entelektüeller de bunu yaşar durumdadırlar. Gerçi aydının yalnızlığı ve bir bakıma yeryüzü sürgünü olmayı seçişi bir tepki de sayılır çoğu kez: Sürüleşmeye karşı! Oysa bireyselleşme, insanın özerk birey olarak çağdaş ve sivil örgütlenmelere gitmesinin yolunu da açmalıdır. İnsanın çevresinden, işinden, emeğinin ürününden, benliğinden uzaklaşması / ayrılması duygusu anlamına gelen yabancılaşmanın kötü ve insansal olmayan olumsuz sonuçlarından sıyrılabilmek, kimilerinin pek sevdiği bir filozof olan Nietzsche'nin, yalan dediği umuda karşın, yeniden umutlanması, umudu diri kılması, Louis Althusser'in demesiyle geleceğin gerçekten uzun sürebileceğini de bilerek, kendinin ve yeryüzünün ayrımına vararak, sürekli bilincinde olmasının kendiliğinden ve doğal olarak olası bir gerçekleşebilirliği tasarım olarak içselleştirmesi ve onu öte düşlerle varsıllaştırabilmesi için felsefe ve elbette yazına çok ciddi görevler düşmektedir. Sanatın işlevsizleştirilmesi ve anlam boyutundan soyutlanması bu açıdan bakıldığında çok daha önem kazanmaktadır.

Bugün insanın sürüleşmesi denilen olgunun daha ağır ve yoğun yaşanan yabancılaşmadan pek büyük bir ayrımı yoktur. Kitle kültürünün her şeyi sıradanlaştırması, kötü ve sıradanın alışkanlık haline getirilmesi, H. Arendt'in deyişiyle "kötülüğün sıradanlaşması" sonucunda yitirilen insansal değerlerin yeniden kazandırılabilmesi için, sanatın bütünü kadar şiir de ağlatısal bir görüntü çizmektedir. Adına ister yabancılaşma diyelim, isterse insanın sıradanlaştırılarak sürüleştirilmesi, bir yığın olarak güdülmesi, sonuçta ekonomik küreselleşmenin yarattığı tek kutuplu bir dünyanın sonucudur. Bu nedenle yerelden çıkan yeryüzü insanının yaşadıkları ve yarattıklarıyla kalıt anlamında birikime dayanarak yeryüzüleştirme / yerelin küreselleştirilmesi savaşımında yer alması, bütünsel bir kavgaya girişmesi insanın evrensel anlamda kurtuluşunun yeni biçimlerinden biridir.

Sürüleşen insan güçsüzleşmiştir, bilinç yitimine uğramış ve geleceğin belirlenmesinde söz sahibi olamayacağım düşünerek yazgıcılığa yeniden boyun bükmüştür. Bu noktada sığındığı alanlardan biri de dinsel inanç olmuştur. Yaşamında bireyci ve günübirlik hedefler dışında amaç kalmadığı için dünyadan kopmuş ve hayat ın anlamsızlığı sonucuna varmıştır. Bu anlamda gerçek –ötesi diye vurguladığım ve– ötesi düşler yerine gerçekten öte dünyaya bağlanır hale gelmiştir. Bu iki noktadan dolayı, kendini güçsüz görmesi ve yaşamı anlamsız bulması nedeniyle, davranış sapmaları sonucunda bireyciliğin yaygınlaşmasına yol açmıştır. Asıl olan, bunların ötesinde yaşadığı kültürel yabancılaşmadır. Geçmişle ve yerleşik değerlerle bağını kopardığı için toplumsal ilişkilerinde dışlanma ya da yalnızlaşma yaşamaktadır. Bunların sonucunda, gerçeklik duygusunu yitirdiği için kendine de yabancılaşarak sürüden biri haline gelmiştir. Sürünün güdülmesi egemen sınıf için çok daha kolaydır."[62]

SONUÇ YERİNE

"Elleri olmayan akla ve
aklı olmayan ellere hayır!"(63)

"Hiçbir söz yoktur ki,
eskiden söylenmemiş olsun."(64)

İnsanlığı sürüleştirip, insan ruhunu köleleştiren bir korku eşiğindeyiz... (Kapitalizmden bundan farklısı beklenemez olsa da, korkunç bir cinnet bu...)

Bu koşullarda "Bireysel korkular bir yana, gerçek korku yeryüzünü kapsayandır. Yarın ne olacak, ne getirecek kuşkusu tüm ulusların tüm dünya insanlarının gündelik gıdasıdır. Korku 'gündelik ekmeğimiz' olmuştur."[65]

Yaşatılan korku –Roma'daki ekmek ve sirk günleri üzere!– "Bireysel döngülerdeki bitmişlik duygusu, toplumsal döngülerdeki benzer eğrilerle örtüşür"ken[66] yabancılaşma[67] ve duyarsızlaşma ile sahte hayalleri (kaçışları) devreye sokmuştur...

"İnsan, içinde bulunduğu durumdan kaçmak istiyor.

Çalışmaktan, aynı kişileri görmekten, aynı şeyleri yapmaktan, boşuna beklemekten, gerçekleşmeyecek olanı ummaktan... 'kaçmak' istiyor.

Aslında belki de kaçmak istediği bunlar değil.

Kaçmak istediği, kaygılar, korkular, güvensizlikler, yalanlar, oyalanmalar, umutsuzluklar.

Kaçmak istediği, haksızlıklar, saplantılı farklılıklar, şiddet, adaletsiz yoksunluklar.

Belki farkında bile olmadan değiştirmek istediği aslında bunlar.

Ama 'insan' bunları bilmiyor, bunları düşünmüyor, şu önündeki birkaç günü kaçma taklidi bir şeylerle doldurarak rahatlamayı umuyor.

'Dönüş', gene aynı koşullara geri gelmektir. Aynı bıkkınlıklara, aynı sıkılmalara, aynı ne yapacağını bilmeden yaşamalara geri gelmek.

'İnsan', gerçek heyecanlarını yitirdiği için yapay heyecanlar yaratıyor.

Gerçekte istediği onlar da değil, ne istediğini artık bilemiyor.

Bu kaosta ilk yitirilen 'dürüstlük'tür.

Dürüstçe, 'insan yaşamı, anlamını ve değerini kaybetti' diyememek.

Asıl bunalım burada..."[68]

Primo Levi'nin, "Bir insanın aptal olarak görülmesi ya da aptal olduğunun söylenmesi, ona açgözlü, yalan-

cı, zalim, şehvet düşkünü, tembel, korkak denmesinden daha ağır gelir; her düşkünlüğü, her kötülüğü savunmanın, allayıp pullamanın, soylu ve yüce kılmanın bir yolu bulunmuştur, bir tek aptallık dışında," diye betimlediği tabloda; insan ruhu bir kez daha köleleştirilirken; Orwelyen "kehanetler"le Huxleygil "öngörüler" iç içe geçiyorken; asıl bunalım buradadır...

İnsanlığı sarsıp savuran bu bunalımı ya da "uygarlık krizi"ni, belki de en iyi Nâzım Hikmet'in 1949'da kaleme aldığı "Ellerinize ve Yalana Dair" dizeleri betimler...

"Bütün taşlar gibi vakarlı,/ hapiste söylenen bütün türküler gibi kederli,/ bütün yük hayvanları gibi battal, ağır/ ve aç çocukların dargın yüzlerine benzeyen elleriniz./

Arılar gibi hünerli, hafif,/ sütlü memeler gibi yüklü,/ tabiat gibi cesur/ ve dost yumuşaklıklarını haşin derilerinin altında gizleyen elleriniz./

Bu dünya öküzün boynuzunda değil,/ bu dünya ellerinizin üstünde duruyor./ ve insanlar, ah, benim insanlarım,/ yalanla besliyorlar sizi,/ halbuki açsınız,/ etle, ekmekle beslenmeğe muhtaçsınız/ ve beyaz bir sofrada bir kere bile yemek yemeden doyasıya,/ göçüp gidersiniz bu her dalı yemiş dolu dünyadan./

İnsanlar, ah, benim insanlarım, hele Asyadakiler, Afrikadakiler,/ Yakın Doğu, Orta Doğu, Pasifik adaları/ ve benim memleketlerim,/ yani bütün insanların yüzde yetmişinden çoğu,/ elleriniz gibi ihtiyar ve dalgınsınız,/ elleriniz gibi meraklı, hayran ve gençsiniz./

İnsanlarım, ah, benim insanlarım,/ Avrupalım, Amerikalım benim,/ uyanık, atak ve unutkansın ellerin gibi, ellerin gibi tez kandırılır,/ kolay atlatılırsın.../

İnsanlarım, ah, benim insanlarım,/ antenler yalan söylüyorsa,/ yalan söylüyorsa rotatifler,/ kitaplar yalan söylüyorsa,/ duvarda afiş, sütunda ilan yalan söylüyorsa,/ beyaz perdede yalan söylüyorsa çıplak baldırları kızların,/ dua yalan söylüyorsa,/ ninni yalan söylüyorsa, rüya yalan söylüyorsa,/ meyhanede keman çalan yalan söylüyorsa,/ yalan soyuyorsa umutsuz günlerin gecelerinde ayışığı,/ söz yalan söylüyorsa,/ renk yalan söylüyorsa,/ ses yalan söylüyorsa,/ ellerinizden geçinen/ ve ellerinizden başka her şey/ herkes yalan söylüyorsa,/ elleriniz balçık gibi itaatli,/ elleriniz karanlık gibi kör,/ elleriniz çoban köpekleri gibi aptal olsun,/ elleriniz isyan etmesin diyedir./

Ve zaten bu kadar az misafir kaldığımız/ bu ölümlü, bu yaşanası dünyada/ bu bezirgan saltanatı, bu zulüm bitmesin diyedir."[69]

İnsanlık kendisini yeniden kölelik zincirlerini kıran –inkârın inkârının– yeni isyanlarıyla var edecektir..."[70] Bunun için öncelikle, "Buzdağı gibi vakarla ilerleyen, sağlam yapılı bir tarih görüngüsünü kırmak gerekir."[71]

Evet, insanlığın yeniden cüretkâr başkaldırılarıyla kendini var etmesi için yeniden John Lennon'ın, "Hayal Et"in de, "Hayalperest diyebilirsin bana/ Anca bil yalnız olmadığımı/ Umut ediyorum bir gün bize katılacağını/ Ve dünyanın tek vücut olacağını/

Hayal et... ne mal var ne de mülk/ Yapabilir misin acaba/ Ne açgözlülüğe gerek var ne de açlığa/ Yalnız kardeşliği insanlığın/ Ve hayal et tüm insanların/ Paylaştığını tüm dünyayı/

Hayalperest diyebilirsin bana/ Anca bil yalnız olmadığımı/ Umut ediyorum bir gün bize katılacağını/ Ve dünyanın tek vücut olacağını,"[72] diyen düşlere ihtiyacı vardır...

O düşler ki;

1643 İngiltere'sinde Henry Dell gibi; "Ey insanlar, güç sizin içinizdedir. Elinizden almamaları için ona sımsıkı sarılın ve iyi bakın"![73]

1649-1653 Fransa'sındaki Ormee İsyancıları gibi; "Güçlüler sadece onları omuzlarımızda taşıdığımız için güçlüdür. Onları bir yere silkelersek yere otururlar"![74]

1647 İngiltere'sindeki gibi William Everard gibi; "Dünyaya gelme bahtiyarlığına erişen herkes, dünyanın nimetlerinden de eşit ölçüde yararlanmalıdır"![75] diye haykırabilsin...

Bakın görün o zaman, ne "pops(a)tar" ne de onu var eden düzenden eser kalır mı?

Nasıl mı? "Aşk örgütlenmektir bir düşünün abiler," diyen Ece Ayhan'ın dediklerini düşünün...

19 Şubat 2004, Ankara

DİPNOTLAR

(1) Foucault.

(2) Sophokles.

(3) Zeki Coşkun, "Starcık Hastalığı ve 'Sıra'dakinin Ölümü", Radikal, 23 Ocak 2004, s. 21.

(4) Mustafa Kara, "Hayatımı Yazsam Kaç Satar?", Evrensel Kültür Dergisi, No: 146, Şubat 2004, s. 20.

(5) Evrensel Kültür Dergisi, No: 146, Şubat 2004, s. 2.

(6) Aydın Çubukçu, "Popdemokrasi", Evrensel Kültür Dergisi, No: 146, Şubat 2004, s. 67.

(7) Çok önceleri Yakup Kadri Karaosmanoğlu şunları demişti: "Anadolu halkının bir ruhu vardı, nüfuz edemediniz. Bir kafası vardı, aydınlatamadınız. Bir vücudu vardı, besleyemediniz. Onu akılsızlığın, cehaletin ve yoksulluğun ve kitliğin eline bıraktınız. O katı toprakla kuru göğün arasında bir yabani ot gibi bitti. Ne ektin ki ne biçeceksin? Bu ısırganları mı, bu kuru dikenleri mi? Tabii ellerine batacak. Ayaklarına batacak."

(8) "Bir Popstar Aranıyor!", Güney Dergisi, No:27, Şubat-Mart 2004, s. 13.

(9) Montaigne.

(10) Ertuğrul Özkök, Sanat, İletişim, İktidar, Tan Yay., 1982.

(11) "Yoksulluk Yozlaştırdı", Cumhuriyet, 8 Şubat 2004, s. 1-8.

(12) "Özgürlük Para Etmiyor", Radikal, 17 Şubat 2004, s. 3.

(13) "Gençlik Önce Para Diyor", Türkiye Gazetesi, 17 Şubat 2004, s. 1-5.

(14) Derya Sazak, "Bir Star Masalı", Milliyet, 10 Ocak 2004, s. 19.

(15) "Bir gün; ideolojisinin, savunduğu değerlerin tam tersini söylemek ve değişmek bir yücelik midir? Adı 'Değişim' olabilir mi? Ya da; buna 'Değişme hakkı' diyebilir miyiz? (...)

Sıradan insanların dönek olma haklarını kullanmaları kimseyi ilgilendirmez. Lafa solcu olarak başlayıp, Özal'ın yaptığı hayırlı hizmetleri rahmet anarak bitiren çok olur.

Ama... Toplumu yönlendiren insanların dönek olması... Bir politikacının, bir sanatçının, bir yazarın söylevlerle-şarkılarla-yazılarla insanları etkileyip belli bir yola koyduktan sonra dönmesi... (...) Şimdi dönek döndüyse, bu suç değilse ne?.. Döneklerin önder olmaması gerekir. (Bekir Coşkun, Döneklik... , Hürriyet, 11 Şubat 2004, s.3.)

(16) İlhan Selçuk, "Firdevs'in Özlemleri...", Cumhuriyet, 14 Şubat 2004, s.2.

(17) Ayşe Düzkan, "Doğan Görünümlü Şahin", Radikal İki, 4 Ocak 2004, s.3.

(18) Ahmet Salih, "... Sol'un Işığı Hâlâ Parlıyor", Milliyet, 26 Ocak 2004, s.4.

(19) Art Buchwald.

(20) Güray Öz, "Açın Kapılarınızı Hayata!", Cumhuriyet, 31 Aralık 2003, s.6.

(21) İpek Yezdani-Gökçe Uygun, "Ucuz Şöhretin Yeni Yolu: Popstar", Cumhuriyet, 22 Aralık 2003, s. 6.

(22) Abdullah Tekin, "Pop Kültüre Yakışan Popstar", Cumhuriyet, 21 Ocak 2004, s.14.

(23) "Görüntü ve Gerçeğin Kavgası", Cumhuriyet, 22 Aralık 2003, s.6.

(24) "Amerika'da televizyon en kötüsünü yaparak o kadar para kazanıyor ki, en iyi-

sini yapmaya para ayıramıyor." (Fred Friendly.) "Hafta sonu gazetelerinin bu kadar ağır olmasına bayılıyorum. Yerden kaldırırken formunu koruyor insan." (Noâl Coward.) "Eskiden işkence âletleri vardı. Şimdi gazeteler var." (Oscar Wilde.) "Gazetecilik, büyük ölçüde, Lord Jones'un yaşadığından habersiz insanlara, 'Lord Jones öldü' demekten ibarettir." (G. K. Chesterton.)

(25) Esra Arsan, "Bu Kâbus Hiç Bitmeyecek", Radikal İki, 18 Ocak 2004, s.1.

(26) Oğuz Cebeci, "Bu Toplumun Kişiliği Parçalanmış", Radikal, 2 Şubat 2004, s. 6.

(27) Hasan Bülent Kahraman, "Popstar mı Biz mi", Radikal, 28 Ocak 2004, s.9.

(28) Oğuz Adanır, "Ahlâklı Toplum-Ahlâksız Medya", Radikal İki, 1 Şubat 2004, s. 1.

(29) Oğuz Adanır, "Popstar ya da Sahte Kurban Töreni", Radikal İki, 18 Ocak 2004, s. 1-3.

(30) Kapitalizmin insan(lık)a müdahalesi ve pop kültür hakkında bkz: Cihan Demirci "Pop'u Çıkmış Hayatların Pop Bekçileri!", Radikal İki, 4 Ocak 2004, s. 3; Ozan Kamiloğlu, "Psikolojisi Bozuk Bizler", Radikal İki,14 Aralık 2003, s.9; Esra Arsan, "Gözetle(n)menin Dayanılmaz Zevki", Evrensel Kültür Dergisi, No:145, Ocak 2004, s.30; Özgen Seçkin, "Geleceğe Yazılmıştır", Damar Yay., ("Egemen Kültür Politikası ve Halk",) 2003, s.24-28; Jacques Lacan, "Ben'in Oluşumu-Ayna Safhası", Edebiyat ve Eleştiri Dergisi, Yıl:11, No:73, Ocak-Şubat 2004/01, s.40-44; Kıyasettin Aslan, "Kapitalizmin Görevi İnsanı Metalaştırmak", Fıratta Yaşam, Yıl:6, No:219, 16 Ocak 2004, s.4; Afşar Timuçin, "Kişilik Sorunu ve Toplumların Kişiliği", Agora Dergisi, No:35, Ocak-Şubat 2004, s.3-5; Kürşat Arslan, "Memleketimden Cinnet Manzaraları", Öğrenci Postası, No:1, Ocak 2004, s.6; Abbas Güçlü, "İşsizlik Gençlerin Kimyasını Bozdu", Milliyet, 16 Ocak 2004, s.18; "Milli Piyango Fakirin Ekmeği", Atılım Gazetesi, Yıl:1, No:2003 51 (65), 27 Aralık 2003, s.9; Fatma Özlen, "Toplumsal İlişkilere Ait Bir Bozukluk, Yalnızlık", Cumhuriyet Kitap, No:728, 29 Ocak 2004, s.14; Barış Korkmaz, Asperger Sendromu, Adam Yay., 2003; Hikmet Demir, "Erime Sürecinde Ahlâk", Umran Dergisi, No:114, Şubat 2004, s.58-61; Tanıl Bora, "Özel Güvenlik ve Polist Toplumu"… , Birikim Dergisi, No:178, Şubat 2004, s.20-23.

(31) Ömer Turan, "Zaga ve Sultan Makamı'ndaki Muhalefet", Radikal İki, 25 Ocak 2004, s.7.

(32) Koray Değirmenci, "Bayhan, Popun Cici Çocukları ve Cinnet", Radikal İki, 14 Aralık 2003, s.9.

(33) Zeki Coşkun, "Evlenme Kardeşim, Pop Star da Olma", Radikal, 9 Ocak 2004, s.21.

(34) "Hepimize idealistçe vaat edilen ve çocuklarının açlığının, işçi ücretlerinin, kültürsüzlüğün ve okuma-yazmamanın, burjuvazi yüzünden bastırılmışlığın günlük somut deneyimlerine çarpıp dağılan özgürlük mü yoksa? Bizim söz ettiğimiz özgürlük, barikatlarda boğuşarak elde etmek zorunda olduğumuz, bizi burjuvazinin sömürü boyunduruğundan kurtaracak olan özgürlük. Sosyalist özgürlük, bundan bahsediyoruz." (Ricardo Morales, aktaran: Tomas Borge, Dizginsiz Bir Sabırla, s.265.)

(35) Hasan Bülent Kahraman, "… 'İzlemek' Özünde Erkektir!", Radikal, 29 Ocak 2004, s.20.

(36) M. Foucault, Özne ve İktidar, Ayrıntı Yay.

(37) Neşe Sever, "Gözetleniyorum, Öyleyse Varım!", Radikal İki, 25 Ocak 2004, s.7.

(38) "Aristotoles, 'İnsanların bir kısmının özgür olması için kölelere ihtiyaç var' diyordu. Gerçi gelişmiş makineler dönemine geçildi ama, mülkiyet sistemi değişmediği için, kölelik toplumun bir bölümünün sözüm ona özgür olması için hâlâ gerekiyor. Biz işte bu görüntüden sıkılıyoruz ve yılda bir, iki kez Popstar gibi yollarla kölelerden birkaçını yukarılarda bir yerlere çıkarıyoruz. Böylece bizim de bir gün o yerlere gelebileceğimizi düşünüyoruz. Bu özgürlük bizi rahatlatıyor. Ama bu yolda kaç genç kızın, kaç genç erkeğin hayatının heder olduğunu düşünmüyoruz." (Ünsal Oskay, "Popstar'ı Kazanan Pavyona Düşer", Radikal, 5 Ocak 2004, s.6.)

(39) Oğuz Cebeci, "Bu Toplumun Kişiliği Parçalanmış", Radikal, 2 Şubat 2004, s.6.

(40) Murat Çelikkan, "… 'Popstar'ın Başarısı", Radikal, 4 Şubat 2004, s.4.

(41) Oral Çalışlar, "Popstar Yarışması Felaket mi?", Cumhuriyet, 26 Ocak 2004, s.4.

(42) Deniz Altuntaş, "Bayhan Tıpkı Mükremin Gibi", Milliyet, 26 Ocak 2004, s.3.

(43) "Ailem, Bayhan'ı Destekliyor", Hürriyet, 17 Ocak 2004, s.4.

(44) "Bu Ülke Bunları Hak Etmiyor", Cumhuriyet, 20 Ocak 2004, s.7.

(45) Tuğrul Eryılmaz, "Popstar Gerçek Bir Kâbusmuş", Radikal, 29 Aralık 2003, s.2.

(46) Zafer Üskül, "Popstar ve İnsan Hakları", Radikal, 5 Şubat 2004, s.9.

(47) Fırdevs Güneş, "Beni Hayat Değil Oyun Ürkütüyor", Radikal, 15 Şubat 2004, s.4.

(48) "Uzmanlardan Uyarı: 'Yarışmalarda Düş Pazarlaması Yapılıyor'…", Cumhuriyet, 15 Şubat 2004, s.3.

(49) "Otobüs kuyruğunda beklerken sesini çıkarmayan, art arda gelen zamlara boyun eğen, demokratik hakları elinden alındığında tepki göstermeyen, işten atıldığında hakkını aramayan aynı insanlar mıydı bilinmez ama, Popstar kitlesi usulsüzlüklere karşı hakkını arıyor, araya "kaynamaya çalışanlar" kenara itiliyordu." (Hakan Dirik, "Ünlü Olmak İsteyen Popstar'a Koştu!", Cumhuriyet, 11 Şubat 2004, s.1.) Ayrıca pops(a)tar hakkında bkz: Deniz Kavukçuoğlu, "Futbolcular, Komünistler, Popstarlar", Cumhuriyet, 28 Ocak 2004, s.17; Dilaver Demirdağ, "Hayatımız Pop-Star", Umran Dergisi, No:114, Şubat 2004, s.28-32; "Popstar Türkiye'nin Gündeminde", İşçi-Köylü Gazetesi, Yıl:1, No:2004-2 (26), 17-30 Ocak 2004, s.14; Ayşe Akalın, "Popstar ya da N'Olcak Bu Memleketin Hali?", Radikal İki, 18 Ocak 2004, s.3; Nur Çintay A., "Popstar, Bir Kâbus mu?", Radikal, 30 Aralık 2003, s.2; Emre Kongar, "Popüler Kültürün Egemenliği ve Pop Star Yarışması", Cumhuriyet, 1 Ocak 2004, s.16; Kıyasettin Aslan, "Rejimin Yeni Beşiği: Popstar!", Fıratta Yaşam, Yıl:6, No:217, 2 Ocak 2004, s.8; Hakan Dirik, "Aziz Nesinlik Yarışma", Cumhuriyet, 3 Şubat 2004, s.20; Neslihan Onat, "Ateşoğlu: Starlık Budur. Popstan Seçecek İlgi Çok, Bilgi Yok", Cumhuriyet, 12 Şubat 2004, s.9; Şebnem İyinam, "Ağır Ol, Star Desinler!", Radikal, 1 Şubat 2004, s.2; Mehmet Y. Yılmaz, "Muhalefet Partilerine Popstar Dersi", Milliyet, 27 Ocak 2004, s.2; Doğan Hızlan, "Popstardan Başka Star Tanımayan Editörler", Hürriyet, 11 Şubat 2004, s.19; Yurdaer Erkoca, "Popstar Seçme(me)nin Keyfi! ", Siyasi Gazete, Yıl:2, No:7, Ocak 2004, s.40; Erdal Atabek, "Ben de Hopstar Olsaydım…", Cumhuriyet,14 Şubat 2004, s.20; "Abidin'den İtiraf: Fırdevs'e Aşığım", Hürriyet, 31 Ocak 2004, s.2.

(50) İlknur Gülmez, "Popstar Yurdum Halkına Terapi Gibi Geldi", Milliyet, 5 Şubat 2004, s.2.

(51) Serhan Ada, "Medyanın Popstar Hâli", Radikal, 31 Ocak 2004, s.21.

(52) Nuray Sancar, "Türkiye Elemeyi Öğreniyor", Evrensel Kültür Dergisi, No:146, Şubat 2004, s.4.

(53) Türker Alkan, "Yaşasın Pop Star!", Radikal, 12 Şubat 2004, s.5.

(54) Erdal Atabek, "Popstar'la Topstar Arasında Gezerken…", Cumhuriyet, 26 Ocak 2004, s.4.

(55) F. Engels… Oysa "İnsanlık onurunu taşıyan bir erkek özgürlük içinde verilmeyen sevgiyi kabul etmez." (W. Reich.)

(56) Biz evlen(diril)iyoruz için bkz: "Satılık Aşk, Satılık Evlilik…", Atılım Gazetesi, Yıl:2, No:2004 02 (67), 10 Ocak Şubat 2004, s.10; Zeki Coşkun, Bedava Aşk , Radikal, 13 Şubat 2004, s.21.

(57) Selen Tokcan, "Evlilik de Ekranlara Taşındı… Nikâh İçin Son Adres", Cumhuriyet Dergi, No:928, 4 Ocak 2004, s.7.

(58) Fatma Tülin, "Eleştirel Gözle Ben Evleniyorum: Daha Ne Kadar Olumsuzluk Yaşanacak", Cumhuriyet Dergi, No:932, 1 Şubat 2004, s.9.

(59) Harry Truman.

(60) Hasan Bülent Kahraman, "Arzular Cehenneminde", Radikal, 12 Şubat 2004, s.20.

(61) Erdal Atabek, "Evet Sevgi… Evet Dostluk…", Cumhuriyet, 5 Ocak 2004, s.4.

(62) Kemal Gündüzalp, "İnsanın Sürüleşmesi ve Şiirin Konumu", Eski Dergisi, No:27, Ocak 2004, s.12-14.

(63) Paul Robin, aktaran: Yves Fremion, 3000 Yılın Ayaklanmaları, çev.: Ali Çakıroğlu, Aykırı Yay., 2003, s.56.

(64) Terence.

(65) Oktay Akbal, "Korku, Gündelik Ekmeğimiz!", Cumhuriyet, 12 Şubat 2004, s.2.

(66) Ayşe Emel Mesci, "Ruhundaki Polonius'u Öldürmek", Cumhuriyet, 27 Ocak 2004, s.15.

(67) "Yabancılaşma; yabancı kavramından türetilmiş, yabancı olma, ötekileşme anlamında bir kavram… Duyarsızlaşma ise bir konu veya olaya karşı duyarlılığını yitirme anlamında kullanılabilir. Sosyal ve psikolojik boyutlardan bakıldığında kavramların içine çok şey koymak mümkün. Düşünürler bu kavramı oldukça farklı alanlar için kullanırlar. Örneğin Marx yabancılaşma kavramını 'emeğin yabancılaşması' anlamında kullanır. Yani bu kavramı ekonomik anlamda ele alır. Zaten Marksistler, alt yapıyı belirleyici saydıktan için yabancılaşmanın ekonomik boyutta ortaya çıkmasını, yaşamın tüm alanlarını belirlemede yeterli sayarlar. Üşçinin emeği metalaştı metalaşalı, alınıp satılır oldu olalı; emeğin yabancılaşması başladı. Üşçi ürettiği ürünü görmüyor, ona dokunamıyor bile. Onun emeği artık ona 'öteki' olmuştur. Onu kendinden saymakta zorlanıyor. Onunla hiçbir duygusal, sanatsal, yaratıcı bağı kalmamıştır. İrettüği aracı sokakta görse tanımaz. Çünkü o ürün kendi tasarımı değil. Bu benimdir demeye dili varmaz." (Doğan Munzuroğlu, "Duyarsızlaşma, Yabancılaşma ve Piyasaya Düşmüş Sanat", Yeniden Özgür Gündem, Özel Ek, 13 Aralık 2003, s.1.)

(68) Erdal Atabek, "İnsan…", Cumhuriyet, 2 Şubat 2004, s.4.

(69) Nâzım Hikmet, "Ellerinize ve Yalana Dair", 1949.

(70) "Proletaryanın örgütten başka silahı yoktur!" (V. İ. Lenin.) "Sonuçta zafer sosyalizmin olacaktır. Ya da başka seçenek olmayacaktır." (Karl Liebknecht.)

(71) Edgar Morin, "Söyleşi", E Dergisi, No:50, Mayıs 2003, s.63.

(72) "Dünyanın farklı yerlerinden çıkmış başarılı insanlara bakacak olursanız hepsinin ortak bir özelliği olduğunu fark edeceksiniz. Hepsinin de gelecekte içinde rol alacağı bir rüyası vardır." (Wille Jolley-Yazar.) "Gözü yukarıda olanlar için hiçbir düş fazla yüksek değildir." (Buzz Aldrin-Astronot.) "Eski düşler kayboldukça yıllar yenilerini yaratır. Tek düşü olan kişilere tanrı acısın." (Robert Goddard-Bilim adamı.) "Hayatınızı değiştirmek ürkütücü olabilir. Ancak iyi bir kariyerin hayatınıza uyması gerekir, hayatınızın ona değil. En azından hayallerinize bir şans tanıyın." (Shana Spooner-Kariyer Danışmanı.) "Hayal kurmak bedava olduğundan, hayal gücünüzü kullandığınızda başka hiçbir şeyden asla mahrum olmazsınız." (Dr. Robert Schuller-Din adamı.) "Geniştir, ölçülmez hayalin çölü,/ Karşımda her dirî söylenen ölü,/ Çok güçtür geçmesi bu sakar gölü,/ Dümensiz gemiye binenler bilir." (Neyzen Tevfik.) Ayrıca bkz: Ali Mert, "Ütopyaya Ne Kadar İhtiyacımız Var?", Sol Dergisi, No:202, Eylül 2003, s.34.

(73) Henry Dell 11643-İngiltere/, aktaran: Yves Fremion, 3000 Yılın Ayaklanmaları, çev.: Ali Çakıroğlu, Aykırı Yay., 2003, s.72.

(74) Ormee İsyancıları 11649-1653-Fransa/, aktaran: Yves Fremion, 3000 Yılın Ayaklanmaları, çev.: Ali Çakıroğlu, Aykırı Yay., 2003, s.86.

(75) William Everard 11647-İngiltere/, aktaran: Yves Fremion, 3000 Yılın Ayaklanmaları, çev.: Ali Çakıroğlu, Aykırı Yay., 2003, s.78.

TİYATRO METİNLERİ VE YARATICI YAZMA

Soruşturma oyunu üzerine

ÇİĞDEM KIZILTAŞ

Peter Weiss, Auschwitz dehşet kamplarında yaşananların dava tutanaklarına dayandırarak oluşturduğu "Soruşturma" adlı oyununda alımlayıcıya insan olma erdeminin hangi koşullarda nasıl yitirildiğini ustaca kullandığı şiirsel diliyle anlatır.

Okur / izleyici daha ilk bölümden itibaren tanıklar ve sanıkların verdikleri ifadeler doğrultusunda sarsıcı bir gerçekliğin içinde bulur kendini. Bilinen, bilindiği halde unutulmak, bastırılmak, geçmişin karanlıklarına gömülmek istenen bir gerçekliktir bu. Yazar, dehşeti birebir aktardığı oyununda Alman halkını, bildiği ve aslında kendisinin yarattığı bu gerçekle yüz yüze getirip, onu sorgulamaya ve bir iç hesaplaşmaya davet eder.

Yargılanmak üzere mahkemeye çıkarılan 21 sanık yazarın "Soruşturma"sının sembolik birer öğesidir yalnızca. Çünkü, onun gözünde böyle bir sistemin kalıpları içinde yetişmiş, sistemle özdeşleşmiş bireylerden herhangi birinin bir diğerinin yerini alabilmesi pekala mümkündür. Üzerinden geçen senelerin, beyinlerinde ve yüreklerinde hiçbir çatışma ya da pişmanlık belirtisi uyandırmadığı bu sanıklar, toplum içindeki konumları, mahkemede takındıkları tavır ve sarfettikleri sözler bağlamında vahşeti kanıksamışlığın birer yansımasıdır. "Sanık 1'in ifadesinden: Hepimiz / tekrar edeyim / hepimiz / görevlerimizi yaptık sadece... Bugün / yıpratıcı bir savaştan sonra / ulusumuz yine yükseldi / önemli bir duruma geldi yine / Bu suçlamaları bırakıp başka şeylerle uğraşmalıyız / Bütün bunların / çoktan / zaman aşımına uğraması / gerekirdi."

Peter Weiss eleştiri oklarını rejimin yetiştirdiği bu birkaç bireye değil, rejimin kendisine yönelterek asıl sorumluyu canavarı yaratan, onu besleyip büyüten toplumun bütününde arar. "Tanık 3'ün ifadesinden: Kampları yaratan rejimin nasıl bir toplumdan çıktığını biliyorduk / Kampın düzeni de o toplum düzeninin bir parçasıydı / sonuç kaçınılmazdı. Sömürenler / büyük güçlerini çekinmeden kullandılar / sömürülenler ise / her şeylerini verdiler / küllerine kadar." Bu açıdan bakıldığında oyun, sistemin insanlık dışı uygulamalarını bir şekilde desteklemiş ya da pasif kalarak bunu değiştirip dönüştürmeye yönelik hiçbir katkı göstermemiş halkının duyarsızlığına yazarının tepkisidir.

"Soruşturma"nın derinine inildikçe, çarkı döndüren asıl mekanizmanın kötü kokuları yayılır burnumuza. İnsanları kişiliksizleştiren, dişlileri arasına takıp çeviren bu sistemi kollayıp gözeten kâr odakları çıkar sahneye. Büyük Alman sermaye gruplarının, kamplardaki tutuklulardan kendilerine nasıl bedava işgücü yaratarak faydalandıkları, bunu da nasıl büyük bir kâra dönüştürdüklerinin gölgesi düşer tutanaklara... Yazarın üzerinde durduğu, iktidar-sermaye arasındaki işte bu "göbekbağı" ilişkisidir.

Okuduğumuz belgesel tiyatro örneği Auschwitz somutunda her ne kadar Nazi Dönemi Almanyası'nı sorguluyorsa da özünde baskıcı ve sömürücü tüm dünya düzenlerine yönelik bir eleştiri niteliği taşır. Bu bağlamda, baskı ve sömürünün olanca hızıyla sürdüğü günümüzde de geçerliliğini koruyan bir yapıttır.

Yazarın okura iletisi, Auschwitz'in büyük pembe dünyanın küçük çatlağı olarak değerlendirilmemesi gerektiğidir. Kamplarda yaşananların münferit olaylar olmadığını şimdiki zaman gerçekliğine bakarak görebiliriz.

Şekil değiştirerek "yeni dünya düzeni" adını alan bu modern kamp sistemi, içinde barındırdığı haksızlıklar, gelir dağılımı arasındaki uçurumlar, zengin sermaye gruplarının dünyanın tek hakimi olmaları, çarkın dönmeye ve bizleri döndürmeye devam ettiğinin en önemli göstergeleridir.

31 Temmuz 2003

İşçi kültürü konferansı ve Güney'in tezleri hakkında tartışma

(AZAD SERHAD'A GÜNEY'İN YANITI)

GÜNEY

Geçen sayımızda Azad Serhad arkadaşın "İşçi kültürü konferansı üzerine düzenlenen tezler hakkında bazı notlar" başlıklı yazısını yayınlamıştık (Bkz. Güney sayı 27, s. 23 ve devamı). Azad Serhad arkadaş, Güney'in bu yılki "İşçi Kültürü Konferansları"nda tartışmaya sunduğu tezlere geneli itibariyle katılırken, eksik ve yanlış olarak değerlendirdiği kimi noktalarda görüşlerini ortaya koymuş. Kendimizi tekrarlama pahasına da olsa belirtmeden geçmeyelim: Okurlarımızın dergimizi eleştirel bir gözle izlemeleri, eleştiri ve önerilerini tartışmaya sunmaları bizi sevindiriyor. Bu katkılar dergimize canlılık kazandırıyor, kendimizi daha anlaşılır olmaya zorladığı noktada ilerletici rol oynuyor ve okurlarımızla yakınlaşmamıza hizmet ediyor.

Azad Serhad arkadaşın eleştirilerini yanıtlamaya geçerken, okurlarımızdan ricamız bizim yanıtlarımızı arkadaşın eleştiri yazısıyla karşılaştırma içinde okumalarıdır. Ayrıca, bizim burda her noktaya değinmekten çok, arkadaşımızın temel eleştirileri ve önerilerini değerlendirmeye çalışacağımızı belirtmekte de fayda görüyoruz.

Azad Serhad arkadaşın ilk eleştirisi, tezlerde gördüğü temel bir eksiklikle ilgili.

Arkadaşımız şöyle yazıyor:

"Benim ilk başta eksik gördüğüm bir nokta vardır, ki bu eksikliği Güney konferansta ne kadar giderir bilmem, bunu hep birlikte göreceğiz. O da şudur; Güney, işçi kültürünün geliştirilmesi bakımından hiçbir şey söylemiyor.

Yani işçi kültürünün toplum içerisinde hakim hale gelebilmesi için bir sistem değişikliğinin gerekli olduğunu teorik olarak ortaya koymak doğrudur ve ama yeterli değildir. İşçi kültürünün bugün de işçiler ve emekçi yığınlar arasında yaygınlaştırılabilmesi için hangi bakış açısı ile hangi tür araçların kullanılması gerekliği noktasında tavır takınmamaktadır. "(...) Ama tezlerin bir üçüncü bölümünün olması gerekirdi ve bu bölümde de proleter kültürün bugün hangi araçlarla, hangi içerikle ve nasıl işçi ve emekçi yığınlara taşınması gerektiği noktasında belirlemeler yapılması gerekirdi. Bu bölümde N. Hikmet'in, Yılmaz Güney'in vb. bir dizi sanatçının geçmişten günümüze bu noktadaki çabaları da özet bir şekilde ele alınması iyi olurdu." (Güney 27, s.23)

Azad Serhat arkadaşın temel bir eksiklik olarak gördüğü ve "Güney işçi kültürünün geliştirilmesi bakımından hiçbirşey söylemiyor" dediği noktaya itirazımız var. Biz bunu büyük bir haksızlık olarak görüyoruz. Güney Dergisi, işçi kültürü üzerine tartışmak için özel bir konferans dizisi hazırlıyor, bu konferansa tartışma tezlerini sunuyor; bu tezlerde işçi kültürüne ilişkin bakış açısını ve bileşkelerini ortaya koyuyor, bütün bunlar ortadayken arkadaş "Güney hiçbir şey söylemiyor" tespitinde bulunuyor. Devamında ama bu tespitinde de duramıyor; "hiçbirşey söylemiyor" tespiti "yetersiz"e dönüşüyor.

Azlık, çokluk, yeterlilik-yetersizlik bir yerde relatifdir. Bunlar üzerinde tartışılır ve biz de Azad arkadaşa yanıt verirken tartışacağız. Bu tartışmada sorun da görmüyoruz. Fakat "hiçbirşey söylenmiyor" denilince işler karışıyor. En baştan şunu belirtmekte fayda var: Güney dergisi örgütlediği bu konferans dizileri ve tartışmak üzere hazırladığı tezlerle bugün yapabileceğini yapmış durumdadır. Ve bunlar bizce gayet önemli ve değerli katkılardır.

Azad arkadaş bunları yeterli bulmuyor ve tezlerde işçi kültürünün nasıl geliştirileceğine dair "üçüncü bir bölüm olmalıydı" diyor.

Böyle bir talep gelebilir tabii ki... Fakat bu bağlamda şu dikkate alınmalıdır: Güney soruna ilişkin bakış açısını konferansta tartışmak üzere –adı üzerinde– tezler halinde ortaya koymuştur. Güney'in amacı bugün ülkelerimizde proleter kültür açısından nelerin yapılabileceği tartışmasını proleter kültür, edebiyat ve sanat alanında ilgisi olan okurlarıyla birlikte tartışmak ve onları bu tartışmanın içine çekmektir. Güney genel bakış açısını ve günümüzde aşılmayı bekleyen sorunları dile getiriyor ve "yol göstericilik" görevini bu çerçevede yerine getirmeye çalışıyor. Bunun çok fazla ötesine geçmiyor, geçemiyor.

Azad Serhad arkadaşın tam da bu noktada beklentilerinin farklı olduğu anlaşılıyor. Arkadaş, örneğin Güney'in "sendikaların neler yaptığı, neler yapabileceği" hakkında tartışma talep etmesinin ötesinde, "şunlar şunlar yapılmalıdır" şeklinde bir plan öne sürmesini bekliyor. Güney, bugünkü şartlarda bu beklentiyi karşılayabilecek durumda değildir. Biz nelerin yapılabileceğini, yapılması gerektiğini sendikalarda çalışan okurlarımızla ya da sendikalara, işçi örgütlerine yönelik sanat-edebiyat faaliyeti yürütmek isteyen arkadaşlarımızla tartışarak, birlikte birtakım noktalara varabiliriz. Bunun ötesinde söylenecek

olan şeyler genel kalacaktır, nitekim kalmaktadır da. Fakat, bu tartışmanın derinleştirilmesinin, ilerletilmesinin önünde engel değildir tabii ki. Nitekim, kültür konferanslarında belirli ölçüde bunlar üzerine tartışılabilmiştir. Ve isteğimiz bu tartışmaların daha da ilerletilebilmesidir. Bu bağlamda Azad Serhat arkadaşın önerdiği gibi, uluslararası alandaki deneyimlerin de aktarılarak tartışmanın daha da derinleştirilmesi olumlu olacaktır şüphesiz.

Arkadaşımız ikinci olarak, "Nâzım Hikmet, Yılmaz Güney gibi bir dizi sanatçının işçi kültürü konusundaki çabalarının tezlerde özetlenmemiş olmasını da eksiklik olarak görüyor!" Bunlar da, tabii ki yapılabilirdi. Fakat, Nâzım Hikmet, Yılmaz Güney ve daha bir dizi sanatçı ve edebiyatçının yaşamlarını ve ürünlerini biz Güney sayfalarında özel dosyalar halinde ele aldık ve okurlarımızın bilgisine sunduk. Bu sanat ve kültür insanlarının salt isimlerini saymayıp (ki bu yapılıyor tezlerde), onlar hakkında bir değerlendirme yapmaya çalışmak tezlerin çerçevesini aşardı düşüncesindeyiz.

Azad Serhat arkadaşın "eksiklik" olarak değerlendirdiği noktada söyleyeceklerimiz bunlar. Arkadaşımızın tezlerde yanlış gördüğü ve eleştirdiğini noktalara gelince...

Serhad arkadaş, Tezler–I'de önemli bir sorun görmediğini, konulan görüşleri esasen desteklediğini belirtiyor. Tezler–II'nin genel yaklaşımını da doğru bulduğunu söyledikten sonra bazı noktalardaki eleştirilerini sayıyor.

Birincisi, sayfa 25'te Sovyetler Birliği deneyimine ilişkin yapılan şu değerlendirmeyle ilgili:

"Bu alanda özellikle 1920'li yıllarda eşi görülmeyen bir devrimci atılım yaşandı. Daha sonraki gelişme içinde bu devrimci atılım, yenilik arayışı, yenilikçililik yerini resmi bir sanat çizgisine bıraktı. Bu, özellikle resmi sanat çizgisi dışındaki eserlerin de facto engellenmesi gelişmeyi yavaşlatan bir rol oynadı."

Serhad arkadaş bu değerlendirmeye karşı çıkıyor ve tespitimizin yanlış olduğunu ileri sürüyor. Ancak, itirazını gerekçelendirirken, sanki Güney sosyalist devletin "resmi bir sanat çizgisi" olmasına karşıymış gibi tavır takınıyor. Şöyle diyor: "Önce SSCB'de olduğu gibi, gelecekte de sosyalist bir devletin kültür, sanat, edebiyat alanında bir politikası olacaktır. Bu politikasına ters düşen bir bakış açısına sahip sanat anlayışları da olacaktır. Sosyalist devlet tüm anlayış ve arayışlara aynı desteği vermeyecektir, vermemelidir (...)".

Her türden yanlış anlaşılmaya karşı baştan belirtelim. Biz, her devletin olduğu gibi sosyalist devletin de belirli bir kültür, edebiyat, sanat politikası olacağı noktasında ayrı düşünmüyoruz. Biz, yukarda alıntıladığımız yerde "resmi sanat anlayışı olur mu olmaz mı?"yı tartışmıyoruz, konumuz bu değil. Tabii ki, sosyalist devletin bir kültür ve sanat siyaseti, "resmi sanat anlayışı" olacaktır. Bizim tartışmamız ve kimi noktalardaki eleştirilerimiz bu siyasetin içeriğine yönelmektedir. SSCB deneyimini ele alıp değerlendirdiğimiz "Hangi kültür mirasına sahip çıkıyoruz?" (Sayı 5, Eylül 1998) dosyasında bunu detaylı bir şekilde

Oradan

ÖZGÜR KEMAL

Oradan,
O kırık bacalı fabrikadan
Sıkılı yumruklar getir bana.
Sonra grev topla çadırlardan.
Ve işçi kokan esmer ellerinle
Dokun avuçlarıma.

Ki, usanmasın yumruğum, sıkılı kalmaktan.

Oradan,
O sarı tenli buğday tarlasından
Birikmiş çığlıklar getir bana
Acıkmış öfkeler topla sonra.
Ve toprak kokan esmer ellerinle
Dokun saçlarıma.

Ki, yorulmasın gözlerim,
uzaklara bakmaktan.

Oradan,
O demir kapılı paslanmış okuldan
Aydınlık duygular getir bana.
Gülen yüzler topla halaylardan.
Ve güneş kokan esmer ellerinle
Dokun gözlerime.

Ki, kırılmasın direncim,
umuda yaslanmaktan.

Oradan,
Umuda yasaklı o meydandan
Söylenmemiş türküler getir bana.
Sonra, biraz yarın topla sokaklardan.
Ve isyan kokan esmer ellerinle
Dokun çığlığıma.

Ki, acımasın yüreğim, seni beklemekten.

Kasım 2003

Tarih sevdamıza düşer

DENİZ EFİL

gün düşer ardımıza
güneş karanlığımıza düşer...
hele bir doğrulsun
rüzgârın eğdiği dallarımız,
savrulur binlere tohum
kırılan fidanlarımızdan...
gün düşer ardımıza
yağmur susuzluğumuza düşer...
hele bir köpürsün
ufuktaki durgun deniz,
parçalanır sarp kayalar
büyüyen fırtınamızda...
gün düşer ardımıza
rüzgâr yolumuza düşer...
hele bir dağılsın
mağlup, kara bulutlar,
açılır mavi bir pencere
kırmızı perdelerin ardından...
gün düşer ardımıza
tarih sevdamıza düşer...
baharın yedi rengiyle
yazılacak dağlara devrim,
büyüyen bir yangın gibi
büyüyor kavgamız,
soluğumuzun rüzgârıyla...

Aralık 2003 / Ankara

ortaya koymuştuk. İşçi kültürü konferansı için sunulan tezlerde SSCB deneyimine ilişkin eleştirimiz bir bağlamda dile getiriliyor. Nedir bizim eleştirimizin içeriği bir kere daha aktaralım: Sovyetler Birliği'nin resmi sanat anlayışı 1934'te "sosyalist gerçekçilik" olarak formüle edilmiştir. Ve bu yapılırken, sosyalist gerçekçiliğin içeriği bizce yanlış bir biçimde sınırlanmaya başlanmış ve bunu izleyen yıllarda da burjuva sanat akımlarıyla mücadele adı altında belirli sanatsal biçimleri kökten reddeden ve 'olurları' giderek dar bir sınıra, kalıba hapseden yola girilmiştir. "Biçimde geleneksel stillerin dışında olan stiller, halk bunları anlamadığı gerekçesiyle 'zararlı' ilan edilerek bu stillerin yaşama ve gelişme şansları ortadan kaldırılmış ve biçim anlayışında halkın sahip olduğu sanat seviyesi ile uzlaşılmıştır." (Güney 5, s. 47)

Tezlerde yapılan değerlendirme bunun bir tekrarıdır. Orada "1920'li yıllarda eşi görülmeyen bir devrimci atılım yaşandı" dendiği noktada anlatılan Büyük Sosyalist Ekim Devriminin ertesinde ve 30'lu yıllara dek (hatta 30'lu yılların ortalarına dek) uzanan ve sanatın hemen hemen bütün alanlarını kapsayan büyük fırtına, büyük atılımdır. 30'lu yıllardan itibaren hakim olan sanat çizgisi, özelde biçime getirilen büyük sınırlamalar; bu gelişmeyi frenleyici bir rol oynamış ve sonuçta sanatta "tekdüzeliğe" yolaçmıştır. "Hangi tarihten başlıyor?" başlıyor sorusuyla ilgili olarak bir noktaya dikkat çekmekte fayda olduğunu düşünüyoruz. "Sosyalist gerçekçilik"in içerikte ve biçimde ne olduğu nasıl anlaşılması gerektiği vb. belirli bir tartışma sürecinde ortaya çıkmış ve bu tartışma sosyalist devletin sanat ve edebiyattaki hedefi/çizgi olarak formüle edildiğinden sonra da sürmüştür. İçerik ve biçime ilişkin sınırlamalar da birdenbire değil, adım adım bir daralmayı beraberinde getirmiştir. Bu nedenle burada kesin bir tarih verilmesi beklenemez. Bizim böyle bir niyetimiz de yok. Biz geriye dönüp bakarak belirli bir süreci ve burada gördüğümüz yanlışları değerlendirmeye çalışıyoruz.

Bu bağlamda Azad Serhad, "SSCB de resmi bir sanat çizgisi olmuştur. (...) Böyle olması da doğrudur. Sosyalist bir toplumda herkese sınırsız özgürlük yoktur, olamaz. Bu sanat alanında da böyledir. Proletaryanın iktidarı laf olsun diye kurulmamıştır, kurulmayacaktır." polemiğiyle bizce, tartışılan konunun özünden uzaklaşıyor. Arkadaşın bu söylediklerine genelde katılmamak mümkün değil. İyi de bu sorunu çözüyor mu? "Sosyalizmde herkese sınırsız özgürlük olsun" tezini savunan mı var? Hayır. Fakat bir başka şey var: Güney, SSCB'de 30'lu yıllarda hakim olan resmi sanat anlayışını ve bu çerçevede çizilen sınırları "olağanüstü dar" olarak değerlendiriliyor. Özgürlüğün sınırlarının ne olacağı konusunda da Güney'in öne sürdüğü bir tez var. Buna da SSCB deneyimin değerlendirmesi temelinde varıyor: "Bu anlamda sosyalist bir ülkede sanat eserleriyle ilgili biçimde sınır olmamalı, içerikteyse sınır "nelerin propagandasının yapılamayacağı" şeklinde olumsuz çizilmelidir. Sanat, geniş halk yığınları için yapılmalı, bu anlamda onlar tarafından anlaşılabilecek düzeyde olmalı, bunun yanında halkın beğenisinin geliştirilmesi için planlı ve düzenli çaba harcanmalıdır. Sanat, kişiye tapmayı körükleyici biçimde kullanılmamalıdır." (Güney 5, s. 47)

Bizim tezlerimiz ve neleri yanlış bulduğumuz ilgili Güney dosyasında uzun uzadıya ortaya konmuştur ve nettir. Bu bağlamda; "sosyalizmde herkese sınırsız özgürlük yoktur." türünden bu bağlamda işe yaramaz" genel doğrular yerine, doğrudan bizim bu tezlerimizle tartışılması gereklidir. Azad Serhad arkadaş bu yazısında anladığımız kadarıyla SSCB deneyimini olduğu gibi savunma pozisyonunda durmaktadır. Fakat bu "eleştirisiz" savunma pozisyonu, bizce iyi bir pozisyon değildir.

Arkadaşın bir sosyalist ülkeyi değerlendirirken "iç ve dış koşulları gözönünde tutma" talebi yerinde bir taleptir. Bu genellikte konulduğunda biz de farklı düşünmüyoruz. Sorun bu genel talebin SSCB geçmişini

"Yan yan yansana"

OSMAN ULUDAĞ

hafif
hafif
üflüyorum
külünden ayıklıyorum
üstüne kuru gazeller ufaladım
hadi
yan yan yansana

eğilip bakıyorum
hafif uzun
üflüyorum
kül uçuyor
nar kırmızı
hadi yan
yan yan yansana

biraz çırpı kırıyorum
elimi, siper ediyorum
ciğerlerimi doldurup, doldurup
üflüyorum

o kor, o gazelleri,
gazeller çırpıları
çırpılar bu bozkırları

bu közün bir yangını daha olsun
hadi yan yan
yandı yanacak

ekim'02

değerlendirme aşamasında nasıl uyarlandığında çıkabilir. Bunun için de ama, yine genel tespitlerin ötesinde somut örnekler üzerinden tartışılmak zorundadır. Arkadaşa önerimiz, bizim dosyada ortaya koyduğumuz örnekler temelinde görüşlerini somutlaştırmasıdır. Nedir, bu örneklerde kendi tavrı? Bu sınırlamaları, belli stillerin "zararlı" olarak reddedilmesini o günün iç ve dış koşulları açısından gerekli mi görüyor?

Azad Serhad arkadaşın bir diğer eleştirisi "tezlerin son sayfasında adı sayılan sanatçıların ve grupların proteler kültüre katkı yaptıklarının sayıldığı yerde bu tespitin hiç eleştirisiz" yapılmasınadır. Arkadaş, bu şekilde "bu kişi ve grupların tüm eserlerinin proleter kültüre katkı olan eserler anlamına geleceğini bilmek gerekir" diyor. (agy, s. 24)

Biz ilgili bölümde savunulanların böyle bir tehlikeye yolaçacağını düşünmüyoruz. İlgili bölümde bazı isimler sayılırken "dikkatli bir şekilde bu kişi ve grupların proleter kültürün sahip çıkacağı önemli eserler yaratmışlardır", "önemli katkılarda bulunmuştur.", "örnekler sunmaktadır" vb. gibi tanımlamalar kullanılmaktadır. Ayrıca adı geçen sanatçıların bir bölümünü "kapitalizme muhalif" ve bir diğer bölümünü "komünist" olarak değerlendirildiği tespiti de vardır. Ayrıca biz hiçbir grup ve kişiye toptancı yaklaşmadığımızı bugüne kadar sürdürdüğümüz yayın siyasetimizle ispatlamış durumdayız. Bizim komünist sanatçı olarak değerlendirdiğimiz Yılmaz Güney ve Nazım Hikmet şahsında da yaklaşımımız açıktır. Biz kimseyi "hatasız", "her yaptığı doğru" vb. olarak değerlendirmedik, değerlendirmeyiz. Yine de yanlış anlaşılmayı engellemek için burada bir kere daha vurgulamakta fayda var. Tezlerde sayılan ve proleter kültüre kimi katkılarda bulunduğu ileri sürülen sanatçıları biz hatasız görmüyor ve bütün eserlerini toptan olumlamıyoruz. Biz bu sanatçıların (kiminde çok, kiminde az) bazı eserleriyle proleter kültüre katkıda bulunduğunu söylüyoruz. Kimin ne kadar ve nasıl bir katkıda bulunduğu ayrı bir tartışma konusudur. Bunu gerektiğinde ve yeri geldiğinde yapmaya çalışıyoruz.

Azad Serhad arkadaşın "İşçi kültürü"nün geliştirilmesi için yapılması gerekenler üzerine birkaç öneri bölümünde yazdıklarına önemli bir itirazımız yok. Bunları tezleri daha açımlayan, fakat genel çağrı olma durumunu aşamayan öneriler olarak görüyoruz.

Korkuyorlar

A. RIZA BARIŞIK

İşçilerin,
çalışanların öfkesinden
öfkenin bırakacağı etkiden
etkinin yeni kuşaklara sirayetinden
ve
geleceğin kaderinin
bugünün
sosyal patlamalarından çizileceğinden
iktidarlarının
tahtlarının gideceğinden korkuyorlar
korkmaya hakları var...

Nisan 2001

Nâzım Hikmet, barışın bir ozanı...

H. ŞAMİLEV

Şili halkının ünlü şairi ve özgürlük savaşçısı Pablo Neruda Nâzım Hikmet için şunları söylemişti: *"Onun şiirleri suyu bol bir nehir gibi güçlü, bir sel gibi coşuyor ve mücadeleye sürüklüyor."* Nâzım Hikmet'in ateşli sözlerinin Türk makamları üzerinde korku yaratması boşuna değil. Şairi 28 yıl ve 4 ay hapis cezasına mahkûm ettiler ve 1938'de zindana attılar. Sovyet kızı Soja Kosmodemjanskaja'nın anısına yazdığı "Soja" şiirinde Hikmet, faşizme karşı Büyük Anavatan Savunma Savaşı'nın kahramanı "Tanja"ya hitaben şunları söylüyor:

Tanya,
senin memleketini sevdiğin kadar
ben de seviyorum memleketimi.
Ben Türk,
Sen Russun,
biz komünistiz.
Tanya,
seni astılar memleketini sevdiğin için,
ben memleketimi sevdiğim için hapisteyim....

Bu seçkin demokrat şair ömrünün dörtte birinden fazlasını hapiste hücrede geçirdi. Fakat cellatların gücü ondaki yaşam ve mücadele azmini kırmaya yetmedi. Onun ateşli mısraları demir parmaklıklar arasından bütün dünyaya yayıldı.

Baskı rejimi onu çok yormasına ve ağır hasta etmesine rağmen, o yılmadı ve mücadelesini sürdürdü. Hikmet açlık grevine girdi. Ölüm tehlikesi yaşadı... Ve bütün dünya, Türk makamlarının uygulamalarına karşı protestoyla çalkalandı. Bu protestolar onları geri adım atmaya ve 12 yıl hapisten sonra şairi serbest bırakmaya zorladı.

Şimdi Nâzım Hikmet özgür. Bu tüm ilerici güçler ve barış savaşçıları için büyük bir zafer anlamına geliyor. Fakat, Türkiye'den gelen haberler, gericiliğin halk ozanını yoketme çabalarından vazgeçmeye niyetinin olmadığını gösteriyor. Kendisine tedavi için yurtdışına çıkma izni verilmiyor ve sürekli gözetim altında...

Nâzım Hikmet'in sesi bütün dünyada yankılanıyor ve o halkları özgürlük ve barış mücadelesine çağırıyor...

Bize türkülerimizi söyletmiyorlar Robson
inci dişli zenci kardeşim
kartal kanatlı kanaryam
Türkülerimizi söyletmiyorlar bize.
Korkuyorlar Robson
Şafaktan korkuyorlar,
Görmekten, duymaktan, dokunmaktan
korkuyorlar....

Bu satırları Hikmet, okyanus üzerinden mücadele arkadaşı Paul Robeson'a yönlendiriyordu.

...Nâzım Hikmet 1902'de Selanik'te doğdu. Türkçe kelime olarak "nâzım" mısra yaratıcısı anlamına gelir. Sultan Hamid zamanında" şiirinde babasından şöyle bahseder:

...babam,
yüksek memur sınıfından, paşazadeymiş kendisi,
Ben sınıf değiştirip komünist oldum...

Şairin annesi Celile hanım ressammış. Nâzım Hikmet daha gençlik yıllarında Türk halkının kurtuluş mücadelesine aktif olarak katılmış ve devrimci harekete katıldığı için Denizcilik Harp Okulu'ndan atılmış. 1920'de onun büyük hayali gerçekleşmiş: Genç sosyalist devletin başkenti Moskova'ya gitmiş, orada birkaç yıl kalmış ve öğrenimini tamamlamış.

Moskova öğrenim yılları, Sovyet edebiyatıyla tanışması, Sovyet şairleri ve yazarlarıyla –özellikle de Majakovski ile– tanışlığı, Nâzım Hikmet'in sanatsal üretkenliği üzerinde önemli bir etkide bulunmuştu. Bu yıllar onun ufkunu açan ve yaşam tecrübesini genişleten yıllar olmuştu. "Veda" adlı şiirinde şair şöyle diyor:

Senden ayrılırken kafamızda,
Engels'in materyalizmi gibi ölmez
hatıralar
var!

SSSR
gidiyoruz artık,
ver elini ver
vedalaşalım!...

Nâzım Hikmet yıllar yılı sanatsal etkinliğiyle Türk halkını özgürlüğün düşmanlarına, Amerikan ve İngiliz emperyalizmine karşı mücadeleye çağırıyor.

"Pierre Loti" adlı şiirinde, şark'ı egzotik-pembe renklerle süsleyip tanıtan kokuşmuş "romanlar"ı teşhir ediyor ve hınçla haykırıyor:

Lâkin ne dün,
ne bugün
ne yarın,
böyle bir Şark
yoktu,
olmıyacak!
Şark,
üstünde çıplak
esirlerin
aç geberdiği toprak!

Nâzım Hikmet Amerikan ve İngiliz savaş kışkırtıcılarının maharetlerini açığa vuruyor ve Türk halkını mücadeleye çağırıyor:

Anadolu baştan başa
Armstrongun
tâlim meydanı oldu!
Asyanın bağrı doldu!
Şark,
yutmıyacak
artık!

Nâzım Hikmet halkı için derinden acı çekiyor. Hapishaneden yazdığı bir mektupta şunları söylüyor:

Tarif kabul etmez, — diyorlar, — İstanbul'un sefaleti,
milleti, — diyorlar, — kırıp geçirdi açlık,
verem illeti, — diyorlar, — diz boyu.
Şu kadarcık kız çocuklarını, — diyorlar, —
yangın yerlerinde, sinema localarında...

İşçi önderi Mustafa Suphi ve yoldaşlarının –Komünist Partisinin toplam 15 önderi– vahşice katledilişine Nâzım Hikmet şu sözlerle tepki veriyor:

Göğsümde 15 yara var!...
Saplandı göğsüme 15 kara saplı bıçak!...
Kalbim yine çarpıyor,
kalbim yine çarpacak!!!

O vatan hainlerini, halk düşmanlarını teşhir ve mahkum ediyor. "Sen" adlı şiirinde Hikmet, kendisine sözümona dost diye gönderilen ajana hitaben şöyle söylüyor:

Satıyorsun:
günde on kâat,
bir çift rugan pabuç,
sıcak bir döşek
ve üç yüz papellik rahat
için...

Şair, ülkesinin bağımsızlığı ve özgürlüğü için, dünya barışı için mücadele eden halklara duyduğu sempatiyi coşkuyla dile getiriyor, Çinli askerlere kardeşlik elini uzatıyor ve Yunanistan'da idama götürülen yurtseverle birlikteliğini hissediyor.

Nisan 1950'de hapishanede yazdığı "Açlık grevinin beşinci günü" adlı etkileyici şiirinde şair şöyle haykırıyor:

Kardeşlerim,
ölmeğe niyetim yok.
Öldürülürsem,
biliyorum,
yine de yaşamakta devam edeceğim
yanı başınızda.
Aragon'un mısrağında olacağım
—gelecek güzel günleri anlatan her mısrağında—
ve beyaz güvercininde Picasso'nun
ve Robenson'un türkülerinde...
Ve hepsinden daha güzel,
hepsinden daha üstün,
bir yoldaşın muzaffer gülüşünde olacağım
Marsilya limanında grev günü!
Kardeşlerim,
Gerçekten bahsetmemi istiyorsanız yine
öyle mesut, öyle mesudum ki ben
alabildiğine!

Halkın özgürlüğü ve mutluluğu için mücadele maddi ve manevi olarak çok büyük güç sarfedilmesini talep ediyor. Fakat ne uzun yıllar hapis ne de ağır acılar korkusuz barış ve özgürlük savaşçısının boyun eğmez iradesini kırmaya yetmedi. Ağır bir hastalıkla hapishanede yatağa düştüğünde bile o barış ve demokrasinin sıra neferi olmaya devam etti.

Benim kuvvetim:
bu büyük dünyada yalnız olmamaklığımdır.
Dünya ve insanları yüreğimde sır
ilmimde muamma değildirler.
Ben kurtarıp kellemi nida ve sual işaretlerinden,
büyük kavgada
açık ve endişesiz
girdim safıma.

Hapishanede yazdığı son büyük eserlerinden birinde , "Moskova Senfonisi"nde Nâzım Hikmet tüm emekçilerin sosyalist anayurduna, Sovyet ülkesi halklarının dostluğuna, onların özgür üretken çalışmasına ve mutlu yaşama övgü diziyor:

"Beyaz, sarı, kızıl, kara,
ırkların ırklara
milletlerin milletlere kulluğunu
ve insanın insanı sömürmesini reddetmediler mi?
İnsan emeğini kutsal bilen
en büyük hürriyeti mümkün kılan onlar değil midir?"

Ve fülütler konuşuyor kızkardeşimin sesiyle:
"Saygılar: çocuklara, yıldızlara, şarkılara,
toprak, motor ve kitap sevgileri,
ve evlerinin güneşte saadetle pırıldayan camları
ve yaratmak ihtiraslarıyla durup dinlenmeden
hayatın ve aşkın adamları."

Fülütlerden son cümleyi alıp
birdenbire bir bıçak gibi yürekte altosu viyollerin:
"Hayatın ve aşkın adamları
tepeden tırnağa kan içindeler,
ve gözlerinde henüz şaşkın duran intikamları,
hayatın ve aşkın adamları
çekiliyorlar içerlere doğru çarpışarak.
Yanıyor
alabildiğine,
yanıyor alabildiğine arkalarında toprak."

Sovyet halklarının yaşantısı emekçilerin mutlu geleceğinin örneğidir, ve işte ünlü şair bütün gücüyle, ateşli sözlerinin bütün gücüyle bu güzel gelecek için mücadele etti.

Nâzım Hikmet ve onun mısraları gerçekten de demokratik dünya edebiyatının en iyileri arasında yerini almaktadır. Nâzım Hikmet İkinci Dünya Barış Kongresi'nde barış ve demokrasinin tutkulu bir savaşçısı olarak Dünya Barış Ödülü'nü aldı.

Onun şiirleri emekçileri barış ve kurtuluş mücadelesinde coşturuyor. Eserleri radyoda yayınlanıyor, en iyi sanatçılar tarafından seslendiriliyor, en iyi şairler tarafından tercüme ediliyor. O bütün dünyada barış ve adalet özlemi çeken tüm basit, dürüst insanların şairidir.

(Yeni Zaman, sayı 12, yıl 1951, sayfa 30-32, Almanca'dan çeviri Güney'e aittir.)

İkra

A. KADİR KONUK

Tanrı kullarına "Oku" demiş, onlar bunu "Doku" anlamış. Diz çöküp rahlenin karşısına Molla Hüsrev, ilk sayfasından, sağdan sola başladı dokumaya kutsal kitabı.

"Elif, la, mim... onlara amen, bizlere amin. Ey beni Adem, sen yoktun, seni ben yarattım. Ve balçıkla karıp, içine saman kattım. Ve yüzüme bakıp, yüzüne cemalimi resmettim. Ve istedim ki; akıllı, uslu, gezip eğlenesin cennetin bahçesinde. Belki bana iyi bir dost olursun dedim. Muhalifin yok değildi. Niyetimi anlayan melekler kırk gün kırk gece feryad-ü figan eylediler; yarabbi yaratma Adem'i, dünyaya nifak saçar, dertsiz başını derde sokar dediler. Karışmayın işime, dedim. Benden iyi mi bileceksiniz? Madem ki elimizi sürdük çamura, bırakın hiç olmazsa eseri yaratalım."

Dokudu Molla Hüsrev sağdan sola. "Ve ol yüce varlık, ve yedi gün ve yedi gece uğraştı, ol, dedi, çamuru cıvıktı Adem'in, olmadı. Ve ol dedi, ve samanı fazla geldi, olmadı. Azıcık çamur, azıcık saman, gel zaman git zaman ve ortaya çıktı koca bir adam. Adını Adem koydu tanrı ve saldı cennetin çayırlarına otlasın diye. İnsan o zamanlarda etobur değil, otoburdu ve bumbarı ve daşşak kebabını bilmiyordu daha.

'Şol cennetin ırmakları, akar allah deyü deyü' ve baldandır ve kaymaktandır kevser ırmakları. Irmakta hurma şarapları, ırmakta kevser şarapları, ırmakta şarap şarapları. Ve bilinir ki Derdalan şarabı, Turasan, Nanelidere ve Bozcaada ve Tekirdağ çıkmamıştı daha ve ırmağın içinde anadan üryan huri kızları vardı ve ırmağa çiş yapmak asla ve kat'a yasaktı.

Adem en başta ot yiyenlerdendi. Eti tanımamıştı daha. Saatlerce otladıktan sonra cennetin otlarından, açıp gözlerini kocaman, cıbıldak hurilerin yıkandığı sudan içerdi. Derken derken kokuya geldi, yüreği yandı, bir yerleri kabardı ve azıcık dayandı sonra bastı feryadı. Melekler uykudalardı ve uyandılar ve gök ırgalandı ve yer daha yaratılmadığından sallanamadı ve Cebrail çaldı kapısını tanrının; 'Ya rabbi' dedi, 'Saldın başımıza deliyi, çıplak hurilere sevdalandı. Korkarız bu gidişle bir sapıklık edecek. Ya sustur eserini, ya sal bizi gidelim, kurtulalım beladan. Sıradan geçirecek bu adam bizi.'

Tanrı çağırttı Adem'i ve dedi; "Söz ver uslu olacağına, yapayım sana bir Havva, oynarsın doya doya."

Ve Adem kırp kesti sesini. Uzattı kaburgasından bir parça ve okudu kaburgaya tanrı, üfledi ve tanrının tanrısı olmadığından kime okuduğu bilinemedi. Ve canlandı yağlı kaburga ve aydan beyaz, nurdan ışıklı bir kadın çıktı ortaya ve Adem'e baktı kadın ve utan-

dı. 'Örtün adam' diye bağırdı Adem'e kadın, 'Utanmıyor musun, malı salmışsın mezata ve burada namuslu aile kızı var. Başlık parasını bile vermedin daha.'

Adem iki yaprak aldı incirden ödünç ve ilk defa örtünmek adına boktan yere borçlandı insan. Ve taktı önüne yaprakların birini ve ötekini Havva'ya verdi Adem ve tutup elinden Havva'nın ve el ele ve güle güle attılar kendilerini İrem bağlarının kuytularına."

Kaşıyıp her yanını hatır hatır, okumaya devam etti Hüsrev satır satır.

"Ve o saat tanrı 'Acele çağırın şunları' dedi, 'Bir hususu unuttum.' Ve kulaklarına kadar kızarıp melekler, dokundular Adem'e, 'Seni çağırıyor yaradan' dediler. Adem biraz homurdandı ve huzura dizildiler.

'Şu ağacı gördün mü' dedi tanrı. 'Asla ve kat'a yemiyesin meyvesinden. Eğer ki yersen atarım cennetimden. Başına neler gelir, ben bile karışamam.'

Rivayet edilir ki tam da o sıra Havva'ya göz kırptı kırmızı elma ve Havva dilini çıkardı ve dili o saat sulandı.

İki ahiret günü sonra tanrı çağırdı tüm cennet erkanını huzura, 'Bu Adem ve bu da Havva. Bunları biz yarattık, canımızdan can kattık, yüzümüzden surat yaptık, isteriz ki önlerinde secde edesiniz' dedi.

Ve melekler büküp boyunlarını, secdeye eğildiler. Fakat o da ne, İblis dimdik ayakta ve çok kötü bakmakta Adem'e ve belli ki maraza çıkaracak ve bu kullarının ilk isyanıdır tanrıya. 'Ben ateşim, o çamur. Bir balçık parçasına gerdan kırmak, önünde secdeye varmak yakışmaz bana' dedi İblis. Şeytana bak şeytana. Ve Tanrı 'atın bunu cennetten' dediğinde İblis'i lain derdest edilip dersaadetten kapı dışarı edilince içine bir kin doldu. 'Eh lan Adem, sen bunu yaptın madem...' dedi ve insan ilk düşmanını kazandı cennet içinden. Ondandır; düşmanın büyüğü evin içinden çıkar denilir.

Gel zaman, git zaman, unutuldu şeytan. Ve ortalık süt limanken ve kandırıp tavus kuşunu ve girip yılanın ağzına, illegal olaraktan süzüldü cennete şeytan. Tarihte ilk gerilla savaşıdır, şeytanın tanrıya karşı açtığı savaş ve ilk özel tim elemanı; İblis-i lain; şeytan.

Havva elmanın altında sıkıntıyla oturuyordu, Adem uykusunda yeni uzayan bıyıklarını buruyor ve Havva'ya yeni oyunlar kuruyordu. Şeytan dalından koparıp kırmızı elmayı ve uyandırıp Havva'yı ve 'Al Havva, bak tadına kırmızının ve bu kıyağı unutma' dedi ve Havva uyup şeytana elmayı ısırıverdi. O saat uyandı Adem ve gördü ki Havva bir şey yemekte ve kendine vermemekte. Ve Havva ona da verdi ve onlar elmayı birlikte yediler. Bu insanın tanrıya karşı ilk suçudur ve cennette işlenmiştir. Ve ondandır insan ilk suçunu kendi evinde işler her zaman. Ve onlar elmayı yediklerinden ve sonradan soyları hep ayvayı yediler. Ve birden yarıldı gök ve çaktı şimşek ve yağdı yağmur ve bir çamur gölünde Adem şiirsel olarak aslına dönecekken Havva'ya 'ulan' dedi, 'Şimdi bastık tarağa.' Ve bu insanın ilk küfürüdür, cennette edilmiştir ve ondandır insan ilk küfürü evinde eder.

Ve tanrı gazaba gelip ve cennetinden yeryüzüne attı onları. 'Ekmeğini topraktan çıkaracaksın ve toprağa döneceksin Adem' dedi tanrı ve 'Sancılarla, ağrılarla doğuracaksın çocuklarını Havva' dedi. Ve eline alıp sabanı Adem, yardı karnını toprağın ve buğday ekti ve Havva tarladan, topraktan daha bereketliydi ve her batında bir kız bir oğlan verdi Adem'e. Önceki kız sonraki oğlanla, önceki oğlan sonraki kızla evlendi ve o zaman bu böyleydi, soya soy katılmalı, Ademler çoğalmalıydı. Ve Kabil çok sevdiğinden Habil'in alacağı kızı, çekip bıçağı kopardı başını Habil'in. Bu da ilk cinayetidir insanın. Habil'i toprak sakladı ve bu gelenek oldu. Ve birgün toprak Adem'e 'Hem benden oldun, hem üstüme kenef kurdun, gel bakayım kucağıma' dedi ve Adem toprağa girdi. Nedeni yok ölümünün Adem'in, rejisör böyle istedi."

Tam rejisöre sövecekken Hüsrev imana geldi ve sağdan sola dokudu.

"Ve peygamberler geldi sonradan ve kavimler türedi ve türeyen kavimler türemiş olarak azdılar ve tanrı 'Biz onları ıslah etmek isteseydik, edemez miydik' dedi. Ve uslansın diye kavimlerin başına Yunus'u gönderdi.

Yunus ürkek, Yunus sefil ve Yunus kurbağa gibi korkaktı. Kavmine bakıp 'Ederim bu kavmin içine, tanrının düzeltmek istemediğini ben mi düzelteceğim' dedi, memleketi terketti. Bir gemide, dayanıp güvertede şarap fıçısına giderken koptu kıyamet. Bitez yalısı bilinmiyordu o günlerde daha ve gemi asfaltta değil denizde gidiyordu. Bir fırtına, bir tufan ve gemi kaptanı 'Bu gemide bir fazlalık var' diyerek ve Yunus'u suçlayarak ve fırtına dinsin diye attırdı denize Yunus'u. Bir balık yuttu onu ve getirip kıyıya 'Senin gibi korkak peygamberin... dön kavmine lan' diyerek tükürüp, gitti. İşte ol balığın adıdır Yunus ve Yunuslar gider gemilerle birlikte. Tanrı acıyıp Yunus'a dualarını kabul, kavmini helak etti. Ve sonra Yunus toprağa girdi ve bir gün İdris geldi. Söküğü, yırtığı dikerdi İdris ve terziden sayılırdı. Hanok denirdi ona, Hermes denirdi. Ve İdris baktı dünyanın haline ve gördü ki işçilik ucuz, kumaşlar kalitesiz, yaşamak pahalı, müşteri huysuz ve ağlamaya başladı. 'Bir kere cennetini göreyim tanrı' dedi, 'Bir kere görüp çıkayım dışarı.'

Ağladı İdris ve gözyaşları sel oldu ve ağladı İdris ve gözyaşları kan irin oldu. Melekler çıktılar huzuruna tanrının ve dediler 'Sustur şunu ya rabbi. Burada helak olduk, bu ne feryat, bu ne ağıt ve ırmakta bile yıkanamıyoruz artık.'

'Getir' dedi Cebrail'e tanrı ve Cebrail getirdi onu. İdris cennetten dalıp içeri, bağdaş kurdu hurma ağacının altına ve kevser ırmağı yanındaydı ve ballı incirler dalındaydı ve cennette herkes çırılçıplak olduğundan kimse elbise diktirmiyordu ona. Ve İdris'in bir kez yattığı huri anında kız oğlan kız oluyordu. İdris kendi yelek astarlarından daha sağlam hurilere bakıp bakıp hayran kaldı. Bunlardan ne biçim astar olurdu ama... Ve Cebrail 'Vakit tamam, topla tası tarağı, evine götüreceğim seni' dediğinde İdris hemen dayılandı. 'Çek mi verdim, senet mi? Çok sevdiysen dünyaya sen git, ben burada kalıyorum.' Cebrail dedi; 'Sen cenneti görüp, gideceğim demiştin.' Ve idris 'Yanıldım. Yanılmak kullara mahsus' dedi ve şüphesiz

tanrı affedicidir. Ve bu tanrının kulları tarafından tezgaha ilk getirilişidir ve İdris hem terzilerin, hem üçkağıtçıların piridir."

Molla Hüsrev kendi terzisinin sülalesini anımsadıktan sonra yırtık pantolonunu yukarı çekti ve dokudu.

"Boş kalınca başları, azdı Ademin oğulları. Ve Nuh onlara 'Azmayın' dedi. Ve azdılar ve Nuh onlara 'Kızarım' dedi ve onlar yine azdılar. Ve kaldırıp ellerini havaya 'Görüyorsun' dedi Nuh, 'Bizim gemi hazır ve topladık çift çift hayvan ve burada olmayanları uzaktan ithal ettik' ve o saat yağmur başladı ve yağmur tufan oldu ve en büyük hayvanat bahçesinden daha büyük gemi çıktı yola ve günler günler geçti ve kara görünmedi. Ve kargayı gönderdi Nuh ve 'Bul karayı, al parayı' dedi, karga geri gelmedi. Ve güvercini gönderdi Nuh, güvercin zeytinle geldi. Ve gemi o saat oturdu karaya ve çıktı canlılar gemiden ve uzun yolculuk boyunca çok acıktıklarından birbirlerini yiyerek ve çiftleşerek çoğaldılar ve Nuh toprağa girdi. Ve Adem'in oğulları yine çoğaldılar ve azdılar ve azdıkça çoğaldılar ve yayıldılar ve kimileri kadınları öldürüp kadınsız kaldılar ve azdılar ve çeşit olsun ve çeşni bulsunlar diye oğlancı oldular ve Lut geldi.

Ve Lut onlara 'kondom bulunmadı daha ve AIDS olursunuz' dedi ve Lut kızdı ve onlar Lut'a 'Kızlarını gönder bize' dediler ve Lut'un karısı da onlardan yanaydı ve Lut tanrıya yalvardı. 'Fiil-i livatacı bunlar ve içlerinde karım da var. Bela istiyorum bunlara' ve dinledi Lut'u tanrı ve bela geldi. Gökten Ebabil kuşları taş yağdırdı aşağı ve Ad Kavmi taş altında kaldı ve helak oldu ve kafasına bir tek taş değmeyen Lut, iki kızını alıp mağaraya gitti ve Lut'un güzel kızları orada canları çok sıkıldığından babalarına şarap içirip ve başka erkek bulunmadığından ve babalarıyla birlikte oldular ve yeniden çoğaldılar ve Lut şarabı fazla kaçırdığından bunu, yani kızlarına ne yaptığını bilmedi."

"Tanrının hikmeti bu, bilemez" dedi Molla Hüsrev, "Bilse ne? Bir meyve ağacı yetiştirmişsen meyvesini ilk sen mi yersin, başkasına mı verirsin?" Ve dokudu inceden Hüsrev.

"Gel zaman git zaman ve Yahuda'nın soyundan İsrael insanlara peygamber oldu. Ve İsrael gidince Musa geldi. Ve tanrı lanetlemişti o kullarını ve Yahuda oğulları inanmıyorlardı Musa'ya. Ve Musa otlatırken koyunlarını ve çalarkan kavalını ve bir ses geldi hüdadan ve 'Kutsal toprağımdasın, ayakkabılarını çıkar lan' dedi ses. Ve Musa korkudan kaçacak oldu ve kaçamadı ve 'Neden ben, beni neden seçiyorsun, bunlar beni öldürürler' dedi. Ve tanrı onun yüreğine cesaret ve eline On Emir'i verdi. Ve Musa dağdan inip On Emir'i onlara okuduğunda onlar kendi yaptıkları altından bir buzağıya tapıyorlardı ve Musa'yla alay ettiler ve 'Tanrıya söyle bize hıyar, sarmısak ve soğan göndersin' dediler, 'Onlar emirlerden daha çok işimize yarar.' Ve Musa emirlerin yazılı olduğu taşı atınca ortaya, tanrı 'Lanetledim bunları, yurtsuz kalacaklar' dedi. Ve Musa yarıp kılıcıyla Kızıl Deniz'i ve aldattı Firavun'un adamlarını ve Yahudaoğulları Filistin'e geldiler."

"Yahudiler bunlar" dedi Molla Hüsrev burnunu karıştırarak, "Şimdi de yurtsuz sayılırlar." Ve dokudu.

"Meryem güzelce bir kızdı ve isteyeni ve beğeneni sayılamazdı ve Meryem inat etmiş evlenmiyordu ve Meryem'in halası da güzeldi ve sonuçta Meryem'le İshak evlendiler. Ve zaman fanidir geçer gider ve odaya girince yoksul İshak yiyecekler, içecekler gördü ortada ve sordu İshak; 'Meryem, bu sana nerden?' Ve 'Bu bana tanrıdandır' dedi Meryem. Ve her gece Cebrail yakışıklı bir delikanlı olup ve hüdanın emriyle göründü Meryem'le halasına ve yiyecekler, içecekler getirdi ve bir de yataklarında ısıttı onları soğuk çöl gecelerinde. Ve hem Meryem ve hem halası hamile kaldı ve İshak Meryem'e her gece sordu: 'Meryem bu sana nerden?' Ve vakit geldi ve Meryem'le halası doğurdular ve Meryem İsa'yı doğurdu ve halası Vaftizci Yahya'yı doğurdu ve Yahya İsa'yı bulanık bir suyla vaftiz etti ve kötüler inanmadılar ve İsa tanrının oğlu oldu."

"Tövbe ya rabbi, tövbe ya yaradan" dedi Molla Hüsrev ve dokudu.

"İsa'nın bir eşeği ve bir asası, bir çift sandaleti vardı ve İsa fakirdi ve İsa plaja gidemediğinden tanrı onu peygamber yaptı ve İsa Kudüs'e gitti. Ve inanmamışlar ve iftiracılar ve ispiyonlar İsa'yı yakalayıp üç çiviyle çarmıha gerdiler ve Cebrail iki gözü iki çeşme, gece yarısı onu cennete götürdü."

"Cennete mi" diye mırıldandı Molla Hüsrev, "Remarque diye bir yazar onun Somme Cephesi'nde savaşırken öldüğünü söylüyor. Ama rab bilir, kitap bilir." Ve dokudu Hüsrev.

"Ve insanlar altından puta, keçiye, koyuna taptılar ve azdılar ve helak edildiler ve Araboğlu Abdulmuttalib'in karısı Amine hamile kaldı. Ve vakit geldi ve bebek doğdu ve adını Mustafa koydular ve Mustafa yoksuldu ve güzeldi. Ve 'Evvel adın başlayalım çorbadan, limon sıkmak vacip oldu sonradan. Çok severidi turşu ile cacığı, döve döve sakat etti çocuğu. Geldiler siz bulasınız ottan necat, aşk ile şevk ile eyleyelim esselat.' Ve Mustafa yoksul büyüdü ve kervancı oldu ve o günlerde insanlar putlara tapıyorlardı. Ve Hatice adlı kutsal ruh ve zengin kervancı evlendi Mustafa'yla. Ve Mustafa Hind'e Yemen'e ve Arab'a, Yahudi'ye mal taşıdı ve biri beşe satarak ve borsaya para katarak zengin oldu ve her zengin gibi hemen sevildi. Ve bir gün uyurken Cebrail geldi. Ona emir getirmişti ve 'Oku' dedi, 'Tanrının adıyla oku!' Mustafa ümmiydi ve okuma yazma bilmezdi ve okul yüzü görmemişti ve parmak hesabı yapardı ve develer asla parmakla sayılmazlardı.

Mustafa koşa koşa indi Mina'dan ve yetişti eve ve 'Üstümü ört Hatice, kötü gelecek netice" dedi ve Hatice onun üstünü örttü ve 'Seni çağıran tanrıdır' dedi ve 'oku' dedi ve Mustafa okudu: 'Tanrı birdir ve ondan başka tanrı yoktur.' Ve Mustafa putlara savaş açtı ve Ali'yi pehlivan olarak yanına aldı.

Ebu Cehil 'Aklını başına topla Mustafa, kervanı yoldan çıkarma, diken batar develerin ayaklarına' dedi ve ayetler geldi ve Mekkeliler Mustafa'yı taşa tuttular ve o yatağına Ali'yi yatırıp Medine'ye gitti. Atın aptalı rahvan insanın aptalı pehlivan olduğundan ve Ali başına gelecekleri bilmediğinden ve mışıl mışıl

uyurken çoğaldı ümmet, çoğaldı ayet ve çoğalan kadınları evde dert oldu Mustafa'nın başına. Ve ayet geldi. 'Onlara de ki –yani kadınlara– Allah isterse ona –Yani Mustafa'ya– sizden daha güzellerini verir ve boşatır sizleri.' Ve tartışmalar kesildi kadınlar arasında. Ve Mustafa yaşlıdır ve evde kadın çoktur ve kadınlar gençtir ve kuşku düşer insanın yüreğine.

Yüreğe kuşku düşünce insanın aklı sulu armut gibi olur ve insanlar evlere pencerelerden girmeye başlarlar. Bunun için tanrı peygamberine yeni bir ayet gönderdi ve dedi ki: 'Evlere kapıları dururken pencerelerden girmeyesiniz!'

Demek ki kapı yerine pencereyi seçenler, gece yarısı kendisinden geçenler vardı. Ve bu durum elbette allahı ve peygamberini huzursuz ediyordu. Ayetler yetmeyince sureler geldi ve dendi ki:

'Peygamber karılarıyla asla yüzyüze konuşmayınız. Ola ki kalbinize bir gölge düşe. Araya bir perde koyasınız.'

'Peygamber evde yokken, evine gidip kadınlarını rahatsız etmeyesiniz.'

'Peygamberden izinsiz karılarından biriyle görüşmeyesiniz.'

'Biz ona –Yani Muhammed'e– amca kızlarını, hala kızlarını, teyze kızlarını, dayı kızlarını, yetimleri ve dulları helal kıldık.'"

"Bize dört karıyı çok görenler utansın" dedi Molla Hüsrev ve dokudu.

"Ve elbette tüm kullara verdik bunları'. Sonra dendi ki: 'Kadınlar sizin verimli tarlalarınızdır, onlara istediğiniz biçimde gelebilirsiniz.'

Ne giydiğiniz önemli değil, ister takım elbiseli, ister çıplak, ister kundurayla, isterse çarık... Tarlaya giderken öküzleri unutmamalısınız.

Ve eğer tarlalar sizin gelişinize itiraz edecek olurlarsa, yatağınıza girmez, tohumunuzun kalitesine karşı çıkarlarsa; 'Kadınlarınızı kolunuzu dirsekten kırmadan, ince bir çubukla dövebilirsiniz.' Yani ki 'Usl ile uslanmayanı etmeli tekdir, tekdir ile uslanmayanın hakkı kötektir.'

Kadınlarınızdan biri kendini aç hissedip bir başka tarla sürücüyle aşna fişna ederse, yani zinaya başvurursa 'Taşlayıp, öldüreceksiniz.'"

"Duyun lan karılar" diyerek bir de eşlerine dokudu Molla Hüsrev bunları. Ve "Yaradan büyüktür" diyerek dokumayı sürdürdü.

"Sabina bir güzelce kadındı, Tekfur'un karısı. Tekfur'a savaş ilan edilmişti, müslüman olsun diye. Tekfur inatçıydı, tek kendisine inanıyordu dünyada, bir de karısına.

Savaşta yenen yenileni yağmalar, ganimet elde eder. Ganimet altındır, gümüştür, güzel kadındır. Ganimetin üçte biri ashabın ve üçte biri peygamberin ve üçte biri allahındır. Allah kendi üçte birini bakıp, büyütsün diye peygambere teslim etmiştir. Savaşanlar çer çöp toplar.

Tekfur Yahudi'dir, Yahudi'nin malı helal, karısı haramdır müslümana. Ama Sabina güzel, Sabina bir harikadır. Tekfur yenilmiş, kale alınmıştır. Mustafa da alır Sabina'yı koynuna. Başlar bir dedikodu. Mustafa bir Yahudi kadını nasıl koynuna koydu?

Peygamber sıkışınca allah yetişir, iner bir ayet. Denir ki; Sabina önceden adamıştı kendini dine, yalvarıyordu allaha ve Mustafa'dan habersiz müslüman olmuştu. Geriye kalmıştı nikah, onu da kıydı Mustafa.

Ve daha bir yığın savaş dulu, bularak doğru yolu, Arap çadırlarını boyladılar."

"Hikmetinden sual olunmaz. Ne günlermiş o zaman. O zaman yaşamalıymış insan" dedi Molla Hüsrev, başladı Ayşe'nin öyküsünü dokumaya.

"Ayşe Radyallahu han anamız –Peygamber karıları anasıdır müslümanların– yedi yaşında iken ve babası öldükten sonra ve ortalıkta yüzü gözü sürtülüp ve zebil olmasın diye, karı seçildi Mustafa'ya. Ve Mustafa o zaman ellisinin üstünde ve misket oynamaktaydı.

Derken, gel zaman git zaman, zaman da savaş zamanı olduğundan ve yine bir savaşa tutuşulduğundan ve evde yaşlı kadınların arasında canı sıkılmasın diye Ayşe'nin ve Mustafa yanına alıp onu ve götürdü savaş alanına.

Ordu karargah kurmuştu. Ayşe bir devenin üzerinde ve mahfelinde uyumaktaydı. İnsan hali bu ve Ayşe birden uyandı, tuvalete çıkmak istedi ve deveden indi. Mahfelin perdeleri inik olduğundan ve Ayşe içerde mi, dışarıda mı kimse bilemedi ve o sırada, Ayşe kumların arkasında yıldızları sayarken ve kervan kalktı gitti.

Ayşe geri döndü, aman allahım, kervanın yerinde yeller esmekte ve bir adam onu beklemektedir. Bu adam Halit bilmem kaç bin Velit isimli biriydi. Ve Ayşe'ye göz kulak olmaktaydı. Halit bindirdi devesine Ayşe'yi ve orduya yetiştirdi. Ve işte o sırada fesatçılar 'Ayşe Halit'in devesine niye bindi' demeye başladılar.

Muhammed sıkıntıdan buram buram terlerken, serin bir vaha yeli gibi ayet geldi:

'Ayşe tuvalete gitmişti. O sırada inci gerdanlığını düşürdü. Gerdanlığı ararken gitti kervan, farkında olmadı Ayşe. Halit'dir ona gözkulak olan. Zina mina yoktur ortada. Hem kim gördü zinayı? Kimki zina iddia eder, dört erkek şahit bulmak zorundadır. Ve şahitler mutlaka zinayı görmüş olmalıdır.'

Ve iftiracılar ve fesatçılar ve şeytanın tırnakları, zinayı gören dört erkek şahit bulamadıklarından ve susup oturmak zorunda kaldılar."

"Kendinize ve kolyelerinize dikkat edin karılar, ortalık fesat dolu! Sen zalimlerden, iftiracılardan bizleri koru ya rabbi" diye inledi Molla Hüsrev. Ve kitabın sonraki sayfalarını bırakıp, en genç karısına seslendi.

"Ocağa suyu koy ve gel ve üstümü ört karı ve sıcak et yatağımı ve tohum ekeceğim."

Ve insanlar çoğaldılar ve çoğaldıkça azdılar ve azdıkça çoğaldılar ve iki defa dünya savaşı çıkardılar ve kondom bulundu ve insanlar biseksüel ve heteroseksüel ve monogami ve poligami ve anagami ve babagami ve lezbiş ve homo ve Taliban oldular ve tarlaları ikili üçerli sürmeye başladılar ve grup seksi serbest oldu ve üçüncü dünya savaşı çıktı ve sekssoplar açıldı ve lastikten herşey yapıldı ve AİDS oldu insanlar ve bir daha peygamber gelmedi.

Dünyanın düzeltilecek hali kalmamıştı...

Sinema notları

ANUŞ PAZARCIYAN

İYİLER

Lars von Trier'den İnsanlık Halleri

Filmleri mümkün olduğunca belgesel, hayattan alma, hiç yapay ışık kullanmama vb. kurallar içinde yapma sözünü veren "Dogma" akımının kurucularından biri olan Lars von Trier'in 2003'de Cannes'daki yarışmaya soktuğu ve Cannes'dan –3 yıl önce altın palmiye ile dönen "Dancer in the dark"ın tersine– ödülsüz dönen son filmi Dogville.

Film Dogma'nın tam tersini yapıyor. Dogma filmleri hayatı olduğu gibi belgeleme iddiasında iken ve buna uygun bir estetik geliştirirken, Dogville'de her şey yapay, bir filmde olduğunuzu –daha doğrusu bir tiyatro oyununda olduğunuzu– her an hissettiren bir stüdyo içinde geçiyor olay. Gün ışığı yok burada. Doğal ışık yok. Bütün ışık stüdyo ışığı. Kamera sürekli yakın plan yüzler üzerinde dolaşan, en küçük bir mimiği ve gestiği ve sözü kaçırmayan profesyonelliğini bar bar bağıran bir kamera. Oyuncular, işini bilen, ciddiye alan insanlar. (Ve en güzeli, Lauren Bacall var filmde. Yalnızca onun için bile giderdim bu filme.)

Dogville, aslında Brecht'ci bir epik tiyatro oyunu. Epik tiyatronun bütün unsurları var. Yabancılaştırma –anlatılan mekanın bir kaç çizgiyle sınırlandırılması, iç mekanların dış mekanla adeta bir olması, iç mekanların açık olması, iç mekanlarda mutlaka gerekli iki üç rekvisit dışında hiç bir fazla eşya olmaması vb. ile– uç noktada sağlanıyor. Geri plandaki anlatıcı Brecht tiyatrosundaki koronun işlevini görüyor.

(Burada Brecht tiyatrosundan farklı olarak, anlatıcı, seyirciyle diyalog içinde sorular sormak ve düşündürmek, seyirciyi oyuna katmak yerine, anlatıcılık, olaylar arasındaki bağı kurma işlevini üzerleniyor. Ve bu noktada bence rahatsız edici oluyor yer yer. Sanki Trier anlattığı öykünün bir anlatıcı olmaksızın anlaşılmasının mümkün olmadığını düşünmüş gibi bir duygu uyandı bende. Trier seyirciye, oyuncularına, ve resimlerin gücüne güvenmiyor sanki. Yani sonuçta kendine güvenmiyor. Halbuki film düşünce olarak, uygulama olarak sıradışı cesur bir film. Görünen o ki, sonuçta Trier cesaretinden korkmuş! Bence, Trier anlatıcıdan vaz geçse, ya da ona Brecht tiyatrosunda koronun işlevini yüklemekle yetinseydi, bu film çok daha iyi olabilirdi.)

Filmdeki kahramanların her biri gerçekte bir "tip" olarak, belirli insansal tavırların soyutlanması oluyor.

Oyun prolog ve 9 sahneden oluşuyor.

Fakat sahnede oynansa, kameranın yakın yüz çekimlerinde elde ettiği yoğunluğu, etkiyi yakalaması zor olur diye düşünüyorum. Bu yüzden sinemaya aktarılması iyi olmuş bir tiyatro oyunu bu.

Film biçimi itibarıyla gerçekten cesur bir film, iyi bir film.

Fakat anlattığı açısından bunu söylemek zor:

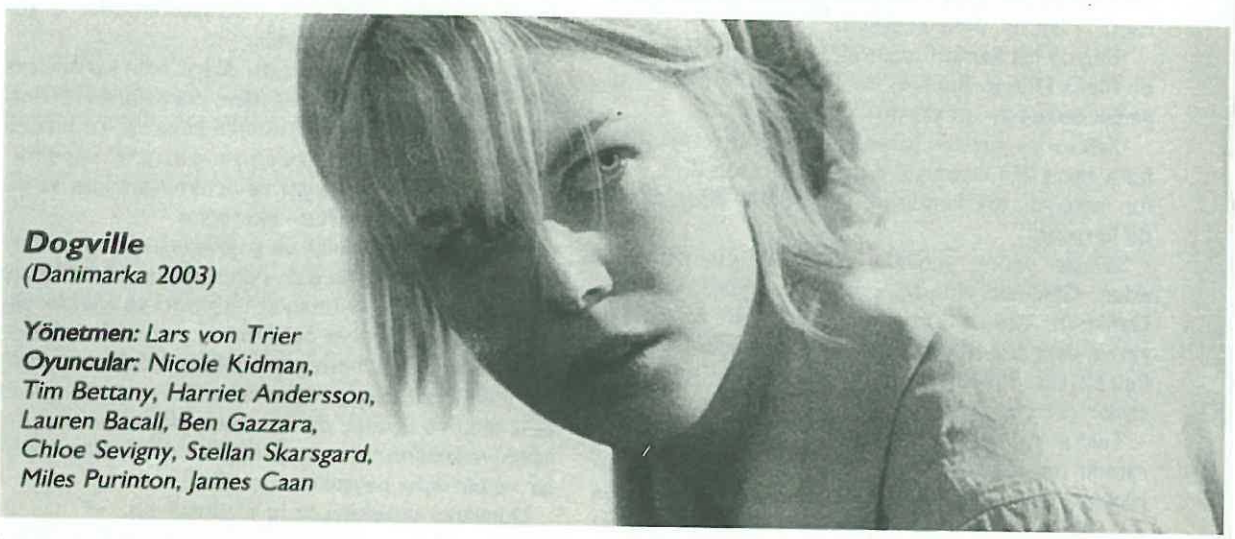

Dogville
(Danimarka 2003)

Yönetmen: *Lars von Trier*
Oyuncular: *Nicole Kidman, Tim Bettany, Harriet Andersson, Lauren Bacall, Ben Gazzara, Chloe Sevigny, Stellan Skarsgard, Miles Purinton, James Caan*

Brecht epik tiyatroyu sömürü toplumlarını sorgulamak, bu toplumlardaki insanları kendi sınıfsal konumları içinde göstermek, şu veya bu insanın şu veya bu davranışının toplumsal köklerini açığa çıkarmak ve seyirciyi kendi durumunu sorgulaması için zorlamak için kullanırdı.

Trier Dogville'de ne yapıyor?

Bu soruya anlatılan öyküyle cevap vereyim:

Dogville, 20. yüzyılın ortalarında (kullanılan iç dekorda kullanılan eşyalar –örneğin radyo– elbiseler vb. bunu gösteriyor) ABD'de, tanrının unuttuğu yerde, sapa küçük bir köy. Toplam 15 yetişkin; 6 çocuk yaşıyor burada.

Prologta Dogville sakinleri tanıtılıyor. Bunlar içinde yazar olmak isteyen Tom (Tim Bettany) en önemli karakter olarak öne çıkıyor. Tom, dünyayı objektif bir gözlemci olarak izliyor görünüyor. İnsanlara yaklaşımı, ilerideki yazarlık mesleği için bilgi toplama bakış açısıyla bir yaklaşım. Bir de, her hafta yaptığı toplantılarda dinsiz –ahlak dersleri veriyor köy sakinlerine. Fakat bunlar da sonuçta gözleme aracı onun için.

Sonra sahneye Grace (Nicole Kidman) giriyor. Ardından ateş edilen ve bir tehlikeden kaçan güzel bir genç kadın Grace. Tom onu eski madende saklıyor, Grace'in peşinden onu arayan gangster tipli silahlı adamlar geliyor. Baş gangster Tom'a, eğer kaçan bir genç kadın görürlerse haber vermeleri için kartını bırakıyor.

Ardından bir köy toplantısı geliyor. Bu köy toplantısında Grace'in köyde saklanmasını kabul ediyor köy topluluğu. Kendilerine yardım için sığınanı kabul ediyorlar.

Yaptıkları bir iyiliktir. Ve görünen o ki, tehlikelidir. Tom bunun bir karşılığı olması gerektiğini anlatıyor Grace'e. Grace sığınma karşılığı ufak tefek hizmet sunuyor köylülere. Köylüler önce istemez görünüyorlar sunulan hizmeti. Gerek yok filan diyorlar. Fakat sonra her biri "yapılması zorunlu olmayan işler"i Grace'e yaptırmayı bayağı benimsiyorlar. Giderek polislerin köye uğraması, Grace'in saklanmasının yarattığı tehlikenin artması ile, istenen hizmetler de artıyor. Grace tüm köyün bedava hizmetçisi, tüm köy erkeklerinin (sevdiğini sandığı Tom dışında) seks kölesi haline geliyor. Hizmetçilik ve seks köleliği yetmezmiş gibi, bir de cezalandırılıyor. Bu bölümlerde köyün tüm insanlarının gülümser, yüzeysel iyi ilişkilerinin arka planında kötü olduklarını görüyoruz. O kadar ki, çocuklar da ana babalarının küçük tekrarı olan küçük canavarlar. Grace kaçmaya çalışıyor. Kaçırma için ödeme yaptığı köylü, önce ırzına geçip ardından kendisini ele veriyor. Sonunda köyde Grace'e sürekli yardımcı olan Tom da, bir hırsızlık olayında, suçu Grace'e yükleyerek ve fakat buna mantıklı bir kılıf geçirerek ihanet ediyor. O ihanetini Grace'i arayanlara onu ihbar ederek tamamlıyor.

Tom'un ihbarı üzerine bir araba filosu gangster köye geliyor. Kaçmaması için boynundan zincirlenmiş Grace çözülerek gangster şefine götürülüyor.

Gangster şefi Grace'in babasıdır.

Aralarındaki diyalogtan, Grace'in gerçekte yaşadığı şiddet dolu ortamdan kaçtığını, insanların temelde iyi olduğuna inandığını, her hataya bir özür arayan ve bulan bir yaklaşıma sahip olduğunu; buna karşı babanın, içinde yaşanılan gerçek dünyada güç dışında hiç bir şeye inanmayan "gerçekçi" bir yaklaşıma sahip olduğunu öğreniyoruz. Dünya gangsterler dünyasıdır. Bu dünyada söz gangsterlerindir. O zaman en güçlü gangster olmak bu dünyada yaşamak için çözümdür.

Film, gangsterlikten kaçan Grace'in Dogville'i yok etme kararını vermesiyle, ve bu kararın gangsterlerce yerine getirilmesiyle bitiyor. Tom'u öldürme işini Grace "kimi işleri insanın kendi yapması gerekir" sözüyle kendi gerçekleştiriyor.

Dogville'de yaşadıkları Grace'in gözünü açmıştır! Şiddet dolu bir dünyada, "iyi insanlık" para etmez! En iyisi, güçlüler arasında yer almaktır! Kurtlar içinde kurt olmaktır çözüm.

İşte Trier bu öyküyü anlatıyor!

Film, David Bowie'nin "young American" şarkısı eşliğinde gösterilen –arada Nixon resmi ile tamamlanan ABD'den yoksul fotoğrafları ile bitiyor. Bu son nedeniyle ve Dogville'in ABD'de bir köy olarak anlatılması nedeniyle, Trier'e ABD'den "anti Amerikancılık' suçlamaları yöneltilmiş. Bence Trier yalnızca ABD'ye değil, kendi kötümser gözlüğü ile "insanlığı" anlatıyor. Onun insanlığı doğuştan kötü, biyolojik olarak hatalı! Ve çıkış yok.

Böyle bakıldığında film, anti Amerikan değil, anti insancı(!) bir film.

Umudunu yitirmiş burjuva aydınlarının insanlığa bakışı bu.

Etkileyici, ama kötümser, gerici bir film Dogville.

Biçimde arayıcı, araştırıcı, yenilikçi. Nasılı bağlamında aksamayan, iyi bir film.

Yeni bir Inarritu filmi: 21 Gram

Bir öykü...

Birbirini tanımayan üç aile öyküsü.

1. Aile: Erkek (Sean Penn) matematik profesörü ve kalp hastası. Son demlerini yaşıyor. Doktorlar en fazla bir ay daha yaşama şansı tanıyorlar. Kalp bağışı bekliyor. Eşi ile arası açık. Kadın –bir zamanlar gebe kaldığını kocasından gizlemiş ve çocuğunu aldırmış. Şimdi fakat adamdan mutlaka bir çocuk sahibi olmayı kafasına koymuş. Kürtaj sırasında sakatlandığı için tedavi gördükten sonra suni döllenme yoluyla çocuk yapacak. Kararını vermiş. Kocasını döl bağışında bulunması için zorluyor ve ikna ediyor sonunda. Bu ilişki aslında bitmiş mutsuz bir ilişki.

2. Aile: Karı-koca, bir erkek bir kız çocuk. Adam (Benicio Del Toro) küçük cürümlerle yaşamış olan, alkolik, hapise girip çıkmış ve son iki yıldır dinde kurtuluşu bulmuş, fanatik bir dinci olmuş biri. Arada bir geçmişi, çevresindekilere şiddet uygulamasıyla kendini gösteriyor. Karısı şaşkınlıkla izliyor kocasının "hidayete ermiş" durumunu. Hayatından memnun mu olsun, yoksa üzülsün mü karar veremiyor. Adam geldiği yerde iyice kaderci. Ne gelirse İsa / Allahtan geldi inancında. Piyangodan çıkan arabayı İsa göndermiştir örneğin ona.

3. Aile: Tipik, mutlu bir orta sınıf Amerikan ailesi. Birbirini seven ana-baba; iki kız çocuğu. Baba bir mühendis, çocuklarını ve karısını (Naomi Watts) çok seviyor. (Geri dönüşün birinde kadının geçmişinde gece kulübü çevresinde olduğunu, uyuşturucu kullandığını vb. geçerken öğreniyoruz.)

Ve "kader" ağlarını örüyor...

Birbiriyle hiç ilgisi olmayan üç ailenin buluşması...

Her şeyin İsa'dan geldiğine inanan adam kendi doğum günü partisine yetişmek için hızla araba sürerken; mutlu ailenin üç ferdini (adam ve iki kız çocuk) kazayla, çarparak eziyor. (Kazayı yaptığı araba, İsa'nın kendine hediye etmiş olduğuna inandığı piyangodan çıkmış jeep'tir.)Panik içinde yaralıları yerde bırakarak kaçıyor.

21 Gram
(Meksika 2003)

Yönetmen: *Alejandro Gonzalez Inarritu*
Oyuncular: *Sean Penn, Naomi Watts, Benicio Del Toro vd.*

Kazaya uğrayan adamın kalbi hasta matematik profesörüne takılıyor.

Profesör kalbin sahibinin eşine aşık oluyor. Kadın da ona aşık oluyor.

Profesör kendi –zaten sevmediği– eşinden kavgayla ayrılıyor. Kadın istediğini almıştır. Kocasının dölü ve o dölle suni gebelik için onay anlaşması cebindedir.

Adam kalbinin sahibinin eşi ile yaşamaya başlıyor. Bu arada fakat vücut kalbi reddetme belirtileri gösteriyor. Ölümün yine kapıda olduğu bir hayat, onun içinde acılı bir aşk. Bu aşk içinde genç kadının kocasını ve çocuklarını öldüren adamdan intikam duyguları gelişiyor.

İntikam alınmak istenen kaza katili vicdan azabı içinde gidip teslim oluyor. Hapse konuyor. Karısı onu kurtarmak için kaza arabasını satıp avukat tutuyor. Sonuçta adam delil yetersizliğinden serbest bırakılıyor. Ama kendinin suçlu olduğunu biliyor.

Genç kadının zorlaması ile bağışlı kalbin sahibi, genç kadının kocasını ve çocuklarını öldüren adama tuzak kurup kaçırıyor, fakat öldüremiyor. Ortadan kaybolmasını istiyor. Aslında adamın istediği ölmektir. Gece adamla sevgilisinin kaldığı motele geliyor. Tetiği çekmesi için provoke ediyor adamı. Genç kadın sopayla vurarak kocasının katilini öldürmek üzereyken, sevgilisi kendi kendini vurarak, kadının katil olmasını engelliyor. Kadın ve kocasının katili birlikte vurulan adamı hastaneye yetiştiriyorlar. Adam kurtarılamıyor ölüyor.

Genç kadın adamı kurtarmak için gerekli kanı veriyor. Kanı uyuşturucu aldığı için kullanılamaz durumda., Ama bu arada gebe olduğunu öğreniyor.

Kaza katili evine dönüyor.

Anlattığım öykü, eğer bir başkası anlatmaya kalksa tam bir melodramatik kitsch olur.

Inarritu'da olmuyor! Ortaya nefes nefese seyredilen, felsefi derinliği olan, tartışmaya açık bir film çıkıyor. Inarritu formal olarak Amores Perros'tan bildiğimiz montaj tekniği ile, birbiriyle hiç bağı yokmuş görünen üç öyküyü bir öyküde birleştiriyor. Ve bunu gerçekten mükemmel yapıyor. Burada tabii tekrar tehlikesi var. Amores Perros'taki (Amores Perros için bkz. Güney sayı 20, sayfa 86) "yeni" soluk yok burada. Fakat bu tekrar da görülmeye değer.

Kadercilik Amores Perros'ta olduğu gibi bu filmde de temel tema.

Film ismini son dönemdeki bulguların gösterdiği bir olgudan alıyor: Buna göre her insan öldüğünde, ölme anında ağırlığından 21 Gram eksiliyor.

Film bu 21 Gram ağırlığın neye eşit olduğunu tartışıyor. Kim ölümle ne yitiriyor, kim ne kazanıyor? 21 gramın tek tek insanların hayatı için değeri ne? Beklenmeyen bir ölümle yitirilen bir mutluluk, bir başka mutlulukla yer değiştirebilir mi? Aşk ölümü aşabilir mi?

Bir sürü soru. Inarritu soruyor. Çevaplandırmıyor. Cevap seyircinin.

Oyuncular aksaksız, eksiksiz oynuyor.

Müzik fazla geldi bana. Daha az, daha ekonomik, daha iyi olurdu gibime geliyor.

— Elli yaşında takvim kızı olunur mu? — Neden olunmazmış?

İngiltere'de küçük bir kasaba. Ulusal Kadınlar Birliği'nin bu kasabadaki şubesi. Kadınlar –çoğu ellinin üzerinde– normal İngiliz kasabalı –çoğu ev kadınlarının yaptığı işlerle uğraşıyor– çiçek yetiştiriyor, yemek pişiriyor, pasta-çörek yapıyor, dikiş dikiyor-nakış işliyor. Ve her perşembe kasabanın kadınlar birliği şubesinde yanyana gelip "brocoli nedir", "nakışta neye dikkat etmek gerekir", "çimenler nasıl bakılır" gibi çok önemli konularda konferanslar dinliyorlar. Birlikte kilise şarkıları söylüyorlar. Hayatları düzenli, ama sıkıcı mı sıkıcı. Arada bir düzenlenen kasabalar arası "en iyi pasta", "en iyi yemek tarifi", "en iyi nakış" vb. yarışmaları bile tek düzeliği bozmuyor.

Bu tek düzelik içinde tabii benliklerini her şeye

Calender Girls
(Takvim Kızları)
(İngiltere 2003)

Yönetmen: *Nigel Cole*
Oyuncular: *Helen Mirren, Julie Walters, Annette Crosbie vd.*

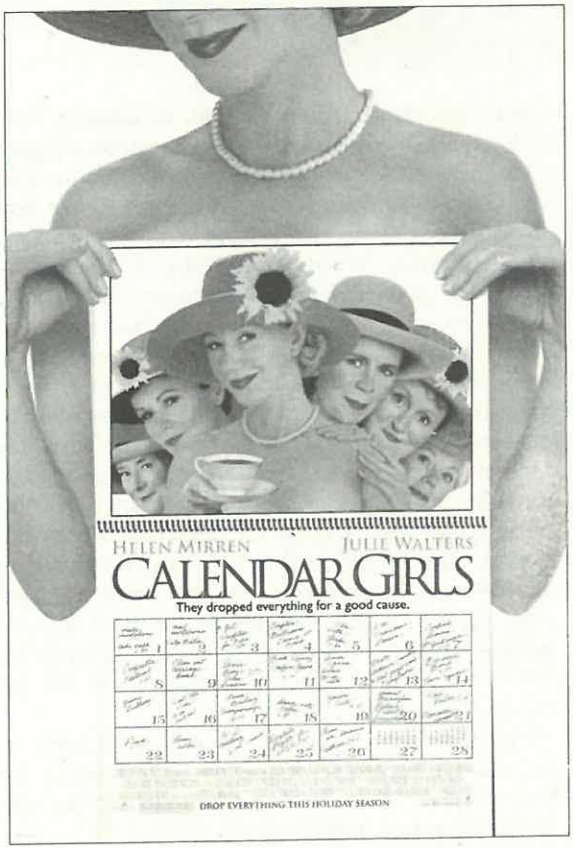

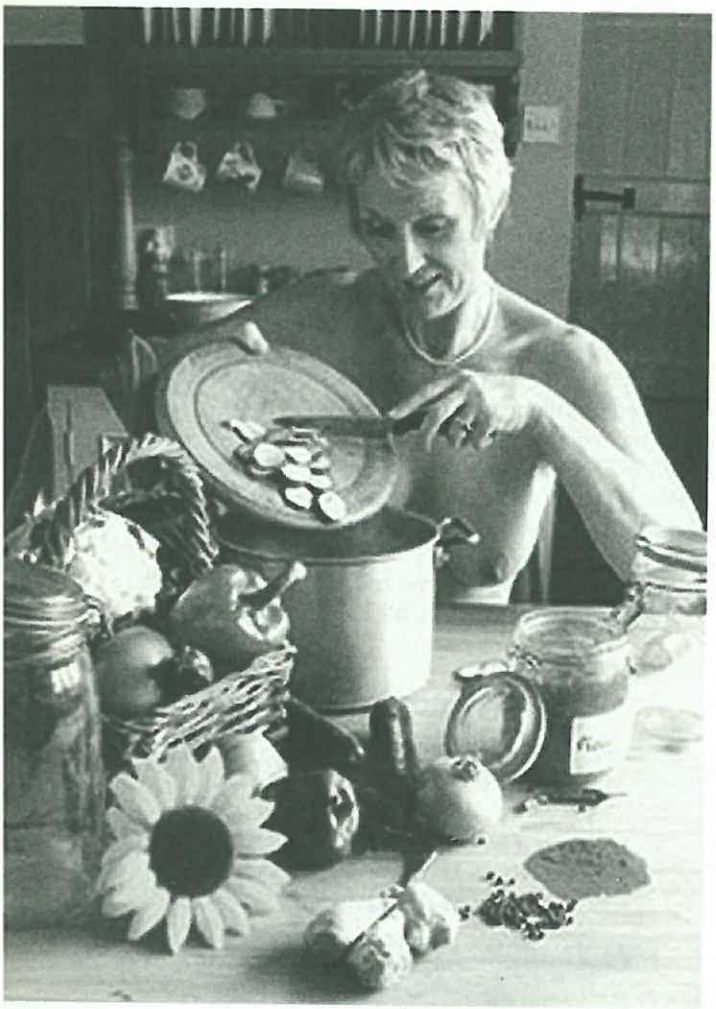

rağmen koruyanlar da var. Sıradışı iki arkadaş. Film bu iki arkadaşın yanlarına 10 başka kadını da alıp gerçekleştirdikleri küçük bir devrimin öyküsünü anlatıyor. Gerçek bir öykü bu. İki arkadaştan birinin çok sevdiği –çiçek sever, çiçek yetiştiricisi– eşi, kan kanserinden ölüyor. Hayatı seven biri o. Son anına kadar hayata neşeyle, humorla bakmasını becerebilen biri. Eşi en yakın arkadaşı ile birlikte onun anısını en iyi nasıl yaşatabileceği arayışı içinde, hastanede bekleme salonuna bir koltuk bağışı yapmaya karar veriyor. Fakat bunun için para gereklidir. Bu paranın gelebileceği yer olarak ise her sayfasında bir çıplak kadın resmi olan duvar takvimi yapma düşüncesi gelişiyor. Film 50 yaşın üzerinde 12 kasabalı kadının kadınlar birliği adına çıkacak bir takvimde takvim kızı olmaları sürecini izliyor. Bundan çıkan yanlış anlamaları, çekinceleri, zorlukları, bunların nasıl aşıldığını sevgi, espri, akıl dolu diyaloglarla anlatıyor. Gerçek öyküde de takvim büyük başarı oluyor. O kadar ki, toplanan para yalnızca koltuğa değil, yeni bir kanser merkezinin açılmasına bile yetiyor.

İngiliz rejisörler küçük hikâyeleri sevgiyle anlatmasını çok iyi beceriyor. Kalender Girls sevecen bir film. Özellikle 50 yaş grubundaki insanların kendilerinden bir şeyler bulabilecekleri bir film.

İKİRCİKLİLER

Bertolucci'nin nostaljik takılışı: "Ne günlerdi onlar..."

Nostalji, geriye dönük özlem, ilginç bir şey. "Ne günlerdi onlar..." insanlar yaşlandıkça en çok kullanılan sözcükler olmaya başlıyor. Nostalji herhalde yaşlanmanın açık bir ifadesi olsa gerek.

Sinemacının, 1968'lerde sinemayı dünyayı değiştirme mücadelesinin bir aracı olarak gören bir sinemacının nostaljik takılışı nasıl olur? Merak ediyorsanız Bertolucci'nin –evet o gerçekten baş eser "1900"ün yaratıcısının– son filmini –Hayalciler'i– görün.

"Hayalciler"de Bertolucci 1968 Paris'ine götürüyor bizi. Aslında götürmüyor. Götürür gibi yapıyor. Bu kendini en açık bir biçimde filmin başında üst üste bindirilmiş dokümanterle, onun şimdi oynandığı sahnelerde görülüyor. Doküman ter siyah beyazda genç bir Pierre Leaud –"400 Darbe"den itibaren Truffaut'un adım adım izlediği Truffaut filmleriyle adeta özdeşleşen oyuncu– Paris'te Sinematek'in önünde Sinematek yöneticisi Langlois'ın kültür bakanı tarafından azledilmesinin protesto edildiği mitingte ateşli bir konuşma yapıyor. İnsanlar dünyayı değiştirmeye umutlu, azimli, kararlı ve neşeli. Devrim türküleri söylendiğinde, "Herşeyi istiyoruz, hemen şimdi!" sloganları atıldığında, insanlar inanarak, kendine güvenerek söylüyor bunu. Dokümanterden devrim havası esiyor bugünlere.

"Ne güzel günlerdi onlar..." diyor o günleri yaşayanlar. Yan koltuklarda sinemaya kızıyla gelmiş bir kadın oturuyor. Kızına altmışsekizi anlatmaya çalışıyordu özlemle. Ama kız bir türlü anlayamıyordu dünyayı değiştiririz iddiasının ciddi olabileceğini. Zamanlar başkaydı şimdi, değişmişti. Zamanların değişmiş olması ama, onların yine değişebileceğinin, değişeceğinin de işareti değil mi? Hiç bir şey olduğu gibi kalmıyor. Kalmaz. Sinemada, konuşulması, çatır çatır cips yenmesi, telefonların çalması vb. vb. nefret ettiğim şeylerdir. Fakat bu kez can kulağıyla dinledim ana kızı filmi seyrederken.

Sonra siyah beyaz doküman ter geri çekiliyor, film renklileşiyor. Bugünün yaşlanmış Pierre Leaud'u, 1968'deki konuşmasını yapıyor, 1968'i kötü bir taklitle oynamaya çalışan figüranlar önünde. Hiç bir inandırıcılığı kalmamış bir konuşma. Hiç bir inandırıcılığı olmayan bir film coşkusu. Film icabı bir konuşma. Film icabı coşku. En iyi bir oyuncunun bile bu ortamda inandırıcılık katmakta zorlanacağı bir konuşma bu günkü ortamda.

Burada tabii Bertolucci'nin bunu "film filmdir, hayat değildir. En iyi film bile hayatın en iyi halde kötü bir kopyasıdır" demek için dokümanla –oyun filmini üstüste koyduğunu düşünebiliriz.

Ya da fakat tersi de olabilir: Bertolucci belki de sinema / film hayattır, hayatın kendisidir, herkes gerçek hayatta da film oyuncusudur demek istiyordur.

Herhalde film iki yoruma da açık. Fakat birbütün olarak alındığında ve Bertolucci'nin son yıllarda yaptıkları göz önüne alındığında, ikinci yoruma daha açık.

Filmi bir yandan severek ve zevkle; diğer yandan ama kızgınlıkla ve üzüntüyle seyrettim.

Bertolucci 1968'i, bir sinemasever gözüyle hatırlıyor. Sinemayı hayatının ayrılmaz bir parçası yapmış, sinemada yaşayan, sinemayı gerçeğin yerine geçiren, hayatının önemli bir bölümünü sinemada geçiren ve gerçek hayatta da sinemayı arayan, filmlerle konuşan, filmlerdeki gibi davranan, filmleri yaşayan üç genç insanın somutunda 1968'i anlatıyor "Hayalciler". Üçlü, Amerikalı genç bir sinemasever. Mathew'den ve onun arkadaş olduğu Parisli ikiz kardeşler İsabel ve Theo'dan oluşuyor. Özellikle Parisli biri erkek diğeri kız ikiz kardeşler (ikiz olup olmadıkları da aslında soru. Çünkü söyledikleri ve dışa verdikleri imajla, gerçek büyük çelişme içinde. Örneğin genç kız ilk sahnelerde çok görmüş geçirmiş, bir çok sevgili eskitmiş bir "cool"luk içinde. Erkek kardeşi ile görünürde ensest ilişki içinde. Fakat Mathew ilk kez onunla yattığında, onun ilk sevgilisi olduğu çıkıyor ortaya.) tam anlamıyla film hastası. Hayatları sinema ile belirlenen, hayal dünyasında yaşayan, filmlerle yatıp kalkan, oyunları film üzerine kurulu iki güzel insan. Mathew'ı aralarına alıyorlar. Sinema'nın bilinen üçlü ilişkilerinden biri çıkıyor karşımıza.

Seks bütün filmde –1968 hareketinde olduğu gibi– önemli, evet belirleyici bir rol oynuyor. Ve Bertolucci bütün filmlerinde olduğu gibi, burada da herhangi bir sansür koymuyor kendine. Fakat buna rağmen hiç bir an pornolaşmıyor film.

(Türkiye'de gösterimde ne kadarı –tabii gösterilirse– makaslanacak, bayağı merak ediyorum.)

İkizlerin yaşadığı ilişki, hem cinsel, hem değil. Kafada yaşanıyor her şey. Filmlerdeki gibi, gerçekmiş gibi görünüyor, ama hayal. Oyun.

Mathew ile birlikte seks maddileşiyor, ete kemiğe, kana... bürünüyor. Ve gerçek sahiplenmeler, kıskançlıklar, eskiye özlemler başlıyor. Mathew da sinemasever. Fakat diğerleri kadar "hayatı film" olan, fimlerle gerçeği bir tutan bir sinema hastası değil. Gerçek hayatla bağını koparmamış bir genç-Amerikalı sinemasever. Askerlik çağında. Üniversitede okuması askerden kırmak için bir şans. Askerlik o dönem Vietnam'da savaşmak demek. Mathew pasifist. Dünyanın düşüncelerle değiştirilebileceğini düşünüyor. Aslında değişip / değişmemesi, nasıl değişmesi gerektiği konusunda da açık görüşlere sahip değil. Hayatından memnun aslında. İkizlerden Theo Mao okuyor. Fakat evinde. Dışarıda yüzbinler sokakta "Herşeyi istiyoruz, hemen şimdi!" derken, o evinde kız kardeşi ve Mathew'e devrimin nakış işlemeye benzemediğini şiddet sorunu olduğunu anlatıyor. Dışarıda Paris kaynıyor. Üçlümüz kapılarını dışa kapayıp –Sinematek kapalı, anne baba yolculukta– filmleri yaşıyorlar.

Bertolucci, filmde bir çok açık ve gizli alıntılar ya-

Hayalciler

(İtalya/Fransa/İngiltere 2003)

Yönetmen: *Bernardo Bertolucci*
Oyuncular: *Michael Pitt, Eva Green, Louis Garrel*

pıyor. Film üzerine tartışmalar yürütüyor.

Mathew, hayatla bağını koparmadığı için her filmcinin gerçekliği yeniden yarattığını, film gerçekliğinin gerçeklik olmadığını savunuyor. Theo film gerçekliktir görüşünde. (Filmin anahtar sahnelerinden biri bu, küvette Theo ve Mathew yıkanıyorlar. Ve film üzerine konuşuyorlar. Mathew film gerçekliğinin gerçeklik olmadığını ve yönetmenin kendi gerçekliğini kamerayla yaratığını, sabun köpüğünden bir vizörden bakarak, film çeker gibi yaparak anlatıyor. Bunu aynadan görüyoruz. Theo, filmin gerçekliğinin gerçeklik olduğu itirazını getiriyor. Yine aynaya odaklanmış

kameradan izliyoruz bu tartışmayı. Sonra İsabel de geliyor küvete.)

Ya da örneğin "Buster Keaton mu / Charlie Chaplin mi?" tartışmaları yürüyor vb.

Bunlar bana 1960'lı yılların sonlarında kendi sinematek günlerimi, sevgili arkadaşlarımla tartışmalarımızı hatırlattı. Saatlerce tartışırdık gördüğümüz filmler üzerine. Gelecek üzerine. Dünyayı nasıl değiştirmek üzerine. Biz de sinemaseverdik. Fakat filmi gerçek sayanlardan değil. Sinema hayatımızın ayrılmaz bir parçasıydı. Sinemayla dünyayı değiştirmeye nasıl katkıda bulunabilirizi de tartışırdık sıkça. Sonradan devrimci sinemanın devrimci bir ortam gerektirdiğini, sosyalist filmin sosyalist bir ortamı ön şart koştuğunu, kitlelere ulaşacak ve onu devrim yönünde etkileyecek filmlerin bu sistemde mümkün olmadığını, ya da ancak kural dışı olduğunu, seyirciyle buluşmasının engellendiğini, engelleneceğini gördüm. Dünyayı değiştirme amacından vazgeçmedim. Ama sinema aracından vazgeçtim, başka araçlara yöneldim. O dönem aynı çevrede birlikte olduğum arkadaşlarımın her biri bir başka alemde şimdi. Onların bu filmi görmesini isterdim. Onlarla şimdi tartışmak ne keyifli olurdu.

Paris'teki üçlü gibi, cinsellik bizim de kafamızı kurcalayıp duruyordu. Ama Paris'tekilerin tersine bizde tabular en iyi halde yalnızca kafalarda yıkılıyor, pratikte tabular sürüyordu. Cinsellik aramızda hep boşlukta bir yerlerde duruyor, ama bir türlü açıkça sözlendirilmiyor, ya da sözlendirilmesi sözcük oyunlarıyla gırgır içinde kalıyor, gizemini koruyordu. Filmler cinsellikte küçümsenmeyecek rol oynuyordu. Polanskinin Sudaki Bıçak'ındaki gizemli erotik ne kadar çok meşgul etmişti rüyalarımı. Cinselliğin böyle gizemini koruması mı, yoksa Hayalciler'deki gibi doyasıya yaşanması mı daha iyi, bilemiyorum. Bildiğim bir şey o dönemde bu bağlamda batıya gıpta ile baktığımızdı. Sonradan cinsel özgürlük tabii yine cinselliğin –tabii öncelikle ve esas olarak kadın cinselliğinin– metalaşmasının üst boyutlara çıkarılması için kullanıldı. Fakat yine de kimi tabuların yıkılması, herhalde gelişme açısından olumlu olarak kaydedilecek tarihe.

Filmin son bölümünde, annesi ve babasının kendini kardeşi ve Mathew arasında çıplak ve sarhoş yatarken gördüğünün farkına varan İsabel filmlerdeki gibi bir ortak intihar senaryosu çizer.

Filmlerdeki gibi bir ölüm, sokak savaşı süren dışardan atılan bir taşın camı kırmasıyla kesintiye uğrar. Hayat filmi böler. Nihayet "hayalciler" dışarıya, kaynayan sokağa çıkar, yürüyüşe katılırlar.

Filmlerdeki gibidir her şey. En ön saflarda kurulan barikatlarda molotof kokteylleri dağıtılır militanlara. Mathew ile Theo iki uçtadır. Mathew şiddete karışmamak gerektiğini savunur. Theo ise öne gitmekten, molotofçulara katılmaktan yanadır. İsabel Theo'yla öne giderken, Mathew gerilere doğru yürür. Yollar ayrılmıştır.

Son sahnelerde Theo molotofu fırlatır. Ardından polislerin saldırısı gelir. Ve geri planda Edith Pifa'ın ünlü şarkısı çalar: "Hiç bir şeyden pişman değilim!"

Filmin beni geçmişe götüren, şimdi hangi filmden alıntı yapıyor diye sorduran, filme ve sinemaya sevgi açıklaması olan yanını severek ve zevkle izledim. Sinemayı sevenlerin zevkle izleyecekleri, herkesin kendinden bir şeyler bulacağı bir film hayalciler.

Fakat aynı zamanda filmi üzülerek ve kızarak izledim. Çünkü:

Sonuçta Bertolucci'nin 1968'i anımsaması, filme hayattan daha çok önem vermeye övgü dolu bir anımsama. 1968'de vardı, ama ondan daha önemlisi filmlerdir diyen bir tavır içinde Bertolucci.

1968'in havasını soluyanlar için Hayalciler, 1968'in yanına yaklaşmayan bir film. Zaten öyle bir iddiası da yok benim gördüğüm, anladığım kadarıyla. Ve beni üzen, kızdıran da bu.

Bertolucci sevdiğim, sinemayı bilen, anlatımı, dokusu sağlam filmler yapmayı beceren bir sinemacı. Anlattığı 1960'lı yılların sonlarında sinemayı toplumu değiştirme amacıyla kullanma iddiasında olan, 1970'de "Örümceğin Stratejisi" ve "Konformist"le İtalyan –genelde kapitalist-toplumu, kapitalizm/faşizm ilişkisini, bunun aile içindeki ve özel hayattaki yansımalarını marksist açıdan çözümleyen bir sinemacı.

Sonra "Paris'te Son Tango" ile eksistansiyalizme evrimlenen ve piyasa sinemasıyla barışan; buna rağmen daha sonra "1900"le bir baş eser sunan sinemacı.

Hayalciler, onun artık söyleyecek çok fazla şeyi kalmadığını belgelediği yerde, hayal kırıcı bir yapıt.

Sinema dışında gerçek hayat sürüyor. Ve bu gerçek hayat, mesleği hayali hayatı üretmek olan Bertolucci'yi, dünyayı güzelleştirmek, yaşanır hale getirmek güzel hayalinden uzaklaştırmış. Gelinen yerde o geçmişe de –hiç bir şeyden pişman değilim– diyerek baksa da, geçmişinden kopmuş aslında. Yazık.

Kötümser bir öykü nasıl iyi anlatılır?

Altmışlı yılların sonlarında dünyayı bir italo western dalgası sarmıştı. Clint Eastwood bu dalganın başlatıcısı olan "Bir Avuç Dolar İçin", "Bir Avuç Dolar İçin Daha" filmlerinin birlikte acı çekip intikam aldığımız "cool" kovboyu idi. Sonra onu her türlü yanılsamadan arınmış polis "Dirty Harry"leri ile sevmiş, iyi bir oyuncu olduğunu görmüştük.

Onu yaşlandıkça daha iyi filmlerde, hep daha iyi bir oyuncu olarak tanıdık. 1990'lı yıllarda Eastwood yönetmenliğe de soyundu. Ve aslında oyunculuktan öte yetenekleri olduğunu da gösterdi.

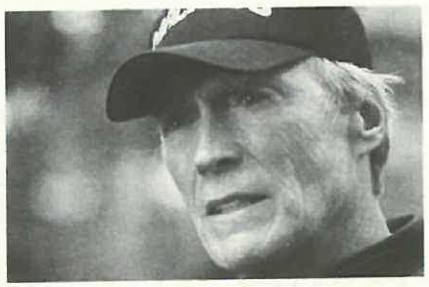

Mystic River
(Gizemli Nehir)
(ABD 2003)

Yönetmen: *Clint Eastwood*
Oyuncular: *Sean Penn, Tim Robbins, Kevin Bacon vd.*

Mystic River onun yönettiği son film. Ama yalnızca yönetmen değil, filmin yapımcılarından biri de o. Müzikleri yapan da o. Herhalde kendi kendine yaptığı bir doğum günü armağanı olsa gerek bu film. 80'lerinde filan her şeyini kendinin yaptığı bir filmle çıkarsa karşımıza hiç şaşırmamak gerek Mystic River'den sonra. Yaptığı müzik, film müzikçilerine taş çıkartacak profesyonellikte. Hiç rahatsız edici değil. Resimlere –filme güç katıyor. (Ben ki filmde müziği sevmeyen bir insanım!)

Mystic River, öyküsüyle koyu kaderci, kötümser bir film aslında. Anlattığı öykü, üç çocuk arkadaşın Jimmy (Sean Penn... Bu filmdeki oyunuyla 2004'de En İyi Erkek Oyuncu ödülünü aldı.) Sean (Kevin Bacon) ve Dave'in (Tim Robbins. Bu filmdeki oyunuyla 2004 En İyi Yardımcı Erkek Aktör ödülünü aldı) çocukken başlarından geçen bir cinsel sapık saldırıyla başlıyor. Çocuklar içinde en çok "kurban" görünümlü, en çekingen olan Dave diğer iki çocuğun tanıklığında kaçırılıyor. Dört gün ırzına geçildikten sonra kaçarak kurtuluyor. Fakat bu kâbus her üçünün hayatını da belirliyor. Üçlü daha sonra yetişkin insanlar olarak karşılaştıklarında da, kaçırılanın Dave değil de diğerlerinden birinin de olabileceği, her birinin hayatının bu durumda bütünüyle değişik gelişeceği sorgulanıyor. Aslında olan olmaktadır. Yapacak bir şey yoktur. "Kader" onları yeniden yanyana getirdiğinde de olan olur. Hiçbirinin davrandıkları biçim dışında davranma şansları yoktur.

Film aşırı kaderci, kötümser içeriğiyle gerici bir film.

Anlatım tarzı düz, süssüz, geveze olmayan, ekonomik bir anlatım. Eastwood anlatmak istediğini, hiç bir fazlalığa yer vermeden anlatmasını beceren bir yönetmen. Sakin bir kamera. Kurgu süssüz, mantıklı. Ve oyuncular. Her biri kendi başına bir filmi alıp sürükleyecek bir oyuncu kadrosu. Aksayan tek karakter yok. Renkler, film gibi, gri, karanlık tonlar üzerine kurulu. Yalnızca en sonundaki festivalde renkleniyor. Orada da fakat eğlence yapmacık.

Kötümser bir öykü nasıl iyi anlatılırı görmek isterseniz gidin.

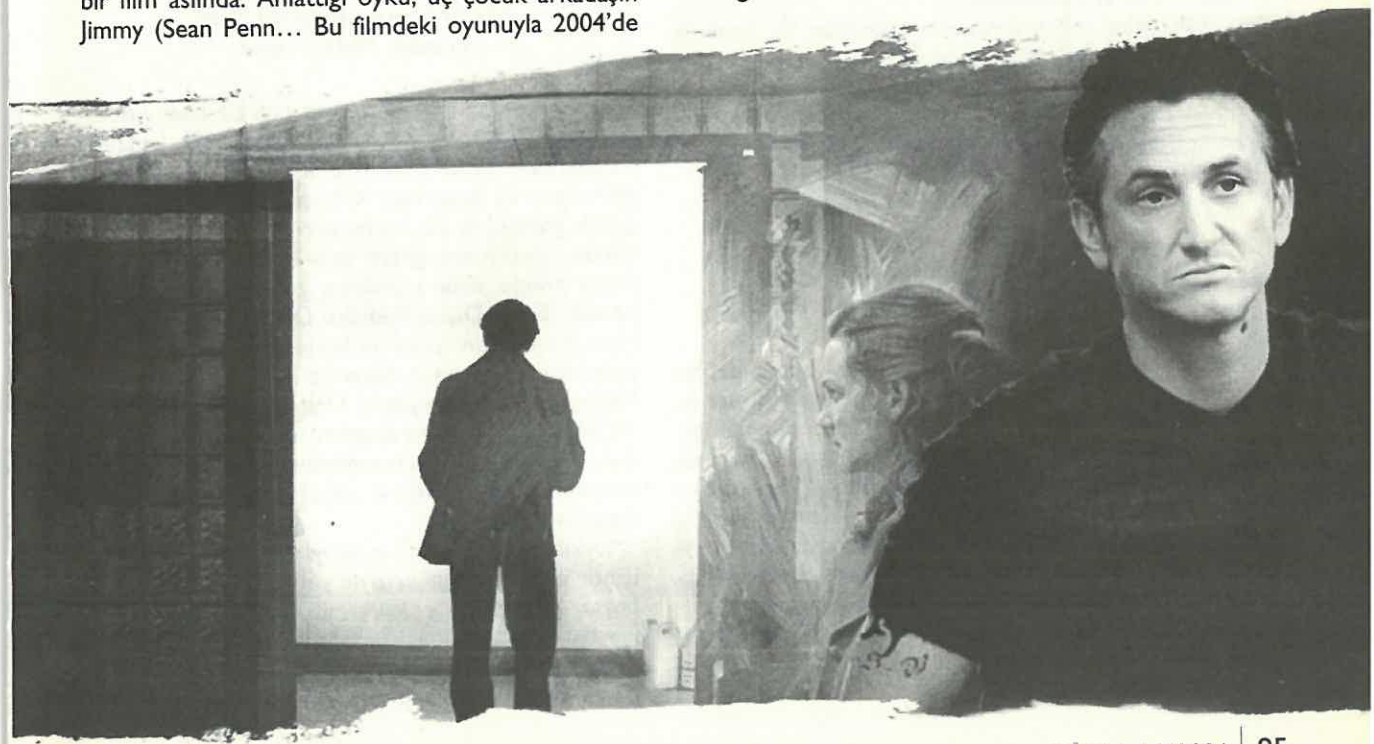

Kullanıma açık bir film: Osama

Film batıda "Taliban döneminde çekilmesi mümkün olmayan film" tanıtımıyla gösteriliyor. Japonya/İrlanda/Afganistan ortak yapımı olan film, Taliban rejiminin emperyalistlerin saldırısı sonucu yıkılması sonrasında Afganistan'da bir Afgan rejisör tarafından Afgan oyuncularla ve orijinal mekânlarda çekilen ilk Afganistan filmi.

Taliban rejimi döneminde bir genç kızın öyküsü anlatılıyor. Babası "Kabil kuşatması sırasında şehit olmuş", annesi ve babaannesi ile birlikte yalnız yaşayan genç kız ailesini geçindirmek için saçlarını kesip erkek çocuğu olarak dostlar yanında çalışmaya başlar. Talibanlar bir çok erkek çocuk gibi, onu da bir kuran kursuna tıkarlar. Burada yaptığı kimi falsolar, çocuğun gerçekte erkek değil kız olduğunun ortaya çıkmasını beraberinde getirir. Bir kitlesel şeriat mahkemesinde ölüme mahkum edilen genç kız, bir mollanın talebi üzerine affedilerek mollayla evlendirilir.

Öykü bu.

Filmde Taliban dönemi bir genç kızın somutunda bir cehennem olarak gösteriliyor. Kuşkusuz gerçeğin bir kesiti gösterilen. Oyuncular başarılı. Anlatım iyi. Atmosfer yakalanıyor.

Fakat filmi, içinde bulunulan ortamdan, bu ortamda filmin işlevinden bağımsız seyretmek mümkün değil.

Film aslında emperyalistlerin Afganistan'a müdahalesini haklı çıkarma işlevine sahip. Filmi görüp de, bu rejimin yıkılması çok iyi olmuş demeyecek insan az bulunur sanırım. Film yalnızca Taliban döneminin bir kesitini sunup orada durarak, bugünü sorgulamayarak aslında bir propaganda filmi olma işlevini –gönüllü ve bilinçli, veya bilinçsiz, bunu bilemem– üzerleniyor.

Ve emperyalist kültür endüstrisi, vahşi İslamın insanlıkdışılığını teşhir eden bu filmi tabii sevinçle karşılıyor. Filmin Oscar adayları arasına alınması, Golden Globe'de en iyi yabancı film ödülünü alması, batının kendini haklı çıkaran filmi ödüllendirmesi anlamına geliyor..

Osama
(Afganistan/Japonya/İrlanda)

Yönetmen: *Sıddık Barmak*
Oyuncular: *Marina Golbahari, Arif Herati vd.*

Keyifle seyredilebilecek hafif bir komedi...

Oyunculuk dersi...
Nicholson mu? Keaton mu?...
İkisi birlikte...

Bu yılki Berlinale filmlerinden biriydi Somethings Gotta Give. Oyunculuk açısından yine ders olarak gösterilebilecek, tüm ekibin çekerken mutlaka çok eğlendikleri hissini veren bir Hollywood komedisi Meyers'in filmi. Jack Nicholson ile Diane Keaton çok iyi bir çift oluşturuyorlar bu filmde.

Somethings Gotta Give
(ABD, 2003)

Yönetmen: *Nancy Meyers*
Oyuncular: *Jack Nicholson, Diane Keaton, Keanu Reeves, Amanda Peet, Frances McDormand*

Jack Nicholson filmde 63 yaşında bir kadın avcısını oynuyor. 63 yaşında, parası olan, ünlü, kadınları parayla satın alınan zevk aracından öte bir şey olarak görmeyen ve hayatında 30 yaşından yaşlı bir kadını çıplak görmemiş bir kadın avcısı. (Harry) Bir hafta sonunu geçirmeye gittiği yeni sevgilisinin (Amanda Peet) evinde, evde olmaması gereken genç kadının annesi (Erica- Diane Keaton; Diane Keaton bu rolüyle bu yılın en iyi kadın oyuncusu Oscar adayları arasındaydı) ve onun feminist kız kardeşi (Frances McDormand) ile karşılaşır. Ünlü bir yazar olan Erica, 20 yıldır yalnız yaşamaktadır, hayatından memnundur. Cinselliği adeta unutmuştur. 63 yaşındaki kadın avcısının genç kadınlarla yaptığını iğrenç bulmakta, aşağılamaktadır.

Öykü Harry'i Erica'nın kızıyla sevişme hazırlıkları içinde iken –bir kalp kriziyle yere çalar. Erica Harry'i hayat öpücüğü ile kurtarır. İkinci kurtarıcı da Harry'nin götürüldüğü hastanedeki genç, yakışıklı –ve kendinden 20 yaş yaşlı Erica'ya ilk bakışta vurulan doktordur. (Keanu Reeves). Filmde çok akıllı di-

yaloglarla kadın erkek ilişkileri sorgulanır. Ve tabii Hollywood'a uygun mutlu sonla biter film.

Filmin aklımda kalan bir iki sahnesi var. Önce ev sahibesini tesadüfen çıplak gören Nicholson-Keaton sahnesi. Hayatında ilk kez 30 yaşı üzerinde bir kadını çıplak gören bir kadın avcısının şaşkınlığı. Ve 20 yıldan sonra ilk kez –hem de kadın avcısı olduğu bilinen– bir erkeğin bakışlarının çıplak muhatabı olan Erica'nın paniği!

Sonra Erica ile Harry'nin ilk kez –ve filmdeki tek kez– sevişme sahnesi. Biri yirmi yıldır hiç sevişmemiş, kendi deyimiyle kendinin kurduğunu düşünen bir kadın. Hem kendisinden korku içinde, hem de fakat iki gün önce kalp krizi geçirmiş Harry'nın yeniden kriz geçirebileceği korkusu içinde. Diğeri, kadın avcılığı son demlerine gelmiş, artık kalbi tekleyen, sevişirken ölüm korkusu içinde olan bir kadın avcısı!!! Kadının cinselliğini yeniden keşfetmesi! Erkeğin de ölmeden sevişebilmesi!!! İkisinin de yaşadığı en ilginç cinsellik deneyimi. Sevişmeye geçmeden önce tansiyon kontrollu bir sevişme!!! Genelde sevişme sahneleri sinemada sessizlikle izlenir. Bu filmde kahkahalarla izliyorsunuz! Ne keyif.

Çok ciddiye alınacak bir film değil Somethings Gotta Give... Fakat iki saati eğlenerek geçirebilecek, özellikle iki baş oyuncunun oyunlarıyla keyif veren bir film. Bu arada kısacık bir rolü olmasına rağmen Frances McDormandı da unutmamak gerek.

Görülebilir.

Hoş bir Türk filmi

Türkiye'de müzik üretimi, müzisyen-şarkıcı üretimi, bu alanda gerçek sanatçıların ve sanatçı olmak isteyenlerin yaşadıkları, çektikleri, mafya ilişkileri, magazincilik son dönemin hemen bütün türlerde listelerde boy gösteren kimi sanatçı ve onların şarkılarının eşliğinde, bir müzikal komedi biçiminde sunuluyor.

Nerdesin Firuze
(Türkiye, 2003)

Yönetmen: *Ezop*
Oyuncular: *Haluk Bilginer, Özcan Deniz, Demet Akbağ, Cem Özer vd.*

Özcan Deniz gibi bir ünlünün kendi kendisiyle gırgır geçebilmesi hoş.

Tiyatrocular çok iyi oyun çıkarıyorlar.

Burada da daha az daha iyi olurdu bence. Örneğin son düğün sahnesinde pasta savaşı zorlama, olmasa da olur bir bölüm.

Filmin tanıtımında hep kollektifi öne çıkaran tavrı çok sevdim.

Sonuçta keyifle seyredilebilen, çokça gülebileceğiniz, çıktığınızda ise unutabileceğiniz hafif bir komedi.

"EH İŞTE..." YA DA OLMASA DA OLURLAR

2004 Oscarının efendisi

Üç yıldır, yıl sonunda gişe rekorlarına abone olan Yüzüklerin Efendisi'nin III. ve son bölümü, bundan önceki iki bölüm gibi büyük bir reklam kampanyası ile girdi piyasaya. Ve gişe rekorlarına yenileri eklendi.

Bununla da kalmadı tabii. 2004 Oscarı'nda Yüzüklerin Efendisi tam 11 dalda ödüle aday gösterildi. Aday gösterildiği tüm dallarda (**En iyi sanat yönetmeni**: Grant Major. Sanat Yönetmeni; Dan Hennah ve Alan Lee. Set Dekorasyonu; **En iyi kostüm tasarımı**: Ngila Dickson ve Richard Taylor; **En iyi yönetmen**: Peter Jackson; **En iyi kurgu**: Jamie Selkirk; **En iyi makyaj**: Richard Taylor ve Peter King; **En iyi film müziği**: Howard Shore; **En iyi film şarkısı**: "Into the west" Söz ve müzik. Fran Walsh, Howard Shore ve Annie Lenox; **En iyi fotoğraf**: Bari M. Osborne, Peter Jackson ve Fran Walsh; **En**

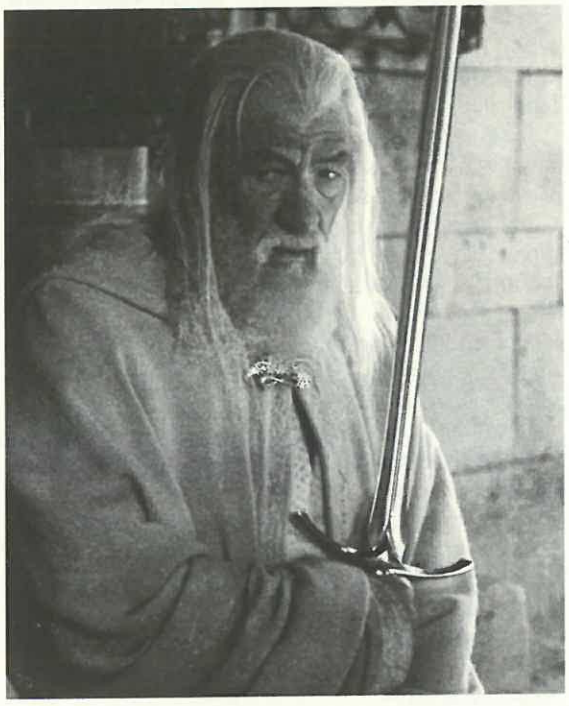

Yüzüklerin Efendisi III. Bölüm/ Kralın Dönüşü
(ABD, 2003)

Yönetmen: *Peter Jackson*
Oyuncular: *Elijah Wood, Sean Astin, Viggo Mortensen, Orlando Bloom, Ian McKellen, Miranda Otto, Liv Tyler, Christopher Lee, Bernhard Hill*

iyi ses miksajı: Christopher Boyes, Michael Semanick, Michhale Hedges ve Hammond Peek; **En iyi görsel efekt**: Jim Rygiel, Joe Letteri, Randall William Cook ve Alex Funke; **En iyi uyarlama senaryo**: Fran Walsh, Philippa Boyens ve Peter Jackson; ve tabii bu kadar Oscardan sonra EN İYİ FİLM Oscarı da Yüzüklerin Efendisi'ne gitti.) Oscarı aldı. Oscarın tarihinde aday gösterildiği her dalda tüm ödülleri alan ikinci bir film olup olmadığını bilmiyorum. Fakat öyle bir tablo çıktı ki ortaya, en iyi yabancı film dalında "Barbarların İstilası" filmiyle Oscar ödülü alan Kanadalı yönetmen Denys Arcand teşekkür konuşmasında Akademiye Yeni Zellanda'da çekilen Yüzüklerin Efendisi'ni, en iyi yabancı film kategorisi içinde de aday göstermedikleri için teşekkür etti! Yüzüklerin Efendisi/Kralın Dönüşü 2004 Oscarında 11 ödülle böylece Ben Hur ve Titanic'in rekorlarını yeniledi.

Fakat bundan önceki iki yılda filmin diğer iki bölümünün aldığı 6 Oscar da eklenince, Yüzüklerin Efendisi üçlemesi, sinema tarihinin en çok Oscarlı filmi haline geldi. Oscar eğer gerçekten en iyi film konusunda ölçü olsa, Yüzüklerin Efendisi bütün zamanların en iyi filmi.

Gerçek tabii böyle değil. Oscar gerçekte Amerikan sinemasının, o da bağımsız sinemanın değil, egemen Amerikan sinemasının, Hollywood'un kendi kendini ödüllendirmesi. Yüzüklerin Efendisi, Hollywood filminin dünya egemenliğinin ilanı. Yeni Zellanda'da Hollywood. Yüzüklerin Efendisi bu. Ve ödüllendirilen de bu.

Gişe rekorlarına yenileri eklendi ama, Yüzüklerin Efendisi'ne 11 Oscar verildi. Ama sinema açısından söylenen yeni bir söz yok. Peter Jackson birinci-ikinci bölümde yaptığını yineliyor: Yeni Zellanda'da kurduğu stüdyolarda büyük bir bütçeyle, teknik açıdan üstün çok kalabalık bir kadroyla çekilmiş bir Hollywood yapımı sunuyor bize. Üçüncü bölümde Yüzüklerin Efendisi nihayet tamamlanıp bitiyor. Hobit Frodo nihayet bir sürü macera ertesinde nihayet iktidar yüzüğünü, kötü iktidarın merkezindeki yanardağa, lavaya atıyor. Kral olmak istemeyen Aragon nihayet istemediği tahtına ve istediği ölümsüz sevgilisine (sevgilisinin ölümsüzlükten vaz geçmesi pahasına!) kavuşuyor. Onlar eriyor muradına...

Ya seyirci? İyilerle / kötülerin klasik kavgasını, kötünün kötü olduğunu dış görünüşünde ortaya koyan bir siyah / beyaz mantığı içinde seyre mahkum...

Bu arada yüzlerce milyonluk bütçeye sahip bir filmde olmaması gereken çok basit hataları bile izlemeye mahkum.

(İnternetteki bir sitede 100'ün üstünde film hatası sayılıyor. Biri var evlere şenlik: Aragon ve iyiler atları üzerinde kötülerin başkenti üzerine yürüyorlar. Şehrin kapısına geldiklerinde ve etrafları çirkin/kötü orklar tarafından sarıldığında bir de bakıyorsunuz atlılar yaya. Atlar nereye mi gitti?! Sormayın, o kadar kusur Yüzüklerin Efendisi'nde olur ancak!)

Mahkum mu...

Değil aslında. Sinemaya gitmeyebilir.

Ve gitmese iyi de yapar bence.

En kral samuray Amerikalıdır

Tom Cruise yapımcılığını kendi yaptığı bir filmle, kendine anıt dikmeye çalışan bir filmle karşınızda. Bu kez "son savaşçı"yı oynuyor.

ABD'nin kuruluşu döneminde Amerikan yerlilerine karşı beyaz kolonizatörlerin yürüttüğü yoketme savaşının utanılacak kahramanlarından biri olan "Captain Algren"in kendisini bulmasının öyküsü anlatılan.

Algren panayır yerlerinde Vinchester firmasının reklamını yaparak hayatını kazanırken, yaşadığı, ortak olduğu katliamların utancını alkolle boğmaya çalışan bir asker eskisidir. Öğrendiği meslek olan savaşçılığı "paralı asker" olarak sürdürmeye hazırdır. Japonya "modernleşme" sürecinde batılı bir ordu düzenine geçmek için askeri uzmanlar aramaktadır. Algren iyi bir maaşla modern Japon ordusunun kuruluşunda danışmanlardan biri olarak angaje edilir. Modernleşmeyi, Japonya'nın geleneklerinden bütünüyle kopma ve batılılaşma olarak kavrayan burjuva kesim-

The Last Samurai
(Son Samuray)
(ABD 2003)

Yönetmen: *Edward Zwick*
Oyuncular: *Tom Cruise, Ken Watanabe, Timothy Spall, Billy Connolly, Tony Goldwyn. Hiroyuki Sanada vd.*

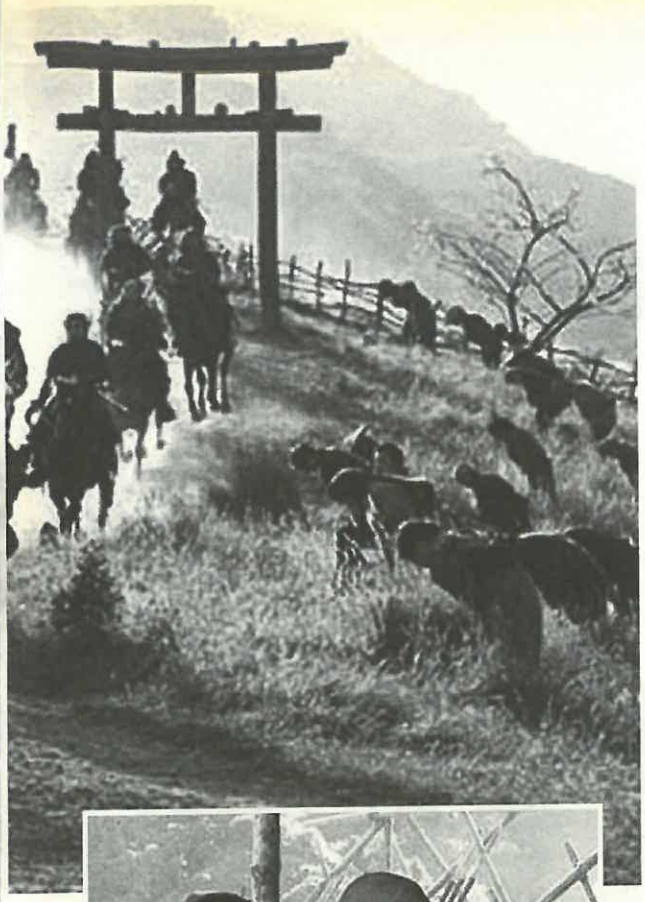

leri ile, buna karşı direnen Japonya'nın eski değerlerine sahip çıkan kesim arasındaki çatışma, askeri alanda modern ordu ile buna direnen son savaşçıların çatışması biçimine bürünür. Modern ordunun henüz yeterince hazırlıklı olmadan sürüldüğü ilk çatışmada, samuraylar ordu güçlerini darmadağın ederler. Henüz açık çatışmaya hazır olmayan modernite geleneğe karşı yenilir. Fakat artık bu geleneğin son zaferidir aslında, Algren samuraylara esir düşer. Gerçekte o da ÖZÜNDE samuraylar gibi gerçek bir "savaşçı"dır. Bunu gören samurayların şefi Katsumota Algren'i "düşmanını daha yakından tanıma" gerekçesi ile hayatta bırakır. Filmin önemli bir bölümü Algren'in görünürde kendine bütünüyle yabancı olan bir kültürle tanışması ve giderek bu kültürü kendi kültürü olarak da benimsemesi sürecini anlatır.

Algren ilkelere bağlı, arkadaşlığı, onuru her şeyin üstünde tutan gerçek savaşçı kişiliğine kavuşur. Ve samuraylarla omuz omuza kaybedileceği baştan belli bir son muharebede "son samuray" olarak savaşarak, ruh sağlığına kavuşur. Filmin sonunda hatta bu en samuray olan Amerikalı, güneşin oğlu Japon imparatoruna özüne dönmesi gerektiğini öğretir!

Film böylece yalnızca Tom Cruise'in kendine anıt dikmeye çalıştığı bir film değil, aynı zamanda Amerikalıların her şeyin (samuraylığın da gerekirse!!!) en iyisini yapacakları mesajı ile tamamlanan bir Amerikan övgü filmidir.

Teknik olarak özellikle dövüş ve savaş sahneleri başarılı, bir bütün olarak gördükten sonra hemen unutabileceğiniz, olmasa da olur bir film.

Tom Cruise hayranları için iyidir.

Savaş-dövüş filmlerinden hoşlananlar da görebilir.

KÖTÜLER

İyi bir konu, kötü bir film!

Amerikalı bilim kurgu yazarı Philip K. Dick'ın bir romanını Hollywood'un Honkong kökenli yönetmenlerinden John Woo (Mission İmposible II'yi yapmıştı en son) sinemaya uyarlamış. Philip K. Dick, aslında bilim kurgu formatı içinde bir dizi önemli varlık ve gelecek sorununu tartışan bir yazar. Örneğin Blade Runner'de kontrolden çıkan ve özgür yaşamaya kalkan robot-insanları para karşılığı bulup yok eden bir "kafa avcısının" öyküsünü anlatıyordu. Ya da Minority Report'ta işlenecek bir suçu önceden önlemenin mümkün olup olmadığını, suçu önceden engelleme adına neler olabileceğini tartışıyordu. John Woo'nun filmine temel aldığı romanda Philip K. Dick, geleceği önceden bilme durumunda, bunu bildiğini iddia eden bir sistemin insanlığı nasıl felaketlere sürükleyebileceğini tartışıyor. John Woo ise filminde Philip Dick'in öyküsünü, bol vurdulu kırdılı, özel efektli action filmine çevirmiş.

Paycheck
(Ödeme)
(ABD, 2003)

Yönetmen: *John Woo*
Oyuncular: *Ben Affleck, Uma Thurman*
Aaron Eckhart, Michael C.Hall,
Emily Holmes vd.

Eğer film sizin için bol gürültülü ve eylemli –bir dakika bile nefes alma fırsatı bulamayacağınız– resimler manzumesi ise John Woo'nun filmini seyredebilirsiniz. Ve çok iyi film çıkabilecek bir konunun nasıl berbat bir aksiyon filmi haline getirilebildiğini görmek için seyredebilirsiniz filmi. Ya da eğer filmden aksiyon resimleri dışında da bir şeyler bekliyorsanız, gitmezsiniz, daha iyi olur.

Berlinale 2004

ANUŞ PAZARCIYAN

Berlin Uluslararası Film Festivali'nin (Berlinale) 54.'sü 5-12 Şubat tarihleri arasında yapıldı. Berlinale 2004'e ilişkin notlarımı aşağıda okurlarla paylaşmak istiyorum.

YARIŞMA BÖLÜMÜ

Bu yılki Berlinale'nin yarışma bölümünde yer alan filmler şunlardı:

Ae Fond Kiss (İngiltere)
Yönetmen: Ken Loach
Oyuncular: Eva Birthistle, Atta Yaqub, Ahmad Riaz, Shamshad Aktar — Film Pakistanlı göçmen bir genç erkekle, genç katolik kadın arasındaki aşk ilişkisi çerçevesinde ırkçılığı, önyargıları, toplumsal acımasızlığı vb. sorgulayan her zaman olduğu gibi açık taraflı bir film.

Beautiful Country (Norveç/ABD)
Yönetmen: Hans Petter Moland
Oyuncular: Damien Nguyen, Nick Nolte, Bai Ling, Tim Roth — ABD'de, Vietnam Savaşı sırasında Vietnam'da asker olan babasını arayan bir Vietnamlı gencin öyküsü, ABD'yi tanıması.

Before Sunset (ABD)
Yönetmen: Richard Linklater
Oyuncular: Julie Delphy, Ethan Hawke — Daha önceki bir Linklater filminin devamı "Before Sunset"... "Before Sunrise" 1994'de Berlinale'de Altın Ayı'yı kazanan filmdi. Amerikalı Jesse ile Fransız Celine bir seyahat sırasında tesadüfen Viyana'da karşılaşıyorlardı; yalnızca bir gece beraberler. Yabancı bir ülkede, tesadüfen karşılaşan iki genç ve güzel yabancı insan. Şimdi devamında Jesse ünlü bir yazar olmuştur. İlk karşılaşmadan 8 yıl sonra Paris'te yeni romanından bir okuma akşamı için bulunmaktadır. Celine dinleyicidir. Jesse okuma bittikten sonra 8 yıl önceki gibi yine birlikte bir 12 saat geçirirler. Bu kez mekân Viyana yerine Paris'tir.

Confidences trop intimes
(En Samimi Arkadaşlar) — (Fransa)
Yönetmen: Patrice Leconte
Oyuncular: Sandrine Bonnaire, Fabrice Luchini, Michel Duchossoy, Anne Brochet — Evlilik içi sorunlarını bir psikiyatrla paylaşıp çözmek isteyen genç bir kadın yanlışlıkla gizlerini bir vergi uzmanına anlatır. Vergi uzmanı psikiyatrı oynamaya başlar...

Country of My Skull (İngiltere)
Yönetmen: John Boorman
Oyuncular: Samuel L. Jackson, Juliette Binoche, Brendan Gleeson, Menzi Ngubane — Güney Afrika'da "Hakikat Komisyonu"nun çalışmalarını izleyen bir siyah Amerikalı gazeteci ile; Güney Afrikalı beyaz bir kadın yazarın aşk ilişkisi içinde, barış ve affetmenin ne ölçüde mümkün olduğunu sorgulayan bir film.

Die Nacht singt ihre Lieder
(Gece Onun Şarkılarını Söyler)
(Almanya)
Yönetmen: Romuald Karmakar
Oyuncular: Frank Giering, Anne Ratte-Polle, Manfred Zapatka, Marthe Keller — Başarısız ve eve kapanan bir yazar; evin dar duvarları dışına çıkmaya çalışan eşi. Küçük bir çocuk. Araya bir sevgilinin girmesi çelişmeleri daha da sertleştirir. Batının herhangi bir büyük şehrinde yaşanabilecek ilişkileri sorgulayan bir tiyatro eserinin filme çekilmişi.

El abrazo partido (Arjantin)
Yönetmen: Daniel Burman
Oyuncular: Daniel Hendler, Sergio Boris, Adriana Aizenberg, Jorge D'Elia — Büyükana/-babası Holocaust'tan kaçarak Arjantin'e sığınan genç bir Arjantinlinin geçmişini araması.

Feux Rouges (Fransa)
Yönetmen: Cedric Kahn
Oyuncular: Carole Bouquet, Jean-Pierre Darroussin — Georges Simenon'un bir öyküsüne dayanan bir polisiye. Evli bir çiftin tatil kö-

yündeki çocuklarını almak için seyahatleri sırasındaki kavgaları... vs. Bu arada mutsuzluğundan alkolik olan kocanın bir hapishane kaçkınını öldürmesi, kadının kavgadan kaçarken uğradığı şiddet olayı vs.... Kötünün kötüsü; "neden yapılmış" dedirten bir film. Bu arada tabii bu filmin nasıl olur da festivalde gösterilmeye değer bulunur sorusu var. Belki festivalin en kötü filmi ödülü için seçilmiştir!!!

Forbrydelser (Senin Ellerinde) (Danimarka)
Yönetmen: Annette K. Olesen
Oyuncular: Ann Eleonara Jorgensen, Trine Dryholm, Nicolaj Kopernikus, Sonja Richter, Lars Ranthe — Bir hapishanede din kadını olarak görev yapan bir genç kadının öyküsü...

YARIŞMA JÜRİSİ

Frances McDormand

Maji-da Abdi

Valeria Bruni Tedeschi

Samira Makhmalbaf

Peter Rommel

Dan Talbot

Gabriel Salvatores

Bu yılki jürinin en öne çıkan özelliği kuşkusuz Berlinale tarihinde ilk kez jüri üyelerinin çoğunluğunun kadın sinemacılardan oluşmasıydı.

Bu yılki jürinin başkanlığını ABD'li oyuncu Frances McDormand yaptı. Frances McDormand özellikle Joel ve Ethan Coen kardeşlerin filmleri üzerinden Amerikan bağımsız sinemasının en çok aranan oyuncularından biri haline geldi. 1997'de Fargo'daki oyunu için Oscar kazandı. Bu yıl Berlinale'de yarışma dışı gösterilen "Something'i Gotta Give"de oynuyordu.

Jüri üyeleri:

Etyopya'dan kadın rejisör ve prodüktör Maji-da Abdi.

İtalya'dan sinema oyuncusu ve geçen yıl ilk filmini çeken kadın rejisör Valeria Bruni Tedeschi.

İran'dan 24 yaşındaki kadın rejisör Samira Makhmalbaf.

Almanya'dan öncelikle bağımsız ilginç filmleri finanse eden, film produktörü Peter Rommel.

ABD'den sinema işletmecisi ve dağıtımcı –özellikle bağımsız filmlerin dağıtımını yapan– Dan Talbot.

İtalya'dan yönetmen Gabriele Salvatores.

Duvara Karşı (Almanya/Türkiye)
Yönetmen: Fatih Akın
Oyuncular: Sibel Kekilli, Birol Ünel, Catrin Striebeck, Meltem Cumbul — Hamburg'ta yaşayan geleneksel bir Türk ailesinin kızı ile bir intihar deneyimi sonrası tanıştığı bir Türkiyeli gencin önce sahte bir evllikle başlayan, sonra aşka dönüşen ilişkisi.

La vida que te espera
(Bir Dahaki Hayatın) (İspanya)
Yönetmen: Manuel Gutierrez Aragon
Oyuncular: Juan Diego, Luis Tosar, Marta Etura — Birbirine düşman iki köylü ailesinin birbirine aşık olan iki gencinin öyküsü.

Maria, Ilena eres de gracia
(Kolombiya/ABD)
Yönetmen: Joshua Marston
Oyuncular: Catalina Sandino Moreno, Virginia Ariza, Yenny Paola Vega — Yoksul ve dargörüşlü hayattan kurtulmak için uyuşturucu taşıyıcılığı yapmaya kalkan genç bir kadının öyküsü.

Monster (ABD)
Yönetmen: Patty Jenkins
Oyuncular: Charlize Theron, Christina Ricci, Scott Wilson — ABD'de, kendisi ile yatan 7 erkeği öldürdüğü suçlamasıyla yargılanıp ölüme mahkum edilip, 2002'de idam edilen Aileen Wuornos isimli bir otoyol orospusunun öyküsü.

Om Jag Vänder Om
(Şafak Vakti) (İsveç)
Yönetmen: Björn Runge
Oyuncular: Pernilla August, Jakob Eklund, Marie Richardson, Leif Andree, Magnus Krepper, Ann Petren — Bir avuç insanın 24 saatlik öyküsü... Short Cuts'ın İsveççesi!

Primo Amore (İlk Aşk) (İtalya)
Yönetmen: Matteo Garrone
Oyuncular: Vitaliano Trevisan, Michela Cescon — Bir çılgın aşk öyküsü. Her şeyi olan toplumlar ve insanlara özgü takıntılar.

Samaria (Güney Kore)
Yönetmen: Kim Ki-duk
Oyuncular: Lee Uhl, Seo Min-jung, Kwak Ji-min — Avrupa'ya seyahati finanse etmek için kendilerini satan iki genç kız. Bir kaza sonucu kızlardan birinin ölümü üzerine, diğer kızın arkadaşının tüm müşterileriyle yatarak ve paralarını geri vererek, yaşanmış olayları geriye çevirme

çabaları. Durumu öğrenen babanın müşterileri tek tek dövmesi... vs.

Svjedoci (Tanıklar) (Hırvatistan)
Yönetmen: Vinko Bresan
Oyuncular: Mirjana Karanovic, Leon Lucev, Drasen Kuhn, Kresimir Mikic — 1992 Hırvatistan. Yugoslavya'yı bölünmeye götüren iç savaş. Bir küçük Hırvat kasabasında bir Sırp öldürülür. Sırp'ın küçük kızı da olaya tanık olduğu için ortadan kaldırılmak zorundadır. Cinayeti aydınlatmak çok zordur. Çünkü iç savaş içinde bir Sırp'ın ölmüş olması

aslında kötü bir şey değildir. Sonunda fakat her şeye rağmen insanlığını tümüyle yitirmemiş bir Hırvat, kızı kurtarır. Film formal olarak aynı olayın değişik kişilerin gözünden anlatılması yolunu izliyor. Konusu itibarıyla iyi niyetli bir film... Fakat konunun perdeye aktarımı tam bir fiyasko. Statik bir kamera. Statik oyuncular. İnandırıcılığı olmayan oyunculuk. Film bir müsamereyi andırıyor. Bir sürü emeğe, iyi niyetli çabaya yazık.

The Final Cut (ABD)
Yönetmen: Omar Naim
Oyuncular: Robin Williams, Jim Caviezal, Mira Sorvino — Lübnan kökenli 26 yaşındaki Amerikalı rejisör Omar Naim'in "ilk"i. Parası olan insanlar hayatının bütün önemli olaylarını ve duygularını depolayan bir chipi vücutlarına monte ettirebiliyor. Kişi öldükten sonra bu chipteki sahnelerle anılıyor ölen. Düşünce daha önce üzerine yazdığım "Hayat" isimli Japon filminden aşırma...

The Missing (ABD)
Yönetmen: Ron Howard
Oyuncular: Cate Blanchett, Tommy Lee Jones — Yerlilerle birlikte yaşamak için ailesini terkeden bir Amerikalının, 20 yıl sonra kızıyla barışma çabaları... Baba-kız ilişkisi, beyaz-yerli ilişkilerini sorgulayan bir film.

Triologia: To Livadi pou dakrisi
(Trioloji: Toprak Ağlıyor)
(Yunanistan)
Yönetmen: Theo Angelopoulos
Oyuncular: Alexandra Aidini, Nikos Poursanidis, Giorgos Armenis, Vassilis Kolovos, Eva Kotamanidou — Angelopoulos'un Yunanistan tarihi üzerine üçlemesinin bu ilk fil-

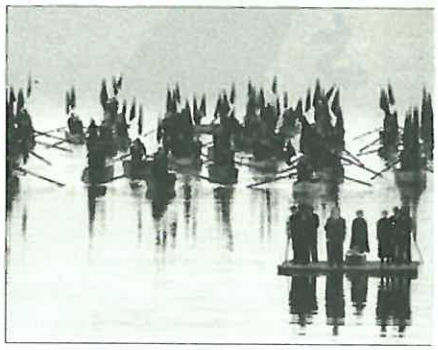

mi, 1919'da Odesa'yı terketmek zorunda kalan Yunanlılarla başlayıp Yunanistan iç savaşının sonuçlandığı 1949'da bitiyor.

Triple Agent (Yunanistan)
Yönetmen: Eric Rohmer
Oyuncular: Serge Renko, Katerina Didaskalou, Amanda Langlet, Emmanuel Salinger — 1936 İspanya iç

savaşı sürüyor. Paris'te genç bir Rus erkek ve Yunanlı eşi. Kadın komünist. Erkek ise karısına casusluk yaptığını açıklıyor. Fakat kimin için çalıştığı belli değil.

20:30:40 (Tayvan/Hongkong)
Yönetmen: Sylvia Chang
Oyuncular: Ren Liu, Lee Sinje — Taipeh'te yaşayan 20, 30, ve 40

BERLİNALE 2004: ÖDÜLLER

Altın Ayı:
Fatih Akın'ın "Duvara Karşı"sı (Almanya);

Gümüş Ayı (Jüri Büyük Ödülü):
"El Abrazo Partido", Yönetmen: Daniel Burman;

Gümüş Ayı (Yönetmenlik Ödülü)
Kim Di-kuk (Samaria filmi için);

En İyi Kadın Oyuncu / Gümüş Ayı Ödülü:
"Maria, Ilena eres de Gracia"daki oyunu nedeniyle Catalina Sandino Moreno ile "Monster"deki oyunu nedeniyle Charlize Theron'a verildi.

En İyi Erkek Oyuncu / Gümüş Ayı:
"El Abrazo Partido"daki oyunu için
Daniel Hendler'e;

Gümüş Ayı / Sanatsal Anlatım:
"Om Jag vaender mig om"un tüm sanatçılarına;

En İyi Müzik / Gümüş Ayı:
"Primo Amore"nin müziği için Banda Osiris'e;

En iyi Kısa Film / Altın Ayı:
"Un Cartu den Kent un pachet de cafea"; Cristu Puiu;
(Bu film aslında film değil, radyo tiyatrosu filan olabilirdi. Bir baba oğul bir kahvede bir masada oturmuş, kahve içip konuşuyorlar. Arada bir garson giriyor resme. Neden büyük ödül verilmiş, anlamış değilim.)

Gümüş Ayı / Kısa Film:
"Vet"; Karin Junger + Birgit Hillenius;

Çocuk Jürisi / Cam Ayı:
Marya J. de los Reyes'in "Magnifico"su;

"14" + " Cam Ayı":
"Tahta Kamera"; Ntashveni Wa Luruli;

En İyi Avrupa Filmi / Mavi Melek Ödülü:
"Om jag vaender mig om" Björn Runge;

Alfred Bauer Ödülü:
"Maria Ilena eres de gracia" Joshua Marston;

Homo/Lesbo Film Ödülü/Teddy Ödülü:
"Wild side" Sebastien Lifschitz;

Teddy Dokümanter Ödülü:
"Nomi Song" Andrew Horn;

Fipresci Ödülü:
Yarışma bölümünde
Fatih Akın'ın 'Duvara karşı"sı
Panorama'da
Robert Lapage'in "La face cache de la lune"si
Forum'da
Jennifer Reeves'in "The Time We Killed"i

Barış Filmi Ödülü:
Vinko Bresan'ın "Tanıklar"ı (Bu film de film olarak kötü. Niyet iyi. Belki niyete verildi ödül!)

Caligari Film Ödülü:
Davido Ferrario'nun "Dopo Mezzanotte"si;

Wolfgang Staudte Ödülü:
Rakesh Sharma'nın "Final Solution"u (Kuşkusuz bu festivalin en iyilerindendi Final Solution)

Panorama Seyirci Ödülü:
Andreas Veiel'in "Oyun çılgınları"

Manfred Salzgeber Ödülü:
Sebastian Lifschitz "Wild side"

Ökümenik Jüri Ödülü:
Yarışma bölümünde
"Ae Fond Kiss" (Ken Loach)
Panorama'da
Francesca Comencini'nin "Ma Piace Lavorare"
Forum'da
Dominique Cabera'nın "Folle embellie"si

Bugünkü Berlin Ödülü:
Myrna Maakron'un "Berlinbeirut"u

Dialog ve Perspektif Ödülü:
Andreas Schuler ve Oliver Ruts'un "Yanan Kalp"i

yaşlarında üç kadının öyküsü.

25 degres en hiver
(Kışın 25 Derece) (Belçika)
Yönetmen: Stephane Vuillet
Oyuncular: Jacques Gamblin, Carmen Maura, Ingeborga Dapkunaite, Raphaelle Molinier — Yönetmen Stephane Vauillet'in ilk uzun metrajlı sinema filmi. 25 derece sıcaklık olan bir kış günü her biri kendi özel dertlerine sahip 4 kişinin otoyolda bir arabada seyahati...

• • •

Yarışma dışı filmler olarak da:
Something's Gotta Give (Yönetmen: Nancy Meyers; Oyuncular: Diane Keaton, Jack Nicholson, Keanu Reeves, Amanda Peet, Frances McDormand); ***Lightning in a Bottle*** (Yönetmen: Antoine Fuqua) ve Homage bölümünde de Fernando Solanas'ın ***Memoria del Saqueio***'su (Bir Talanın Tarihi) isimli filmler gösterildi. Fernando Solanas'a tüm eseri için, "Altın Ayı Onur Ödülü" verildi.

PANORAMA BÖLÜMÜ

Berlinale 2004'ün "Panorama" bölümünde bu yıl toplam 35 uzun metrajlı sinema filmi, 16 dokümanter film ve 26 kısa film gösterildi.

Almanya'dan özellikle festival yarışma bölümünde de "Gece Onun Şarkılarını Söyler" filmiyle yer alan Romuald Karmakar, Panorama bölümünde Polonya'da adı fazla duyulmamış bir Nazi temerküz/yok etme kampını araştırdığı "Yoketme Ülkesi" isimli dokümanteriyle dikkat çekici bir yapıt sundu.

Almanya'nın bence en iyi belgeselcisi olan Andreas Veiel de **Oyun Çılgınları** isimli dokümanteri ile, 4 tiyatro öğrencisinin giriş sınavından başlayıp okul bitene ve ondan kısa süre sonrasına kadar süren macerasını 5 yıl süren bir çalışma ile belgelemişti. Veiel'in filmlerinde bir süre sonra kameranın varlığını unutuyorsunuz. Sanki izlenen kişiler kamera tarafından izlenmiyor. İzleyen bizzat siz oluyorsunuz.

Aynı efekti, Brezilyalı genç yönetmen Guilherme Coelho'nun **Fala Tu** isimli dokümanter filminde de yaşadım. Fala Tu'da Coelho Rio de Janeiro'da 4 rapçının (biri kadın rap grubu, diğer üçü tek başlarına rap yapan erkek rapçılar) yaşamından kesitler sunuyor. Brezilya'da rap'in durumu ve gelişmesi üzerine bir film olarak düşünülen proje, çekim sürecinde bu dört rapçı/grubun izlenmesine dönüşmüş.

Guilherme Coelho Fala Tu'sunda rapçıları normal yaşantıları içinde, doğal çevrelerinde, aileleri, dost, arkadaş çevresi içinde görüntülüyor; onlarla yaptıkları müzik üzerine, rap üzerine onların normal yaşam ortamında söyleşiyor. Ortaya kamerayla/kameranın gerisindekilerle, konuşulanlar arasında güzel bir dostluk çıkıyor ve bu filme yansıyor.

Coelho filmin ertesinde seyircilerle yaptığı sohbet toplantısında filme başlarken amacının Rio'da rapın tarihi üzerine bir film yapmak olduğunu, bunun için önce yüzlerce rapçıyla konuşmalar ve çekim yaptığını, fakat süreç içinde projesinin filmdeki dört rapçının hayatlarının anlatılmasına kendiliğinden dönüştüğünü anlattı.

Bir sahne var filmde, orda filmcilerin, film çekimi sürecinde nasıl rapçıların hayatlarının ayrılmaz bir parçası haline geldikleri çok güzel belgeleniyor: Rapçıların birisinin gebe olan ve gebeliğinin gelişmesini filmde birlikte izlediğimiz eşi doğum sırasında ölüyor. Geride kalan çocuklara bakmak için taşradan kalkıp damadının yanına yerleşen kadının annesi kızının ölümünü anlatıyor kameraya. Doktorlara güvensizliğini, onların kızına doğru tedavi uygulamadığını düşündüğünü belirtiyor. Anlatım içinde Coelho'ya "Neden çekmedin doğumu. Eğer çekmiş olsaydın şimdi doktorların hata yapıp yapmamış olduklarını bilirdik" diye yakınıyor. Sıkılmadan izlenen, bir çok sinema filminden daha akıcı, daha canlı bir dokümanter Fala Tu, Brezilya üzerine de bir çok filmden daha fazla bilgi veren bir film.

Avanim (İsrail)
Yönetmen: Rapahel Nadjari
Oyuncular: Asi Levi, Uri Gabriel, Florence Bloch, Shaul Mizrahi

İsrail toplumunun şizofren durumunun bir başka resmi Raphael Nadjari'nin filmi. Arte ve İsrail Film Fonu tarafından finanse edilen filmde Nadjari dinci bir erkek toplumu ve İsrail'de genç bir kadının –Micrhale– somutunda durumun "anormal"liğini sergiliyor.

Öyle bir toplum ki, en basit insani yaşam adımları bile ölümcül sonuçlar verebiliyor. Örneğin genç evli bir çocuğu olan kadın, baba-koca-küçük erkek çocuk üçlemesinin baskısı dışına çıkıp bir aşk kaçamağı yaparken, sevgilisine verdiği randevu ölüm randevusu olabiliyor. Buluşma yerine gittiğinde patlayan bir bomba ile sevgilisinin havaya uçmuş olduğunu öğrenebiliyor.

Ölmüş olan annesine bir anıt dikmek amacıyla babasının yardım ettiği dinci faşistlerin vergi kaçırma olayını ihbar ettiğinde onu izleyen ve rahatsız eden dinciler onu koruyan bir arkadaşını (çocuğunun bakıcısı bu aynı zamanda) öldürebiliyor.

Film anlattığı öykü ile andaki İsrail toplumunu, bu toplumda dincilerin hâlâ egemen olduğunu, bu egemenliğin sarsıldığı noktada saldırganlıştıklarını, tam bir pederşahiliğin, bütün modern görüntü altında sürdüğünü vb. gösteriyor. Aynı şekilde Filistin işgalinin normal yaşamda İsrail halkı için sorun olmadığını, ancak bombalı eylemler üzerinden bu sorunun İsrail'e taşınabildiği de görülüyor. Öyküsü ile –İsrail'i tanımak açısından– iyi bir film yani. Oyuncular da iyi. Fakat çok kötü bir kamera, çok kötü bir yönetim, çok kötü özensiz bir teknik çalışma filmin seyrini zorlaştırıyor. Bu kadar özensizlik, seyirciye saygısızlık.

FORUM FİLMLERİ

Bu yıl festivalin bu bölümünde 60'a yakın film gösterildi. Filmlerin yarıya yakını ilk kez Berlin'de gösterildi. Programda 23 ülkeden filmler vardı.

Forumun bu yılki ağırlıklı ülkesi Güney Afrika idi. 10 genç Güney Afrikalı rejisör "Proje 10" ortak ismi altında 10 filmle katıldılar Berlinale'ye.

Hindistan'dan da Bollywood ile alternatif sinemanın giderek içiçe geçtiğini belgeleyen filmler gösterildi. Kore'den, Japonya'dan, İsrail'den ilginç filmler vardı.

İlk kez üç Tayland filmi vardı. Avrupa'dan Finlandiya, Hollanda, İtalya, Fransa ve tabii Almanya değişik filmlerle temsil edildiler. Türkiye'den yine film yoktu.

"Forum" 1968'de genç Alman filmcilerinin resmi festivale alternatif olarak başlattıkları, resmi egemen yerleşmiş sinemada gösterim şansı bulamayan "Genç sinemacılara" bir forum sunma amacını güden bir etkinlikti. Daha sonra Berlin Film Festivali tarafından emildi, onun resmi bir parçası, Berlin Film Festivali'nin "Enternasyonal Genç Film Forumu" isimli bölümü haline geldi.

Forumda ilgimi çeken kimi filmler:

Kapitalist Manifesto: Bütün ülkelerin işçileri, birikim yapın!

(Güney Kore 2003)
Yönetmen: Kim Gok & Kim Sun

Film aslında günümüzde film çekmenin dayanılmaz kolaylığını göstermesi açısından ilginç bir film. Onun ötesinde tabii Komünist Manifesto'ya atıfta bulunan ismiyle dikkatimi çekti.

Eskiden film çekmek profesyonel bir işti. Para ve bilgi birikimi gerektirirdi. Şimdi işler kolaylaştı, "demokratikleşti". Aslında 8 milimetre kameranın yaygın kullanıma girmesi, ardından video kamera, şimdi de digital kamera işleri iyice kolaylaştırdı.

Şimdi bir digital kamera, üç beş arkadaş ve iyi bir bilgisayarla kendi filminizi yapabilirsiniz.

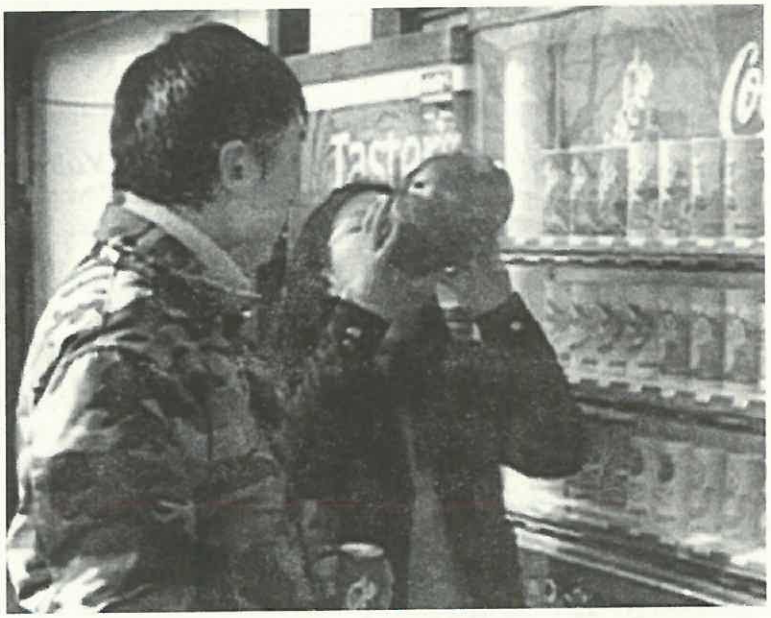

Tabii bir de anlatacak bir şeyiniz olmalı.

Kapitalist Manifesto, Güney Koreli iki genç rejisörün kapitalist dünyayı ve onun ilişkilerini açıklama denemesi. Formal olarak üç bölümden oluşuyor:

1. Bölüm: Mutlak Birikim.

Nam Boo-ja, hayatını porno video satarak kazanmaktadır. Ama işler iyi gitmemektedir.

Arada şeflere gidip rapor vermekte, onlar ise kumar oynayıp çalışma ahlakı üzerine ahkam kesmektedir. Bu arada cinsellik de sistemde bütünüyle alınıp satılan metadır. Arz talep ilişkisi egemendir bütün ilişkilerde. Nasıl olursa olsun fazla birikim, isteklerin daha fazla daha iyi tatmininin ön şartıdır.

2. Bölüm: Relatif Birikim: Genç öğrenci kız Yo Boo-ja orospu olarak çalışmaktadır. Değişik müşterilere para karşılığı hizmet sunmaktadır. Fakat onun da kazandıklarına el koyan bir çete vardır. Bu arada bütün toplum aslında kumar oynamaktadır.

3. Bölüm: Kriz... Eğer arz talepten fazla olursa, sunulan hizmet / mal alıcı bulamazsa, kriz çıkmaktadır. Burada krizin patlaması şöyle oluyor. Bir orospu, Nam Boo-ja'nın şefleri ile kumara oturuyor. Kaybediyor. Oyuna devam etmek için borç istiyor. Vermiyorlar. O zaman kendini satışa sunuyor. Fakat şefler cinsel güdülerini az önce parayla tatmin etmişlerdir. Sunulan hizmet / mal alıcı bulamaz. Sonuç: Polise kumarcıların gammazlanması, polisin kumarcıları basıp tutuklaması. Birikim kapitalizmin yasası, fakat birikim ile tüketim çelişmeli. Belli bir noktada kriz kaçınılmaz.

Film amatör kamerayla, amatör oyuncularla, müsamere biçiminde çekilmiş. İki genç insanın ilk denemesi olarak kabul edilebilir bir şey. Fakat bir festivalde gösterilmesi ancak Güney Kore'den gelmesi ile açıklanabilir.

Bu gençlerin Marx'a atıfları da biraz haksızlık. Niyet iyi ama, onların kapitalizminde üretim hiç yok. Her şey dolaşım değişim alanında. Değer, artıdeğer lafları filan geçiyor çokça ama, değer yaratan emek yok filmde.

Fazla ciddiye alınacak bir film değil. Yönetmenlerin de öyle bir iddiaları olduğunu sanmıyorum. Fakat herhalde bu yılki forumun, belki tüm Berlinale'nin konusu itibarıyla en ilginç, maliyeti itibarıyla en ucuz ve yapanların yapıldığı sırada en çok eğlendikleri filmlerden biridir.

Medurat Hshevet

(Kamp Ateşi) (İsrail)
Yönetmen: Joseph Cedar
Oyuncular: Michaela Eshet, Assi Dayan, Moshe Ivgy

Bu yıl hemen her yıl olduğu gibi forum filmleri yine yarışma bölü-

mündekilerden daha ilginç, daha güzel, daha içerikli.

Bunun örneklerinden biri Joseph Cedar'ın Kamp Ateşi isimli filmi.

Joseph Cedar 1968 New York doğumlu, 6 yaşından bu yana İsrail'de yaşayan bir Yahudi filmci. İsrail'deki bir ılımlı dinci grubun –2001'de çektiği ilk filmi nedeniyle grupla arası açılan– üyesi. Grubuyla bozuşmuş olmasına rağmen yine de dinden vaz geçmeyen bir kişi.

Medurat Hashevet, Cedar'ın üyesi olduğu dinci grubun çevresindeki insanların ilişkisini, grup baskısını, bu baskı karşısında insanların tepkilerini vb. konu alan bir film.

Anlatılan öykü 1981'den bir öykü. Cedar'ın 13 yaşında, üyesi olduğu dinci grubun gençlik örgütünün saflarında iken yaşadıklarına, tanık olduklarına dayanan bir öykü.

Anlattığı fakat kendi öyküsü değil. Babaları kanserden bir yıl önce ölmüş, 42 yaşında anneleri (Rachel) ile birlikte dinci grubun egemen olduğu bir çevrede, bir apartman dairesinde yaşayan, biri 15 (Tami) diğeri 18 (Esti) yaşında iki genç kızdan ve annelerinden oluşan üç kişilik bir ailenin öyküsü.

1981 Yahudi yerleşimcilerin Gazze Şeridi ve Batı Şeria'da ilk Yahudi yerleşimlerini kurdukları yıl. Rachel şehirde yalnız bir genç kadın olarak yaşamanın zorluklarını aşmak için üyesi olduğu dinci grubun Gazze'de kuracağı ilk yerleşimde yer almak için müracat eder.

Kızlardan 15 yaşındakinin bakış açısı ile anlatılır filmin çoğu. Genç kızların gerçekte dinle filan ilgileri ancak eğlenceli olan ve gençlerin indoktrine edildiği gençlik toplantıları. Etrafında şarkılar söylenen, dans edilen, gizli gizli sevişmek için, ya da cinselliğin lafını etmek için toplanılan "kamp ateşleri" üzerinden vardır.

Genç kızlar şehirden göçmeye, yeni yerleşim alanlarında çalışmaya karşıdırlar. 18 yaşında olan bunu açıkça dile getirirken, 15 yaşında olan annesini kırmamak için açık karşı çıkmamayı yeğler.

Dinci grubun kendisini ilk gönüllüler arasına kabul etmesi için, anne mücadele etmektedir. Fakat kızların tavrı bu bağlamda kötü bir puandır. Bu noktada anne ile kızlar arasında tam bir iletişimsizlik, birbirini anlamama, kuşak ve anlayış çatışması söz konusudur.

Bu arada anne, dinci grubun da zorlamasıyla, kendisine dinci grubun şefinin önerdiği erkeklerle buluşarak, "eve erkek" aramaya başlar.

Sonunda annenin dinci grup baskısının kendisini kızlarına yabancılaştırdığını görmesi, çok ahlaklı geçinen dincilerin aslında ahlaksızlıkla suçladıklarından hiç de farklı olmadıklarını, çifte standartçı ve kendi içlerindeki rezillikleri "kol kırılır yer içinde" mantığıyla hal ettiklerini gördüğü yerde, üyeliğe kabul edilmiş olmasına rağmen "yerleşim yeri"ne gönüllü olarak gitmeyi reddeder.

Film aslında İsrail toplumunun küçük bir biriminden yola çıkarak toplumdaki çelişmeleri çok basit, güzel, doğrudan bir anlatımla, hiç

SPECIAL / ÖZEL GÖSTERİ

Das Boot ist Voll (Sandal Dolu) (İsviçre, 1981)
Yönetmen: Markus Imhoof
Oyuncular: Tina Engel, Kurt Bois vd.

23 yıl önce 1981'de Berlinale'de gösterilen, ve o dönem sinema eleştirmenleri ödülünü alan ve aynı yıl "yabancı filmler" kategorisinde Oscar adayları arasında yer alan bir film "Sandal Dolu".

Film şimdi epey zarar görmüş ilk kopyasından digitalize edilerek kurtarılmış. Ve çok da iyi olmuş kurtarıldığı.

Berlinale'nin bence günceli en fazla yakalayan filmlerden biri bu 23 yıl öncesinin filmi.

Dolmuş sandal, içinde yer kalmayan, birileri daha binerse batacak sandal metaforu batının zengin ve güya demokratik, insan hakları savunucusu vb. sıfatlarla anılan ülkelerinde, bugün de doğudan ve güneyden gelen "yabancı akını"na karşı "kendini korumak" insanlık dışı uygulamalarını haklı göstermek için kullanılan metafor.

Gün geçmiyor ki, İtalya kıyılarında batan tekne, denize gömülen insanlar; İspanya sahillerine vuran botlar, Polonya-Almanya sınırında Oder nehrini geçmek çabası içinde boğulan insanlar, uçakla zorla geri gönderilirken kazayla(!) boğazlanan ilticacılar vb. haberi olmasın.

Avrupa Şengen sınırlarını ilticayı neredeyse imkansız hale getirmiş duvarlarla örmüş durumda. Amerika-Meksika sınırı 4 metre yüksekliğinde duvarla çevrili vs.

Markus Imhoof, batının en demokratik ülkelerinden ve İkinci Dünya Savaşı'nda "tarafsız"lığı oynayan İsviçre'nin bu savaş sırasındaki göçmen siyasetini sorgulayan bir film yapmış. İsviçre'ye sağ salim varmayı başaran, kaçış sırasında tesadüflerin yanyana getirdiği ihtiyar bir Yahudi ile 12 yaşındaki kız torunu; 6 yaş civarında yalnız ve yalnızca Fransızca bilen, büyük olasılıkla anası ve babası kaçış sırasında ölen bir çocuk, bir Alman ile evli –ve evli olduğu adam da Yahudi ile evli olduğu için baskılara uğrayan ve Almanya'dan kaçmak zorunda kalan, İsviçre'de bir mütleci kampında barınan– bir Yahudi kadın, onun erkek kardeşi ve Alman ordusundan kaçan bir asker somutunda anlatıyor bu öyküyü Imhoof. Anlatırken İsviçre devletinin bu dönemdeki güya tarafsızlığının Almanya'dan gelen mülteciler bağlamında, onları Nazi Almanyası'na geri göndermek biçiminde somutlaştığını; halk içinde bu siyasete karşı belirli tepkiler ve yer yer mültecilerle dayanışma eylemleri olsa bile, genel tavrın "bana ne"ci bir tavır olduğunu gösteren bir film "Das Boot ist Voll."

Film İsviçre'de ilk gösterime girdiğinde, sorunu ilk kez gündeme getiren, İsviçre devletinin ve halkının bu bağlamda sorumluluğunu sorgulayan bir film olarak, İsviçre burjuvazisini çok rahatsız etmiş olan; İsviçreli

faşistlerin de gösterimini çeşitli yollarla engellemeye çalıştıkları bir film.

Çok iyi kurgulanmış, çok iyi oyuncularla çekilmiş, insana belgesel hissini veren, inandırıcı bir film. Aslında bu filmi özellikle batının "demokratik" emperyalist ülkelerinde okullarda ders filmi olarak gösterip yalnızca İkinci Dünya Savaşı'nda İsviçre'nin devlet olarak, İsviçre halkının halk olarak sorumluluğunu değil, bugünü de tartışmak için kullanmalı.

Yarışmanın Özel Gösteri bölümünde sunulan filmlerden biri de "Lightning in a Bottle" isimli filmdi.

Lightning in a Bottle (ABD)
Yönetmen: Antoine Fuqua

7 Şubat 2003'de New York Radio City Hall'da bir konseri filme çekmiş Antoine Fuqua (Training Day'inde geçen yıl Denzel Washington Oscar almıştı.) Konser herhangi bir konser değil. Blues'a övgü, saygı, onur konseri. Blues'ın değişik kuşaklardan ustaları yanyana geliyorlar bu konserde. Değişik kuşaklardan 50'nin üzerinde Blues şarkıcısı ve müzisyen. Kimler yok ki... B. B. King, Salomon Burke, Natalie Cole, The Neville Brothers...

Filmin yapımcısı, kısa süre önce Blues üzerine 7 Bölümlük bir tv. dizisi yapan Martin Scorsese. Gecenin ilk sunucusu, açışı yapan da o.

Fuqua basitçe bir konser çekmemiş. Gecenin Blues tarihi ve gelişmesini belgeleyen bir gece olmasının ruhuna uygun olarak, araya bir dizi dokümanter film koymuş, yalnızca konseri değil, konser öncesi ve sonrasında kimi sanatçılarla yapılmış kısa konuşmaları, provalarda çekilmiş kimi film parçalarını araya monte etmiş. Kamera konser boyunca sanatçıları yakından ve çok değişik açılardan izliyor. Müziğin ritmine uygun bir montaj, seyri keyif veren mükemmel bir film. Blues, öncelikle siyahi güneyde, Afrika ritmlerine de dayanarak ortaya çıkmış, öncelikle güneyin siyah emekçi kesiminin yaşamını konu alan, yer yer protestoya dönüşen çığlığının, sesinin müziği.

Genelde doğaçlamanın olağanüstü rol oynadığı bir müzik türü. Müziğin ustalarından biri bu müziğin yaşadığını söylüyor. Bir başkası insanlar var oldukça, onların acıları, zevkleri, aşkları, yaşamları oldukça Blues olacak diyor. Film adeta bunun bir kanıtı... Eğer bir yerlerde oynarsa –belki televizyonda filan çıkabilir– görün mutlaka.

süse kaçmadan, hiç gevezelik etmeden ortaya koyuyor. Çok karmaşık çelişmeler çok yalın bir dille bir iki sahnede ortaya konulabiliyor. Oyuncular inanılır, çok iyi bir oyun çıkartıyorlar.

Güzel, İsrail'i anlamak için –bugünkünü de– seyredilmesi yararlı olabilecek bir film.

Cedar filmi için şöyle diyor:

"Filmin başında Rachel'i, kendi benliğini yitirme pahasına da olsa mutlaka bir çeşit aşiret üyesi olma peşinde koşarken, bunun ihtiyacı içinde görüyoruz. Metaforik olarak konuşulursa, bir aşiretin kamp ateşi önünde oturmak rahatlatıcı, ısıtıcı olabilir. Rachel fakat ateşin insanı yakabileceğini de öğreniyor süreç içinde. Ben bölgemizdeki gelişmelerin çatışmaların anlaşılmasında aşiret ilişkilerinin sorgulanması ve kavranmasının belirleyici önemde olduğunu düşünüyorum."

• • •

Hindistan'dan iki önemli film:

Final Solution
(Nihai Çözüm)
(Hindistan, 2003)
Yönetmen: Rakesh Sharma

"Nihai Çözüm", Nazilerin argosunda "Yahudi Sorunu"nun Yahudilerin tümden yok edilmesi yoluyla çözümü anlamında kullanıldı. Holokaust / Şoa bu siyasetin pratiğe yansıtılmasının sonucu idi. Nihai çözüm siyasi literatüre Nazi argosunda kullanıldığı içerikle girdi.

Rakesh Sharma, bugünkü Hindistan toplumunun bir yüzünü belgelediği filmine bu ismi vermiş. Belgelediği olaylar Hindu faşizminin gelişmesi, buna bağlı olarak gelişen anti İslam ırkçılık, bu ideolojinin pratik yansımalarının katliamlar biçiminde kendini göstermesi. Rakesh Sharma fakat filminde "Nihai Çözüm" kavramının içeriğini bambaşka bir içerikle dolduruyor. Hindistan'daki çatışmanın tarafları olan kesimlerde "nihai çözüm var mı" sorusunu, Hindistan'da Müslümanlarla Hinduların barış içinde yanyana yaşaması mümkün mü içeriğinde soruyor. Ve muhatapları da bu soruyu böyle anlayıp böyle cevaplandırıyorlar.

Rakesh Sharma, tv filmciliğinden, dokümanter sinemacılığa geçen ve anda Hindistan'ın en iyi dokümantaristlerinden olan bir bağımsız sinemacı.

Final Solution, bu yılki Berlinale-'nin –dört saati aşan– en uzun filmi idi. 4 saati aşkın bir süre bir dokümanter film düşünün. Ve bu filmin ara vermeden gösterildiğini düşünün. Ve son koltuğuna kadar dolu bir sinemada, kimsenin film bitmeden salondan çıkmadığını düşünün. (Büyük çoğunluk film bittikten sonra da çıkmadı salondan, yarım saat daha Rakesh'in katıldığı tartışmayı da izledi.) O zaman bu filmin nasıl bir film olduğunu, seyredenleri nasıl sarıp, kendi içine çektiğini anlarsınız. Film "Wolfgang Staudte" ödülünü –bu ödül 10 bin euro para ödülü de aynı zamanda– aldı ve Rakesh için bu ödül, kendi deyimiy-

le "bundan sonraki filmi için ona yardımcı olacak" bir ödül oldu. Ödüllü filmlerin önemli bölümünü görmedim. Fakat bu filme verilen ödülün haklılığına tanığım.

Rakesh'in filmi her bir bölümü ayrı bir film olarak da izlenebilecek 4 bölümden oluşuyor:

1. Gurur ve soykırım: 2002 Şubat'ında Hindistan'ın Guajarat eyaletinde bir dizi kentte Müslümanlara karşı Hindu faşistlerinin örgütlü saldırıları yaşanıyor. İkibinin üzerinde insan bu saldırılarda hayatını kaybediyor. Onbinlercesi yaralanıyor. Müslüman mahalleleri yakılıp yıkılıp talan ediliyor. Ve yüzbinlerce insan ülkeyi terkedip Pakistan'a vb. göçerken, yüzbinlercesi de kurulan göçmen kentlerine sığınmak zorunda kalıyor. Kimi şehirlerde Müslüman nüfus sıfırlanıyor. Rakesh gerek kurbanların tanıklıklarıyla, gerekse Hindu faşistlerinin açık sözlü açıklamalarıyla bu katliamların açık ırkçı, yoketmeci niteliğini sergiliyor. Ve adını koyuyor. BM'nin tanımına göre bile olan soykırımdır.

2. Terör Davası: Soykırımın yaşandığı eyalet devletinin Hindu faşist BJP partili başbakanı Guajarat'ta hiç bir şey olmadığı açıklamaları yaparken, Rakesh göçmen kamplarına sığınmak zorunda kalan kimi kadın tanıklarla yaptığı konuşmalarda, soykırımın kadınlara yönelik cinsel saldırı yönlerini açığa çıkarıp belgeliyor.

3. Nefret Vekaleti: BJP'nin katliamlar sonrası yapılan eyalet seçimlerinde yürüttüğü kampanyayı izliyor Rakesh. O bize bir yandan üstten faşizmin demagoglarının nasıl çalıştığını gösterirken, altta da Hindu faşizminin ezilen sömürülen kendini haksızlığa uğramış sayan yoksul Hindular arasında da nasıl taban bulduğunu gösteriyor.

4. Umut ve Umutsuzluk: Bu bölüm yalnızca her iki yandan da –tabii öncelikle de esas kurban konumunda olan –"kurban"larla konuşmalara ayrılmış.

Ve bu bölümde soruyor Rakesh "nihai çözüm var mı?"

Çözüm var diyen tek kişi yok!

Umut? Umutsuzluk?

Rakesh yorum yapmıyor filmde. Yalnızca izliyor. Gösteriyor. Soruyor. Hiç bir şey eklemeden, dümdüz bir belge sunuyor bize.

Umut?

Milliyetçiliğin, dinciliğin egemen olduğu bir dünyada, ırkçılığın egemen olduğu bir dünyada; insanın insan tarafından sömürüldüğü bir dünyada Ayodya'lar, Guajaratlar hep olacak. Umut yok!

İyi ama, insanın insan tarafından sömürülmesi, milliyetçiliğin, dinciliğin vb. egemen olması kader mi?

Değil! Umut var. Umut insanda!

Rakesh böyle bizi umutlandıran insanlardan biri.

Hava Aney Dey

(Hindistan / Fransa, 2003)

Yönetmen: Partho Sen Gupta

Oyuncular: Aniket Vishwasrao, Nishikant Kamat, Tannishtha Chatterjee, Rajashree Thakur

Hava Aney Dey, daha önce bir kaç kısa film çekmiş olan Partho Sen Gupta'nın ilk uzun metrajlı sinema filmi. Film değişik Fransız yapımcılar tarafından finanse edilmiş. Gupta ayrıca 1993-1997 arası Paris'te kazandığı bir bursla sinema eğitimi görmüş. Ve burada Bollywood'da edindiği pratik eğitimle, akademik eğitimi birleştirmiş. Ortaya çok iyi bir sentez çıkmış.

İlk film, bayağı umut verici bir söz adeta. Gupta'yı izlemek gerek.

Gupta "Bırakın essin" ismini verdiği filminde, Mumbai'de 18 yaşında, babası ölmüş, annesinin deyim yerindeyse saçını süpürge ederek okutmaya çalıştığı, bütün umudunu bağladığı bir Hindu gencin –Arjun'un– öyküsünü anlatıyor. Filmden sonraki söyleşide Gupta anlattığı ortamın kendi tanıdığı alt orta kesim Mumbai'yi olduğunu, bu anlamda öykünün büyük çapta kendi gözlemlerine dayandığını, Arjun'un bir yerde otobiyografik özellikler taşıdığını anlattı.

Bu Arjun, dört beş kişilik bir

grupla birlikte hareket ediyor. Birlikte boş zamanlarını geçiriyor, birlikte gece kulüplerine gidiyor, birlikte polisten dayak yiyor, birlikte kriket oynuyor, birlikte gelecek üzerine tartışıyorlar. Her birinin bir düşü var. Köşeyi dönmek, zengin olmak, rahat yaşamak. Her birinin çıkış yolu bireysel kurtuluşta.

Geri planda sürekli bir savaş atmosferi var. Hindistan ve Pakistan atom silahlanmasını geliştirip birbirlerini tehdit ediyorlar. Arjun'un arkadaş grubunun etrafında Hindu faşizmi, saldırganlık alabildiğine gelişiyor.

Globalizasyon Hindistan'ı da kucaklamış. İnsani ilişkiler para üzerinden belirleniyor. Arjun'un en yakın arkadaşı Chabia'nın sevgilisi batıda gogo bar diye adlandırılan kadınların erkekler için dansettiği barların benzerinde çalışıp para kazanmaya çalışıyor. Yine para kazanmak için Arap Körfezi'ndeki emirliklerden birine çalışmaya gitmeye hazırlanıyor.

Arjun Müslüman bir genç kıza aşık. Kız yalnızca Müslüman değil aynı zamanda üst sınıf insanı. Yani umutsuz bir aşk aslında.

Arjun'un körfezde çalışan bir arkadaşı geri döndüğünde, arkadaş grubunda bizim Alamancıların ilk geri döndüklerinde anlattıklarının benzerini anlatıyor. Para körfezde yerde, yalnızca gidip toplamak gerek!

Körfez gençler için "kendi kaderlerini belirleme" için yeni umut kapısı olarak beliriyor.

Gupta, gençler kendi küçük dünyalarında çevrelerinde olan biten sanki onları ilgilendirmezmiş gibi davranırken ve kendi küçük kurtuluşlarını ararken, Mumbai'ı bir Pakistan atom bombasıyla yok eden bir sonla bitiriyor filmini.

Gupta çok net olarak bireysel kurtuluş yok ve herkes yalnızca kendi kurtuluşunu düşünür ve bunun toplumdan bağımsız elde edeceğini sanırsa yanılır... Barbarlık yolumuzu gözlüyor diyor. Haklı...

Gupta bu ilk filminde Fransız yeni dalgasından olumlu etkileri Hindistan'a taşımış. Ortaya gerçekten içerikli, fakat kör gözüm parmağım üzere öğretici olmaya çalışmayan, çok önemli sorunları bile geçerken anlatırmış gibi yapan usta işi bir film çıkmış.

Duvara Karşı

Gegen die Wand
(Almanya, 2003)
Yönetmen: Fatih Akın
Oyuncular: Birol Ünel, Sibel Kekilli, Catrin Striebeck, Güven Kıraç, Meltem Cumbul vd.

En baştan söyleyeyim: Solino'da çok klişece bir görünüm içinde olan Fatih Akın'ın (Solino için yazdıklarıma bkz. Güney sayı 23, sayfa 96) bu yıl Berlin'de Altın Ayı'yı kazanan filmine büyük ve olumlu beklentilerle gitmedim. Ödülün daha çok Alman sinemasının ödüllendirilmesi isteği ile bağıntılı olduğunu; bu arada bir "türkalman" filmine ödül verilmesinin de çok kültürlülük gösterisi olarak iyi bir jest olacağı düşüncesinin de ürünü olabileceği kaygıları ile gittim filme.

Film bu kaygılarımı boşa çıkardı. Duvara Karşı'nın Fatih Akın'ı sanki Solino'nun Fatih Akın'ı değil. Sevindim.

Film, Berlin'de Altın Ayı almış olmasından çok, filmin baş oyuncularından Sibel Kekilli'nin geçmişte bir kaç porno filminde oynamış olduğunun, Almanya'nın en rezil –ve en çok okunan– bulvar gazetesi Bildzeitung'ta teşhir edilmesiyle, üzerine çok konuşulan bir film oldu. Hürriyet başta olmak üzere Doğan Medya da atladı bu öykünün üzerine. Filmi görmeden film üzerine ahkâm kesmeyen kalmadı.

Bu yüzden üzerine çok konuşulan filmin öyküsü üç

aşağı beş yukarı biliniyor. Ben bu yüzden öykü üzerinde fazla durmayacağım.

Filmi bir bütün olarak sevdim.

Beğendiklerim ve beğenmediklerimi tek tek saymam istenirse söyleyeceklerim şunlar:

– Film, biri alkolik ve uyuşturucu bağımlısı, hayatla bağını kesmiş, ölümü arayan kırk yaşlarında bir türkalman erkek (Cahit / Birol Ünel); diğeri kendi hayatını özgürce yaşamak isteyen, özgürlüğü de öncelikle istediği ile istediği zaman yatmak olarak kavrayan 20 yaş başlarında bir türkalman genç kadının (Sibel / Sibel Kekilli) süreç içinde değişen ve gerçek bir aşka dönüşen ilişkisine odaklanan öyküsü ile ilginç.

Bu iki insanın izlenmesi içinde Fatih Akın Almanya'da yaşayan Türkiye kökenlilerin kimlik sorunlarını; özgürlüğün ne olduğunu; cinselliğin özgürlükle bağını, insani ilişkilerde cinselliğin rolünü; kadının cinselliğine erkek bakış açısıyla yaklaşımı, aşksız cinselliği vb. sorguluyor. Bunu yaparken, özellikle Alman taraflı/tezli filmlerinde çok rastladığım "öğretmen" tavrı tuzağına düşmüyor. Sosyolojik açıklama, "ben toplumu çözümlüyorum" ilanı vb. yok filmde. Fatih Akın iyi bir gözlemci olarak, öğretmen tavrına girmeden belli duyguları, kırılmışlıkları, kimlik arayışlarını adeta bir belgesel havası içinde aktarmayı iyi başarmış.

Örneğin ailenin genç erkekleri ile yeni damadın okey oynadığı bir sahne var. Onlarca sosyoloji kitabında anlatılabilecek bir olguyu, Türkiye toplumunda –Almanya'daki Türkiye kökenli toplumda da– var olan maço namus yaklaşımını ve bunun ikiyüzlülüğünü iki dakikada anlatıyor. Damadın yeni akrabaları, damadı kerhaneye davet ediyorlar. Damat "Ne işim var benim orada?" sorusuna, "Ne işin olacak karı ..keceğiz" cevabını alıyor. O zaman "Neden kendi karılarınızı ...miyorsunuz?" sorusunu soruyor. Etraf karışıyor! ..ikmek fiili yalnızca "aile" dışındaki kadınlar için kullanılacak bir fiildir çünkü!

Aynı anda paralel kesimde kadınların da cinsellik üzerine, özellikle de erkeklerin cinselliği üzerine nasıl açık seçik ve alaycı konuştuklarını da gösteriyor Fatih Akın. Bu sahneler konuştukları açık dille toplumda –bu somutta Almanya'daki Türk/Kürt göçmen topluluğu içinde, ama aynı zamanda Türkiye'de de, çünkü bu toplum cinsellik konusunda onun devamı– cinsellik konusunda yaşanan şizofreniyi, ikiyüzlülüğü çok iyi teşhir ediyor.

– Öyküde çok uçlarda dolaşan ve yaşayan iki insanın ilişki öyküsüne yoğunlaşılması bir yandan filmin öyküsünü ilginçleştirir, dramatik yapısını güçlendirirken, diğer yandan fakat filme giden insanların büyük çoğunluğunun kendilerini filmde bulmakta güçlük çekecekleri, filmi kendi dışlarında çok küçük bir azınlığın sorunlarıyla uğraşan bir film olarak seyredecekleri bir konuma koyuyor.

Halbuki anlatılan ölüm/aşk/ /yalnızlık/ özgür yaşama isteği/ göçmenlerin kimlik sorunları vb. yalnızca Sibel'le Cahit'in sorunları değil! Herkesin sorunu.

Bu yüzden öykünün böyle uç noktalarda yaşayan iki insan üzerine kurulu olmasının olumlu ve olumsuz yanları tartılmalı bence. Bu bağlamda daha az "uç nokta"nın daha inandırıcı olacağını düşünüyorum.

Bunun dışında öyküde ilişkinin aşka –Cahit açısından evet kara sevdaya dönüşmesi– fazla inandırıcı olmuyor.

Öyküde şiddete ve cinselliğe de görüşümce yer yer fonksiyonel gerekliliğin ötesine geçen boyutlarda yer verilmiş. Burada da "daha az"ın daha iyi olacağını düşünüyorum.

– Filmin anlatım dilini –Solino'nun klişeci, kaba dilinin tersine– bu kez başarılı buldum. Sevdim.

Haliç kıyısına yerleştirilmiş alaturka müzik grubuyla yapılan geçişler gerçekten hoş, iyi bulunmuş, iyi düşünülmüş. Burada müzik grubu bir yandan geçişleri sağlarken, diğer yandan antik tragedyalarda koronun oynadığı rolü oynuyor adeta. Öykü şarkılarla, müzikle ilerliyor. Burada belki şarkı seçimi daha iyi yapılabilirdi diye düşünüyorum.

Bu müzik grubu hem öykü parçaları arasındaki geçişleri, hem de Almanya/Türkiye, toplumlar arası geçişleri sağlarken, aynı zamanda seyirciye yüksek tempolu filmde dinlenme imkânı sağlayan da bir rol oynuyor.

Bir bütün olarak müziğin –ki geçişleri sağlayan Haliç kıyısındaki müzik grubununkiler, bir de Cahit'in dostu/ağabeyi/amcası her şeyi, hayatla bağı olan Güven Kıraç'ın "Bu da gelir bu da geçer ağlama" türküsü dışında hip hop, rock, hard rock, pop, türkpop dolu film– bir duyguyu verebilmek için kullanılmış olsa bile çok fazla olduğunu düşünüyorum. Geri planda müzik olmayan sahne az. Burada da biraz daha ekonomik müzik kullanımı daha iyi olurdu düşüncesindeyim. Fatih Akın bence resimlerinin gücüne güvenmeli. Yardımcı unsurlar aslında resimlere güç katmıyor. Tersine dikkati dağıtıyor birçok halde.

Fatih Akın esasında çok ağdalı bir melodram haline gelebilecek bir öyküyü, bazı olayları geçerken anlatan tavrıyla bu tehlikeden kurtarmayı da başarmış.

Örneğin Sibel uyuşturucu satın aldığı bir barmen tarafından ırzına geçildikten sonra, gece yarısını çok geçen saatlerde Beyoğlu'nun arka sokaklarında perişan halde yürürken, üç erkeğin sözlü tacizine uğruyor. Onlara özgürlük isteyen bir kadını mal gören erkeklere karşı olan tüm nefretini kusuyor. Onlardan biri bu "terbiyesiz" kadını susturmak için saldırıyor üzerine, Sibel cevap veriyor. Sonra hep beraber kıyasıya dövüşüyorlar Sibel'le. Sibel susmuyor. Küfürlere, nefretini kusmaya devam ediyor. Dayak yoğunlaşıyor. Sibel ölüm tehlikesine rağmen susmuyor. Sonunda biri bıçaklıyor onu. Sibel'i sokak ortasında ağır şekilde dövülmüş, bıçaklanmış olarak bırakıp kaçıyor kahraman(!) maçolar. Bunlar bence filmin en çarpıcı, seyri zor sahneleri. Sibel'in bu adeta kendini öldürtme girişimi ertesinde kurtarılması, kendini seven bir insanla yeni bir hayat kurması, bir çocuk ve yuva sahibi olma öyküsü, Sibel'in hayatının belki beş yılı aşkın bir bölümü bir tek cümleyle, bir iki resimle anlatılıyor filmde.

Aynı şey Cahit'in hapis hayatı için de geçerli. Buralarda gayet ekonomik davranmış Fatih Akın, iyi de yapmış.

– Film oyuncuları ile, teknik ekibiyle iyi bir ekip çalışması yapıldığı duygusunu uyandıran, göze batan önemli aksaklıklar olmayan bir film.

İyi bir film Duvara Karşı.

Fatin Akın bu filmle daha iyi işler yapabileceğini gösteren, umut verici genç bir yönetmen.

Umarım haklı Berlinale başarısı, kendisini daha çok

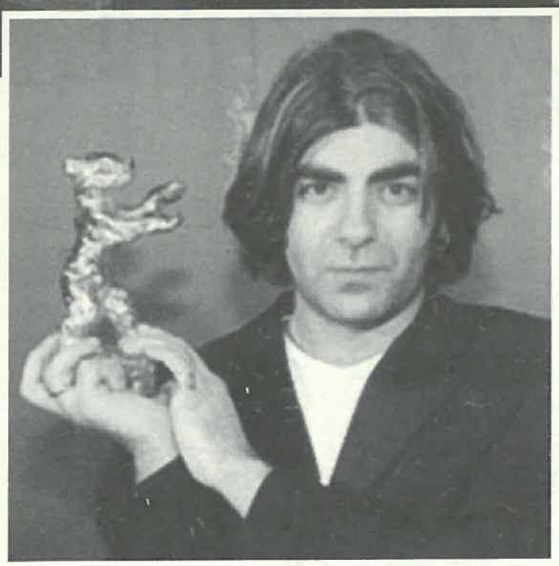

geliştirmesi gerekliliğinin üzerini örten bir rol oynamaz.

Eklemek istediğim bir şey daha var:

Filmin başarısını Alman medyası Alman sinemasının, Türk medyası da Türk sinemasının hanesine yazdı. Türk medyası için film bir Türk filmi. Ve Susuz Yazın başarısından 40 yıl sonra Berlin'de Altın Ayı kazanan ikinci Türk filmi Duvara Karşı. Alman medyası için de durum "18 yıl sonra nihayet bir Alman filmi Altın Ayı kazandı" biçiminde ifade ediliyor.

Film anlattığı ile, olaylara yaklaşımı ile, diliyle, tekniğiyle, herşeyiyle bir Alman filmi. Türklükle bağı, onu yapanın Türkiye'den göçen bir aileden gelen bir 'türkalman' yönetmen tarafından yapılmış olması, anlattığı öykünün onun en iyi bildiği toplum kesiti içinden –Türkiyeli göçmenler– bir öykü olması; bu göçmenlerin Türkiye ile bağlarını bütünüyle koparmamış olması, Türkiye'den götürdükleri kültür unsurları ile Almanya'daki kültürü harmanladıkları gerçekleri ile ilgili.

Bu bağlamda aslında bu insanların kendine özgü "Alman" kimlikleri bence bir sahnede çok iyi dile getiriliyor. Cahit Türkiye'ye gidip Sibel'i ararken, Türkiye'de Sibel'in yanına gittiğini düşündüğü akrabasına gider. Sözkonusu akraba başarılı bir iş kadınıdır (Meltem Cumbul). Selam sabah faslını konuşmada Türkçe hallederler. Fakat iş Cahit'in Sibel'e karşı duygularını anlatmaya geldiğinde, Cahit İngilizce konuşmaya başlar. Karşısında konuştuğu kişi Almanca bilse Almanca konuşacaktır. Cahit'in duygularını dile getirebildiği dil Türkçe değil Almancadır. Almanca "ana dili"dir. İngilizce, Almanca bilmeyenlerle anlaşmada –sorun duyguları ifade etmek olunca– Türkçeden öncelikli gelen ortak dildir.

Onlar Almandır. Ama Türk kültürünün izlerini de taşıyan Almanlardır. Bu da kendini bir iki sahnede çok iyi belgeliyor. Sibel'in mükemmel görsel özelliklere sahip dolma yapma sahnesi; düğünde Sibel'le-Cahit'in kafa dumanlı olduğunda oynamaya başladıkları sahne vb.

Türk egemenleri, Almanya'daki Türkiyeli göçmenlerin artık Alman toplumunun bir parçası olduğunu kavramalı. Alman egemenleri de. Onlar aynı zamanda bu insanların Almanya'nın yeni kültürünü belirlemede de önemli bir payı olduğunu ve olacağını görmeli.

MERAY ÜLGEN

GÜNEY

Kültür • Sanat • Edebiyat Dergisi

"Sorunun esası şudur: Ya devrim yolunu seçeceğiz... ya da, bu düzenin baskılarına, haksızlıklarına boğun eğerek, şu ya da bu biçimde teslim olarak yaşamayı seçeceğiz. Bu çeşit bir seçiş, yok olmanın bir biçimidir."

Yılmaz Güney

internetteyiz!

Artık internet üzerinden de proleter kültüre açılan bir pencere var...

Bundan böyle eski sayılarımıza daha kolay ulaşabilir; eleştiri, öneri ve ürünlerinizi internet üzerinden de gönderebilirsiniz...

Ziyaretinizi bekliyoruz!

www.guneydergisi.com

Yeni e-posta adresimiz:
mail@guneydergisi.com

Ayhan Sağcan · "Analar ve Çocukları" · Tuval üzerine yağlı boya · 100 x 120 cm.